

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YAŞAMBOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMLARININ GELİŞTİRİLMESİ SÜRECİ
AÇISINDAN “BENİM AİLEM” KURS PROGRAMININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

Çiğdem KILIÇ

**Ankara
Ocak, 2012**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YAŞAMBOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMLARININ GELİŞTİRİLMESİ SÜRECİ
AÇISINDAN “BENİM AİLEM” KURS PROGRAMININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

DOKTORA TEZİ

Çiğdem Kılıç

Danışman: Prof. Dr. Rifat MİSER

**Ankara
Ocak, 2012**

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

Bu alışma J¼rimiz tarafından Yaşam Boyu ¼đrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ ALIşMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Rifat Miser

¼ye: Prof.Dr. Meral Uysal

¼ye: Yr. Doç. Dr. Cem Babadoğan

¼ye: Doç. Dr. Naciye Aksoy

¼ye: Yr. Doç. Dr. Mehmet Bilir

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım

...../...../2012

.....

Prof. Dr. Nejla Kurul
Enstit¼ M¼d¼r¼

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Eğitim programları, uzun soluklu ve karmaşık uğraşlar bütünü olan eğitim sürecinin odak noktasıdır. Tüm eğitim programlarında olduğu gibi yetişkin eğitiminde de, uygulanan eğitim programının niteliği eğitim sürecinin başarısını belirleyen en önemli unsurlardan biridir.

Yetişkinler için eğitim yaşantıları sunmak rastlantılara bırakılmayacak denli önemli, dolayısıyla belli bir planlamayı gerektiren ve uzmanlık isteyen bir süreçtir. Günümüzde, yetişkin öğrenenlerin özelliklerine ve program planlama ilkelerine uygun programlar planlamanın önemi eğitimcilerce kabul görse de, uygulamada hala göz ardı edilen bir çalışma alanıdır.

Türkiye’de uygulanmakta olan yetişkin eğitimi programları meslek eğitiminden okuma-yazma eğitimine, boş zaman etkinliklerinden siyasal eğitim çalışmalarına kadar oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu programlar dahilinde sunulan bireysel gelişimi destekleyen program türlerinden biri de ana-baba eğitimi programlarıdır.

Ana-baba eğitim programları, erken çocukluk döneminde çocuğu bulunan ailelere, çocuk eğitimi ve bakımı konusunda yardımcı olmayı amaçlayan bir program türüdür. Ana-baba eğitim programlarının bahsedilen amaçlarının yanı sıra bir diğer önemli amacı da olumsuz çevresel koşullar nedeni ile gelişimi örselenebilir çocukların bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimlerini erken yaşta desteklemektir. Bu anlamıyla ana-baba eğitim programları aynı zamanda erken müdahale programlarının da bir türüdür.

Türkiye’de erken çocukluk dönemindeki çocukların ana-babaların eğitiminin önemi konusunda son yıllarda artan bir bilinç söz konusudur. Bu yaş grubundaki çocukların ailelerine Milli Eğitim Bakanlığının önderliğinde Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, Çalışma Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları, UNICEF, Yerel İdareler, Üniversiteler, Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Özel Teşebbüs ve Dünya Bankasınca eğitim verilmektedir.

Benim Ailem Programı da Milli Eğitim Bakanlığınca ana-babalara sunulan yetişkin eğitimi programlarından biridir. Bu program dahilinde sunulan *Aile Eğitim Programı(AEP)* ve *Gelişimsel Eğitim Programı(GEP)* yolu ile 0-6 yaş grubunda çocuğu bulunan aile bireylerinin çocuk gelişimi, sağlığı ve disiplini konusunda bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve bu yolla çocuğun gelişiminin desteklenmesi ve ev ortamının zenginleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bir yetişkin eğitimi programı olan Benim Ailem Programının yetişkin eğitiminin program geliştirme aşamalarına uygun olarak tasarlanıp tasarlanmadığını irdelemeyi amaçlayan bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın problemi,amaçları ve öneminin tartışıldığı birinci bölümden sonra; ikinci bölümde araştırmanın kuramsal temellerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi; dördüncü bölümde ise bu araştırma ile elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Araştırmanın son bölümünde ise ulaşılan başlıca sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

Uzun yıllar ara verdiğim, devam etmekten vazgeçtiğim akademik kariyerime yeniden başlamak bile başlı başına büyük bir olaydı benim için. Doktora eğitimine devam edebilmek için herkes gibi ben de büyük emek harcadım, bu süreçte bana destek olan pek çok kişi oldu, şimdi bu insanlara teşekkür etmek istiyorum;

Öncelikle Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Ana Bilim Dalındaki hocalarım; Prof.Dr. Cevat Geray, danışmanım Prof.Dr. Rıfat Miser, Prof. Dr. Meral Uysal, Doç.Dr. Hayat Boz, ve Yard.Doç.Dr. Mehmet Bilir'e yetişkin eğitimi alanında bana kazandırdıkları bilgiler için;

Tezimle ilgili istatistiki analizlerde bana desteğini esirgemeyen arkadaşlarım Doç.Dr. Gülşah Başol'a ve Araştırma Görevlisi Filiz Mısıra unuttuğum istatistik bilgimi bana hatırlattıkları ve yol gösterdikleri için;

Doktora eğitimi sürecine birlikte başladığım sevgili arkadaşım Yard.Doç.Dr. Sibel Arslan'a desteği ve yardımları için;

Tezimin alan araştırması çalışmalarını sırasında her fırsatta görüşlerine başvurduğum Sincan Halk Eğitimi Merkezinde Benim Ailem Kursunda

eğitmen olarak görev yapan arkadaşlarıma ve bilhassa onların içinde bana her koşulda destek olan sevgili Semra Bayramıç'e destekleri ve değerli tecrübelerini benimle paylaştığı için;

Kaderin acı bir tesadf ile tezimi savunduğum saatlerde aramızdan ayrılan değerli yeğenim Sezgin evik'e alan araştırması sırasında yardımını benden esirgemediği için;

Sevgili anne-babama eğitimimde ve yetişmemde verdikleri emek için; ve canım kardeşim Glden'e ne zaman ihtiyacım olsa hep yanımda olup bana destek olduğu için;

Doktora eğitimine başlamam için beni teşvik eden sevgili eşim, Mahmut Uğur Kılıç'a anlayışı ve yardımları için;

Son olarak biricik kızım Helin'e, istemeden de olsa çalışmalarım nedeniyle onu ihmal ettiğim zamanlarda anlayış ve sabır gösterdiği için; sevgili oğlum minik mer'e, tezimin alan taraması ve yazım aşamalarındaki hamileliğim sırasında benimle beraber olup, varlığıyla bana yaşama azmi aşıladığı için teşekkürlerimi sunarım.

Çiğdem Kılıç

ÖZET

YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMLARINI PLANLAMA SÜRECİ AÇISINDAN “BENİM AİLEM” KURS PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

KILIÇ, Çiğdem

Doktora, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Rifat MİSER

Ocak, 2012, 255 + xxii sayfa

Ankara ili ve ilçelerinde uygulanan Benim Ailem programının yetişkin eğitiminde program geliştirme sürecine uygunluğunu değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma nitel ve nicel verileri içeren karma bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini temsil etmek üzere kademeli örnekleme yöntemi ile seçilen katılımcılardan 300 kişi ve öğretmenlerden 48 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın nitel boyutunda ise, Benim Ailem Programının yeniden tasarımı görev alan uzmanların tamamı olan 5 kişiden; Benim Ailem Programını tamamlayanlar arasından maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi ile belirlenen 15 kişiden ve öğretmenler grubu arasından odak grup görüşmesinde yer alan 7 kişiden oluşan çalışma grupları bulunmaktadır.

Nicel verilerin analizinde örneklem gruplarına araştırmacı tarafından hazırlanan anketler uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında çözümlenmiştir. Verilerin yüzde (%), frekans (f) ve aritmetik ortalama (\bar{X}) analizleri yapılmıştır. İki ayrı kümenin verdiği cevapların analizinde ise t-testi yapılmıştır. Nitel verilerin analizinde; çalışma gruplarına araştırmacı tarafından belirlenen sorular sorulmuş; Benim Ailem programının yeniden tasarımı görev alan uzmanlarla yapılan görüşmelerin çözümlenmesinde,

Benim Ailem programı eğitmenleri ile yapılan odak grup görüşmesinde ve Benim Ailem programını tamamlayanlar ile yapılan görüşmelerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma bulguları Benim Ailem programının genel anlamda yetişkin eğitiminde program planlama sürecine uygun olarak tasarlandđđını ve katılımcı ve eğitmenlerin programı oldukça başarılı bulduklarını ortaya koymuştur.

Öte yandan, Benim Ailem programının ihtiyaç analizi sırasında katılımcı grubun görüşlerine yeterince bařvurulmadđđı; programın geliştirilmesi sürecinde program değerlendirme çalışmasının yapılmadđđı; haftalık ders saati süresinin eğitmenlerce yeterli bulunmadđđı; programa ayrılan bütçenin yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bunların dışında, kaynak materyallerin katılımcılara yeter sayıda ve zamanında ulaştırılmasında, ev ziyaretleri için yapılan ulaşım masraflarının karşılanmaması hususunda ve bazı semtlerde katılımcı ve uygun derslik bulmakta da sorunlar yařandđđı saptanmıştır.

ABSTRACT

EVALUATION OF “MY FAMILY” PROGRAMME IN TERMS OF PLANNING PROCESS OF ADULT TRAINING PROGRAMS

KILIÇ, Çiğdem

PhD, Department of Lifelong Learning and Adult Education

Thesis Advisor: Prof. Dr. Rifat MİSER

January, 2012, 255 + xxii pages

This research is a combined study containing both qualitative & quantitative data and intending to evaluate the compatability of “My Family” programme applied for adult training in terms of program development. The sampling of 300 attendees and 48 trainers were picked via gradual sampling method and used for research sampling group. In the qualitative dimension of the research, there study groups made up of 5 people who are total assigned experts of redesign of the aforementioned program, 15 graduates of the program picked according to maximum sampling method and 7 trainers who attend to focus group meeting.

Concerning the analysis of quantitative data, researcher polled the sample groups by self-prepared questionnaires. The compiled data were analyzed via SPSS. median, mode (\bar{X}) and percentages (%), are employed in the study. For the answers given by two groups t-test was employed. Concerning the analysis of qualitative data, questions specified by the researcher were raised to the working groups. Descriptive analysis method was applied for the analysis of the interviews with the experts assigned to the restructuring of “My Family” programme, the trainers who attend to focus group meeting, and also the program graduates.

Research findings has proved that “My Family” programme, in general, designed properly for planning of adult training process and was concluded as successful by the attendees as well as trainers.

However, during the requirement analysis process of “My Family” programme, it is concluded that insufficient data collected concerning attendees opinions about the programme, programme was not reevaluated during programme enhancement process, weekly training hours were stated to be not enough by the trainers and the budget spared for the program was insufficient. Furthermore, respectable number of problems occurred in submitting the sufficient amount of source materials to the attendees in due time, lack of reimbursement of travelling expenses for home visits and lack of training classes in some regions.

Bu tezi, biricik kızım Helin'e ithaf ediyorum...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	x
ÇİZELGELER LİSTESİ	xvii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	13
Önem	16
Sınırlılıklar	17
Tanımlar	17
Kısaltmalar.....	18
BÖLÜM II	
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	19
Yetişkin Eğitiminde Program Geliştirme.....	19
Eğitim Programı.....	19
Yetişkin Eğitiminde Program Geliştirme Aşamaları.....	27
İhtiyaçların Saptanması.....	27
Hedeflerin Belirlenmesi.....	31
İçeriğin Seçilmesi.....	35

Eğitim Durumlarının Belirlenmesi.....	39
Zamanın Belirlenmesi.....	44
Bütçenin Planlanması.....	45
Programın Duyurulması ve Katılımcılara Tanıtılması.....	47
Değerlendirme.....	49
Ana-Baba Eğitimi Programları.....	54
Erken Çocukluk Eğitimi Nedir?	57
Erken Çocukluk Döneminin Özellikleri.....	58
Erken Çocukluk Eğitiminde Ana-Baba Eğitiminin Yeri....	59
Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi ve Yararları.....	60
Eğitim.....	62
Sağlık.....	63
Toplumsal Verimlilik.....	64
Eğitlik.....	65
Erken Çocukluk Eğitiminin Dünyadaki Durumu.....	65
Erken Çocukluk Eğitiminin Türkiye'deki Durumu.....	66
Erken Çocukluk Eğitimi Program Türleri.....	71
Kurum Merkezli Eğitim Modeli.....	72
Aile Eğitim Modeli.....	74
Türkiye'deki Aile Eğitimi Programları.....	76
Anne Çocuk Eğitimi Programı(AÇEP)	76
Tarihçe.....	77
Hedef Kitle.....	77
Uygulama Şekli.....	77

Süre.....	78
İçerik.....	78
Uygulandığı Diğer Kurumlar.....	78
Yaygınlık.....	79
Baba Destek Programı(BADEP)	79
Tarihçe.....	80
Hedef Kitle.....	80
Uygulama Şekli.....	80
Süre.....	81
İçerik.....	81
Uygulandığı Diğer Kurumlar.....	81
Yaygınlık.....	81
Benim Ailem Aile ve Çocuk Eğitimi Programı.....	81
Tarihçe.....	81
Hedef Kitle.....	82
Uygulama Şekli.....	83
Süre.....	83
İçerik.....	84
Kullanılan Yöntem ve Teknikler.....	84
Programın Amaçları.....	84
Uygulandığı Diğer Kurumlar.....	85
Yaygınlık.....	85
BÖLÜM III	
YÖNTEM	87
Araştırma Modeli	87

Evren, Örneklem ve Çalışma Grubu.....	87
Evren	87
Örneklem	88
Çalışma Grubu.....	89
Verilerin Toplanması	91
Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	91
Verilerin Çözümlemesi	94
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM	96
Eğitmenlerin ve Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin	
Bulgular	96
Eğitmenlerin Kişisel Özellikleri.....	96
Katılımcıların Kişisel Özellikleri.....	98
Benim Ailem Programının Hedef Kitlesinin Öğrenme	
İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular.....	101
Öğrenme İhtiyaçlarının Belirlenmesi.....	101
Katılımcıların İhtiyaç ve Beklentilerinin Karşılama	
Durumu.....	106
Benim Ailem Programının Hedeflerinin Yetişkin Eğitimi	
Program Geliştirme Sürecine Uygun Olarak	
Belirlenmesine İlişkin Bulgular.....	111
Hedeflerin Açıklığı ve Anlaşılabilirliği.....	113
Hedeflerin Katılımcıların Öğrenme İhtiyaçları	
ile Uyumlu Olması.....	114
Hedeflerin Katılımcıların Hazırbulunmuşluk	
Seviyelerine Uygun Olması.....	115

Hedeflerin Gerçekleştirilebilirliğinin Ölçülebilir Olması.....	119
Hedeflerin Gerçekleştirilebilir Olması.....	120
Benim Ailem Programının İçeriğinin Yetişkin Eğitimi Program Geliştirme Sürecine Uygun Olarak Tasarlanmasına İlişkin Bulgular.....	121
İçeriğin Program Hedefleri ile Uyumlu Olması....	124
İçeriğin Katılımcıların Öğrenme İhtiyaçlarını Karşılama Durumu.....	128
İçeriğin Katılımcılar Arası Farklılıkları Dikkate Alacak Şekilde Esnek Olarak Belirlenmiş Olma Durumu.....	130
İçeriğin Gerekliğinde Tekrarı Sağlayacak Şekilde Planlanması.....	131
İçeriğin Katılımcıların Günlük Hayatından Seçilmesi.....	133
İçeriğin Güncel Olması.....	135
İçeriğin Yetişkinlerin Deneyimlerinin İşe Koşulmasına Olanak Sağlaması.....	136
İçeriğin Kapsamlı Olması.....	138
Programın İçeriğine Yönelik Eleştiriler.....	139
Benim Ailem Programının Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular.....	145
Eğitim Etkinliklerin Programın Hedeflerini Gerçekleştirecek Nitelikte Olması Durumu.....	145
Eğitim Durumlarının İçerik İle Bağlantılı	

Olarak Tasarlanmış Olması Durumu.....	146
Kullanılması Önerilen Yöntem ve Tekniklerin Katılımcıların Öğrenme Tercihlerine Uygun Olma Durumu.....	147
Önerilen Eğitim Etkinlikleri Hakkındaki Yönergelerin Yeterli Olması.....	148
Kullanılan Yöntem ve Teknikler.....	149
Benim Ailem Programı İçin Öngörülen Süreye İlişkin Bulgular	150
Belirlenen Sürenin Programın Hedeflerini Gerçekleştirecek Uzunlukta Olması.....	151
Teorik Kısım için Önerilen Sürenin Yeterliliği.....	152
Eğitim Etkinliklerine Ayrılan Sürenin Yeterliliği.....	153
Programın Zamanlamasının Esnek Planlanmış Olması.....	157
Katılımcıların Benim Ailem Programının Varlığından Haberdar Olma Yollarına İlişkin Bulgular.....	158
Benim Ailem Programı için Ayrılan Bütçenin Yeterliliğin İlişkin Bulgular.....	159
Benim Ailem Programının Değerlendirilmesinin Yetişkin Eğitimi Program Geliştirme Sürecine Uygun Olarak Yapılmasına İlişkin Bulgular.....	160
Program Sonunda Başarının Değerlendirilmesinin Uygun Bulunması.....	161

Eğitmen ve Katılımcıların Benim Ailem Programının Niteliğine İlişkin Görüş ve Düşüncelerine İlişkin Bulgular.....	166
Programın Yetişkin Öğrenenlerin Özellikleri Dikkate Alınarak Hazırlanmış Olması.....	166
Benim Ailem Programının Başarısı.....	167
Benim Ailem Programının Uygulanması Sırasında Karşılaşılan Güçlükler.....	173
Benim Ailem Programında Eksik Bulunan Hususlar.....	180
Benim Ailem Programının Geliştirilmesi İçin Öneriler.....	184
Benim Ailem Programını Tamamlayan Katılımcıların Çocukları ile İlişkilerinde Olan Değişikliklere İlişkin Bulgular.....	189
Tartışma.....	198
BÖLÜM V	
SONUÇ VE ÖNERİLER	205
Sonuçlar	205
Öneriler	213
Bulgulara Yönelik Öneriler	213
Araştırmaya Yönelik Öneriler	216
KAYNAKÇA	217
EKLER	232

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 1. Ankara ilinde Benim Ailem eğitimi veren Halk Eğitimi Merkezleri, kurs sayıları, kursa katılan katılımcı sayıları, katılımcı örneklem yüzdeleri, örnekleme giren katılımcı sayıları ve eğitmen sayıları	88
Çizelge 2. Eğitmenlerin kişisel özelliklerine ilişkin dağılım.....	97
Çizelge 3. Katılımcıların kişisel özelliklerine ilişkin dağılım	99
Çizelge 4. Katılımcıların Benim Ailem programına katılarak karşılamak istedikleri ihtiyaç ve beklentilerin dağılımı.....	107
Çizelge 5. Katılımcıların “Benim Ailem Programının başlangıçtaki ihtiyaç ve beklentilerinizi karşıladığını düşünüyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı.....	109
Çizelge 6. Eğitmenlerin “program katılımcıların eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamaktadır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	110
Çizelge 7. Eğitmenlerin “program kılavuzunda belirtilen hedefler açık ve anlaşılır bir dille ifade edilmiştir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	114
Çizelge 8. Eğitmenlerin “programın hedefleri katılımcıların eğitimsel ihtiyaçları ile uyumludur” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	115
Çizelge 9. Eğitmenlerin “Katılımcıların hazırbulunuşluk düzeyleri programın hedeflediği davranışları öğrenmelerine uygundur” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı	116
Çizelge 10. Katılımcıların “konuları anlamakta güçlük çekmiyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı	117

Çizelge 11. Eğitimcilerin “Sizce katılımcıların programda yer alan bazı hedef davranışları öğrenmesinde güçlük yaşanmakta mıdır?” ifadesine ilişkin görüşlerinin dağılımı.....	118
Çizelge 12. Eğitimcilerin “Hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı çeşitli değerlendirme yöntemleri kullanılarak ölçülebilir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	119
Çizelge 13. Eğitimcilerin “programın hedefleri, katılımcıların var olan yaşam koşulları içinde gerçekleştirilebilir niteliktedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	120
Çizelge 14. Eğitimcilerin “programın hedefleri katılımcılara kazandırılabilir düzeydedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	121
Çizelge 15. Eğitimcilerin, “İçerik, programın amaçlarını gerçekleştirilmesini sağlamaktadır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı	124
Çizelge 16. Eğitimcilerin “GEP kitabındaki etkinlikler istedik davranış geliştirmede nitelik açısından yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	125
Çizelge 17. Eğitimcilerin “GEP kitabındaki etkinlikler kursta verilen teorik bilgiyi desteklemektedir” ifadesine katılım düzeyleri ile katılımcıların “GEP kitabındaki etkinlikler sınıfta anlatılanları desteklemektedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	127
Çizelge 18. Eğitimcilerin “Program katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır” ifadesi ile katılımcıların “kursta anlatılan konular öğrenme ile ilgili ihtiyaçlarını karşılamaktadır” ifadelerine katılım düzeylerinin dağılımı.....	128
Çizelge 19. Katılımcıların “Anlatılan konular ilgi çekicidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	130
Çizelge 20. Eğitimcilerin “İçerik, farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip katılımcılara hitap edebilmektedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	130

Çizelge 21. Öğitmenlerin “İçerik, daha önce öğrenilmiş konuların gerektiğinde tekrar edilmesini sağlayacak şekilde planlanmıştır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	132
Çizelge 22. Öğitmenlerin “Kurs konuları, katılanların yaşamlarında karşı karşıya olduğu sorunlarla ilgilidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı	133
Çizelge 23. Katılımcıların “Dersler sırasında verilen örnekler günlük hayatımızdan seçilmektedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı	134
Çizelge 24. Öğitmenlerin “Kurs konuları, katılımcıların ileride karşılaşmaları muhtemel sorunlarla ilgilidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	135
Çizelge 25. Öğitmenlerin “İçerikteki bilgiler günceldir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	136
Çizelge 26. Öğitmenlerin “İçerik yetişkinlerin deneyimlerinin işe koşulmasına imkan sağlamaktadır” ifadesine katılım düzeyleri ile katılımcıların “Ders sırasında görüş ve deneyimlerimi aktarma fırsatı bulabiliyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	137
Çizelge 27. Öğitmenlerin “Sizce annelerin çocuk yetiştirebilme yeterliği kazanması için, programdaki konuların kapsamı yeterli midir?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı.....	138
Çizelge 28. Katılımcıların “Konular yeterince kapsamlıdır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	139
Çizelge 29. Öğitmenlerin “Programın içeriğinde eleştirdiğiniz yönler var mıdır?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı.....	140
Çizelge 30- İçerik ile ilgili eleştiriler hakkında öğretmen görüşlerinin dağılımı.....	140
Çizelge 31- Katılımcılar tarafından kursun kapsamına eklenmesi istenen konu başlıkları.....	143

Çizelge 32- Eğitmenlerin “Programda önerilen yöntem ve teknikler programın hedeflerini gerçekleştirecek niteliktedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	145
Çizelge 33- Eğitmenlerin “Program kılavuzunda yer alan eğitim Etkinlikleri içeriğin sunulmasına olanak sağlayacak şekilde belirlenmiştir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	146
Çizelge 34- Eğitmenlerin “Programda önerilen yöntem ve teknikler katılımcıların öğrenme düzeyine uygun niteliktedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	148
Çizelge 35- Eğitmenlerin “Program kılavuzunda yapılması önerilen eğitim etkinlikleri hakkında yapılmış açıklamalar yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	148
Çizelge 36- Eğitmenlerin “içeriğin sunumunda daha çok düz anlatım yöntemi kullanıyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	150
Çizelge 37- Eğitmenlerin “kursun süresi programın amaçlarını gerçekleştirecek uzunluktadır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	151
Çizelge 38- Eğitmenlerin “derslerin teorik kısmı için ayrılan süre yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı ile katılımcıların “Teorik derslerin süresi konuları anlayabilmem için yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	152
Çizelge 39- Eğitmenlerin “Programda, yapılan eğitim etkinliklerine ayrılan süre yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı	153
Çizelge 40- Katılımcıların “Ev ziyaretlerine ayrılan süre uygulamaya dönük sorularına yanıt bulmak için yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	154
Çizelge 41- Katılımcıların “Baba oturumlarına ayrılan süre eşimin de çocuk eğitimi hakkında bilgi edinmesi için yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı	155
Çizelge 42- Eğitmenlerin “yöntemlerin kullanılması için önerilen süre yeterli midir?” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	156

Çizelge 43- Eğitimcilerin “Programın zamanlaması (özel nedenlerle alınan izinler, bayram tatilleri gibi) beklenmeyen gecikmeleri dikkate alacak şekilde esnek planlanmıştır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	157
Çizelge 44- Katılımcıların “Benim Ailem programının varlığından ne şekilde haberdar oldunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.....	158
Çizelge 45- Eğitimcilerin “Bu program için ilgili kurumlarca yeterli bütçe ayrıldığını düşünüyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	160
Çizelge 46- Eğitimcilerin “Program sonunda sertifika verildiği için katılımcıların değerlendirilmesi gereklidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	162
Çizelge 47- Katılımcıların “program sonunda değerlendirme yapılmasını uygun buluyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı	163
Çizelge 48- Eğitimcilerin “Standart bir değerlendirme formu olmalıdır” ifadesine katılımlarının dağılımı.....	164
Çizelge 49- Katılımcıların “Yapılan değerlendirme hatalarımı görmemi sağladı” ifadesine katılımlarının dağılımı.....	165
Çizelge 50- Eğitimcilerin “Program yetişkin öğrenenlerin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	166
Çizelge 51- Eğitimcilerin “Benim Ailem programını genel anlamda başarılı buluyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı ile katılımcıların “Katıldığım kursu başarılı buluyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	167
Çizelge 52- Eğitimcilerin “Bu program iyi organize edilmiş bir yetişkin eğitimi programıdır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	168
Çizelge 53- Eğitimcilerin “Bu program sayesinde annelere ve çocuklarına faydalı olduğumuzu düşünüyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	169

Çizelge 54- Katılımcıların “Eşimin de bu kurstan faydalandığını düşünüyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	170
Çizelge 55- Katılımcıların “Derslere düzenli olarak katılıyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	171
Çizelge 56- Katılımcıların “Kurs saatleri günlük yaşantımı aksatmamaktadır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı.....	172
Çizelge 57- Katılımcıların “Kursa devamsızlık yapmanız durumunda aşağıdaki nedenlerden hangisi veya hangileri bu duruma sebep olmaktadır?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.....	173
Çizelge 58- Eğitimcilerin “Benim Ailem Programının uygulanması sırasında aşağıdaki güçlüklerden hangisiyle veya hangileri ile karşılaştınız?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı.....	174
Çizelge 59- Katılımcıların “Kurs sırasında karşılaştığınız güçlükler var ise lütfen belirtiniz” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı.....	180
Çizelge 60- Eğitimcilerin “Benim Ailem programında eksik bulduğunuz hususlar aşağıdakilerden hangisi veya hangileridir?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı.....	180
Çizelge 61- Katılımcıların “Katıldığınız kurs ile ilgili eksik bulduğunuz hususlar var ise lütfen belirtiniz” yönergesi uyarınca belirttikleri eksikliklerin dağılımı.....	182
Çizelge 62- Eğitimcilerin Önerilerinin Dağılımı.....	184
Çizelge 63- Katılımcıların Önerilerinin Dağılımı.....	187

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi tanımlanmış, amaçları belirtilmiş, önemi ve sınırlılıkları vurgulanmıştır.

Problem

Tarihsel gelişimine bakıldığında insanlık tarihiyle yaşıt olan yetişkin eğitimi zaman içinde farklı görevler üstlenmiştir. Yetişkin eğitimi UNESCO tarafından hazırlatılan “Yetişkin Eğitimi Terimleri” sözlüğünde şöyle tanımlanmıştır (Titmus,1985,8):

Yetişkin eğitimi içeriği, düzeyi ve yöntemi ne olursa olsun ve ister okullarda, kolejlerde, üniversitelerde veya çıraklıkta uygulanan ilköğretimin uzantısı bir eğitim olarak düşünölsün veya o eğitimin yerini tuttuğu varsayılsın, yetişkin olarak düşünölen kişilerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgilerini artırmalarına, teknik ve mesleki yeteneklerini iyileştirmelerine veya bu yetenek, bilgi ve yeterliliklerine yeni bir yön vermelerine, tutum ve davranışlarını hem kişisel gelişme bakımından hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılma bakımından değiştirmelerine olanak sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tümünü ifade eder.

Günümüzde yetişkin eğitimi, mesleki eğitimden boş zaman etkinliklerinin düzenlenmesine; tamamlayıcı eğitim etkinliklerinden yurttaşlık eğitimine; siyasal eğitimden yaşlılara yönelik eğitim çalışmalarına; hapisanelerde yapılan eğitim çalışmalarından ana-babalara yönelik eğitim çalışmalarına kadar çok geniş bir alanı kapsamaktadır (Duman, 1999, 45). Ülkemizde pek çok gönüllü kuruluşun da üstlendiği yetişkinleri eğitime işi, genel anlamda kamusal bir görev olarak algılanmaktadır. Türkiye’deki kamu kurum ve kuruluşlarının büyük çoğunluğu çeşitli yetişkin eğitimi faaliyetleri yürütmektedir, ancak yetişkinlere eğitim hizmeti sunmak görevi verilmiş temel

kuruluş Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüdür. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, yetişkin eğitimi faaliyetlerini kendine bağlı Halk Eğitimi Merkezleri(HEM) ve Mesleki Eğitim Merkezleri(MEM) tarafından yürütmektedir.

Formal eğitimin iki türü olan ve örgün ve yaygın eğitim olarak da adlandırılan okul eğitimi programları ile yetişkin eğitimi programları arasında belirgin farklar vardır. Okul eğitimi programları; genellikle ilk, orta ve yüksek gibi aşamalı biçimde sıralanmakta ve bu eğitime katılım öğrencilerin yaşına ve bilgi birikimine dayalı olmaktadır. Yetişkin eğitiminde ise programlar hem hiyerarşik olarak sıralanmamakta, hem de birbirinden farklı yaş ve bilgi birikimine sahip yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yürütülmektedir. Dolayısıyla, yetişkin eğitimi programlarını gruplandırmak oldukça zordur. Lowe (1985, 60-61) yetişkin eğitimi programlarını kişisel ihtiyaçlara göre aşağıdaki şekilde sınıflamaktadır:

- a. Tamamlayıcı eğitim programları
- b. Mesleki ve teknik yeterlilik için eğitim programları
- c. Sağlık, refah ve aile hayatı için tasarlanan programlar
- d. Yurttaşlık eğitimi için eğitim programları
- e. Özdoyum eğitimi için eğitim programları

Türkiye’de Halk Eğitimi Merkezlerinin uyguladığı programlar yaygın biçimde okuma-yazma programları, mesleki-teknik eğitim programları ve sosyo-kültürel programlar olarak kümelendirilir. Bu programlar şöyle tanımlanmaktadır:

Okuma-yazma kursları; zorunlu ilköğretim çağı dışına çıkmış okuma-yazma bilmeyen ve okur-yazar olup ilköğretimini tamamlayamamış vatandaşların okuma-yazma öğrenmelerini, okur-yazar olanların ilköğretimde temel beceri kazanmalarını ve eksik eğitimlerini tamamlamalarını desteklemek amacıyla kurslar düzenlenir. Bu kurslar, okuma-yazma öğrenme ve eksik eğitim tamamlamaya yönelik programlardan oluşur. Meslekî ve teknik kurslar; kişilere meslekî bilgi ve beceri kazandırmak ve onların bu yönlerini geliştirmek, boş zamanlarını değerlendirmek, kendi ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlamak amacıyla beceri geliştirme kursları; iş gücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikte meslek elemanı yetiştirmeye yönelik meslek kazandırma kursları olmak üzere iki şekilde düzenlenir. Meslek kazandırma kurslarında, mesleğin gerektirdiği temel bilgi ve beceri konuları, isteğe bırakılmadan zorunlu olarak işlenir. Aynı şekilde teknoloji bilgisi, iş güvenliği, verimlilik, girişimcilik ve benzeri derslere de kurs süresince yer verilir. Sosyal ve kültürel kurslar; toplumun kültür seviyesini yükseltmek, kişilere sosyal, kültürel ve sportif nitelikli bilgi ve beceriler kazandırmak, onları

bir üst öğrenim sınavlarına hazırlamak, millî kültür değerlerimizi korumak, yaşatmak, yaygınlaştırmak ve yeni nesillere aktarılmasını sağlamak amacıyla düzenlenir (MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde, 46).

Halk Eğitimi Merkezleri ile ilgili 2010 yılı Türkiye İstatistik Kurumu(TUİK) Türkiye geneli verilerine bakıldığında; 81 ilde 969 adet Halk Eğitimi Merkezi (HEM) bulunduğu, bu merkezlerde 3.409.058 kişinin kurs gördüğü anlaşılmaktadır (TUİK, 2010). Yine 2010 yılı Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü verilerine göre halk eğitimi merkezlerince 57 farklı türde kurs verilmektedir (ÇYGM, 2010).

Yaygın olarak uygulanan sosyo-kültürel programlardan birisi de Erken Çocukluk Eğitimi programlarıdır. Halk Eğitimi Merkezleri vasıtasıyla Türkiye genelinde pek çok ilde yürütülen Erken Çocukluk Eğitimi ve Gelişimi Programları; Anne-Çocuk Eğitimi Programı(AÇEP), Baba Destek Eğitimi Programı (BADEP) ve Benim Ailem Programı olmak üzere üç ayrı şekilde uygulanmaktadır. AB projeleri kapsamında ele alınan bu programlar, anne-babayı eğiterek, çocukların çok yönlü gelişimine katkıda bulunmayı amaçlayan yetişkin eğitimi kurs programlarıdır. Erken Çocukluk Eğitimi ve Gelişimi programlarından ilki; Anne-Çocuk Eğitimi Programı(AÇEP) dir. Bu program 6 yaşında çocuğu olan ve çocukları kurumsal eğitimden faydalanamayan annelere ve çocuklarına verilen 25 haftalık bir kurs programıdır. AÇEP'in diğer EÇGE programlarından farkı; çok amaçlı bir program olarak hem yetişkin eğitimini, hem okul öncesi eğitimini kapsamaktadır (Temel, 2003, 41). Baba Destek Eğitimi Programı (BADEP) ise adından da anlaşılacağı üzere 2-10 yaş arası çocuğu olan babalara yönelik olarak, MEB Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ve Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) işbirliği içerisinde uygulanan 13 hafta süreli bir eğitim ve destek programıdır (Koçak, 2004, 16).

Erken Çocukluk Eğitimi ve Gelişimi programlarının bir diğeri olan Benim Ailem kurs programının hedef kitleleri ise 0-6 yaş grubundaki çocuğu okul öncesi eğitimden yararlanamayan ve sosyal desteğe ihtiyacı olan annelerdir. Bu programda annelere verilen eğitimin yanı sıra babaların da desteğini almak amacıyla kursun ortasında ve sonunda olmak üzere iki adet "baba oturumu" düzenlenmektedir. Ayrıca program içeriğinde babalara

mesajlar içeren “baba mektupları” sunularak her iki ebeveynin de çocuklarının eğitim ve gelişiminde bilgi sahibi olmalarını sağlamak amaçlanmaktadır. 1993-1994 öğretim yılından itibaren 33 ilin Halk Eğitimi Merkezlerinde yürütülmeye başlatılan Benim Ailem Programı günümüzde ülke geneline yayılmış durumdadır (MEB, 2008).

Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğünün koordinatörlüğünde UNICEF, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, SHÇEK, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sivil Toplum Örgütleri gibi kuruluşlarla işbirliği içinde gerçekleştirilen Benim Ailem programının amacı; 0-6 yaş arası çocukların bakımı, beslenmesi, hastalıklardan korunması, eğitim alanına yönelik gelişimini onun en yakın çevresi olan anne yoluyla desteklenmesi ve bu arada babanın da desteğini alarak anne-baba-çocuk ilişkilerinde davranış değişikliği sağlanması, özellikle sosyo-ekonomik nedenlerle risk altında olan çocuklar ve annelerin eğitimini ev ortamına taşınmasıdır (MEB, 2008, 3).

18 hafta boyunca her hafta 2 saatlik toplantılar şeklinde Türkiye genelinde uygulanan Benim Ailem Programına 1 Eylül 2010- 1Nisan 2011 tarihleri arasında 31.071 kişi katılmıştır (ÇYGM, 2011).

Erken çocukluk dönemi olarak adlandırılan 0-6 yaş arasını kapsayan dönem bireylerin gelişim süreci içinde çok önemli bir yer tutar. Bu dönem, çocuğun gelişiminde, kişiliğinin oturmasında ve sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde temel yapı taşlarının atıldığı önemli bir dönemdir (Cemal, 2005,73). Aile kurumunun en önemli işlevlerinden birisi sağlıklı çocuklar yetiştirmektir. Bir çocuğun biyolojik gelişiminin sağlıklı olabilmesi için; nasıl beslenme ve fiziksel aktivite gerekli ise, sağlıklı bir psikolojik gelişim sağlanabilmesi için de anne-baba, okul ve toplumun bazı ortak tutum ve davranışları benimsemesi gereklidir (Gökdağ, 2002, 217). Bu amaçla, çocukların kişiliklerinin şekillenmesinde önemli rol oynayan ailelere eğitim verilmesi gereği doğmuştur. Ana-babalara verilen eğitim çocukların sağlıklı psikolojik gelişim sağlaması amacının dışında; gelenek ve göreneklerin korunması ve milli değerlerin yeni nesillere aktarılması, bu suretle toplum içerisinde sağlam ve kuvvetli ailelerin sayısını artırarak daha sağlıklı toplum oluşturmak amacına da hizmet etmektedir (Ünlü, 2002, 219).

Türkiye’de 2009-2010 döneminde 3-5 yaş grubu nüfusunun yüzde 26,92’si, 4-5 yaş grubunun ise yüzde 38,55’i erken çocukluk gelişimi ve eğitimi programlarından faydalanmaktadır. AB’de ise bu yaş gruplarındaki çocukların yaklaşık yüzde 85’i erken çocukluk eğitiminden yararlanmaktadır (UNICEF, 2010). Türkiye’de var olan yetersiz sayıda programlar ise, sadece kurum merkezli olup, ilköğretime bağlı anaokulları, anasınıfları, çocuk yuvaları ve çocuk bakımevlerinde sürdürülmektedir (Temel, 2003, 27-28). Kurum merkezli programların büyük bir bölümünün özel veya pahalı olması nedeniyle ekonomik ve sosyal yönden yetersiz koşullarda bulunan aileler ve çocuklar bu programlardan yararlanamamaktadır. Kurumsal olan okul öncesi eğitim programları çocuğu kendi bünyesi içine alıp eğittiği için ailelere çok az ulaşılabilen, hatta çoğu zaman ulaşılamamaktadır. Çocuk kurumda öğrendiği tutum, davranış ve bilgileri evde kullanamamakta ve unutmaktadır. Ev ve kurum arasındaki eğitim ve tutum farklılıkları çocuğu çelişkiye sokmakta ve çocuk her iki ortamda da kendini rahat hissetmemektedir (Temel, 2003, 32-33).

Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi programlarının bir diğer türü olan ev merkezli programlarda çocuğun gelişimi ve bakımı açısından birincil sorumluluk aileye verilmektedir. Ev merkezli programlarda eğitimin doğal ortamda gerçekleşmesi, bireyselleştirilmiş öğrenmeye olanak sağlaması, tüm aile bireylerinin doğrudan katılımının ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin doğrudan gözlenmesinin mümkün olması gibi avantajları vardır. Ayrıca bu programlarda eğitimin etkileri kısa sürede geniş kitlelere ulaşabilmekte ve kurumsal eğitime göre daha düşük bir maliyetle gerçekleşmektedir (Temel, 2003, 36). Çocuk eğitiminde annenin merkeze alındığı Benim Ailem Programı da, bir ev merkezli erken çocukluk gelişimi ve eğitimi programıdır.

Bir yetişkin eğitimi programı olan Benim Ailem Programının odak noktası, tüm eğitim programlarında olduğu gibi programın niteliğidir. Bir programın etkili ve verimli olabilmesi onun planlı, programlı ve sürekli olmasına bağlıdır. Yetişkinlere verilecek bir eğitimin rastlantılara bırakılması düşünülemez, aksine eğitim sürecinin dikkat ve özenle tasarlanması gerekir ki, bu da eğitim programları vasıtasıyla gerçekleştirilir. Bir eğitim programı, eğitim sürecinin kalbi olarak anılır (Bradshaw,1995,57). Eğitim programı;

eğitimci, öğrenen ve çevre ilişkisinde tam orta noktada yer alarak yapılan tüm etkinlikleri düzenleyip akışı yönlendiren materyaldir. Tüm eğitim türlerinde olduğu gibi yetişkin eğitiminde de eğitim programı, yapılan eğitim faaliyetinin başarıya ulaşmasında en önemli unsurlardan biridir.

Günümüzde yetişkin eğitiminde yetişkin öğrenenlerin özelliklerine ve program planlama ilkelerine uygun programlar hazırlamanın önemi eğitimcilerce kabul edilmiş ise de çoğu yetişkin eğitim programının hedefler, içerik ve yöntemlerin ardı ardına sıralanması şeklinde planlandığı söylenebilir. Okul eğitiminden ödünç alınan bu tür eğitim programlarının yetişkin öğrenenlere uygulanmasından daha da vahim olan bir durum vardır, o da herhangi bir eğitim programı olmadan inisiyatifin tamamen öğretmene bırakılarak yetişkin eğitimi yapılmaya çalışılmasıdır (Kowalski, 1988,141). Sadece konular ve yöntemler listesinden oluşan bu tür bir planlamada yetişkin öğrenenlerin gerçek ilgi, ihtiyaç ve deneyimleri ihmal edilerek verilen eğitim rastlantılara bırakılmış olacaktır. Oysa bu şekilde davranmak sürecin içindeki sanatı ve sihri görmezden gelmektir. Onlara göre yetişkin eğitiminde programı planlamak; bireylerin, fikirlerin ve kaynakların yek vücut olduğu bir tiyatro eseri ortaya koymak gibidir, çok çalışmak ve itina gerektirir (Foley, 2004,96). Bir yetişkin eğitimi programı; içindeki bilgilerle, ilkelerle, düşünce biçimleriyle ve yöntemlerle geleceğin tasarısıdır. Eğitim programlarının bu özelliği belki de tüm özelliklerinin önüne geçmektedir (Kress, 1995, 9).

Çağdaş program anlayışına göre eğitim programları; ihtiyaçlar, hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme boyutları arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür (Demirel, 2007,5). Yetişkin eğitiminde program geliştirmenin öğeleri, “ihtiyaçlar, hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme” öğeleri ile okul eğitimi için hazırlanan programlar ile temel mantık olarak benzerlik göstermekte ancak “programın zamanlaması, bütçenin planlanması ve programın katılımcılara duyurulması” gibi farklılaştığı boyutlar da bulunmaktadır.

Program geliştirmenin önemli öğelerinden birisini kuşkusuz “program değerlendirme” oluşturur. Programın değerlendirilmesi, her ne kadar eğitim sürecinin en önemli parçalarından biri olsa da uzun yıllar hak ettiği dikkati çekmemiştir. Program değerlendirmesi, program deseninin ve

uygulamasının etkili olup olmadığının, beklenen sonuçlarının alınıp alınmadığının belirlenmesi için kullanılan bir süreçtir (Caffarella,1994,119).

Türkiye’de yetişkin eğitiminde yapılan uygulamalara ait program değerlendirme çalışmaları hakkında literatür tarandığında genelde hizmet içi eğitim programlarının değerlendirildiği görülmektedir. Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı merkezlerde verilen yetişkin eğitimi programlarını değerlendiren sadece bir adet yüksek lisans tezi vardır. “İstihdama Yönelik Yetişkin Meslek Eğitim Programlarından Daktilografi Kurs Programlarının Değerlendirilmesi” isimli bu tez, programın etkililiğini ölçmek amacıyla yapılmış, bir ürün değerlendirme çalışmasıdır.

Türkiye’de yetişkin eğitimi veren gönüllü kuruluşlardan AÇEV(Ana Çocuk Eğitim Vakfı)’in erken çocukluk eğitimi programları ile ilgili değerlendirme çalışmaları; “Eşit Fırsat: Anne-çocuk Eğitim Programının Değerlendirilmesi”, “Güneydoğu Anadolu Anne-Çocuk Eğitimi Değerlendirme Araştırması Raporu”, “Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu” dur(www.acev.org.tr).

“Eşit Fırsat: Anne-çocuk Eğitim Programının Değerlendirilmesi” 1998 yılında Anne Çocuk Eğitim Programının(AÇEP) anne ve çocuklar üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla uygulamaya konulmuştur. Programın çocukların ve ailelerinin hayatlarında anlamlı bir fark yarattığı kanısını sağlamlaştırmak için, programın hem süreci, hem de sonucu araştırılmıştır. Çalışma bir yetişkin eğitimi programını çift yönlü değerlendirmesi bakımından dikkate değer bir çalışmadır. Böylelikle, araştırma hem programın sürecinin değerlendirilmesini sağlamış, hem de eşleştirilmiş grupları karşılaştırarak sebep sonuç ilişkilerinin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Sürecin değerlendirilmesi, uygulamaya yönelik kararlar verilmesini mümkün kılarken, sistematik ölçümlerle yapılan programın sonuçlarının incelenmesi de genellemelere olanak vermiştir (Bekman, 1998, 37-40).

Bu çalışmada AÇEP’in değerlendirilmesi amacıyla Türkiye’nin farklı bölgelerinden seçilmiş 4 ilden programa katılan toplam 102 ve programa katılmayan 115 anne-çocuk ikilisi seçilmiştir. Bu örneklem grubuna uygulanan araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar; “programın hemen

bitiminde elde edilen kısa vadeli etkiler, programın okuldaki başarı üzerindeki etkileri ve programın uygulanmasının değerlendirilmesi'dir.

Programın hem çocuklar hem de anneler üzerindeki kısa dönem etkilerini incelemek amacıyla ön test -son test kontrol gruplarını kullanan yarı deneysel desen uygulanmıştır. Programın çocukların bilişsel gelişimi üzerindeki etkisini incelemek için, okul öncesi sözel ve sayısal becerileri ölçülmüştür. Programın sürecini ve sürecin özellikleri ile programın etkileri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla ise iki gözlem yapılmıştır. Bu gözlemlerden ilki, grup tartışmaları yoluyla uygulanan Anne Destek Programına, ikincisi ise çocuğun bilişsel gelişmesini amaçlayan Zihinsel Eğitim Programı(ZEP)'nin evde uygulanmasına odaklanmıştır.

Programın hem çocuklar hem de anneler üzerindeki kısa dönem etkilerini ölçmek için yapılan araştırmalar sonucu; programın hem anne hem çocuk üzerinde psikolojik, sosyal ve iletişimsel açılardan olumlu sonuçlarının olduğu görülmüştür. Programın çocukların bilişsel gelişimi üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar sonucu; anneleri AÇEP'e katılan çocukların kontrol grubu çocuklarına kıyasla bilişsel kapasitelerinin daha fazla geliştiği tespit edilmiştir. Programın sürecini ve sürecin özellikleri ile programın etkileri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan gözlemler neticesinde ise; programın uygulama kalitesinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca programın değişik bölgelerdeki uygulamalarında farklılıklar olduğu, ancak var olan bu farklılıkların uygulamanın kalitesini düşürecek düzeyde olmadığı da saptanmıştır.

"Güneydoğu Anadolu Anne-Çocuk Eğitimi Değerlendirme Araştırması Raporu" isimli program değerlendirme çalışması, AÇEV tarafından 2007 yılında Diyarbakır'da düzenlenen ve 10 hafta süren, Anne Destek Programı'nın etkilerini saptamak amacı ile yapılmıştır (Diri, Tuz ve Özdemir, 2008: 4, 17-18). Çalışmada program'ın anne-çocuk ilişkisi ve iletişimi, çocuğa sunulan çevresel uyaranlar, annenin benlik kavramı ve kendine güven duygusu alanlarında fark yaratıp yaratmadığı ve programda aktarılan sağlık ve hijyen bilgilerinin edinilip edinilmediği irdelenmiştir. Örneklem deney ve kontrol grubunu içeren toplam 400 anneden oluşmaktadır.

Programın anne ve çocuklar üstündeki etkisi bir anket ile ölçülmüştür. Anket, aile hakkındaki demografik bilgiler, annenin benlik kavramı, çocuk yetiştirme tutumları, annenin eğitim hakkındaki görüşü, çocuğun içinde bulunduğu ortamın gelişimini destekleyici özellikleri, sağlık, hijyen ve kadın sağlığı ile ilgili bilgiler başlıkları altında 6 ayrı bölüm ve 95 sorudan oluşmaktadır. Anketin sonunda, ev ve evin çevresindeki yaşam koşullarını özetleyen 16 soruluk bir ek bölüm yer almaktadır. Program sonrasında tekrarlanan anketin içeriğinde, programa katılan deney grubu annelerine yöneltilen, program değerlendirme sorularının yer aldığı yeni bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölüm yalnızca deney grubu annelerine uygulanmıştır.

AÇEV tarafından gerçekleştirilen Güneydoğu Anadolu Anne Destek Programını değerlendirmek için yürütülen bu araştırmanın en önemli bulguları, program yardımı ile çocuğa sunulan çevresel uyaranların eğitim programı sonrasında artması, programa katılan annelerin artık daha bağımsız iş yapabildiklerini belirtmeleri, çocuk, anneyi kızdıracak olumsuz bir davranışta bulunduğu zaman, o'na yöneltilen olumsuz tepkilerin azalması ve program çerçevesinde annelere sunulan sağlık ve hijyen konularındaki bilgilerin kazanılmış olmasıdır. Deney grubu annelerin verdiği değerlendirme cevaplarına bakarak genelde annelerin böyle bir programa katılmaktan memnun kaldıkları, yararlandıklarını düşündükleri görülmektedir. Katılımcıların en faydalı buldukları konular hijyen, kazalar ve aile planlaması olmuş, çocukla iletişim, eğitim, şiddet konuları daha sonraki sıralarda yer almıştır. Görüldüğü üzere bu araştırma programının anne ve çocuklar üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlayan, ürün değerlendirmeye yönelik bir değerlendirme çalışmasıdır.

“Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu” özellikle alt sosyo-ekonomik ortamlardan gelen 2-10 yaş arası çocuğu olan babalarda çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilinç yaratmayı hedefleyen Baba Destek Eğitim Programı(BADEP)'i değerlendirmek amacıyla İstanbul ve Kocaeli illerinde 2001-2002 yılları arasında programa katılan babalar ve onların eşleriyle nitel ve nicel araştırma yoluyla değerlendirme çalışması yapılmıştır. Nicel çalışmada tutum envanteri, nitel çalışmada ise mülakat yöntemi kullanılmıştır. Programı değerlendirirken ele alınan başlıca konular;

programın genel olarak etkisi, grupta nasıl uygulandığı ve babaların programdan nasıl faydalandıklarıdır.

Baba mülakatlarından elde edilen bulgular; babaların tutum, algılama ve davranışlarında programa atfedilebilecek değişiklikler olduğunu ortaya koymuştur. Tutum envanterinin incelenmesi neticesinde babaların eşlerine, çocuklarına ve kendilerine karşı tutumlarında olumlu yönde değişiklikler olduğu saptanmıştır. Annelerin tutumları ise babaların tutumlarını destekler niteliktedir. Anneler program neticesinde eşlerinin çocuklarına ve kendilerine karşı olumlu tutum ve davranışlar sergilediklerini, bu durumdan ailecek memnun olduklarını söylemektedirler. Bu program değerlendirme çalışmasında da yine programı oluşturan öğelere dönük bir çalışma yapılmadığı fark edilmektedir (Koçak, 2004, 52-55).

AÇEV tarafından yürütülen yukarıdaki program değerlendirme çalışmalarının haricinde Albayrak (2003) tarafından da bir değerlendirme çalışması yapılmıştır. Bahsi geçen araştırmada Baba Destek Programına katılan babaların eşlerine ve çocuklarına karşı tutumlarındaki değişiklikleri ölçmek amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışma bir programı tüm yönleriyle değerlendirmekten çok ürüne dönük bir değerlendirme çalışmasıdır.

Yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; babaların program öncesi ve sonrası puanlarına bakıldığında yetkici ve tavizkar tutumda azalma, iletişim kurma ve açık iletişimde artma olduğu saptanmış; sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (AÇEV, 2003). Programın yaygınlaşmasına engel olan durumların ise toplumsal duyarlılığın zayıflığı, kaynakların öncelikli olarak bu konuya ayrılmaması, geleneksel ön yargı ve değerlerin bulunması, yeterli sayıda gönüllü eğitimci bulunamaması, yeni kurumlarla işbirliği bağlantılarının geliştirilememesi, mekan sıkıntısı ve babaların çalışma saatlerinin uzun olması ve boş vakitlerinin az olması olduğu tespit edilmiştir (Albayrak'tan aktaran; Temel, 2003, 50).

Çıraklık Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü 2005-2006 döneminde *Benim Ailem Aile Çocuk Eğitimi Programının etkinliğini değerlendiren* bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada, 0-6 yaş arasında çocukları bulunan anneler, kendilerine program başında ve program sonunda dağıtılan anket formlarını yanıtlayarak, katıldıkları Benim Ailem programını değerlendirmişlerdir.

Ankara, Antalya, Aydın, Çanakkale, Elazığ, İçel, Manisa ve Nevşehir illerinden elde edilen 36 grupta yer alan toplam 557 anne örneklemini oluşturmuştur. Bu anneler aynı anketi programdan önce ve sonra cevaplamışlardır. Araştırmanın amacı; programa katılan katılımcıların programa katıldıktan sonra edindikleri davranış ve tutum değişikliklerini ölçmektir.

Araştırmanın anketinde cevaplanması istenen sorular altı ana başlık altında incelenmiştir. Bunlar; çocuğa karşı anne-babanın tutumu, programda verilen konularla ilgili annenin bilgi düzeyi, çocuklarla birlikte geçirilen zaman ve yapılan faaliyetler, anne ve çocuk sağlığı, annenin kendi yeterliliği ile ilgili değerlendirmesi ve son olarak programın ve işlenen konuların değerlendirilmesidir.

Araştırmadan elde edilen genel sonuca göre; annelerin programı olumlu olarak değerlendirdikleri, kendilerinde ve çocuklarında olumlu değişimlere neden olduğu, programı çevresindeki tanıdıklarına da tavsiye edecekleri, ancak babalarla yapılan faaliyetleri ve ev ziyaretlerini nitelik açısından yeterli bulmadıkları, geliştirilmesini istedikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmanın son bölümünde annelere programın değerlendirilmesi amacıyla bazı sorular sorulmuştur. Bu bölümde; programın içeriğinin yeterliliği ve niteliği, programda görülen eksiklikler, konuların işleniş biçiminin etkililiği ve sürenin yeterliliği ile ilgili sorular bulunmaktadır. Araştırmada, annelerden programı ne kadar etkin ve faydalı bulduklarını değerlendirmeleri istendiğinde; annelerin programda eğitimcilerin anlatım tarzını ve bilgi düzeyini en etkili olarak değerlendirdikleri, programın süresini ve konulara ayrılan süreyi, baba mektuplarını ve evde yapılan uygulamaların sınıfta tartışılmasını ise vasat olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bunun dışında içerik ile ilgili annelerin görüşleri alınmak istendiğinde; annelerin %57,2'si konuların yeterli olduğunu, başka bir konuya gerek olmadığını özellikle belirtirken, annelerin %15,3'ü ergenlik ile ilgili konuların programda olmasını istediklerini belirtmişlerdir. Belli gruplarda toplanmamakla birlikte anneler programda başka konuların da bulunmasını istemişlerdir (ÇYGM).

Görüldüğü gibi, Benim Ailem programını değerlendiren bu çalışma da her ne kadar programın süreç boyutu ile ilgili sorular da sorulmuş ise de

programın öğelerini tek tek inceleyecek düzeyde yeterli sayıda ve nitelikte soru bulunmamaktadır. Dolayısıyla yapılan bu araştırma da Benim Ailem programının etkililiğini ölçmeyi amaçlayan bir “ürüne dönük” değerlendirme çalışmasıdır.

Öte yandan niteliği itibariyle bir program değerlendirme çalışması olarak adlandırılmayacak, ancak Benim Ailem programının sadece belli boyutlarını değerlendiren birkaç başka araştırma da mevcuttur. Bunlardan ilki; Ömeroğlu ve Can Yaşar'ın (2002, 34-52) , *Ev Merkezli Aile Çocuk Eğitimi Programının Ev Ortamına Etkisi* konusunda yaptıkları araştırmadır. Bu çalışmada programın ev ortamı üzerindeki etkileri, deney ve kontrol gruplarında test edilmiş, 0-3 Yaş Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasında deney ve kontrol grubunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Bir başka deyişle Benim Ailem Programının ev ortamı üzerinde olumlu etkilerinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Benim Ailem Programını konu alan bir diğer araştırma ise Aksoy tarafından 2001 yılında kaleme alınan *0-4 Yaşlarında Çocuğu Olan Annelere Uygulanan Anne-Çocuk Eğitim Programının Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Konusundaki Bilgilerine Etkisinin İncelenmesi* isimli yayınlanmamış araştırma raporudur. Yapılan araştırma neticesinde Benim Ailem programının annelerin çocuk yetiştirme ile ilgili bilgi ve tutumlarında önemli değişikliklere neden olduğu saptanmıştır (akt: Temel, 2003, 46).

Son olarak Kurtulmuş ve Temel tarafından 2003 yılında yapılmış bir çalışmada Benim Ailem programına katılan 4-6 yaş grubu çocuğu olan alt sosyo-ekonomik düzeydeki anne ve babaların aile ilişkilerini algılamalarına programın etkisi incelenmiştir. *Anne Eğitim Programının 4-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Annelerin ve Babaların Aile İlişkilerini Algılamasına Etkisinin İncelenmesi* isimli çalışmaya 20 deney, 20 kontrol grubu olmak üzere 40 anne-baba çifti dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda deney grubundaki anne ve babaların aile ilişkilerini algılamalarında istatistiksel olarak anlamlı değişiklikler olduğu saptanmıştır (Akt: Temel, 2003, 46).

Yukarıda yer alan ve gerek program değerlendirme adı altında yapılan araştırmaların, gerekse Benim Ailem programının bazı boyutlarını

değerlendiren araştırmaların sonuçları incelendiğinde; EÇE programlarının başarısına, bir başka deyişle sonucuna yönelik değerlendirmeler yapıldığı, ancak bu çalışmalarda eğitim programını oluşturan (ihtiyaçlar, hedefler, içerik vb.) program öğelerine dönük bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Değerlendirme genellikle iki amaca yönelik yapılır. Bunlardan ilki; yapılaş amacına göre programın değerlendirilmesi ve başarının değerlendirilmesidir (Aydın, 2011, 179; Erden,1995,10). Katılımcı başarısını ölçüt alan *ürüne dönük değerlendirmede* cevap aranacak soru, öğretim programında belirlenen hedef-davranışların öğretim işlemleri sonunda ne kadarının ne mükemmellikte öğrenildiği sorusudur. Öte yandan, program planlama sürecini ölçüt alan *sürece dönük değerlendirmede* cevap aranacak esas soru, programda tasarlanan konular, materyaller ve yöntemlerle, hedef alınan davranış değişikliklerinin sağlanıp sağlanamayacağı sorusudur (Turgut, 1985, 108, 112; Okçabol, 2006, 101; Kowalski, 1988, 155; Roger, 2005, 256). Katılımcı başarısını tespit etmek amacıyla yapılan bir değerlendirmede programın süreç (işlem) boyutu detaylı olarak incelenemeyeceği için programı oluşturan öğelerden kaynaklanan olumlu ve olumsuz gelişmelerin göz ardı edilme olasılığı bulunmaktadır.

Bu çerçevede bu araştırmanın problemini 'Benim Ailem Programı deseninin, yetişkin eğitiminde program geliştirme süreci açısından uygunluğunun değerlendirilmesi' oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı; Benim Ailem program deseninin yetişkin eğitimi program geliştirme sürecine uygunluğunun değerlendirilmesidir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Benim Ailem programı eğitimcilerinin ve katılımcılarının kişisel özellikleri nelerdir?
2. Benim Ailem programının hedef kitesinin çocuk yetiştirmekle ilgili öğrenme ihtiyaçları, yetişkin eğitimi program geliştirme sürecine uygun olarak belirlenmiş midir?

- a) Benim Ailem programını geliştirme çalışmaları sırasında ihtiyaç analizi yapılmış mıdır?
 - b) Benim Ailem programı katılımcıların ihtiyaçlarını karşılamakta mıdır?
3. Benim Ailem programının hedefleri yetişkin eğitimi program geliştirme sürecine uygun olarak hazırlanmış mıdır?
- a) Benim Ailem programının hedefleri açık ve anlaşılır mıdır?
 - b) Benim Ailem programının hedefleri katılımcıların ihtiyaçları ile bağlantılı olarak ifade edilmiş midir?
 - c) Katılımcıların hazır-bulunuşluk düzeyi programın hedeflediği davranışları öğrenmelerine uygun mudur?
 - d) Benim Ailem programının hedeflerinin gerçekleştirilebilirliği ölçülebilir düzeyde midir?
 - e) Benim Ailem programının hedefleri var olan yaşam koşulları içinde gerçekleştirilebilir midir?
 - f) Katılımcıların Benim Ailem programında yer alan bazı hedef-davranışları öğrenmesinde güçlük yaşamakta mıdır?
4. Benim Ailem programının içeriği yetişkin eğitimi program geliştirme sürecine uygun olarak tasarlanmış mıdır?
- a) İçerik programın hedefleri ile uyumlu mudur?
 - b) İçerik katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamakta mıdır?
 - c) İçerik katılımcılar arası farklılıkları dikkate alacak şekilde esnek olarak belirlenmiş midir?
 - d) İçerik daha önce öğrenilmiş konuların gerektiğinde tekrarını sağlayacak şekilde planlanmış mıdır?
 - e) İçerik katılımcıların günlük hayatından seçilmiş midir?
 - f) İçerikteki bilgiler güncel midir?
 - g) İçerik yetişkinlerin deneyimlerinin işe koşulmasına olanak sağlamakta mıdır?
 - h) İçerik yeterince kapsamlı mıdır?
 - ı) Programın içeriği ile ilgili eleştiriler var mıdır?
5. Benim Ailem programının eğitim durumları yetişkin eğitimi program geliştirme sürecine uygun olarak tasarlanmış mıdır?

- a) Benim Ailem programında önerilen eğitim etkinlikleri programın hedeflerini gerçekleştirecek nitelikte midir?
 - b) Benim Ailem programının sunumu sırasında kullanılan yöntem ve teknikler katılımcıların öğrenme tercihlerine uygun mudur?
 - c) Benim Ailem programının öğretme süreçleri içerik ile bağlantılı olarak tasarlanmış mıdır?
 - d) Benim Ailem programında önerilen eğitim etkinlikleri hakkındaki yönergeler eğitmenlerce yeterli bulunmakta mıdır?
 - e) İçeriğin sunulmasında eğitmenler hangi öğretim yöntem ve tekniklerinden faydalanmaktadır?
6. Benim Ailem programı için öngörülen süre yeterli midir?
- a) Benim Ailem programının süresi kursun hedeflerini gerçekleştirmek için yeterli midir?
 - b) Derslerin teorik kısmı için programda ayrılan süre yeterli midir?
 - c) Benim Ailem programında eğitim etkinliklerine ayrılan süre yeterli midir?
 - d) Benim Ailem programda önerilen yöntem ve tekniklerin kullanımı için öngörülen süre yeterli midir?
 - e) Benim Ailem programının zamanlaması beklenmeyen gecikmeleri dikkate alacak şekilde esnek olarak planlanmış mıdır?
7. Benim Ailem Programı katılımcılara duyurulmuş mudur?
8. Benim Ailem programı için ayrılan bütçe yeterli midir?
9. Benim Ailem programının değerlendirilmesi yetişkin eğitimi program geliştirme sürecine uygun olarak yapılmış mıdır?
10. Benim Ailem programının niteliğine ilişkin eğitmen ve katılımcıların diğer görüş ve düşünceleri nelerdir?
- a) Benim Ailem programının yetişkin öğrenenlerin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmış olduğu düşünülmekte midir?

- b) Benim Ailem programının başarısı hakkındaki düşünceler nelerdir?
- c) Benim Ailem programının uygulanması sırasında karşılaşılan güçlükler nelerdir?
- d) Benim Ailem programında eksik bulunan hususlar nelerdir?
- e) Benim Ailem programının geliştirilmesi için öneriler nelerdir?
- f) Benim Ailem programını tamamlayan katılımcıların çocukları ile ilişkilerinde değişiklik olmuş mudur?

Önem

Türkiye’de erken çocukluk gelişimi ve eğitimi programlarının ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmadığı görülmektedir. Var olan kurumsal programlar ise sadece çocuklara eğitim vermekte, çocuk eğitiminin önemli bir ayağı olan ana-baba eğitimine yeteri kadar önem vermekte yetersiz kalabilmektedir. Benim Ailem Programı 0-6 yaş arası çocuğu olup okul öncesi eğitimden faydalanamayan ana-babaların eğitimine olan katkılarından dolayı önemli bir eğitim programıdır. Halen Türkiye genelinde uygulanan Benim Ailem Programının dinamik olması beklenen tüm eğitim programları gibi zaman içinde geliştirilmesi ve değişen ihtiyaçlara ayak uydurması gereklidir. Bu nedenle, sadece programın başarısını ölçmeye yönelik olmayan, program planlama sürecini de irdeleyen değerlendirme çalışmalarına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, yapılan bu çalışma bir yetişkin eğitimi programı olan Benim Ailem programının program geliştirme sürecine ışık tutması açısından bir ilki gerçekleştirmektedir. Bu eğitim etkinliğinin program deseninin değerlendirilmesinin Türkiye’de ana-babalara yönelik çalışmalarda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada Benim Ailem Programı yetişkin eğitiminde çağdaş program geliştirme anlayışı göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonunda edinilecek sonuçların Benim Ailem Programı ve ona benzer yetişkin eğitimi programlarındaki eksiklerin giderilmesine

yardımcı olarak, yeni programların geliştirilmesinde katkıda bulunması beklenmektedir.

Öte yandan ülkemizde yetişkin eğitimi literatüründe program geliştirme sürecini bilimsel nitelikte irdeleyen bir program değerlendirme çalışması bulunmaması nedeniyle, bu tür bir çalışma ile yine bir ilkin gerçekleştirileceği, dolayısıyla yetişkin eğitimi programlarının değerlendirilmesi bakımından alan yazına katkıda bulunulabileceği sanılmaktadır.

Sınırlıklar

Benim Ailem Programının program geliştirme sürecine odaklanılarak yapılan bu değerlendirme ,

- a) Ankara ilinde 2009-2010 Güz döneminde Benim Ailem Programının uygulandığı Halk Eğitimi Merkezleri ile,
- b) Bu merkezlerde Benim Ailem eğitimi veren öğretmenlerin görüşleri ile,
- c) Çalışmanın yapıldığı dönem olan 2009-2010 Güz döneminde Benim Ailem Programı'na katılan ve kursu tamamlayan katılımcıların görüşleri ile,
- d) Benim Ailem Programının revizyonunda görev alan program geliştirme uzmanlarının görüşleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bu araştırma ile ilgili olarak önemli olduğu düşünülen tanımlar aşağıda yer almaktadır;

Yetişkin Eğitiminde Program Geliştirme: Yetişkinlerin ve içinde yaşadıkları toplumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla eğitim sürecinin planlanması işidir

Program Değerlendirme: Uygulanan programın, hedef kitlenin öğrenme ihtiyaçlarına ve diğer özelliklerine uygunluğu ile hedeflerine ulaşma derecesi hakkında bir yargıya varılmasıdır.

Erken Çocukluk Eğitimi: Çocukların doğumu ile okul eğitimine başladıkları yıllar arasını kapsayan, onları zihinsel, bedensel sosyal ve duygusal gelişimini destekleyen eğitim programlarıdır.

Ana-baba Eğitim Programları: Okul öncesi dönemde çocuğu bulunan anne-babalara ebeveyn olma becerileri, çocuk bakımı ve eğitimi konularında verilen planlı eğitimlerdir.

Kısaltmalar

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

HEM: Halk Eğitimi Merkezi

MEM: Mesleki Eğitim Merkezleri

ÇYGM: Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü

AÇEV: Anne- Çocuk Eğitim Vakfı

AÇEP: Anne-Çocuk Eğitim Programı

BADEP: Baba Destek Programı

GEP: Gelişim ve Eğitim Programı

TÜSİAD: Türkiye Sanayi ve İşadamları Derneği

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development.
(Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür.

UNİCEF: United Nations International Children's Emergency Fund.
(Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde genel olarak yetişkin eğitimi açısından program geliştirmenin anlamı, önemi ve program geliştirme aşamalarının yanı sıra erken çocukluk eğitiminin özellikleri, önemi, yararları, dünyada ve Türkiye'deki durumu, erken çocukluk eğitimi program türleri, erken çocukluk eğitiminin bir parçası olan aile eğitim programları ve Türkiye'deki aile eğitim programı uygulamaları ele alınmaktadır.

Yetişkin Eğitiminde Program Geliştirme

Eğitim Programı

Literatürde *eğitim programı* anlamına gelen "curriculum" kavramı Latince kökenlidir ve "koşu yolu" anlamına gelmektedir (Jarvis, 1995, 190). Zaman içinde kelime somut anlamını terk ederek "izlenen yol" yani eğitim programı anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Genel olarak 20. yüzyıla kadar konular listesi anlamında kullanılan eğitim programı kavramının tanımı üzerine çeşitli yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlar arasından dikkate değer bazıları şunlardır:

Saylor, Alexander ve Lewis (1981, 8) programı "eğitilecek bireylere, öğrenme deneyimlerini kazandırma planı" olarak tanımlarken; Demirel (2007, 4) eğitim programını "öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme deneyimleri düzeneği olarak kabul eder. Ertürk (1982, 95) ise eğitim programını "yetişek" kavramı ile adlandırmakta ve "belli esaslara göre tertiplenip örgütlenmiş öğrenme yaşantıları düzeni" olarak tanımlamaktadır. Ertürk'e göre yetişek, öğrenci açısından bir öğrenme yaşantıları düzeni, eğitimci açısından ise bir eğitim durumları düzenidir. Öte yandan Ronald C. Doll (1986, 8) eğitim programını, okul sorumluluğunda

öğrencilerin değerlerini, tutumlarını, tavırlarını değiştiren, becerilerini geliştiren, bilgi ve anlayış kazanmalarını sağlayan hem süreç hem de içerik olarak tanımlamış ve okulun kontrolünde öğrencilerin tüm yaşantılarının düzeni olarak görmüştür (Aktaran; Demirel, 2007, 2).

Tanımlardaki ortak ifadelerden de anlaşılacağı üzere, eğitim programı okul içi ve dışı eğitim faaliyetlerini kapsayan planlı etkinlikler bütünüdür. Bütün eğitim programları nasıl tanımlanırsa tanımlansın, belli öğelerden oluşur. Bunlar, hedefler ve hedef davranışlar, içeriğin seçimi ve örgütlenmesi, öğrenme ve öğretme süreci ve son olarak da hedeflerin değerlendirilmesidir (Taba,1962,11). Belirtilen bu öğeler bir eğitim programının olmazsa olmazları arasında yer alır.

Program geliştirme alan yazını incelendiğinde “eğitim programı ve öğretim programı” kavramlarının birlikte, sıklıkla da birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Eğitim programı, bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetler olarak; *öğretim*; ders dışı kol faaliyetleri, özel günlerin kutlaması, geziler, kısa kurslar, rehberlik, sağlık ve benzeri fonksiyonlar olarak; *öğretim programı* ise, eğitim programı içinde yer almakla birlikte öğretme- öğrenme süreçleri ile ilgili tüm etkinlikler olarak tanımlanır (Varış,1988, 13).

Bir başka deyişle eğitim programı, belirlenen hedefler doğrultusunda planlanan tüm eğitim etkinliklerini kapsarken, öğretim programı bir eğitim basamağında çeşitli sınıf ve derslerde ele alınacak konularla ilgili tüm öğretim etkinliklerini kapsamaktadır (Demirel, 2007, 6).

Görüldüğü üzere bu sınıflama öğretimi yalnızca bir sınıf içi etkinlik olarak görmenin bir sonucudur. Eğitim programı, eğitim süreci boyunca yapılması planlanan tüm uygulama etkinliklerinin bir araya getirildiği bir dokümandır (Smith, 2000, 56). Bir başka deyişle eğitim programı en genel anlamda eğitimsel hedefleri gerçekleştirmek amacıyla planlanmış tüm eğitim etkinliklerine ilişkin içerik ve öğretim yöntemlerinin toplamıdır. Bir eğitim programı bunların da ötesinde planlanmış politika ve uygulamaları gerçekleştirmek amacıyla yapılan okul içi ve dışı tüm eğitim etkinliklerini de içeren dinamik bir yapıdır (Yates ve Bradley'den Aktaran; Siaciwena ve O'Rourke, 2000, 66).

Program geliştirmenin farklı boyutları da bulunmaktadır. Program geliştirme hem içeriği etkileyen hem de içerikten etkilenen çok karmaşık bir süreçtir. Ayrıca program geliştirme sosyal, kültürel, politik ve ekonomik unsurlardan etkilenen, temel olarak geleceğe şekil veren ve onu kontrol eden sosyal bir süreçtir (Sork, 1999, 17). Aynı görüş doğrultusunda Oakey (1990, 36) de program geliştirmenin bir yandan toplumu etkileyen, diğer taraftan da toplumdan etkilenen yönünü vurgulamakta ve stratejik bir planlama ile genel anlamda toplumsal değişikliklerin yapılabileceğini belirtmektedir.

Eğitim programı, toplum kültürünün temel öğelerinin, planlı etkinlikler yoluyla bireylere aktarılmasını sağlayan bir araçtır (Ross, 2000, 8). Eğitim programındaki etkinlikler yoluyla, o kültürün başat öğeleri yeni nesillere aktarılmaktadır. “Bir eğitim programı; içindeki bilgilerle, prensiplerle, düşünce biçimleriyle ve yöntemlerle geleceğin tasarısıdır. Eğitim programlarının bu özelliği belki de tüm özelliklerinin önüne geçmektedir” (Kress, 1995, 9).

Yetişkin eğitimi söz konusu olduğunda “kurs programı” kavramından da söz edildiği görülmektedir. *Kurs*; yetişkin eğitiminde sınıf ortamında yapılan eğitim faaliyetlerine verilen addır. Kursların süresi birkaç günden birkaç yıla kadar değişir. Amacı hedef kitleye belli bir konuda bir takım bilgi, beceri ve tutumlar kazandırmaktır (Miser, 1999, 36). Bir başka deyişle kurs; katılımcılara yeni bilgi ve beceri sağlamak amacıyla tasarlanmış planlı eğitimsel etkinlikler dizisidir. Kurslar, kredili olabileceği gibi kredisiz de olabilmektedir *Kurs programı* ise tipik olarak bir akademik dönem boyunca süren, bir veya birden fazla eğitmen tarafından verilen, bitiminde katılımcıların derece veya kredi alabileceği bir öğretim programı biçimidir (Wilson ve Hayes, 2000, 154). Görüldüğü üzere kurs programının da en önemli özelliği eğitim ve öğretim programları gibi planlı ve programlı olmasıdır. Öte yandan, kurs programları diğerlerine kıyasla daha kısa sürede tamamlanması öngörölmüş daha dar kapsamlı programlardır.

Eğitim programları geliştirmede genel olarak üç farklı yaklaşımdan söz edilmektedir. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır (Varış, 1996,74-81):

* *Derslere göre düzenlenen program tasarımları*: Eğitim uygulamalarında en yaygın kullanılan tasarım şeklidir. Bu tür tasarım konu alanını merkeze alarak

yapılır. Derslere göre düzenlenen program konu uzmanı öğretmen grupları tarafından içeriğin en iyi anlaşılacak şekilde düzenlenmesi şeklinde yapılır.

* *Aktivite ilkesine dayanan program tasarımları*: Bu tasarım türü, öğrenenin eğitim sürecinin merkezi ve öznesi olduğu fikrini temel alır. Aktivite ilkesine dayanan program tasarımlarında öğrenenin ancak öğrencinin öğrenmeye katılması ile gerçekleşebileceği ilkesi temel alınır. Böyle bir programda içerik öğrenenlerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

* *Problemlere göre düzenlenen program tasarımları*: Bu tür tasarımlar aracılığı ile topluma önemli problemlerin çözümünde yetenekli, fikir sahibi bireylerin yetişmesi ve sonuç olarak sağlıklı bir toplumun yaratılması düşünülmektedir. Dolayısı ile bu tür tasarımlarda programın içeriği toplumsal sorunlar temel alınarak planlanır.

Bu bağlamda yetişkin eğitim program tasarımlarının, yetişkin eğitiminin yapısı gereği, konu merkezli yaklaşımdan çok katılımcıları merkeze alan, öğrenen ve sorun merkezli program tasarımları olması beklenir.

Bir yetişkin eğitimi programı “yetişkin öğrenenler için tasarlanmış aktiviteler bütünü ve karar verme süreci”dir (Sork ve Cafferella,1989, 23). Yetişkin eğitiminde program geliştirme; eğitimsel açıdan istenen sonuçlar ve elde edilen sonuçlar arasındaki ilişki ile ilgilidir. Yalnız burada kesin ve değişmez hedefler belirlemekten ziyade, onları gerçekleştirmek için bir çerçeve oluşturulması fikri anlaşılmalıdır. Yetişkin eğitim programları sürekli değişen toplumda yaşayan bireylerin ihtiyaçlarına göre sıklıkla yeniden şekillenen dinamik ve süregelen bir süreçtir. Bunların ötesinde program geliştirme; var olan araç-gereç ve materyaller, eğitmen kadrosu, maddi imkanlar, zaman ve kişiler arası ilişkiler gibi detayları da içeren karmaşık bir süreçtir (Rand,1976, 4).

İlgili literatür incelendiğinde program geliştirme ve program planlama kavramlarının kimi zaman aynı anlamda kullanıldığı, kimi zaman ise bu iki kavram arasında ayırım yapıldığı fark edilmektedir. Kowalski (1988;19), program geliştirme ve program planlama kavramları arasında fark olduğunu, program geliştirmenin programların yürütülmesini de içine alan daha geniş bir kavram olduğunu belirtmektedir. Program geliştirme; program tasarlanması ve uygulanmasından öte, çıktıların sürekli biçimde geliştirilmesini ve daha

nitelikli hale getirilmesini de içine alan bir kavramdır. Bu çalışmada programın hem planlama hem de yürütülmesi boyutlarına odaklanıldığı için “program geliştirme” kavramının kullanılması uygun görülmüştür.

Yetişkinler için tasarlanan programlar biçim ve süre olarak çeşitlilik gösterir. Bir bilgi veya becerinin öğretildiği birkaç saatlik konferanslar veya çalıştaylardan, daha yoğun bir çalışma gerektiren uzun süreli eğitimlere kadar yetişkin eğitimi etkinlikleri değişik sürelerde planlanmış olabilmektedir. Programlar bireyselleştirilmiş olabileceği gibi geniş bir öğrenen kitlesine hizmet edecek şekilde tasarlanmış olabilir. Katılımcıların belli bir merkeze giderek eğitim alabildiği programlar bulunduğu gibi, bireylere evlerindeki bilgisayarlar ve internet vasıtasıyla eğitimin verildiği programlar da vardır. Bazı programlar da sadece belli özelliklere sahip gruplar için tasarlanmakta bazıları ise spor etkinlikler gibi isteyen herkesin faydalanacağı şekilde tasarlanmaktadır (Cafferella,1994, 1).

Yetişkinlerin kişisel ihtiyaçlarına dayalı olarak düzenlenen yetişkin eğitimi programları aşağıdaki şekilde sınıflanmıştır. Bu sınıflama sonradan uluslararası bir kabul görmüştür (Lowe,1985; 60-61):

* *Tamamlayıcı eğitim*: Okuma-yazma öğretimi ve temel eğitim(bu sınıfa giren eğitim, bütün öteki tür yetişkin eğitimi etkinliklerine katılmanın ön koşuludur; bu nedenle öncelik taşır). Orta ve yüksek öğretim tamamlama programları da bu gruba girmektedir.

* *Mesleki ve teknik yeterlilik için eğitim*: Bu sınıfa giren etkinlikler, bir yetişkini ilk işine veya yeni bir işe hazırlamaya ya da ona işinde veya mesleğindeki yeni gelişmeler hakkında bilgi kazandırmaya yönelik olabilir.

* *Daha iyi sağlık, refah ve aile hayatı için eğitim*: Her tür sağlık, aile, tüketicilik, çocuk sahibi olma, çocuk bakımı ve çocuk yetiştirme, kişisel bakım, aile ilişkileri vb. başlıkları ele alınan başlıca konulardır.

* *Yurttaşlık eğitimi, siyasal ve toplumsal yeterlilik için eğitim*: Yurttaşlık bilgisi, oy verme, siyasal eğitim, toplum gelişmesi, kamu işleri, haklar-görevler-sorumluluklar, uluslar arası ilişkiler vb. konulardır.

* *Özdoyum için eğitim*: Kısa ve uzun süreli her türlü liberal eğitim programları, müzik, sanat-dans, tiyatro, el sanatları eğitimi vb. konularındaki

programlar; yukarıdaki dört alana girmeyen ve bireyin “öğrenmek için öğrenmek istediği” her çeşit program bu sınıfa girmektedir.

Kowalski (1988, 88) ise yetişkin eğitimi programlarını “kapsamlı ve bireysel programlar” olarak iki şekilde gruplamıştır. Kapsamlı programlar bir kurumun düzenlediği tüm eğitimsel etkinlikleri kapsayan eğitim programlarıdır. Bireysel programlar ise kapsamlı programlara kıyasla daha mikro düzeyde öğretim programlarını içerir. Örneğin “bebek bakımı programı” bir hastanenin kapsamlı programı çerçevesinde ele alınan bir bireysel programdır. Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Kowalski'nin yaptığı bu gruplama program geliştirme literatüründeki “eğitim programı ve öğretim programı” ayırımına gönderme yapmaktadır.

Bir eğitim programı, eğitim sürecinin kalbi olarak anılır. Eğitim programı; eğitimci, öğrenen ve çevre ilişkisinde tam orta noktada yer alarak yapılan tüm etkinlikleri düzenleyip akışı yönlendiren materyaldir. Tüm eğitim türlerinde olduğu gibi yetişkin eğitiminde de eğitim programı, yapılan eğitim faaliyetinin başarıya ulaşmasında en önemli unsurlardan biridir (Bradshaw,1995,57). Bir programın etkili ve verimli olabilmesi onun planlı ve sürekli olmasına bağlıdır. Sistemli bir planlama etkili, verimli ve yaratıcı programlar tasarlanmasını sağlar (Sork ve Caffarella, 1989, 235). Yetişkinlere verilecek bir eğitimin rastlantılara bırakılması düşünülemez, aksine eğitim sürecinin dikkat ve özenle tasarlanması gerekir ki bu da eğitim programları vasıtasıyla gerçekleştirilir.

Program geliştirme, hangi eğitim seviyesinde olursa olsun masa başında yazılıp, bir kısım konuların çıkarılması veya yenilerinin yamanması süreci değildir. Uygulamalı bir süreç olan program geliştirme, eğitim süreci ile ilgili olan bütün koşulların, bireylerin, ders kitapları ve araçların sürekli biçimde geliştirilmesi işidir. Bireysel bir faaliyet değildir, katılım ve ekip çalışması gerektirir; bu nedenle bütün ekip çalışmalarında olduğu etkin bir eşgüdümü içermesi gerekir.

Günümüzde yetişkin eğitiminde yetişkin öğrenenlerin özelliklerine ve program geliştirme ilkelerine uygun programlar hazırlamanın önemi eğitimcilerce kabul edilmiş ise de çoğu yetişkin eğitim programının hedefler, içerik ve yöntemlerin ardı ardına sıralanması şeklinde planlandığı

söylenbilir. Okul eğitiminden ödünç alınan bu tür eğitim programlarının yetişkin öğrenenlere uygulanmasından daha da vahim olan bir durum vardır, o da herhangi bir eğitim programı olmadan inisiyatifin tamamen öğretmene bırakılarak yetişkin eğitimi yapılmaya çalışılmasıdır. Sadece konular ve yöntemler listesinden oluşan bu tür bir planlamada yetişkin öğrenenlerin gerçek ilgi, ihtiyaç ve deneyimleri ihmal edilerek verilen eğitim rastlantılara bırakılmış olacaktır (Kowalski,1988,141).

Son yıllarda yetişkin eğitimi programları, konu alanına daha az önem vererek öğrenmeyi öğreten bir yaklaşım içine girmişlerdir. Program geliştirme çalışmaları katılımcıları ve onların sosyal çevrelerini merkeze alarak yapılmaktadır. Program geliştirme; öğrenenleri, onların ailelerini ve yakın çevrelerindeki sosyal örgütleri sürece dahil eden daha geniş kapsamlı bir eylem olarak düşünülmektedir (Rand,1976,6). Yetişkin eğitimi doğası itibariyle bireylerin davranış, düşünce ve eylemlerinde değişiklik yaratmayı sağlayacak yeni bilgilerin, becerilerin kazandırılmasını amaçlar. Bu amacın gerçekleşebilmesi için yetişkinlerin, kendileri için düzenlenecek bir eğitim programının tüm boyutlarına katılımı sağlanmalıdır. Yetişkinleri yok sayan, onları göz ardı ederek hazırlanan bir programın gerçekleşme olanağı yok gibidir (Bilir, 2004,100).

Sadece konular ve yöntemler listesinden oluşan program geliştirme anlayışı sürecin içindeki sanatı ve sihri görmezden gelmektir. Yetişkin eğitiminde programı planlamak; bireylerin, fikirlerin ve kaynakların yek vücut olduğu bir tiyatro eseri ortaya koymak gibidir, çok çalışmak ve itina gerektirir (Sork ve Newman, 2004,96).

Bu denli kapsamlı, detaylı ve özenli bir çalışmayı gerçekleştirecek program geliştirme uzmanlarının belli niteliklere sahip olmaları gerekmektedir. Başarılı bir yetişkin eğitimi programı geliştirmek için program geliştirmecilerin girişken, yenilikçi, yaratıcı, esnek ve becerikli kişiler olmaları gerekir. Program geliştirmecilerin bu niteliklerini kullanabilmeleri için görev yaptıkları kurum veya kuruluşlardan da destek görmeleri gerekmektedir. Başarılı bir planlama için destekleyici bir öğretme-öğrenme ortamının yanında güçlü bir finansal destek de bulunmalıdır. Bunlar dışında program planlamacıların, mesleki gelişim için gereken hizmet içi eğitim çalışmalarına

katılımlarında, yeni fikirlerin ve deneyimlerin konferans ve toplantılarda sunumu sırasında ve son olarak rehberlik ve danışmanlık faaliyetlerini sürdürme çalışmalarında kurumsal desteğe ihtiyaçları olacaktır (Seale, 1997, 21-22).

Program geliştirmenin bir eğitim kurumuna sağladığı sayısız yararlar vardır, bunlar arasından en önemlilerinin aşağıdakilerdir (Kowalski, 1988, 89):

Bir eğitim programı;

- * gelecek için bir ana plan sağlar
- * kurumu misyonuna uygun çalışmalar yapılmasını garanti eder
- * yetişkin eğitimi için belirlenecek amaçlara bir temel oluşturur
- * eğitimi veren kurumun diğer fonksiyonları ve yetişkin eğitim faaliyetleri arasındaki olası çelişkiyi en aza indirir
- * yönetsel kararlarda rehberlik yapar
- * tüm ihtiyaç ve isteklerin kabul edilebilir ölçülerde gerçekleştirilmesi olasılığını artırır.

Cristovao, Koehnen ve Portela (1997, 56) ise sistematik bir planlamanın önemine vurgu yaparak, bu tür bir planlama ile elde edilecek kazanımları şu şekilde sıralamaktadırlar:

- * yapılan ihtiyaç analizi ile uygulamalara yeni bir boyut kazandırılması
- * çalışmalar sırasında konsantrasyonun artması, verilen emeğin doğru yerlere aktarılması bireyler arasında sinerji oluşması
- * program planlamada görev alan grubun kapasitesinin, motivasyonunun, performansının ve özerkliğinin artması
- * problemlerin çözülmesinde kararlılık gösterilmesi
- * ele alınan projelerin ve bu projelerde çalışanların kalitesinin artmasıdır.

Avustralya Yetişkin Eğitimi Komisyonunun 2000 yılında yayınladığı raporda; program geliştirmenin -dersleri planlamanın ötesinde-, eğitimsel kararlar verme aşamasında hem parçalar arasındaki ilişkileri görmeyi sağladığı, hem de eğitimcilere daha geniş bir açıdan bakma imkanı da vererek uygulamadaki boşlukların fark edilmesine imkan tanıdığı söylenmektedir (ACFEB, 2000,29) .

Eğitimin her basamağında bir program geliştirildiğinde yıllarca ve her ortamda uygulanacak anlamına gelmemektedir. İnsanın söz konusu olduğu her alanda değişim ve gelişim olacağı gibi, eğitim programları da değişime ve geliştirilmeye açık olmalıdır. Program geliştirme süreklilik gerektiren dairesel bir iştir, tasarlanan bir program değişmez ve sabit değildir. Uygulama

sonunda yapılacak değerlendirme ile geriye dönük veri sağlanır, bu sayede gerekli düzeltmeler yapılarak süreç yenilenir(Kowalski,1988, 105).

Yetişkin Eğitiminde Program Geliştirme Aşamaları

Çağdaş program anlayışına göre eğitim programları; ihtiyaçlar, hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme boyutları arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür (Demirel, 2007,5). Okul eğitimi için hazırlanan programların “ihtiyaçlar, hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme” öğelerinin yanı sıra yetişkin eğitiminde “programın zamanlaması, bütçenin planlanması ve programın katılımcılara duyurulması” öğeleri de dikkate alınması gereken program geliştirme öğeleri arasına dahil edilmektedir. Yetişkin eğitiminde program geliştirme aşamalarını kısaca açıklamak gerekirse;

İhtiyaçların Saptanması

– *İhtiyaçların saptanması nedir?* Bir yetişkin için “ihtiyaç”, en genel tanımı ile var olması istenen durum ile var olan koşullar arasındaki farktır (Igarashi, Suveges ve Moss, 2002, 60). Eğitim programları, aradaki bu farkı kapatmak veya daraltmak amacıyla tasarlanırlar (McLean, 2000, 13).

Bir program geliştirileceği zaman yapılacak ilk şey, ihtiyaç belirleme çalışması olmalıdır. Yetişkinlerin öğrenmeye ilişkin özellikleri, yaşam boyu öğrenme gereği, yetişkin eğitiminin gönüllülüğe dayalı olması, yetişkin eğitiminde ihtiyaç kavramının önemini artırmaktadır. Değişen yaşam koşullarına paralel olarak yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarından haberdar olmak ve bu ihtiyaçları karşılamak için yeni imkanlar yaratmak günümüz eğitimcilerinin misyonu olmalıdır (Hubbard, 2003, 3).

Yetişkin bireyler birbirinden farklı ihtiyaçlar nedeniyle eğitim faaliyetlerine katılmaktadırlar. Yetişkinlerin eğitim faaliyetlerine katılma nedenleri şöyle sıralanmaktadır (Knox, 1974, 18);

* mesleki bir amacı gerçekleştirmek(yeni bir iş, kariyer gelişimi, öğretmenlik için sertifika almak gibi)

* kişisel bir amacı gerçekleştirmek (örgütsel liderlik, dikkat çekmek gibi)

- * sosyal bir amaca ulaşmak (çocukların okumasına yardımcı olmak)
- * dinsel bir amaca ulaşmak (dinsel öğretiyi anlamak)
- * sadece öğrenmek (öğrenmekten zevk almak, merakı gidermek)
- * sosyal faaliyetler içinde yer almak (katılımcılarla birlikte olmaktan hoşlanmak)
- * kendini gerçekleştirmek
- * resmi gereklilikleri yerine getirmek(sınava hazırlanmak, kaçırılmış eğitim imkanını yeniden elde etmek)
- * rahatsız edici yaşamdan bir kaçış yakalamak (ev hanımı olmanın monotonluğundan veya gençliğin getirdiği sorunlardan uzaklaşmak).

Nashashibi ve Watters(2003, 39) ise yetişkinlerin eğitim etkinliklerine katılma nedenlerinin şunlar olduğunu belirtmektedirler;

- * bireyin kendisi için bir şey yapmak istemesi
- * değişen yaşam koşullarına uyum sağlamak
- * çeşitli konular hakkında bilgi, beceri ve kavrayışlarını geliştirmek
- * ileri seviye öğrenme olanaklarından faydalanarak derece veya diploma almak
- * toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunmak
- * iş hayatında veya terfi için gereken niteliklere sahip olmak
- * aile, çocuk bakımı veya diğer sosyal rollerde katkıda bulunabilmek için beceri geliştirmek
- * sosyal çevre edinmek
- * sağlık sorunlarında ilerleme kaydetmek gibi nedenler, yetişkinlerde eğitim alma ihtiyacı doğurmaktadır. Bireyler bir veya birkaç tane ihtiyaçtan dolayı eğitim almak amacıyla kurumlara başvururlar. Gerçekçi bir program planlama yetişkinlerin ihtiyaçlarının neler olduğunu dikkate almakla yükümlüdür.

Yetişkinlerin ilgileri ve dolayısıyla eğitim ihtiyaçları hayatları boyunca yaşla beraber değişmektedir. 18-35 arası yetişkinler genelde mesleki ve aile ile ilgili konularla ilgilenirler. 35-55 yaş arası yetişkinler hayatın sosyal ve sağlık ile ilgili yönleri ile daha çok ilgilidirler. 55 yaş üstü yetişkinler için ise hayatın kültürel ve felsefi boyutu daha önceliklidir. Yetişkinler için program geliştirileceği zaman yetişkin bireylerin bu yönlerinin de dikkate alınması, yaşam içinde değişen ilgiler bağlamında eğitim ihtiyaçlarının da gözden geçirilmesi gereklidir (Rand,1976, 2).

İhtiyaç belirleme çalışması tüm program geliştirme aşamalarını doğrudan etkileyen çok önemli bir basamaktır, program geliştirilirken her aşamada ihtiyaçlara yönelik düşünülür, verilecek eğitim için kaynak ayrılacağı zaman da yine ihtiyaçların önceliğine yönelik finansman sağlanır, aksi takdirde maddi kaynaklar öncelik taşımayan ihtiyaçları karşılamak amacıyla harcanabilir (Young,1994, 2).

– *İhtiyaçlar nasıl saptanır?* İhtiyaç saptama temelde bir araştırmadır. Bu araştırmalar doğrudan potansiyel katılımcılar üzerinde yürütülebileceği

gibi dolaylı kaynaklardan da elde edilebilir. Bu konuda kabul edilmiş tek bir yöntem yoktur, planlayıcılar ihtiyaçları ve imkanları dahilinde bunlardan bir yada birkaçını kullanabilirler. Doğrudan araştırma teknikleri; testler, anket, mülakat, Q-sort, nominal grup tekniği, iş analizi, topluluk izlenim tekniği gibi teknikler kullanılabilir (Caffarella, 1994, 88).

Doğrudan araştırma yapmak mümkün olmadığı zamanlarda dolaylı araştırma tekniklerine başvurulabilir. Bu durumda hedef kitlenin ihtiyaçlarını bildiği var sayılan kişilerden yararlanılır. Bu kişiler hedef kitleyi temsil eden özelliklere sahip kişiler olmakla birlikte, daha önce bu tür bir yetişkin eğitimi programı uygulamış tecrübeli eğitimciler, işverenler gibi hedef grubun ihtiyaçları hakkında fikir verebilecek kişiler olabilir (Nashashibi ve Watters,2003,29).

– *İhtiyaç saptama neden önemlidir?* Hemen hemen bütün yetişkin eğitim kuramcıları ihtiyaç kavramına değinmişler, yetişkin eğitimi programlarının ihtiyaca dayalı olarak hazırlanması gereği üzerinde durmuşlardır. Yetişkinlerin öğrenmeye ilişkin özellikleri, yetişkin eğitiminin gönüllü katılıma dayalı olması, yetişkin eğitimi programlarının ihtiyaca dayalı olarak hazırlanmasını önemli hale getirmektedir. Yetişkin eğitimi programlarının temel amacı, bireylerin, grupların ve toplulukların gerçek eğitim ihtiyaçlarını ve her birinin bir parçası olduğu toplumun ihtiyaçlarını karşılamak olarak görülmektedir. Bu nedenle yetişkinlerin gerçek eğitim ihtiyaçlarının belirlenerek program planlama süreçlerine yansıtılması gerekmektedir (Uysal, 2009, 208).

Knowles (1980, 124) yetişkin eğitiminde ihtiyaçların üç boyutundan bahseder. Bunlar; (1) katılımcıların ihtiyaçları, (2) kurumların ihtiyaçları, (3) toplumun ihtiyaçlarıdır. Gerek Knowles, gerekse diğer yetişkin eğitimcileri, bir hizmet etiği olarak katılımcıların ihtiyaçlarını her zaman daha ön planda tutarlar. Eğer bir program katılımcıların ihtiyaçlarını karşılamıyor görünüyorsa bireylerin ilgisini çekemeyeceği için programa katılım az olur veya eğitimden beklenenler elde edilmez (Jarvis,1986, 63-64).

Sunulan eğitimin katılımcıların ihtiyaçlarını karşılaması önemlidir, çünkü karşılanan ihtiyaçlar, öğrenenlerin kendi kişisel gelişim sürecine sahip çıkma güdülerini destekler. Bunun dışında, sunulacak eğitim için belirlenen

hedefler ve içerik katılımcıların ihtiyaçları açısından anlamlı ve gerçekçi şekilde belirlenmişse yetişkinler eğitim etkinliklerine aktif katılım gösterme eğiliminde olacaktırlar (Snyder ve Wolfe,1997, 130). Eğer bir program yetişkinlerin ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmış ise; katılımcılar eğitim faaliyetini sürdürebilmek için ihtiyaçları olan motivasyonu elde ederler. Örneğin programın giderlerini karşılamamanın güç olması durumunda katılımcı sağlayacağı faydayı da hesaba katarak maliyeti karşılamakta ekstra çaba sarf eder veya program bir hizmet içi eğitimi öngörüyorsa katılımcı, eğitimi veren kurumun kültürünü kolaylıkla benimser (Jarvis,1986, 63-64).

Yetişkin eğitim programlarına karşı yapılan belki de en önemli eleştiri öğrenenlerin ihtiyaçlarını karşılamamasıdır. Sorunun temel kaynağı, yetişkin eğitimcilerin kendi öngörülerini öğrenen grubun ihtiyaçlarıymış gibi farz etmesi ve programlarını bu doğrultuda planlamasıdır. Bu durumda eğitimciler, gittikçe düşen kurs katılımlarından veya yetişkin eğitime olan azalan ilgiden şikayet etmemelidirler. Yetişkinler artık başkalarının kendileri için programlar hazırlamasını istememektedirler, eğitimin planlanması sürecinde beklenti ve ihtiyaçlarının neler olduğunun kendilerine sorulmasını talep etmektedirler (Rauch, 1972, 113).

İhtiyaç belirleme aşamasında yetişkinlerin eğitimsel ihtiyaçlarının haricinde kurumun veya toplumun ihtiyaçları da göz önüne alınmalıdır. Bir yetişkinin okumayı veya bir beceriyi öğrenme ihtiyacı olabileceği gibi, bir kurumun da verimliliğini artırmak ihtiyacı olabilmektedir veya toplumun daha üstün teknik beceriye sahip bireylere ihtiyacı olabilmektedir (Rand,1976, 1). Son derece kapsamlı olan ihtiyaç belirleme işi sırasında “eğitimsel ihtiyaçlar, performansla ilgili sorunlar, yeni iş fırsatları, teknolojik gelişmeler, işverenlerin beklentileri ve toplumun beklentileri” gibi konular da dikkate alınmalıdır (Caffarella,1994, 68).

Hiçbir eğitim programı sosyal ve ekonomik konulardan bağımsız düşünülemez (Jarvis,1986, 58). Ekonomik hayatın ve toplumun ihtiyaç ve beklentileri dikkate alınmadan yapılan eğitim faaliyetlerinden istenen verimin elde edilememesi, dolayısıyla zaman, emek veya para kaybı yaşanması ihtimali her zaman mevcuttur.

Eğitim bakımından dezavantajlı gruplar yetişkin eğitimini olanaklarından daha az yararlandığı bilinen bir gerçektir. Kapsamlı bir ihtiyaç saptama çalışması sayesinde eğitim bakımından yoksunluk içinde bulunan bu gruplar eğitim olanaklarından faydalanabileceklerdir.

Hedeflerin Belirlenmesi

– *Hedef nedir?* Programın hedeflerinin saptanması planlamanın ikinci ve en can alıcı boyutudur. Değişik ihtiyaç saptama yöntemleri kullanılarak belirlenen eğitim öncelikleri “eğitim hedefleri” şeklinde ifade edilir. Hedef; yetiştirilen insanda bulunması uygun görülen, eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikteki istendik özelliklerdir (Ertürk,1986,24). Hedefler ile bireye kazandırılacak davranışları belirlemekte ve “niçin öğretiyoruz” sorusuna yanıt aranmaktadır (Çilenti, 1984, 15). Rand’a (1976, 2) göre eğitimsel hedefler bir kurs ya da etkinlik sonucunda elde edilen çıktılardır. Bu çıktılar katılımcılarda meydana gelen değişikliklerin göstergesi niteliğindedir.

Literatürde *amaç* ve *hedef* kelimeleri genelde birbirinin yerine kullanılsa da bu konuda net bir ayırım yapmak gerekliliği duyulmaktadır. Program hedefleri; eğitim programının uygulanması neticesinde beklenen sonuçların açık ifadesidir. Hedefler; öğretim planlarının geliştirilmesinde ve uygulanmasında hem somut bir yönerge olarak hem de program değerlendirmede ölçüt olarak kullanılırlar. Program hedefleri program neticesinde katılanların hangi bilgi ve becerileri edinmiş olmasının beklendiğini ortaya koyar. Buna karşılık program amaçları; genellikle eğitim programları için daha genel niyet ifadelerini yansıtırlar. Amaçlar, eğitim programını sağlayan örgütün veya kurumun eğitimsel manada misyonunu yansıtan genel ifadelerdir (Caffarella, 1994, 100). Hedefler, amaçların tersine daha spesifik, ölçülebilir, başarılabılır, gerçekçi ve süreye bağımlıdır (Gboku ve Lekoko, 2007, 85)

Yetişkin eğitiminde hedefler; kurumsal hedefler, program hedefleri, kurs hedefleri ve öğretimsel seviyedeki hedefler olmak üzere dört farklı çeşittir. Kurumsal hedefler; oldukça genel cümlelerle ifade edilmiş kurumun eğitimsel amaçlarıdır. Program hedefleri; daha az genel ifadelerdir, bir yıldan beş yıla kadar olan sürede planlanan beklentileri yansıtırlar, Kurs hedefleri;

daha özel ve kesin ifadelerdir, program neticesinde beklenen çıktıları yansıtır. Öğretimsel seviyedeki hedefler ise; sınıf içinde eğitmen ve katılımcı arasında olması beklenen etkileşimi ortaya koyarlar (Steel ve Brack,1973, 20).

– *Hedefler nasıl belirlenir?* Program geliştirme sırasında hedefleri belirlemek eğitimin her aşamasında zor ve karmaşıktır, ancak yetişkin eğitiminde hedefleri doğru bir şekilde ortaya koymak başlı başına bir olaydır. Çünkü çocuklar veya gençler eğitim almayı amaçladıklarında belirgin hedefleri yoktur, onlar eğitim sürecinin geneline odaklanmışlardır ve öğrenecekleri bilgiler onlar için gelecekte bir gün kullanabilme ihtimali olan bilgilerdir. Oysa yetişkinler bir konuda eğitim almak istediklerinde kesin beklentileri vardır ve bu beklentilerin karşılanmasını isterler (Houle,1996,180).

Program geliştiren kişiler kimi zaman hedefleri yazarken iş yerinde oturarak hedefleri alt alta sıralamanın göreceli olarak daha kolay olduğunu düşünmektedirler, ancak böylesi bir çalışma her zaman pratikte uygulanamaz veya beklenen çıktılarla alakasız hedefler belirleme riskini taşır (Caffarella,1994, 102). İhtiyaçların tespitinde nasıl farklı kaynaklardan yararlanılıyorsa hedefleri belirlerken de bazı kaynakları işe koymak gerekmektedir. Bunlar; katılımcıların ve meslektaşların görüşleri, güncel bireysel ve sosyal konular ve uzmanların önerileridir (Knox,1974, 6).

Yetişkinler eğitimi için belirlenen hedefler; yetişkinlerin ilgi ve ihtiyaçlarını tam olarak karşılayacak nitelikte olmalı, onların sorunlarıyla ve günlük hayatta gerekli olan işlevsel bilgi ile bağlantılı ve tutarlı olmalı, toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde saptanmalıdır. Yetişkinlerin ihtiyaçları ve beklentileri dikkate alınmadan, işlevsel ve güncel bilgiyi vermekten uzak olarak belirlenen eğitim hedefleri; -başta belirlenen amaçlara ulaşılsa da- hedef grubu memnun etmeyecek, zaman ve emek kaybına yol açacaktır (Güneş,1996, 89) .

Hedefler yazılırken uyulması gereken önemli hususlardan biri de hedeflerin açık ve anlaşılır bir şekilde net olarak ortaya konmasıdır. Bilhassa pek çok kişinin farklı rollerle eğitim programının planlama ve uygulama sürecine dahil olduğu durumlarda hedef ifadelerinin net bir şekilde ortaya

konması daha fazla önem taşır. Eğer hedefler açık olarak ortaya konmazsa bireyler ve kurum personeli arasında aynı amaca yönelik olmaktan kaynaklanacak birlik duygusu gerçekleşmeyebilir. Bunun ötesinde eğitim süreci ile ilgili birbirine zıt olabilecek sayısız farklı yorumlar oluşacak, uzlaşma yerine kargaşa ortaya çıkacaktır (Houle, 1996,190).

Bir diğer taraftan bakıldığında eğitimsel hedeflerin açık ve net bir şekilde ortaya konması katılımcılar açısından da önemlidir. Davranışsal hedefler, katılımcıların öğrenmesi beklenen içeriği ve göstermeleri gereken davranış biçimlerini kapsarlar. Açık ve anlaşılır bir şekilde ortaya konan davranışsal hedefler sayesinde katılımcılar kendi ilerlemeleri hakkında fikir sahibi olarak daha fazla öz yönelimli olurlar (Knox,1974,26). İkinci gereklilik; hedeflerin mümkün olduğunca gerçeğe uygun olarak belirlenmesidir. Aksi takdirde belirlenen hedefler bireysel, toplumsal ve ekonomik gerçeklerden uzak ütopyik birer ifade olmaktan öteye gidemeyecektir (Houle, 1996,190-194).

Hedeflerde bulunması gereken diğer özellikler şunlardır (Gboku ve Lekoko, 2007, 92-93):

* *Hedefler esnek olmalıdır.* Program planlayıcının kontrolünün az olduğu veya hiç olmadığı dışsal faktörlerin yer aldığı durumlarda hedeflerin esnek planlanmasının önemi daha da ortaya çıkacaktır. Hedefler sabit ve değişmez olarak düşünülmemelidir, yeni durumlara uyacak şekilde esnek olarak düşünülmelidir.

* *Hedefler ölçülebilir olmalıdır.* Hedefler nitelik, nicelik, maliyet, zaman ve istenen ürün bağlamında değerlendirilebilir olmalıdır. Öte yandan hedefler, öğrenenin ne öğrendiğini anlayabilmesi açısından ölçülebilir olmalıdır. Ayrıca ölçülebilir hedefler çıktılar yani ürün için belli nitel veya nicel standartlar konulmasını sağlar.

* *Hedefler birbirini destekler nitelikte olmalıdır.* Bir hedefe ulaşmak diğerini gerçekleştirmeye engel olmamalıdır. Hedef yazarken bu durum dikkate alınmadığında belli hedeflerin varlığı diğerlerine ulaşmayı engelleyebilir.

* *Hedefler ilgili olmalıdır.* Hedefler hem kurumun veya örgütün güncel stratejik ve uygulamayla ilgili öncelikleriyle hem de programın geneliyle ilintili olmalıdır.

– *Hedef belirlemek neden önemlidir?* Eğitimi bir sanat olarak icra eden, hedeflerin neler olduğundan tam olarak haberi olmayan ancak öğrenenler için iyiyi ve doğruyu vermede güçlü bir sezkiye sahip eğitimciler elbette vardır. Ancak eğitimin planlı bir eylem olduğu kabul ediliyorsa ve süregelen bir gelişme amaçlandığına planlama sürecinde hedeflerin belirlenmesi hayati bir önem taşır. Çünkü belirlenecek bu hedefler; kullanılacak yöntemlerin, içeriğin belirlenmesinde, materyallerin seçilmesinde ve değerlendirme sürecinde ölçüt olarak alınacaktır (Axford,1969,125). Program geliştirmeciler ve eğitimcilerin sıklıkla “konu alanında neyi öğretilim, hangi öğretme yöntemleri daha gerekli ve etkilidir” gibi sorularla karşı karşıya kalırlar. Hedeflerin detaylı olarak belirlenmemesi durumunda ne öğretileceği, öğretme sürecinde ne gibi yöntemler ve materyaller kullanılacağı, ne tür bir değerlendirme yapılacağı gibi konularda belirsizlik ve kaos yaşanacaktır (Taba,1962, 196).

Programın hedeflerinin belirlenmesi şu açılardan önemlidir: 1. Programdan beklenen, istenen sonuçları belirtmek, 2. Öğretimin kapsayacağı konuları saptamak, 3. Konuya, amaca en uygun eğitim yöntem ve uygulamalarını seçmek, 4. Çalışmaları değerlendirmek (Geray,2002, 47-48). Görüldüğü üzere bir eğitim programında amaçlar; programın tüm aşamaları ile yakından ilintili bir yol haritası niteliğindedir. Hedeflerin olmaması veya net bir şekilde ortaya konmaması durumunda eğitim etkinlikleri rastlantılara bırakılmak zorunda kalınacaktır, ki bu da eğitimin planlı olması gereğine ters düşen bir durumdur.

Bu konuyu Huddlestone, Mager'den şöyle aktarmaktadır:

Eğer nereye gideceğinizi bilmiyorsanız, oraya gitmek için uygun yolları seçmeyi de bilmezsiniz. Doktorlar hangi ameliyatı yapacaklarını bilmeden kullanacakları aletleri seçmezler. Eğitimciler de doktorlar gibi, verecekleri eğitim neticesinde öğrencilerinin neleri başarmaları gerektiğini bilmeden kullanacakları yöntemleri

seçemezler, bir anlamda bir sis ortamı içinde bulunurlar, tam olarak nereye gideceklerini bilemezler(1997, 93).

Burada Mager'in bahsettiği sisi ortadan kaldıran şey program hedefleridir.

İçeriğin Seçilmesi

– *İçerik nedir?* İçerik yetişkin eğitimi programının üçüncü boyutunu oluşturmaktadır. Nelerin öğretileneğine karar vermek sanıldığı kadar kolay değildir. Konu alanındaki bilgi yığınının çokluğu, zaman kısıtlaması, katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyleri gibi pek çok etmenden dolayı içeriğin seçilmesi işi kolaylıkla içinden çıkılmaz bir hale dönüşebilir.

İçerik, olguların, ezberlenmek üzere, ansiklopedik bir şekilde bir araya getirilmesi değil, fakat yaşama alanlarının anlam taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesidir. Bu sebeple, belli bir disiplinde anlam taşıyan bölümleri saptayan, aktif çaba göstererek düzenleyen bilim adamlarının çalışmaları ve yapıtları ile ilişki kurmakta yarar vardır (Varış,1996, 114).

– *İçerik nasıl saptanır?* İçeriğin seçilmesinde başlangıç noktası program hedefleridir. İçerik eğitim amaçlarını gerçekleştirmek için bir kaynaktır, içerik belirlenirken de program hedefleriyle uyumlu bir içerik belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bir eğitim programında hedeflerden yola çıkarak içeriğin başlıkları ve detayları planlanır. İçerik olarak seçilen konular program hedeflerini gerçekleştirmesini sağlayacak bilgileri içermelidir, aksi takdirde bireylere sunulan içerik programın başında amaçlanan bilgi ve davranışları kazandırmaktan uzak olacaktır.

Yetişkin eğitiminde içeriğin belirlenmesi okul eğitimindeki içerik seçiminden büyük ölçüde farklılık gösterir. Bu farklılık; öğrenen grubun ihtiyaçlarının çok fazla farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır (Kowalski, 1988, 142). Yetişkin eğitiminde öğrenen grup, yapısı gereği birbirinden farklı eğitimsel seviyelerden, yaşlardan ve sosyal çevrelerden gelen insanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle yetişkin eğitiminde içerik belirlenirken bireylerin farklı ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekmektedir. Programın içeriği belirlenirken öğretmenin veya kurumun ihtiyaçlarından ziyade katılımcıların

ihtiyaçlarına göre bir içerik düzenlenmesi daha uygun olur (Gboku ve Lekoko, 2007, 98). Yetişkinlerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine cevap veren bir içerik, onların eğitim etkinliklerine katılımını garantileyecektir (Smith, Aker ve Kidd, 1970, 403).

Yetişkin eğitimi planlanırken içeriğin seçilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlardan ilki, içeriğin yetişkinlerin eğitim ihtiyaçlarıyla *ilişkili* olmasıdır. Yetişkinlerin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak konuları içeren bir program ilgi çekici olmayacağı gibi katılımcılara belirgin bir fayda sağlamayıp katılım sayısının düşmesine yol açacaktır (Tracey, 1992, 117). Bunun ötesinde, yetişkinler için bir programın içeriği belirleneceği zaman, seçilen konular, örnekler ve eğitim etkinlikleri katılımcıların içinde bulunduğu toplum, aile ve günlük yaşantıları ile de ilgili olmalıdır. Bu şekilde içerik, katılımcılar için anlam ifade edeceği için ilgi çekici olacaktır (Gboku ve Lekoko, 2007, 99).

İkincisi; kullanılacak içeriğin yetişkinlerin ön öğrenmeleriyle bağlantılı olup *öğretilebilir* olmasıdır. Yetişkin katılımcılardan bazıları hiç okula gitmemiş yada okula gitmiş okuma yazma becerisini çok iyi kullanamayan kişilerdir, bazıları da orta ve üniversite düzeyinde eğitim almış kişilerdir (Güneş, 1996, 89). Dolayısıyla öğrenen gruba sunulması planlanan içerik hedef grubun eğitim durumu ve ön öğrenmelerini dikkate alınarak seçilmelidir, aksi takdirde sunulan içerik bireylere öğretilebilir nitelikte olmayacaktır.

İçeriğin *esnek* olması ise içerik seçilirken dikkat edilmesi gereken üçüncü önemli husustur. Öğrenme ortamına gelen yetişkinlerin büyük çoğunluğu farklı yeteneklere, ihtiyaç, ilgi ve deneyimlere sahip olacaktır. Bu nedenle seçilecek içeriğin bu farklılığı tolere edecek düzeyde esnek olması gerekir. Farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip öğrenen gruba hitap edecek seviyede esnek olmayan bir içerik yeterince ilgi çekici ve anlaşılır olmayacak, katılımcıların beklentilerini karşılamayacaktır (Tracey, 1992, 125).

Variş (1994, 115) içeriğin seçimi ile ilgili ölçütleri şöyle sıralamaktadır;

* *Bireysel Fayda*: Uygulanan içeriğin bireylerin gelişme ve öğrenmesine yardımcı olması durumu

- * *Toplumsal Fayda*: Modern dünyanın koşullarına, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak ve bu düzeye uyum sağlamak için öğrenilmesi gerekenler
- * *Öğrenme ve Öğretim*: İçeriğin öğrenenler için anlamlı olması, ilgi ve ihtiyaçlarını karşılaması durumu.

Güneş (1996, 90), yetişkin eğitimi söz konusu olduğunda bu ölçülere yenilerini eklemektedir;

- * İçerik, yetişkinin içinde yaşadığı topluluğun gerçek ve öncelikli sorunları üzerinde yoğunlaştırılmalıdır.
- * İçerik sorunları ortaya koymalı, bunlarla ilgili teknik bilgileri sağlamalı ya da bilgilerin nereden edinileceğini göstermelidir.
- * Görüş ve deneyimlerin ortaklaşa paylaşılmasına uygun ortam yaratmalıdır.
- * Yetişkinlerin katılmasını özendirilmeli, onların deneyimlerine dayandırılmalı, yetişkinin kendisine ve içinde yaşadığı toplumun sorunlarına çözüm getirecek şekilde belirlenmeli ve işlenmelidir.

Görüldüğü üzere yetişkin eğitimi programlarında içeriğin seçimi ile ilgili ölçütler ana hatlarıyla; bireysel fayda, toplumsal fayda ve öğrenme ve öğretim konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Eğitimciler çoğu zaman öğretmek istedikleri içeriğin tamamını kullanamazlar. Zaman sınırlamaları, katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyleri ve uymak zorunda oldukları format, içeriğin belirlenme sürecini etkiler. Özellikle zaman kısıtlaması varsa önemine ve önceliğine göre konular seçilmelidir.

Bunun için şöyle bir çerçeve önerilmektedir (Caffarella, 1994, 187):

- * Katılımcıların neleri bilmesi şarttır? Öğrenme hedefleri için gerekli olan içerik nedir?
- * Katılımcılar neleri bilseler iyi olur? Gerekli olan içeriğe destek olan içerik nedir?,
- * Katılımcılar daha başka neleri bilebilir? Konunun araştırılması için şart olmasa da ilgili ya da ilginç olan içerik nedir?

Bir konunun hangi sırada verileceği konusunda kesin kurallar olmamakla birlikte yukarıdaki çerçevedeki ölçütler kullanılarak konular önem sırasına göre düzenlenebilir. Ayrıca içeriğin verilmesindeki sıralama öğrenenlerin bilgi ve deneyimlerine, konu alanının kendine has yapısına ve eğitimcinin kişisel tercihinin de bağlıdır (Houle, 1972, 124).

Literatürde içeriğin sıralamasında *doğrusal* ve *sarmal* sıralama yapılabileceğinden bahsedilmektedir. Doğrusal sıralama; konu alanının kronolojik şekilde ardışık olarak sıralanmasıdır. Doğrusal sıralamada genellikle basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene doğru bir sıralama yapılır (Kowalski,1988, 143). Bilimsel araştırmalar, akademik bilgiler sunulacağı zaman doğrusal sıralamanın yapılmasının daha uygun olduğunu söylemektedir (Posner ve Strike, 1976). Birbiri ile ardışık sıralı, yakın ilişkili ve zorunlu ya da önkoşul öğrenmelerin ağırlıklı olduğu konuların düzenlenmesinde ve özellikle aşamalılık gerektiren derslerde doğrusal sıralama kullanılır. Diğer taraftan sarmal sıralamada; içerik doğrusal bir sıra izlemez, daha önce öğrenilmiş konular gerektiğinde tekrar edilebilir. İçeriği bu tip yaklaşımla hazırlanmış programlar daha esnekler, ancak öğrenilecek konular ve öğrenme süresi kontrollüdür. Konuların yeri ve zamanı geldiğinde tekrar tekrar öğrenilmesi söz konusu olduğunda bu düzenlemeden yararlanır (Demirel, 2007, 127). Yetişkin eğitimi söz konusu olduğunda içeriğin sarmal şekilde sıralanması oldukça önemlidir. Çünkü bu şekilde bir sıralama ile konular tekrarlara yer verecek şekilde esnek biçimde sunulacaktır. Ayrıca sarmal sıralama katılımcıların toplumsal, ailevi ve iş yaşamları ile ilgi kurulmasına imkan sağladığı için yetişkin eğitiminin mantığına daha uygundur (Kowalski, 1988, 144).

– *İçeriğin doğru seçilmesi neden önemlidir?* İçerik, program geliştirme çalışmaları içinde üzerinde en az durulan program ögesidir. Çoğu zaman istendiği takdirde çağrılıp programa oturtulabilecek sabit bir öge işlevi görmüştür. Günümüzde içeriğin seçimi, yapısı ve içeriğe ilişkin kavramlar üzerinde araştırmalara gittikçe daha çok yer verilmektedir.

Yetişkin eğitimi söz konusu olduğunda yetişkinin yaşamına uygunluk, öğretilebilirlik, esneklik, hazır bulunuşluk düzeyi, zaman sınırlaması gibi hususlar dikkati çekmekte, doğru içeriğin seçilmesi ayrıca bir önem arz etmektedir. Ülkemizde yetişkinler için yapılan kimi eğitim etkinliklerinin içeriği aynı amaçlara yönelik hazırlanmış bir formal eğitim programının içeriğinden aynen alıntı yapılarak uygulandığı görülmektedir. Yetişkin eğitiminin özellikleri dikkate alınmadan sunulan içerik, doğal olarak eğitimsel hedeflere ulaşmakta çok fazla katkı sağlamamaktadır. Çocuk ve gençlere göre oluşturulmuş

psikolojik ve felsefi ölçütler yetişkinlere uygun olmayabilir (Kowalski, 1988, 141).

Seçilen içeriğin güncel olması eğitimin kalitesini ve dolayısıyla katılımı etkileyen bir başka önemli husustur. Yeni bilgi birikimlerinin ve bilim ve teknolojiye hızlı bilgi patlamasının programların içeriğine yansıtılmaması üzerinde durulması gereken önemli bir sorundur (Demirel, 2007, 120). Bu şekilde verilen eğitim günlük yaşantıya hizmet etmekten bir adım geride kalacağından etkinliklere katılım ve başarı düşecektir.

Eğitim Durumlarının Belirlenmesi

– *Eğitim durumları nedir?* Öğretim süreçlerinde (eğitim durumları) ise “nasıl öğretilim” sorusuna yanıt aranmaktadır. Eğitim durumları program geliştirme çalışmalarının süreç boyutunu oluşturur. Bireylerde istenilen davranışların kazandırılmasını sağlayan öğrenmeye ilişkin düzenlenmeler bu aşamada ele alınmaktadır (Demirel, 2007, 134). Eğitim hedeflerinin seçilen ders konu ve etkinlikler aracılığı ile gerçekleşmesi eğitim durumları aşamasında gerçekleşir (Varış; 1996, 150). Ertürk'e göre ise eğitim durumları; planlı eğitim faaliyetleri ile istendik davranışları meydana getirici öğrenme deneyimlerinin oluşturulmasıdır (1991, 85).

– *Eğitim durumları nasıl planlanır?* Eğitim durumlarının saptanması sırasında ele alınacak en önemli ölçüt yine eğitim hedefleridir. Eğitim etkinliği sırasında kullanılacak öğretim yöntem ve teknikleri belirlenen eğitim hedefleriyle uyum ve ilişki içinde olacak şekilde belirlenir. Belirlenen hedefler kullanılacak öğretim yöntem ve tekniklerini de sınırlar. Örneğin eğer psiko-motor bir becerinin geliştirilmesi amaçlanmışsa kullanılacak yöntem de gösterip yaptırma türü bir yöntem olacaktır (Houle, 1996, 203-204). Hedefleri gerçekleştirmeye yol açacak uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmaması durumunda belirlenen amaca ulaşılması güçleşecektir. Bunun dışında kullanılacak öğretim yöntem ve teknikleri; katılımcıların öğrenme alışkanlıklarına ve stillerine, verilecek eğitimin niteliğine, konu alanına, fiziksel imkanlara ve son olarak eğitmenin teknikler hakkındaki bilgi ve tecrübesine göre değişir (Titmus, 1989, 20).

Okul eğitimi genelde tek yönlü bilgi aktarımı olarak algılanmaktadır. Bu durum kullanılacak yöntem ve teknik sayısını da sınırlamaktadır. Oysa yetişkinlere yapılan eğitim, tek yönlü bilgi aktarımının yerine çift yönlü iletişimi öngören bir yapıdadır. Dolayısıyla eğitimi sadece bilgi aktarımı olarak gören bir anlayışa kıyasla yetişkinler için düzenlenen öğretim süreçleri çok daha fazla sayıda ve çeşitte yöntem ve tekniğin kullanılmasını öngörür (Jarvis,1986, 94).

Genelde her eğitmenin kullanırken kendini verimli ve rahat hissettiği bir veya birkaç öğretim yöntemi ve tekniği mevcuttur. Unutulmamalıdır ki, her yöntem her öğretmende farklı başarı sağlar. Kimi öğretmen düz anlatım yöntemini veya drama tekniğini kullandığında verim alamazken, grup temelli problem çözme tekniklerinde başarılı sonuçlar elde eder. Yine kimi öğretmen başarılı bir konuşmacıdır, düz anlatım yöntemi kullanarak anlattıklarıyla öğrenenlerin zihinlerinde unutulmaz izler bırakır. Elbette ki eğitmenler kendilerini en başarılı hissettikleri ve bilgi sahibi oldukları yöntem ve teknikleri kullanmalıdırlar, ancak burada önemli olan eğitmenlerin katılımcıların tercihlerini dikkate almadan tek bir yöntem veya tekniğe takılıp kalmamalarıdır. Bu durumda öğrenme ortamı stres altına girecek, katılımcı ve eğitmen için beklenen verim elde edilemeyecektir (Huddlestone, 1997, 89).

Öğrenme süreci tüm bireyler için aynı değildir. Öğrenmeyi yönlendiren içsel yapılar, her birey için değişebilen öğrenme süreçlerinin oluşmasına yol açmaktadır. Yetişkinlere yapılacak bir eğitim için eğitim durumları düzenlenirken, yetişkinlerin öğrenme stillerini, öğrenme stratejilerini ve öğrenme modellerinin dikkate alınması ve bunlara uygun olanların işe koşulması gerekir. Bu kuramsal bilgilerin program sürecinde işe koşulması öğrenen açısından, öğretim hizmetinin niteliği ve etkililiği açısından çok önemlidir (Demirel,2007, 136).

Eğitim etkinlikleri sırasında kullanılması uygun görülen öğretim yöntem ve tekniklerinin katılımcıların öğrenme stillerine ve alışkanlıklarına uygun olması önemlidir. Örneğin, bazı yetişkinler belli bir konu kendisine sunulurken oldukça yapılandırılmış planlı ve aşamalı sunum şeklindeki konuşmaları tercih ederken, bazıları daha az yapılandırılmış sohbet

şeklindeki tartışmaları tercih edebilirler. Eğitim etkinliği sırasında kullanılan yöntem ve tekniklerin katılımcıların öğrenme tercihlerine uymaması durumunda motivasyon ve başarı belirgin ölçüde azalacaktır (Knox, 1974, 8).

Yetişkinler için eğitim durumları planlanırken eğitim programının içeriği, bir başka deyişle konu alanının doğası da dikkate alınmalıdır. Konu alanının somut veya soyut kavramlar içermesi, karmaşıklık düzeyi gibi değişkenler seçilecek öğretim yöntem ve tekniklerini belirler. Bir yetişkin için bir konu yada beceri, ne sıkıcı olacak kadar basit olmalı, ne de onun altından kalkamayacağı kadar karmaşık olmalıdır. Bu nedene yetişkin eğitimciler diyagramlar, modeller ve yazılı materyaller kullanarak içeriğin karmaşıklığını daha basitleştirmelidirler (Knox, 1974,14).

Eğitsel teknikler seçilirken dikkate alınması gereken sekiz temel faktör vardır (Caffarella,1994,188);

- * *Öğrenme hedefleri*; Hedefler bilişsel, duyuşsal veya psiko-motor becerilerden hangilerinin geliştirilmesini öngörmektedir?
- * *Eğiticiler*; Eğiticiler bu teknikleri kullanmayı biliyorlar mı?
- * *İçerik*; İçerik somut veya soyut mu? Karmaşıklık düzeyi nedir?
- * *Katılımcılar*; Katılımcı sayısı, özellikleri ve beklentileri nelerdir?
- **Öğrenme tekniklerinin özellikleri*;Seçilecek teknik neyin öğrenilmesine olanak vermektedir, kullanımının zorluk derecesi nedir?
- * *Zaman*; Ne kadar süre ayırabiliriz?
- * *Maliyet*; Seçilen tekniğin maliyeti uygun mudur?
- **Yer*; Kullanılacak teknik için fiziksel imkanlar uygun mudur?

Yukarıda bahsedilen bu hususlar dikkate alınmadan planlanan öğretim etkinlikleri katılımcılar için anlamlı olmayacağı gibi, eğitimin kalitesi açısından da beklenen verimi sağlamayacaktır.

Yetişkin eğitiminde öğretmen bilginin kaynağı veya sınıfın merkezi değil, bir anlamda eğitim etkinliklerini yönlendiren veya kolaylaştıran kişi konumunda olduğu unutulmamalıdır (Gboku ve Lekoko, 2007, 98). Yetişkinler de yaşları ve tecrübeleri itibariyle; eğitmenin rehberliğini talep etmenin yanında öz-yönelimli olma ve öğrenmelerinde bağımsız olarak yol alma eğilimi gösterirler(Rand, 1976,9).

Yetişkinler için uygun öğretim yaşantılarının düzenlenebilmesi için yetişkinlerin öğrenmeye ilişkin özelliklerinin bilinmesini gerekir. Malcolm Knowles, yetişkinlerin öğrenmeye ilişkin özelliklerini andragoji kuramı çerçevesinde ortaya koymuştur, bu özelliklerin eğitim durumlarına ilişkin

doğurguları aşağıdaki şekilde ortaya konmaktadır (Knowles, 1996, 56-60; Bülbül, 1991, 47-51):

* *Yetişkin benlik kavramı gelişmiş insandır*; Yetişkinler kendilerini yönetebilecek yeterliliğe sahip öz-yönetimli bireylerdir, başkalarının kendi isteklerini onların üzerine dayattıklarını hissettikleri durumlara içerler ve direnç gösterirler. Bu nedenle neleri öğrenmek istediklerini ve neleri öğrenmeye gereksinimleri olduğunu belirlemede bir açıklık ve saygı havası yaratılması yararlı olur. Bunun ötesinde, yetişkinlere öğrenme sürecinde kendi yapacakları çalışmaları(etkinlikleri) kendilerinin planlaması ve bu planı kendileri uygulaması için fırsat verilmelidir. Yetişkinlerin bağımlı öğrenenler olmaktan öz-yönetimli öğrenenler olmaya geçiş yapmaları için yardımcı olan öğrenme yaşantıları seçilmelidir.

* *Yetişkin niçin öğrenmesi gerektiği konusunda bilme gereksinimi duyar*; Yetişkinler bir şeyi öğrenmeye girişmeden önce onu niçin öğrenmesi gerektiği konusunda bilme gereksinimi duyar. Bu nedenle yetişkin eğitimcileri o bilginin kazanımında edinecekleri yararlar konusunda katılımcıları bilgilendirmelidir.

* *Yetişkin deneyim birikimine sahiptir*; Yetişkinler öğrenme ortamına yaşam boyu elde ettikleri bir deneyim birikimini de beraberinde getirirler. Bu nedenle yetişkin eğitimcileri katılımcıların deneyimlerine değer verilmeli ve eğitim etkinlikleri sırasında bunlardan yararlanmaya özen gösterilmelidir.

* *Yetişkin öğrenmeye hazır bulunduğu zaman öğrenmeyi kabul eder*; Yetişkinler kendi gerçek yaşam durumları ile etkili olarak başa çıkabilmek için bilmeye ve yapabilmeye gereksinim duydukları şeyleri öğrenmeye hazır olurlar. Ancak hazır olmanın kendiliğinden gerçekleşmesi için edilgen davranmamak gerekir. Daha yüksek performans örneklerinin, mesleki rehberliğin, benzetim alıştırmalarının, ve diğer tekniklerin kullanılmasıyla yetişkinlerin hazır-oluşu teşvik edilebilir.

* *Yetişkin karşı karşıya olduğu sorunlara çözüm getirebilecek öğrenmelere ihtiyaç duyar*; Yetişkinlerin öğrenmeye yönelimleri sorun merkezlidir, bir başka deyişle; yetişkinler hemen uygulamaya dönüştürebilecekleri öğrenmelere iltifat ederler. Bu nedenle yetişkinler

kendilerine öğrendiklerini hemen uygulama fırsatı verilmesine ihtiyaç duyarlar. Eğitim etkinlikleri sırasında yetişkinlere konuşarak bilgi aktarmak yerine çözülecek sorunlar, olay incelemeleri, ve kritik durumlar sunulması tercih edilmelidir.

* *Yetişkin öğrenmesinde güdülenme önemli yer tutar;* Yetişkinler için bazı dışsal güdüleyiciler (daha iyi iş, terfi veya daha yüksek ücret gibi) yanıt verici olmakla birlikte, gizilgücü en yüksek güdüleyiciler içsel baskılardır(daha fazla iş doyumunu arzusu, öz-saygı, yaşam kalitesi gibi). Bu nedenle yetişkinler için planlanan eğitim etkinlikleri, bireylerin kendilerine olan saygısını ve yaşam kalitesini artırmaya fırsat verecek şekilde planlanmalıdır.

– *Eğitim durumları neden önemlidir?* Eğitim durumları ögesi bir eğitim programının omurgasıdır. İhtiyaç analizleri ile belirlenen eğitimsel ihtiyaçlar birer hedef haline gelip eğitim durumları aşamasında karşılığını bulur. Belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için eğitim durumlarındaki öğrenme deneyimlerinin etkili bir biçimde düzenlenmesi söz konusudur.

Cumming'in 1992 yılında "yabancı dil öğrenenler için okur-yazarlık programları" üzerine hazırladığı raporda yetişkin eğitiminde öğrenme ve başarı açısından bazı faktörlerin engel teşkil ettiği belirtilmektedir (MacKeracher, Suart ve Potter, 2006,15-16). Aşağıda eğitim durumlarında yer alan öğrenme deneyimlerinin etkili bir biçimde düzenlenmemesi sonucu oluşabilecek olası sonuçlardan bahsedilmektedir:

- * Yetişkinlerin nasıl öğrendiğini bilmemek; öğrenenler için en uygun öğretim yöntemlerinin neler olduğunu bilmemek; yetişkinler için en uygun öğrenme stratejilerini sürece dahil etmemek
- * Katılımcıların ihtiyaçlarındaki, öğrenmeye sağladıkları uyumdaki ve öğrenme stillerindeki çeşitliliği göz ardı etmek
- * Katılımcıların ön öğrenmelerini ve yaşam tecrübelerini dikkate almamak; onların ilgilerine, geçmişlerine ve var olan becerilerine duyarsız kalmak
- * Yetişkin öğrenenlerin yeni bilgi ve becerileri özümsemeleri için gereken zamanı sağlamamak
- * Eğitim durumlarını ve kullanılan materyalleri katılımcıların ihtiyaçları ile ilgili olarak belirlememek; öğrenilen bilginin günlük problemlerin acil çözümü için kullanılmasına odaklanmamak
- * Eğitimcilerin veya idarecilerin başarısızlığı eğitim programında araması yerine katılımcıların bireysel kusuru olarak görmeleri
- * Öğrenmenin temel olarak sosyal ilişkiler vasıtasıyla gerçekleştiğini anlamamak; öğrenenlerle yeterli sosyal etkileşim kuramamak
- * Eğitimcinin katılımcı ile arasında yeterli iletişim kuramaması yada başarı durumları hakkında dönüt sağlamaması

- * Eğitimde teknolojinin kullanımında yeterli teknik destek sağlanmaması
- * Katılımcıların kültürel farklılıklarının dikkate alınmaması
- * Öğretmenlerin çağdaş öğretim yöntemleri ve öğretimde teknoloji kullanımı konusunda eğitim eksikliği gibi uygulamadaki eksiklikler programın ve katılımcıların başarı elde etmelerine engel teşkil eden unsurlardır.

Zamanlamanın Belirlenmesi

– *Programın zamanlaması nedir?* Yetişkin eğitiminde programın zamanlaması, uygulamada çok önem taşıyan ancak üzerinde az düşünülen program planlama aşamalarından biridir. Bir programın zamanlaması eğitim etkinliğinin toplam süresi, bu etkinlik içindeki oturumların sıklığı ve süresi, bu oturumların aylık, yıllık, haftalık ve günlük periyotlarda hangi süre ve saatlerde gerçekleşeceğini belirlemek anlamına gelmektedir (Houle, 1996, 227). Zamanlamanın belirlenmesi eğitimi bir bütün içinde planlamayı gerektiren gerçekten zor ve zahmetli bir iştir.

– *Programın zamanlaması nasıl yapılır?* Programın zamanlaması pek çok açıdan değerlendirilmesi gereken bir planlama eylemidir. Program yöntemi belirlendikten sonra program için uygun süre, programın her parçası için, saatler ve tarihler belirlenmelidir. Eğitimin süresi gerekli eğitim deneyimlerini gerçekleştirmeye olanak verecek kadar uzun, gereksiz zaman harcamayı önleyecek kadar kısa olmalıdır. Program eğitim etkinlikleri yanında sosyal etkinlikleri için ayrılan saatler de belirtilmelidir. Boş zamanlarda sinema, tiyatro, gezi, eğlence olanakları sağlanmalıdır.

Program tarihleri kesinleşmeden, programın zamanlamasının katılımcıların iş ve özel hayatlarındaki programlarına uygun olduğundan emin olmak gerekir. Hedef kitlenin başka yükümlülükleri olduğu, iş hayatındaki yoğun dönemlerde, bayramlarda, ailevi sorumlulukların fazla olduğu dönemlerde program yapılmamalıdır. Benzeri olarak büyük tatiller sırasında veya bu tatile yakın dönemlerde eğer tatil paketi, programın sunuş stratejisinin bir parçası olarak düşünülmediyse, program planlanmamalıdır.

Bir başka husus çalışma sürelerinde, tam gün çalışma süresini zorlayan koşullar olabilir: buna rağmen tam gün süren eğitim programları pek olumlu karşılanmamaktadır. Tam gün süren programlarda sabahları kuramsal, öğleden sonraları uygulamalı derslere yer verilmesi uygun olur.

Bunlar dışında programın zamanlaması tasarlanırken beklenmeyen gecikmeler olabileceği hesaba katılacak şekilde esnek biçimde

düşünülmelidir. Bu tür plan dışı durumlara uyum sağlayabilecek bir zaman planlaması yapılmaması durumunda program kesintiye uğrayabilir ve planlanan etkinlikler yapılmayabilir (Caffarella,1994,155).

– *Programın zamanlaması neden önemlidir?* Bir eğitimsel faaliyetin zamanının kişiler ve kurum açısından en uygun şekilde planlanması, başarıyı getiren en önemli etmenlerdendir.

Programların zamanlaması; öğrenenlerin katılım oranını belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Şöyle ki; eğitim işe, aileye ve toplumsal sorumluluklara ayrılan zamanla çakışiyorsa katılım mümkün olmaz. Bu nedenle yetişkin eğitim programları genelde akşamları veya hafta sonları uygulanmalıdır (Miser,1999,33). Aynı hususta Caffarella (1994,155) katılımcıların yaşam akışlarına uygun olmayan bir program saatinin, programa katılımın düşmesine neden olacağını belirtmektedir. OECD 2002 raporunda, katılımcılar için uygun olmayan saatlerde(her grup için uygun zamanlama farklılık göstermektedir) esnek zamanlama ile düzenlenmeyen kursların yetişkinlerin eğitime katılmasının önündeki engellerden birisi olduğu ifade edilmektedir (MacKeracher, Suart ve Potter, 2006, 11).

Bir yetişkin eğitimi programının, hedeflenen eğitim etkinliğini gerçekleştirmeye imkan verecek uzunlukta olması beklendiğinden, süresi yeterince uzun olmayan bir eğitim programı beklenen verimi sağlayamaz.

Yetişkin bireylerin yaşamlarında iş, aile, sosyal yaşam gibi pek çok farklı sorumluluğun bir arada bulunması nedeniyle, onlar için planlanan programların zamanının esnek tutulması da gerekmektedir. Yetişkinlerin yaşamlarındaki bu sorumluluklar ile eğitimin zamanlamasının uyuşmaması nedeniyle pek çok eğitim etkinliği henüz tamamlanmadan yarıda bırakılmak zorunda kalmaktadır (Knox, 1974, 22).

Bütçenin Planlanması

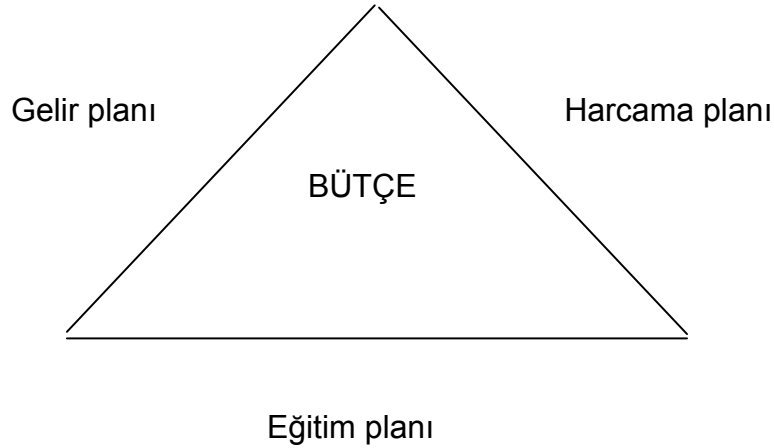
– *Program bütçesinin planlanması nedir?* Bütçenin planlanması, yetişkin eğitiminde program geliştirme eylemi sırasında üzerinde çok fazla durulmayan fakat çok önemli bir ögedir. Program bütçesi hazırlamak planlanan eğitimsel aktivitelerin parasal terimlere çevrilmesi işidir (Caffarella, 1994, 164). Yetişkin eğitimi genellikle vergiler, öğrenci harçları , devlet

tarafından verilen ödenekler, bağışlar veya üniversiteler, gönüllü kuruluşlar ve şirketler gibi sponsor kurumların sağladığı ödenekler ile finanse edilir (Houle, 1996, 226).

– *Program bütçesinin planlanması nasıl yapılır?* Bazı büyük eğitimsel organizasyonlar bunun için bütçe planlama merkezleri kurmuşlardır: eğitimcilerin maaşları, eğitimsel materyallerin ücretleri, ulaşım, yiyecek, yönetsel harcamalar, binaların bakımıyla ilgili harcamalar, programın geliştirilip değerlendirilmesi ile ilgili her türlü harcamalar detaylı şekilde planlanır (Caffarella, 1994, 164).

Yetişkin eğitimi bütçesi üç öğeden oluşur. Şekil 1'de eşkenar bir üçgen üzerinde gösterilen bu öğeler; eğitim planı, gelir ve gider planlarından oluşur. Eğer bu üç öğeden biri azaltılırsa diğer iki öğe için yapılan harcamalar da azaltılmalıdır. Bir başka deyişle eğitim planı, beklenen gelir ve beklenen harcamalar arasında mutlak bir denge sağlanmalıdır (Kowalski, 1988, 163).

Bütçeyi planlayan kişiler eğitim süreci boyunca olası harcamalar hakkında bilgi ve öngörü sahibi olmalıdırlar. Örneğin; özürü yetişkinlere verilecek bir eğitim diğerlerinden daha masraflı olacaktır, yenilikler her zaman masrafları artırır, pilot projeler veya yaratıcı öğretme yöntemleri diğerlerinden daha fazla materyal ve donanım gerektirir. Bu tür uygulamaların olası masrafları bütçe planlanırken hesaba katılmalıdır. Aynı şekilde, planlamayı yapan kişiler gelir kaynakları ve miktarları hakkında da bilgi sahibi olmalıdırlar. Yetişkin eğitiminde gelir kaynakları eğitimi veren kuruluşun yapısına göre değişmektedir. Özel sektörde para kurum içi ödeneklerden sağlanmaktadır. Devlet sektöründe ise maddi kaynaklar bu konuda ayrılmış ödeneklerden sağlanmaktadır (Kowalski, 1988, 163).

Sekil1: Bütçe Öğeleri (Kowalski. 1988. 164)

– *Bütçe planlaması neden önemlidir?* Bütçe mali işleri çerçeveleyen bir plandır. Bir başka anlatımla belirli bir dönem için önerilmiş harcamaların tahmini bir çerçevesini verir. Bütçe hazırlanırken gelirler ve giderler arasında bir denge oluşturulur. Gelir ve giderler arasında bu denge bozulduğunda, eğitim programının uygulanabilirliği tehlikeye girer. Bu durumda bir dizi önlemlere başvurulması gerekir (Caffarella;1994,167):

- * Daha ucuz eğitim malzemeleri kullanılarak, bazı malzemelerden vazgeçilebilir.
- *Programı planlayacak, yürütecek ve/veya değerlendirecek personel sayısı azaltılabilir.
- * Katılımcı sayısı düşürülebilir.
- * Daha ucuz öğrenme yöntem ve teknikleri kullanılarak, daha az masraf yaparak aynı belki de daha fazla katılımcının katılması sağlanabilir.
- *Daha ucuz tesisler kullanılabilir, ya da para harcanmayacak tesislerden yararlanılabilir.
- *Program katılımcıların evlerine dönebilecekleri bir tesiste düzenlenerek, konaklama masrafları ortadan kaldırılabilir.
- *Katılımcıların programa ulaşımı ve geri dönüşü için en ucuz ulaşım şekli şart koşulabilir.
- * Program, tesislerin ucuz olduğu dönemlerde gerçekleştirilebilir.
- * Promosyon malzemeleri daha ucuza mal edilebilir.
- *Maliyet daha düşük olacaksa, katılımcıları bir yerde toplamak yerine program katılımcılara götürülebilir.

Programın Duyurulması ve Katılımcılara Tanıtılması

– *Programın duyurulması ve katılımcılara tanıtılması nedir?* Yetişkin eğitiminde program geliştirme işinin en önemli öğelerinden birisi de

programın duyurulması ve katılımcılara tanıtılmasıdır. Yetişkinde öğrenme güdüsünün yaratılması önemlidir, bu güdünün uyarılması sayesinde yetişkinlerin öğrenmeye gereksinim duymaları sağlanacaktır (Geray, 2002, 33). Öğrenme gereksinimi oluşturmanın yollarından biri de eğitim faaliyetlerini hedef kitleye duyurmaktır. Bir yetişkin eğitimi faaliyetine başlamadan önce eğitimin niteliği, amaçları ve çerçevesi hakkında hedef kitleyi haberdar etmek çok önemlidir. Bu şekilde, yetişkinler programın varlığı ve niteliği konusunda bilgi sahibi olup, öğrenme gereksinimi duyacaklardır.

– *Programın duyurulması ve katılımcılara tanıtılması nasıl yapılır?*

Program hedef kitlenin niteliğine göre yüz yüze iletişim olanakları ya da kitle iletişim araçları kullanılarak duyurulmalı, programı kimin düzenlediği, nerede olacağı, varsa ücreti, katılma koşulları bildirilmelidir (Uysal, 2009,207). Yetişkin eğitimi etkinliklerini duyuran kitapçık, el ilanı, afiş gibi araçlar hazırlanabileceği gibi, internetin sağladığı imkanlardan da faydalanabilir. Bu tanıtım araçlarının halkın anlayabileceği düzeyde anlaşılır olması gerekir, ayrıca duyuru araçlarının zihinlere olduğu kadar duygulara da hitap etmesi önemlidir (Miser, 1999, 33).

– *Programın duyurulması ve katılımcılara tanıtılması neden önemlidir?*

Yetişkinlerin kendileri için sunulan eğitim programlarına katılmama nedenlerinden birisi yetişkinlerin ihtiyaç duydukları konularda eğitsel olanaklardan haberdar olmamalarıdır. Çevreye yeterince duyurulmayan bir eğitim programı ne kadar başarıyla tasarlanırsa tasarlansın, ihtiyacı olan hedef kitleye ulaşmakta zorluk çekecektir.

Öte yandan yetişkinler öz-yönetimli bireylerdir, yani kendi kendilerini yönetip kendi kendilerinden sorumludurlar, dolayısıyla eğitim alacakları konularda bilgi ve söz sahibi olmak isteyeceklerdir (Knowles, 1996, 56). Bu nedenle, gerek uygulama öncesinde gerekse tüm süreç boyunca programın yapısı, öğrenecekleri konular, yapılması planlanan etkinlikler ve varsa yapılan değişiklikler hakkında yetişkinlere sık sık bilgi verilmelidir. Aksi takdirde katılımcılar nereye varacaklarını bilmeden adeta karanlıkta yol almak zorunda bırakılırlar, kimi zaman da bu nedenle hayal kırıklığı yaşayarak kursu bırakmak durumunda kalabilirler (Houle,1996,219). Eğitim süreci hakkında sık sık bilgilendirilen yetişkin katılımcılar, sürecin bütünü

görebilecekler; kendilerine sorulan soruları, ortaya konan problemleri ve değişimi daha çabuk kavrayabileceklerdir (Knox, 1974, 20).

Değerlendirme

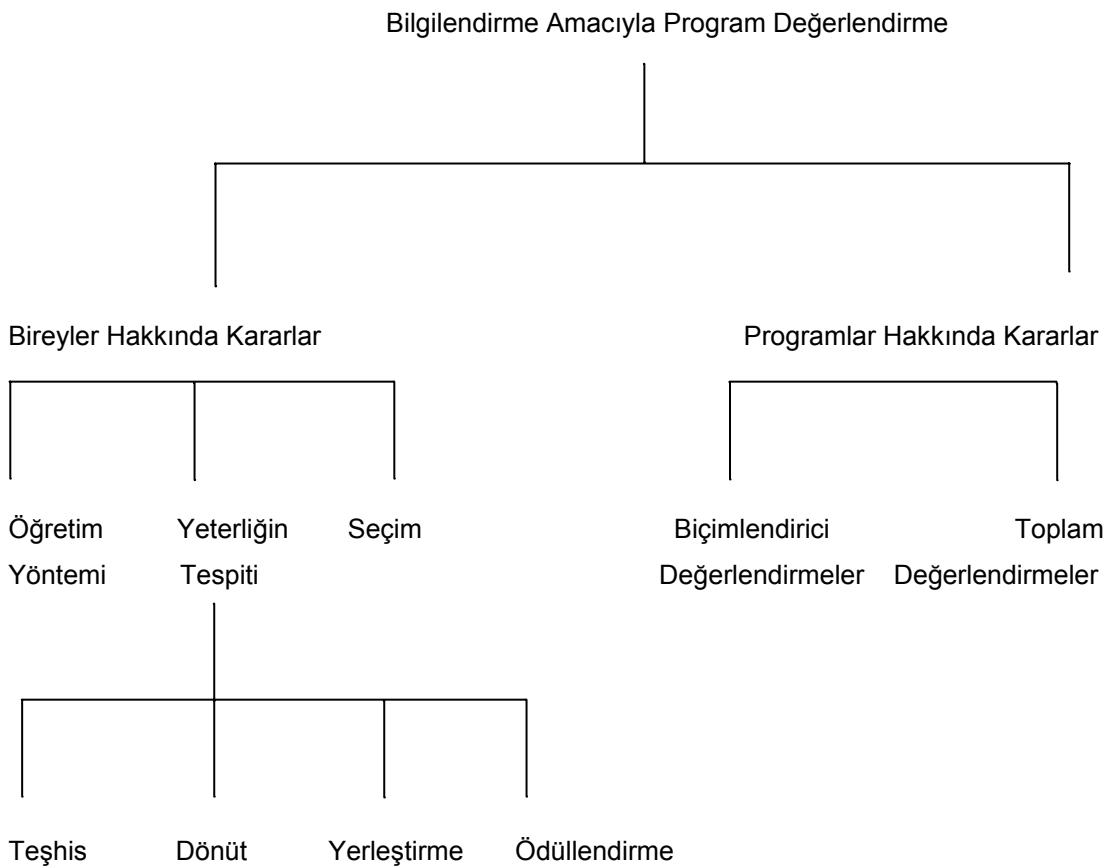
– *Değerlendirme nedir?* Değerlendirme ögesi, program geliştirme sürecinin son aşamasıdır. Programın değerlendirilmesi, her ne kadar eğitim sürecinin en önemli parçalarından biri olsa da uzun yıllar hak ettiği dikkati çekmemiştir. Literatürde program değerlendirmesinin yüzden fazla farklı tanımı vardır. Bu tanımlar elde edilecek bilginin kullanım amacına göre değişmektedir. Bir başka deyişle sadece öğretim etkinliklerinin veya katılımcıların başarısının değerlendirilmesi ile programın tüm boyutlarının değerlendirilmesi literatürde aynı şekilde tanımlanmamaktadır (Snyder ve Wolfe , 1997, 155).

Program değerlendirmesi, program deseninin ve uygulamasının etkili olup olmadığının, beklenen sonuçlarının alınıp alınmadığının belirlenmesi için kullanılan bir süreçtir (Caffarella,1994,119). Smith, Aker ve Kidd'e(1970, 70) ve Tyler'a(1949, 105) göre ise program değerlendirme; başlangıçta belirlenen hedeflerin gerçekleşme derecesini ve amaçlanan yönde ilerlenip ilerlenmediğini saptamak için yapılır. Steele ise değerlendirmeyi dört ayrı tanımla ifade etmiştir. Değerlendirme süreci; 1) programı tanımlayıp betimlemektir, 2) belli ölçütlere göre program hakkında karar vermektir, 3) program hakkındaki kritik sorulara cevap vermektir, ve son olarak 4) programın değeri hakkında yargıda bulunmaktır. Ona göre program değerlendirme bunlardan birini ya da hepsini birden amaçlayabilir (1988, 268).

Program değerlendirmenin amaçları ise şunlardır; (1) Program amaçlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek, (2) Programın bütünü ve gelişimi hakkında bilgi edinmek, (3) Eğitimi destekleyen örgütün veya kurumun beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı hakkında bilgi edinmek, (4) Programa katılanların başarısı hakkında bilgi edinmek (5) Gelecekteki program geliştirme çalışmalarına ışık tutmak ve bütün bunların sonucu olarak program planlayıcılara, katılımcılara, denetimcilere ve yöneticilere ve ilgili

diğer taraflara geribildirim sağlamaktır (Fellenz, Conti ve Seaman, 1982, 335).

– *Değerlendirme nasıl yapılır?* Bir programın değerlendirilmesinin asıl sebebi; programın kendisi ve katılımcıların başarısı hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla veri sağlamaktır. Bu iki tür karar verme süreci arasındaki ayrımı 1995 yılında yayımladığı kitapta Posner aşağıdaki şekilde ortaya koymaktadır (Aktaran; Er, 2006, 17);

Şekil 2: Değerlendirmenin işlevi ve amaçları (Posner' dan aktaran; Er, 2006, 17)

Erden de Posner'in görüşünü destekleyerek eğitim sürecinde değerlendirmenin iki amaçla ve iki şekilde yapıldığını söylemektedir. Birincisi, öğrenci başarısını değerlendirmek amacıyla yapılan "ürüne dönük değerlendirme" dir; bu durumda değerlendirilen obje öğrencidir. İkincisi, eğitim programının etkisini değerlendiren "sürece -bir başka deyişle,

programın öğelerine- dönük değerlendirme” dir. Buradaki obje ise programdır (1998, 21).

Sadece ürüne bakarak program değerlendirme ile programdaki aksaklık ve eksiklerin belirlenmesi mümkün değildir. Öğrencilerin giriş davranışları ile çıkış davranışları arasındaki hedefler doğrultusunda meydana gelen farka bakılarak yapılan bu tip değerlendirme; programın genel etkililiği hakkında yargıda bulunulmasını sağlarken, eğitim programının tek tek öğelerinin yeterliliğine ilişkin ayrıntılı bilgi veremez. Bazı durumlarda bir eğitim etkinliği neticesinde programda kazandırılmak istenen davranışlar kazandırılrsa bile program toplumun ve bireyin ihtiyaçlarından çok uzak olabileceğinden, programın planlanması veya uygulanması sırasında beklenen verimin elde edilmesini engelleyecek çeşitli hatalar ve aksaklıklar olabilmektedir. Bu durumda programı oluşturan öğelerinin tek tek ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir (Erden, 1998, 22).

Değerlendirmenin en temel amacı öğrenme ve başarı hakkında bilgi sahibi olmaktır. Bu tür değerlendirmede bireysel ilerlemeyi testler , sınavlar ve notlar vasıtasıyla tespit edip, grubun diğer üyeleriyle kıyaslamaya dayalı bir yöntem kullanılır (Saylor, 1981, 317). Katılımcıların başarısını tespit etmek amacıyla yapılan ürüne dönük bu tür değerlendirmede “hedeflere ne ölçüde ulaşıldı? programın uygulanması sonucunda neler yaşandı? (Morris ve Gibbon,1998,1) “katılımcı memnuniyeti nedir? katılımcıların davranışlarındaki değişiklikler nelerdir” gibi sorulara yanıt aranır. Ürüne dönük değerlendirme sonuç ve ürün hakkında değerli bilgiler sağlasa da, aksaklıkların programın hangi öğelerinden kaynaklandığı incelenmedikçe, sadece ürüne dönük değerlendirme ile sınırlı bilgi edinilmiş olur (Snyder ve Wolfe, 1997,155).

Oysa öğelere dönük değerlendirme programın genel ve özel hedeflerinin, kapsamının, eğitim durumlarının, sınav durumlarının ve öğeler arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi boyutlarından oluşur (Görgeç, 2000, 17). Programın öğelerine dönük değerlendirmede aşağıdaki sorulara karşılık aranması gerekir (Kısakürek,1983, 243):

- * Bireylerde meydana gelmesi beklenen davranış değişiklikleri ölçülebilir nitelikte ortaya konmuş mudur?
- * Programlarda belirlenen hedefler ne ölçüde gerçekleştirilebilmiştir?

- * İçerik, derslerin ve programların özelliklerine uygun şekilde düzenlenmiş midir?
- * Uygulanan öğretim yöntemleri programın ve derslerin özelliklerine uygun mudur?
- * Kurumun fiziki olanakları seçilen öğretim araç-gereç ve materyallere uygun ve yeterli düzeyde midir?
- * Programa katılan tüm ilgililer değerlendirme yöntemlerinde yeterince yetişmiş midir?
- * Hangi aşamalarda hangilerini kullanacaklarını bilmekte midirler?
- * Değerlendirmede kullanılan araç ve yöntemler yeterli ve etkin midir?
- * Değerlendirme sonucunda ortaya çıkan bulgular, programın geliştirilmesine ne şekilde yardımcı olabilir?
- * Bu bulgular programın hangi aşamasında ne gibi değişiklikler yapılmasını zorunlu kılmaktadır?

Bir program hakkında değerlendirme yapılacağı zaman pek çok kaynaktan faydalanılabilir, bunlardan en temel olanları katılımcılar ve eğitim faaliyetlerinde görev alan öğretmenlerdir. Programın etkiliği hakkında bilgi edinilmek istendiğinde katılımcılara başvurulması kaçınılmazdır. Genelde, anket kullanılarak görüş alınması en çok tercih edilen yoldur. Katılımcılar için hazırlanan anketlerde; programın onların ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı, eğitmenlerden memnun olup olmadıkları ve programda nelerin değiştirilip geliştirilebileceği gibi konulardaki görüşleri sorulabilir. Anket dışında katılımcılara yine aynı soruların yöneltildiği bire bir görüşme metodu da kullanılabilir. Değerlendirme kaynaklarından bir diğeri olan öğretmenlerden ise; program neticesinde hangi hedeflere ulaşıldığı, programın güçlü ve zayıf yanları, programın geliştirilmesi için neler yapılabileceği gibi hususlarda anket veya görüşme yoluyla görüş alınabilir (Rauch ,1972, 125,126).

– *Değerlendirme neden önemlidir?* Hedefler açığa kavuşturulduktan, davranışa dönük olarak belirtildikten, öğrenme yaşantıları ve içerik seçildikten ve bunlar sınıf içi uygulamalara dönüştürüldükten sonra hala iki yönlü bir uygulamaya gereksinim vardır; bu aşama, değerlendirme aşamasıdır. Değerlendirme gerçek sonuçlarla beklenen sonuçlar arasında bir kıyaslama yapılmasına olanak sağladığı gibi gelecekteki etkinlikler için de bir sonuca varılmasına yardım etmektedir, ayrıca değerlendirme olmaksızın hedeflerin gerçekleşip gerçekleşmediğini, gerçekleşiyor ise ne dereceye kadar gerçekleştiğini bilmek olanaksızdır (Kısakürek, 1983, 239).

Değerlendirmeden elde edilecek dönüt olmadan ilerlemenin olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmak olanaksızdır. İlerleme ve gelişme

hakkındaki bilgi, bireylerde azmi ve motivasyonu artıran en önemli unsurdur. Yetersizlik veya başarısızlık hakkında bilgi sahibi olmak, başarı için değişiklikler yapmayı ve ilerleme için standartlar oluşturmayı beraberinde getirir (Knox, 1974, 46). Değerlendirme her ne kadar beceri, zaman, emek ve dolayısıyla para gerektiren bir çaba olarak görünse de, uzun vadede karşılığının zaman ve para tasarrufu olarak alınacağından emin olunması gerekir (Rogers, 2001, 265).

Knowles (1996), değerlendirmenin önemi hususunda meslektaşları ile hemfikirken, değerlendirme sonuçlarına gereğinden fazla değer atfetmek konusunda şüpheli davranmaktadır. Ona göre, bireylerdeki istendik davranışların oluşmasında sadece bir program sorumlu tutulamaz, çünkü insan davranışını etkileyen çok fazla değişken vardır. Ayrıca, değerlendirme yöntemlerindeki yetersizlikler nedeniyle yetişkin eğitim programlarının çok önemli fakat çok da göze çarpmayan çıktıları ortaya koyulamamaktadır. Öte yandan Knowles değerlendirmenin eğitim programını geliştirmek amacıyla kullanılması durumunda, program planlayıcılara ve kuruma değerli veriler sağlayacağı konusunda kuşku duymadığını da sözlerine eklemektedir (Rand, 1976, 10).

Program değerlendirilmesi yapıldıktan sonra bazı olumsuz belirtilerin olması program değerlendirmenin etkililiğini ortaya koyar. Bu belirtiler şunlardır: hedef grubu eğitim etkinliğine çekmekteki güçlük, faaliyetlere az sayıda kişinin katılım göstermesi, kursu bırakma oranının yüksekliği, planlama ve değerlendirme çalışmalarına sınırlı sayıda kişinin katılımı, hedeflerde ve uygulamalardaki tutarsızlık konusunda şikayetlerin bulunması, katılımcıların işe yerleşmesinde sorun yaşaması veya kursu tamamlayan katılımcılar hakkında işverenlerden şikayetlerin gelmesi ve maddi konularda desteğin yetersiz oluşudur. Bu belirtilerden bir veya birkaçının olması durumunda o değerlendirmenin, programda sorun yaratan öğeleri yeterince tespit edemediğini veya değerlendirmeden elde edilen verilerin etkili bir biçimde kullanılmadığına hükmedilir (Rand, 1976, 9-10).

Başarılı bir program değerlendirmesi için bu çalışmayı yapan kişilerin özellikleri çok önemlidir. Değerlendirme faaliyetlerinin başarısı çoğunda bu işi yapan kişilerde bulunan liderlik becerisine bağlıdır. Bir programı

değerlendirme sorumluluğunu almış kişilerde koordinasyon yeteneği, alanında uzmanlık, ve kaynakları işe koşabilme becerilerinin olması gerekir. Bu kişilerin ayrıca hedef grup ve toplumun yapısı hakkında detaylı bilgilerinin olması ve eğitim süreci ile ilgili vizyon sahibi olmaları da gereklidir (Knox, 2002, 309). Bir programın başarısı o programın nasıl uygulandığına ve sürecin ne denli iyi yürütüldüğüne bağlıdır. Başarı ile uygulanan bir programdan yüksek verimlilik elde edileceği kolaylıkla öngörülebilir.

Ana-Baba Eğitim Programları

Türkiye'de son yıllarda yaygın biçimde uygulanan yetişkin eğitimi programlarından birisi de ana-baba eğitim programlarıdır. Tüm dünyada yetişkin eğitiminin ana görevlerinden biri yetişkinlerin bireysel gelişimlerine katkıda bulunmaktır. Bu katkılar bireyin ailesine, bağlı bulunduğu kümeye, içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmenin yanı sıra bir eş bir ana-baba ve bir yurttaş olmanın gerektirdiği bilgi becerileri de edinmeye yardımcı olmak amacını gütmektedir (Geray, 2002, 16). Yetişkin eğitimi kapsamında sunulan bireysel gelişimi destekleyen program türlerinden birisi de *ana-baba eğitim programları* dır.

Ana-baba eğitimi (parenting education) terimi ebevyenler için sağlanan çok çeşitli öğrenme fırsatları için kullanılan genel bir terimdir. “Ana-baba eğitimi(parent training)”, “ana-baba programları veya grupları” ve “ana-baba desteği” terimleri ana-baba eğitimi yerine kullanılan ifadelerdir. Barlow, Parsons ve Stewart-Brown(2005) ana-baba programlarını ebevyenlerin çocuklarının duygusal ve davranışsal gelişimini sağlamalarında yardımcı olan kısa dönem erken müdahale programları olarak tanımlamaktadırlar (Akt. Wellington, White ve Liossis, 2006, 1-2).

Çocuklar doğdukları andan itibaren öğrenmeye başlarlar, bu öğrenmelere kaynaklık eden en önemli çevresel unsur ailedir. Çocuğun sosyal duygusal, zihinsel ve fiziksel yönden gelişimi ilk olarak ailede

başlamaktadır. Aile, çocuğun okul başarısında ve olumlu davranışlar geliştirilmesinde rol oynarken, çocuğun sosyal ilişki kurma biçimini belirlemesinde de rehber olur. Aile, okul öncesi dönemde çocuğun yaşamında etkili bir sosyalleşme kurumu olarak dikkat çeker. Çocuk kendisine sunulan sosyal deneyimlerin yanı sıra, model alacağı kişiler olarak da aile bireylerinden yararlanır (Kandır ve Alpan, 2008,33-38).

Çocuğun hayatında bu denli önemli yere sahip ana-babaların çocuk bakımı ve eğitimi konularında bilgi ve becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Toplumdaki hızlı değişim sonucu anne babaların hayatlarında ve rollerinde de değişiklikler olmakta, buna bağlı geleneksel destek sistemleri yıkılmakta ve anne babaların da profesyonel desteğe ihtiyaçları olabilmektedir. Aile yapısının geniş aileden çekirdek aileye dönüşmesi ile birlikte ailelerin çocuk eğitimi konusunda destek alabilecekleri informal kaynaklara ulaşım güçleşmiştir. Dolayısı ile aileler çocuk eğitimi ile ilgili bilgi alabilecekleri kaynaklara ihtiyaç duymaktadırlar. Geçmiş yıllara kıyasla, ebeveynlikle ilgili bilgilerin karmaşıklığının artması nedeniyle ana-babaların çocuk eğitimine ve bakımına daha fazla ilgili oldukları gözlenmektedir. Şahin ve Özbey'e (2007,7) göre sosyal değerlerin hızlı gelişmesi sonucu aileler bu değerler karşısında çocuklarını nasıl eğitecekleri ve onlara nasıl davranacakları konusunda karmaşaya düşmektedirler. Bu karmaşanın giderilmesi için ebeveynlerin ana-baba olmadan önce ve olduktan sonra ihtiyaç duydukları her dönem, çocuklarının eğitimi ve bakımı konularında bilgilendirilmeleri hem devletin hem sivil toplum kuruluşlarının üstlenmesi gereken bir sorumluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada, yetişkin eğitimi program türlerinden biri olan ana-baba eğitim programları, ana-babaların çocuklarının eğitimi ile ilgili gereksinimlerine cevap verebilmek amacıyla bu husustaki toplumsal gereksinimi karşılamaya çalışmak amacıyla hizmet vermektedir. Kimi ana-baba eğitim programları ana babalara çocuklarının eğitimi hakkında yardımcı olmanın yanında ana-baba adaylarını evlilik öncesi eğitmek, evlat edinmiş ya da edinecek ailelerin ana-babalık rolleri hakkında bilgi, beceri ve

sorumluluklarını geliştirmek gibi rolleri de üstlenmektedir (şahin ve Özbey, 2007,7)

Ana-baba eğitimi programlarının yukarıda belirtilen amaçlarının yanında bir diğer önemli amacı da olumsuz çevresel koşullar nedeniyle gelişimi örselenebilir çocukların bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimlerini erken yaşta desteklemektir. Bu anlamıyla aile eğitim programları aynı zamanda bir erken müdahale programıdır. Müdahale programlarının temel amacı çocukların gelişimlerini risk altına sokan etkenleri azaltmak ve destekleyici etkenleri çoğaltmaktır. Eğer çocuğun gelişimi desteklenecekse çocuğun içinde bulunduğu ve gelişiminin gerçekteştiği bağlamın önemli bir unsuru olan aile bu tür müdahale programlarında önemli bir yer tutmaktadır (Bekman ve Koçak, 2010,19).

Öte yandan risk grubundaki çocuklar için olumsuz koşullar sadece çevresel olarak değil, aile içinde de varlığını sürdürmektedir. Bazı ailelerde çocuklara yönelik gerçekteştirilen kötü muamele riskini azaltmak ya da önlemede ana-baba eğitim programları etkili bir yol sayılmaktadır (Johnson, Stone, Lou, Ling ve Claassen, 2006, 3).

Ulusal Araştırma Konseyi ve Tıp Enstitüsü'nün raporuna göre çocuklar sevgi, beslenme, güvenlik, karşılıklı etkileşim ve gelişimlerinin teşvik edildiği ortamda büyütölmelidirler. Bu öğelerden birinin bile olmadığı ailelerde çocuk gelişimi örselenecek ve bunun sonuçları çeşitli ve uzun vadeli olacaktır. Ana-babalara sağlanan eğitim desteği sonucunda bu tür çocukların gelişiminde dikkate değer bir değişiklik olmaktadır (Shonkoff ve Phillips, 2000, 389)

Eğitim programları davranışın değişmesi için öncelikle bilginin ve tutumun değişmesi gerektiğini varsayımından hareket ederler. Dolayısıyla ana-babalık davranışlarının değişmesi ve yerine olumlu davranışların konulabilmesi için öncelikle tutumların değiştirilmesi gerekir. Ana-baba eğitim programları bu noktada önemli bir rol oynamakta ve ailelerin çocukları ile olumlu ilişkiler kurmalarına yardımcı olmaktadır (Wilczak ve Markstrom, 1999'dan Akt; Bushfield, 2004, 104).

Ana-baba eğitim programlarının yanı sıra sağlık eğitimi, erken çocukluk eğitimi veya okuma-yazma programları da erken müdahale

programları arasında sayılmaktadır. Bu programlar çocukları tacizden korumak, sağlıklı aile ilişkileri oluşturmak, sağlık konusunda aileleri bilgilendirmek, gençler arasındaki okul terklerini önlemek, onları tacizden ve olumsuz koşullardan korumak amacındadırlar (DeBord, 2005,1).

Bundan yaklaşık 45 yıl önce, Amerikalı bir psikiyatrist olan Bronfenbrenner, ekolojik sistemler teorisinde çocuklar için sunulan destek programlarının etkilerinin ancak ana-babaların da katılımının sağlandığı durumlarda güçlendiğini ortaya atmıştır. Ona göre eğer ana-baba programa dahil edilmezse, oluşan etkilerin zaman içinde gerileme olasılığı vardır (Akt; Bekman, 2000, 9). Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler teorisi bu tür erken müdahale programlarında çocuk merkezli bir yaklaşımdan çevrenin rolünü önemseyen ekolojik bir yaklaşıma geçişin yolunu açmıştır. Ekolojik sistemler teorisi ile anne ve babalar erken müdahale programlarının etkin birer ögesi olarak görülmeye başlanmıştır.

Ana-baba eğitimi programları yetişkin eğitimi programlarının bir türü olmanın yanı sıra aynı zamanda erken çocukluk eğitiminin de bir parçasıdır.

Erken Çocukluk Eğitimi Nedir?

Erken çocukluk eğitimi niteliği itibariyle temelde 0-8 yaş grubunu kapsamaktadır. Ancak 7-8 yaş grubu neredeyse tüm ülkelerde temel ilköğretim içinde zorunlu eğitim almaktadır. Bu nedenle, 7-8 yaş ile bütünlüğü oluşturacak şekilde, erken çocukluk eğitimi 0-6 yaş okul öncesindeki tüm çocuklara öncelik ve ağırlık vermektedir (Bekman ve Gürlesel, 2005, 120).

Kartal (2007,239), eğitimin ilk basamağını oluşturan *erken çocukluk eğitimi* ya da yaygın söylemiyle *okul öncesi eğitimi* şu şekilde tanımlamaktadır:

Erken çocukluk eğitimi, çocuğun doğumundan ilkokula başladığı güne kadar geçirdiği yılları kapsayan, çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı çevre imkanları sağlayan, onların zihinsel, bedensel, sosyal ve duygusal yönden gelişimini destekleyen, onları toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan,temel öğretim bütünlüğü içinde yer alan bir eğitim sürecidir.

0-6 yaş arası, çocuğun en hızlı geliştiği dönemdir. İlgili alan yazın incelendiğinde; beyin gelişimin büyük bir bölümünün 0-4 yaş arasında tamamlanmakta olduğunun yapılan araştırmalar neticesinde tespit edildiği anlaşılmaktadır. Bu dönemlerde çocukların yeterli beslenmesi, iletişimde bulunması ve gelişimini destekleyen bir ortamda olması önemlidir. Bu nedenle erken çocukluk eğitimi insanın gelişiminin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir.

Erken çocukluk dönemi, yaşama (çocuğun doğumdan itibaren fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı olması), büyüme(çocuğun kilo ve boyunun artması), gelişme(çocuğun duygusal, zihinsel ve fiziksel gelişim alanlarındaki karmaşıklık düzeyinde ve işlevinde geçirdiği değişim) ve bakım gibi birbirini tamamlayan ve bütünleşik kritik süreçleri içerir, dolayısıyla hayatın temelini oluşturur (AÇEV, 2007, 2). Bu yaşlarda bilişsel veya duyuşsal anlamda çocukların ihmal edilmesinin olumsuz etkileri bir ömür boyunca sürebilmektedir. Bu nedenle çocukların büyüme ve gelişmelerini destekleyen deneyim fırsatlarının gelişimin hassas olduğu bu dönemlerde sağlanması önemlidir.

Erken Çocukluk Döneminin Özellikleri

İnsan yaşamında erken çocukluk döneminin kendine has dikkat çekici bir çok özelliği vardır. Aşağıdaki hususlar erken çocukluk döneminin başlıca özelliklerindedir (AÇEV, 2007, 2; AÇEV, 2006, 10; UNESCO 2007, 109):

* Özellikle beyinle ilgili yeni bulgular erken yaşlarda deneyim- esaslı beyin gelişiminin yaşam boyunca sağlığı, öğrenmeyi ve davranışı etkilediğini ve sosyal çevrenin beynin gelişiminde çok önemli etkisinin olduğunu göstermektedir.

* Doğumdan sonra duyuşların gelişmesi için beyinde aynı genetik koda sahip milyarlarca nöron, uyarılar tarafından farklılaştırılmalı ve aralarındaki bağlantılar (sinaps) oluşturulmalıdır. Sinapsların oluşması yaşamın ilk yıllarında gerçekleşir. Özel durumlar hariç 6 yaşına kadar bu bağlantıların çoğu gerçekleşmiştir. Bu yüzden erken yaşlarda karmaşık algılama ve fiziksel deneyimler için fırsatlar sağlamak, ileriki yaşlardaki değişik öğrenme becerilerinin gelişiminde olumlu yönde etki eder.

* Üç yaş çocuk beyni için, nöronlar arasındaki bağlantıların en yoğun olduğu dönemdir.

* Yeni doğmuş bebeğin beyni henüz tam gelişmemiştir. Beynin gelişim süreci, insanların kendi kendilerine öğrenmelerini mümkün kılmaktadır. Üç yaşında bir çocuk her 90 dakikada yeni bir kelime öğrenmekte, beş yaşındaki çocuklar ana dillerindeki binlerce kelimeyi ve dilin karışık dil bilgisini bilmektedir.

* Yedi yaşına gelen bir çocuğun zihinsel yetenekleri, davranış ve alışkanlıkları, dil kabiliyeti, duygusal denetimi, kavrayışı ve birçok fiziksel özellikleri şekillenmiş durumdadır. Bu şekillenme çocuğun yedi yaşına kadar nasıl bir eğitim aldığına bağlıdır.

Bireyin gelişiminde bu denli önemli olan erken çocukluk döneminin çocuğun zeka, kişilik ve sosyal gelişiminde kritik öneme sahip olduğu görülmektedir. Bu dönemde çocuğa gösterilecek özen ve ona verilecek eğitim geleceğin sağlıklı, üretken, yaratıcı ve başarılı bireylerinin altyapısını hazırlamak için gerekli öğeler konumundadır.

Erken Çocukluk Eğitiminde Ana-Baba Eğitiminin Yeri

Bugün erken çocukluk eğitiminde ana-babaları sürece dahil etmek çok boyutlu ve kapsamlı bir iştir. Bu döneme ait eğitim sürecinde ana-baba katılımı; “ana-babaya konuya özgü becerilerin öğretilmesi, sosyal ve duygusal olarak destek verilmesi, ana-baba ve profesyoneller arasında bilgi alış veriş, ana-babanın bir gruba katılması, uygun ana-baba ve çocuk ilişkilerinin geliştirilmesi ve ana-babaya toplumsal kaynaklara ulaşmalarında yardımcı olmak” gibi pek çok değişik biçimde tanımlanmıştır (Bekman, 2000, 11). Bu nedenle erken çocukluk eğitiminde aile katılımı dendiğinde; ailelerin salt çocuk bakımı ve eğitimi konularında bilgilendirilmeleri anlaşılmamalıdır: aileler bu tür bir eğitim alırken sosyal, duygusal ve kültürel anlamda da alan uzmanları tarafından desteklenmektedirler.

Çocukların bakım ve gelişiminde yakın çevresinin rolü hayati önem taşır. Dolayısıyla çocuk gelişimi anne-baba ve sosyal çevreden bağımsız olarak ele alınamaz. Erken çocukluk eğitimi programlarının planlanırken anne-babaya etkin bir rol verilmeli, aileye sosyal destek sağlanmalıdır. Bilhassa anneler, çocuk eğitimi ve gelişimi konularında bilinçlendiğinde, çocuklarına anlamlı bir destek verebilmekte ve onların okula hazır başlamalarını sağlayabilmektedirler.

Anne-baba katılımının kısa ve uzun vadeli etkileri araştırmalarla kanıtlanmıştır. Bilhassa annelere destek vermenin; annelik becerilerini geliştirdiğini, bunların çocukların öğrenme becerileri ve başarıları üzerinde uzun vadeli etkileri olduğu bildirilmiştir (AÇEV, 2006, 16-17). Anne-babaları

kendi çocuklarının eğitimine dahil etmenin erken çocukluk eğitimi üzerindeki etkilerine dair yayınlanan bir çok akademik çalışmadan birini yürüten Powell' da aileleri eğitimlerine dahil olan çocukların okul başarısının ileriki yıllarda arttığını, annelerin analık becerilerinde ve aile ilişkilerinde olumlu gelişmelere neden olduğunu tespit etmiştir (akt; Bekman; 2000,15).

Çocuklar evlerinde okuldan daha fazla vakit geçirirler ve şüphesiz aileleri onların kişilik ve kapasitelerini herkesten daha yakından tanır, daha fazla bire-bir iletişim içindedirler, ev ortamı okula kıyasla daha tanıdık ve daha az kural içerir. Çocuklara okulda verilen eğitimin kalıcılığını ve tutarlılığını oluşturmak amacıyla evde verilecek eğitimin de okuldaki eğitimle paralellliğini sağlamak gerekir. Ömeroğlu ve Yaşar (2005) da okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve verilen eğitimin sürekliliğinin sağlanması için okul-aile işbirliğinin şart olduğunu belirtmektedirler. Onlara göre, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan eğitim programları ne denli nitelikli olursa olsun aile tarafından desteklenmedikçe çocuklarda kalıcı davranış değişiklikleri sağlamak ve okul öncesi eğitimin hedeflerine ulaşmak mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, erken çocukluk eğitimi sürecinde çocuklarının ilk öğretmenleri olan anne-babaların sürece dahil edilerek erken çocukluk eğitimi hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Erken Çocukluk Eğitiminin Önemi ve Yararları

Günümüzde öğrenmenin doğumla birlikte başladığı bilinmektedir. Dolayısıyla temel eğitimin de aslında doğumla birlikte başladığının farkında olmak önemlidir. Çocuk okula başladığında bilişsel ve duyuşsal gelişiminin büyük bir kısmı tamamlanmış olduğu için, 7 yaş onun öğrenme ihtiyaçlarına eğilmek için oldukça geç sayılmaktadır. Bu nedenle, gerek okul öncesi eğitim veren kurumlar vasıtasıyla gerekse aile eğitimi yoluyla olsun erken yaşlarda verilecek eğitim çocuğun ileriki yaşlarındaki öğrenmelerine bir temel oluşturacaktır.

Çocuk ilk yaşlarında yürümeyi, konuşmayı, insanlar ile ilişki kurmayı, düşünmeyi, mantık yürütmeyi, problem çözmeyi ve bunun gibi daha pek çok şeyi öğrenmektedir. Eğer bu öğrenme becerilerini zamanında geliştirmese, okulda ve ileriki hayatında öğrenme onun için çok daha güç olacaktır. Bu

nedenle çocuğun okuldaki öğrenme becerileri, okul öncesi dönemde edindiği öğrenme becerilerinden etkilenmektedir. Çocukların doğumundan itibaren okula başlama yaşına kadar olan yaşamının ilk yıllarında eğitilmesini öneren erken çocukluk eğitimi bu bağlamda ciddi faydalar sağlamaktadır.

Araştırmalar erken yaşların çocuğun sadece zihinsel gelişiminde değil, kişilik ve sosyal gelişiminde de kritik bir dönem olduğunu söylemektedirler (AÇEV, 2006, 10; Kartal, 2007, 239):

* Çocuklar ilişki kurmalarına, öğrenmelerine ve gelişmelerine olanak tanıyan fiziksel, sosyal ve psikolojik yetenekler ile dünyaya gelirler. Eğer bu yeteneklerin farkına varılmaz ve desteklenmezse bu yetenekler zamanla kaybolabilir. Öte yandan çocuğun fiziksel ve duygusal gelişiminde herhangi bir gerilik var ise bu durumun erken dönemde belirlenip önlem alınması ileride doğacak özel eğitim ihtiyacını da kendiliğinden azaltacaktır.

* Çocuğa bakan kişilerin tutarlı ve koruyucu bir şekilde onlarla ilgilenmeleri, onların böyle bir bakım alamayanlara kıyasla daha iyi beslenmelerini ve daha az hastalanmalarını sağlar.

* Yaşamın ilk yıllarında sevgi dolu bir ilişkinin kurulması; kişinin daha sonraki yaşamında başkalarını sevmesini ve uzun süreli bir ilişki kurabilmesini kolaylaştıracaktır.

* Bir çocuğun sağlık ve beslenme koşullarını iyileştirmek, uyarıcı niteliğindeki etkilenimlere ve eğitime olanak tanımak, sonrası için hem toplum, hem kişinin kendisi adına önemli bir ekonomik yatırım olabilir.

* EÇE programlarının gelecek nesillere de yansıyan etkileri vardır. Bu tür programların daha sonraki dönemlerdeki eğitimi etkilemesinin yanı sıra doğurganlık ve nüfus artışı üzerinde de etkileri olduğu bilinmektedir.

* Bu programların çok kapsamlı etkileri de vardır. Özellikle ana-baba eğitimi programlarında; bir çocuk üzerindeki olumlu etkiler diğer çocuklara da yansiyacaktır.

Erken çocukluk eğitimleri de ana-baba eğitim programları gibi *erken müdahale programlarıdır*. Erken müdahale programları yalnızca gelişime yönelik gelecekte karşılaşılabilecek problemlerin önlenmesini değil aynı zamanda çocuğa kötü muamele edilmesini, duygusal ve davranışlarla ilgili problemleri, uyuşturucu kullanımına yönelik davranışları engellemeyi, bunların yanı sıra bir çocuğun sağlıklı gelişmesi için gerekli olan bütün şartların sağlanmasını da amaçlamaktadır (Kartal, 2008, 10).

Bu tür programlar bir sorunu çözümlenmekten ziyade daha çok risk altındaki çocuklar ve bu çocukların ailelerine uzun vadeli yararlı olmayı amaçlayan programlardır. Erken çocukluk eğitiminde çocuğa ve çevresine müdahalenin temel mantığı; olumsuz koşulların yarattığı etkilere sonradan müdahalelerle çare bulmaya çalışmaktansa, çevre koşullarının yaratabileceği

olumsuz etkileri erken destek programları ile önlemektir, ki bu çok daha ekonomik ve olumlu bir yöntemdir.

Erken çocukluk dönemi bir insanın yaşamında son derece önemli ve hassas bir dönemdir. Bu dönemde verilecek bir eğitimin hem çocuk hem de ailesi üzerinde pek çok fayda sağladığı düşünülmektedir. Elde edilecek kazanımlar başlıklar altında şu şekilde gruplanabilir (AÇEV 2007, 2-3,):

Eğitim- Uzun soluklu, kapsamlı ve iyi tasarlanmış bir erken çocukluk eğitimi sonucunda okullaşma oranı artacak, okulların kalitesi ve dolayısıyla mezunların niteliği yükselecektir. Toplumun eğitim düzeyi gelişecek, bu da istihdamı, geliri ve refahı artıracaktır.

Birçok erken müdahale programının uzun süreli etkileri boylamsal araştırmalar ile kanıtlanmıştır. Bu konuda alan yazında yapılmış en kapsamlı ilk çalışma, David Weikart tarafından *Perry Çok Kapsamlı Anaokulu Projesi* adıyla 1962-1967 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı okul başarısızlığının en önemli nedenlerinden birinin erken çocukluk eğitimi almamak olduğunu ispatlamaktır. Weikart ve ekibi sosyo ekonomik düzeyi ve zeka düzeyi zeka ortalamalarının altında olan 123 çocuğa iki yıl boyunca erken müdahale eğitimi vermiş ve ev ziyaretleri yapmışlardır. Programa yönelik ölçmeler 11 yaşına gelene kadar yıllık olarak, sonrasında ise, 14, 15, 19 ve 27 yaşlarında yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar dikkat çekicidir. Şöyle ki; zeka seviyesi zeka ortalamalarının altında olan bu çocuklar program bitiminde kontrol grubuna kıyasla zeka bölümü puanı olarak daha yüksek puanlar almışlardır. Yine aynı grup başarı testleri, lisedeki başarı ortalamaları ve liseden mezun olma oranları açısından kontrol grubuna kıyasla daha olumlu sonuçlar elde etmiştir (Weikart ve diğerleri.1978'den aktaran Kartal, 2008, 11)

Erken çocukluk eğitiminin çocuğa ve çevresine yönelik faydaları konusunda yapılmış diğer araştırmaların neticesinde; programların çocukların erken yaşlarda akademik başarısından öğrenimini daha üst basamaklara kadar sürdürmesine (Barnett, 1995; Kartal, 2007; Barnett ve Hustedt, 2003; Kağıtçıbaşı, Sunar, Bekman ve Cemalcılar, 2004; Magnuson ve Waldfogel, 2005; Kaytaz, 2005), özel eğitime duyulan gereksinim ve sınıf tekrarı oranlarının azalmasına (Campbell ve Ramey 1994), ilerleyen yıllarda ise

eğitim ve gelir düzeyinin artmasından (Cotton ve Conklin 1989; Kağıtçıbaşı v.d. 2004) suç işleme oranlarının azalmasına (Barnett ve Hustedt, 2003; Yoshikawa,1995; Kartal, 2008) kadar çok yönlü etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

Kağıtçıbaşı ve diğerleri (2004) erken çocukluk eğitimi programlarının bireyler üzerindeki uzun vadeli etkileri konusunda Türkiye’de ilk kez yapılan bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışma 1982, 1986 ve 2004 yıllarında Erken Destek Projesine (EDP) katılan gelir düzeyi düşük kesimdeki çocukların 20’li yaşlarının ortalarına kadar takibi amacıyla üç ayrı sefer yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

- * Erken çocukluk eğitimi alan çocuklar ortalama 10,8 yıl okula devam etmiştir, bu da çoğunun en az lise eğitimi aldığını göstermektedir.
- * Erken çocukluk eğitimi almış katılımcılar eğitim almamış gruptakilerden neredeyse 1,5 yıl daha uzun süre okula devam etmiştir.
- * Erken çocukluk eğitimi almış katılımcıların %44,1’i üniversiteye giderken, almamış olan grupta bu oran % 30,6’dır.
- * Erken çocukluk eğitimi almış olanlar diğer gruba göre zeka göstergesi olarak kabul edilen kelime bilgisi testinde daha iyi performans göstermektedir.
- * Erken yaşta eğitim alan çocuklar mesleki statüsü daha yüksek işlerde çalışmaktadır.
- * Erken yaşta eğitim deneyimi olanların aylık hane giderleri daha yüksektir, daha büyük bir bölümü bilgisayar ve kredi kartı sahibidir.

Erken çocukluk eğitimiyle kazanılan donanımın, dil yeteneğinden, çalışan nüfusa katılım yaşına, mesleki statüye ve hatta bilgisayar kullanımına yatkınlığa kadar modern hayata uyum sağlamaya yönelik sayısız alanda büyük etkisi vardır (AÇEV, 2007,3; MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, 2006, 22). Erken çocukluk eğitiminin katkısıyla potansiyelini en üst düzeyde kullanmayı öğrenen, fiziksel ve zihinsel yeteneklerini geliştiren, çevresiyle rahat iletişim kuran, kendine güvenli bireyler olarak yetişen çocuklar, toplumsal hayata ve iş gücüne katıldıklarında şüphesiz dönüştürücü bir rol oynayacaklardır.

Sağlık- Dünya üzerinde her yıl milyonlarca çocuğun kötü beslenme, hastalık ve fakirliğin getirdiği dezavantajlar içine doğduğu bilinmektedir. 2010 yılı Unesco Raporu’na göre 2008 yılında dünya çocuklarının 19.3 milyon’u bu tür nedenler dolayısı ile yaşama veda etmek zorunda kalmışlardır (UESCO, 2010, 9). Çocukların içinde bulunduğu olumsuz şartların düzeltilmesini

sağlamak amacıyla pek çok ülke erken çocukluk eğitiminin gereğini fark etmiştir.

Eğitim, çocukluk dönemindeki hastalık ve ölümleri önlemek amacıyla işe koşulacak yöntemlerin en etkili olarak kabul edilmektedir. Erken yaşlarda başlayan aile ve çocuk eğitimi ile ailelerin bilgilendirilmesi ve gerekli beslenme ve sağlık hizmetlerinin sağlanması sonucu çocuk ölüm oranlarının düşmesi sağlanmakta, bu sayede daha sağlıklı kuşaklar yetiştirilmesinin önü açılmaktadır. Uzun vadede toplumlar daha sağlıklı ve üretken bireylerden oluşacağı için toplumsal verim ve dolayısıyla refahı artacaktır.

Toplumsal Verimlilik- Kendine güvenen öğrenme isteği yüksek, başarılı bireyler, kendileriyle ve çevreleriyle barışık olacaklardır. Bu kişiliğe sahip çocuklar başkalarına saygı duymayı, sorunları uzlaşma yöntemiyle çözmeyi öğrenecek, böylece toplumsal gerginlikler azalacak, toplumsal dayanışma duygusu güçlenecektir. Böylece uyumlu bir toplumda refah seviyesi hızla yükselecektir.

Günümüzde erken çocukluk eğitimi, çocuğa, aileye, topluma ve nihayetinde ülkelerin ekonomisine artı katkı sağlayacak bir değer olarak kabul edilmektedir. High/Scope Eğitim Araştırma Vakfı tarafından 2005'te yayınlanan *Perry Okul Öncesi Uzun Dönem Araştırması*'na göre erken çocukluk gelişimi alanına yapılan 1 dolarlık bir yatırım 30 yıl içinde 17 dolarlık geri dönüş sağlamaktadır (UNICEF, Kış 2007). Erken çocukluk dönemine yapılacak ulusal yatırımlar küçük çaplı görünse de ekonomiye sağladığı getiriler yüksektir. Kaytaz (2005, 7) bu konuda şöyle demektedir:

Erken çocukluk eğitimi ile okula hazır olan çocuklar daha iyi uyum sağlar, buna bağlı olarak ilköğretimin kalitesi artar, öğretmenler daha verimli olur. Yine okula hazır olarak gelen çocuklar arasında sınıf tekrarlama ve okulu terk oranları daha düşük düzeydedir, bu durum eğitimin maliyetinin düşmesine neden olacaktır. Daha fazla eğitim, daha üretken bir iş gücü ve buna bağlı olarak da daha yüksek oranlarda üretim anlamına gelir.

Görüldüğü üzere erken çocukluk döneminde verilen eğitimin olumlu etkileri temel becerilerin öğrenilmesinin çok ötesinde, ülke ekonomisini doğrudan etkileyecek düzeydedir. Bu nedenle erken

çocukluk döneminde çocuğa yapılacak yatırımın geri dönüşü çocuğa, ailesine, çevresine ve dolayısıyla içinde yaşadığı ülkeye olacaktır.

Eşitlik- Bilindiği gibi Türkiye’de sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ve gelir dağılımı açısından bölgeler ve yöreler arasında ciddi eşitsizlik vardır. Eşitsizliği sağlayan bu unsurlara ana-babanın eğitim durumu ve cinsiyet faktörü de dahil edildiğinde durumun daha ciddi bir hal aldığı fark edilmektedir. Çocukların dahil olduğu bu eşitliğe aykırı durumun onların bilişsel ve psikomotor becerilerini mümkün olduğunca etkilememesi erken çocukluk eğitimi ile mümkün olabilir. Başarılı bir erken çocukluk eğitimi programı, sınırlı ekonomik ve sosyal olanaklara sahip çocuklara kendilerini geliştirme imkanı yaratarak fırsat eşitliği sağlar. Bu sayede hem iş gücüne daha çok kişinin katılması hem de toplumsal eşitlik sağlanmış olur.

Erken çocukluk eğitimi programları çocuk gelişimi için elverişsiz ortamlarda daha fazla önem kazanır, bir müdahale vasıtası işlevi görür. Bilindiği üzere toplumun her kesiminde çocuklara sağlanan imkanlar ve yaşam koşulları aynı değildir, ülkeler ve bölgeler arası eşitsizlikler dikkat çekici boyuttadır. Erken çocukluk eğitimi programları birçok toplumda yaşanan sosyo-ekonomik ve etnik kaynaklı eşitsizlikleri gidermeye yarar (Koç, Taylan ve Bekman, 2002, 2). Risk altında bulunan bu çocuklara verilecek eğitimle onların yaşlılarının gerisinde kalma olasılıkları düşürülmekle birlikte cinsiyetler arası eşitsizlikler de büyük ölçüde azaltılmış olmaktadır. Türkiye’de yaşayan her çocuk hayata adil bir başlangıç yapabilmelidir, bunun için de ülkenin az gelişmiş bölgelerine ve yörelerine erken çocukluk eğitimi hizmeti götürmek için çözümler aranmalı, çalışmalar sivil toplum kuruluşları ile eş güdüm içinde gerçekleştirilmelidir.

Erken Çocukluk Eğitiminin Dünyadaki Durumu

Pek çok ülkede zorunlu eğitimin dışında olmakla birlikte, resmi eğitim sisteminin bir parçası olarak kabul edilen erken çocukluk eğitiminin hedef grubu olan çocuklardan 0-5 yaş arasında bulunanlar dünya nüfusunun %11’ini oluşturmaktadır (UNESCO, 2007,106).

Dünyada erken çocukluk eğitimi ile ilgili verilere bakıldığında 3-5 yaş arası programlara katılan çocukların oranı, Türkiye'nin ekonomik açıdan

benzer olduğu Meksika'da %70, Fas'ta %34, Ürdün'de %27, doğu Avrupa ülkelerinde en az %50, üye olmak istenilen AB ülkelerinin her birinde %100'e yakındır (Kağıtçıbaşı, Sunar, Bekman ve Cemalcılar, 2004, 1; UNESCO, 2008, 36). Erken çocukluk eğitimine katılan çocukların dünya çapındaki oranı 1999-2007 yılları arasında 27 milyon çocuk artarak 140 milyon çocuğa ulaşmıştır UNESCO, 2010, 10). Rakamlardaki bu artış yeterli olmasa da umut verici görünmektedir.

UNESCO'nun bildirdiğine göre 0-3 yaş arası çocukların eğitimleri daha çok bakım amaçlı olarak yapılmaktadır. Bu tür programlar dünya ülkelerinin sadece %53'ünde bulunmaktadır. Bakım amaçlı hizmet veren bu programlar çoğunlukla Kuzey Amerika, Avrupa, Orta Asya, Latin Amerika ve Karayiplerde bulunmaktadır. Erken çocukluk eğitimi programları bulunan ülkelerin çok azında ulusal finans, koordinasyon ve denetim mekanizmaları oluşturulmuştur. Yine bu ülkelerin çok azında erken çocukluk eğitimi ile ilgili ulusal hedefler, kalite standartları ve yaptırımlar ortaya konmuştur (UNESCO, 2008, 35).

Erken çocukluk eğitimi programlarının süresi de ülkeden ülkeye değişmektedir. UNESCO verilerine göre bu kurumların süresi 14 ülkede bir yıl, 59 ülkede iki yıl, 99 ülkede üç yıl ve 31 ülkede de 4 yıl olarak rapor edilmiştir (2008, 35). Görüldüğü gibi dünya genelinde erken çocukluk eğitimi programları okul öncesinde çoğunlukla üç yıl sürmektedir.

Ülkelerin erken çocukluk eğitimi programları incelendiğinde programların formlarının da değişiklik gösterdiği fark edilmektedir. Bunlar; ana okulları, ana sınıfları, hazırlık sınıfları(ilkokula bağlı), gündüz bakım evleri, birleşik okul öncesi merkezler, çocuk bakım merkezleri ve oyun grupları v.b oldukça çeşitli isimler altında hizmet vermektedir. Buna karşılık gerek evde gerekse kurumda anne-babayı tek başına veya çocuğuyla birlikte eğiten programlar; alternatif okul öncesi programlar olarak yetişkin eğitimi programları içinde yer almaktadır (Oktay, 2003,16).

Erken Çocukluk Eğitiminin Türkiye'deki Durumu

Nüfusun yarısından fazlası 25 yaşın atında olan ve yılda 1,4 milyon bebeğin doğduğu ülkemizde, 0-6 yaş grubundaki yaklaşık 8 milyon çocuğun

ancak %16'sı okul öncesi eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır (AÇEV,2007, 1). Milli Eğitim Bakanlığının 2008-2009 eğitim yılı istatistiklerine göre bu oran %33'e çıkmıştır (Aydagül, 2009, 1). Erken çocukluk eğitimi hizmetlerinden 4-5 yaş çocuklarının %11'i, 5-6 yaş çocuklarının ise %14'ü faydalanmaktadır. 0-3 yaş için elde doğru ve net veriler bulunmamaktadır (Gürkan, 2003,57). Yukarıda sayısal rakamlarla ortaya konan tablo, gelişmiş ülkeler düzeyine yükselmeye çalışan ülkemiz açısından çok da iç açıcı sayılamaz. UNESCO 2007 verilerine göre Türkiye bu oranlarla Arap ülkeleri ve Sahra-altı Afrika ülkeleri ile aynı düzeylerde yer almaktadır. Eğitim hizmetinin ne kadar yetersiz olduğu gelişmiş ülkelerdeki, hatta Türkiye'den daha az gelişmiş ülkelerdeki oranlarla kıyaslandığında açıkça görülmektedir.

Son yıllarda erken çocukluk eğitimi alan çocuk sayısındaki artışa ve yapılan çalışmaların kapsam ve önemine bakıldığında; Türkiye'de erken çocukluk eğitimi alanında belirgin bir farkındalık olduğu ve yapılan çalışmaların umut verici olduğu söylenebilir. Ülkemizde zorunlu eğitimi 9 yıla çıkarma çalışmaları 2009 yılı itibariyle 32 ilde başlayan pilot uygulamalarla başlatılmıştır. Böylelikle, 2013-2014 yılında tüm ülkeye yaygınlaştırılması öngörülen uygulama neticesinde çocuklar formal eğitime 5 yaşında başlayacaklardır. MEB 2013 yılında erken çocukluk eğitiminde okullaşma oranının %50'ye çıkarılmasını planlanmaktadır. Elde edilmesi planlanan okullaşma oranı her ne kadar yine gelişmiş ülkelerdeki oranların gerisinde kalacaksa da son yıllarda elde edilen gelişmenin hız kesmeden devam etmesi yönünde bir eğilim olduğu açıktır.

Türkiye'de erken çocukluk eğitimi verilmesinin amaçları Milli Eğitim Bakanlığınca şu şekilde özetlenmiştir(ÇYGM):

- * Çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal ve dil gelişimi ile öğrenme ihtiyaçlarının önemi konusunda toplumsal bilinç oluşturmak.
- * Ev ve aile temelli etkili anne babalık programlarını farklı ortamlarda kullanmak üzere gözden geçirmek ve geliştirmek.
- * Çocuk ve aileye hizmet götüren kuruluşların ve personelin kapasitelerini geliştirmek.
- * Sağlık, eğitimi, sosyal hizmet uzmanları ve STK'larda bakım hizmeti eğitimi yoluyla kapasite geliştirmek,
- * Ailelerin ve toplumun güçlendirilmesi için aile destek grupları oluşturmak, sivil toplum kuruluşları ile aktif işbirliği içinde, merkezden yönetilen erken çocukluk gelişim programları yerine, kültürel farklılıkları gözeten programlar geliştirmek.

Erken çocukluk eğitiminde ağırlıklı olarak hizmet sunulan yaş grubu ülkemizde 5-6 yaşdır. 0-6 yaş çocukları ve ailelerine hizmet sunan kurum ve kuruluşlar; Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, Çalışma Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları, UNICEF, Yerel İdareler, Üniversiteler, Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Özel Teşebbüs ve Dünya Bankası' dır (Gürkan, 2003, 57). 4-6 yaş grubunun gelişim ve eğitiminden daha çok Milli Eğitim Bakanlığı sorumluyken, 0-6 yaş grubundan SHÇEK sorumludur. MEB' na ait olan kurumlar daha çok ilköğretim okullarına bağlı ana sınıflarıdır. MEB' na bağlı olan çok az sayıda ana okulu vardır. MEB'in denetiminde olan şahıslara ait kurumlar çoğunlukla ana okulları ya da özel okulların ana sınıflarıdır (Bekman, 2000, 19).

Devlet kuruluşlarına ek olarak sivil toplum kuruluşları(STK) da farklı devlet kuruluşları ile işbirliği içinde ya da tek başına erken çocukluk eğitimi hizmeti vermektedir. Bu STK'ların başlıcaları Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği ile bir Uluslar arası kurum olan UNICEF'dir.

Hizmet sunumlarını yaşlara göre değerlendirildiğinde aşağıdaki durum ortaya çıkmaktadır (Gürkan, 2003, 57-58):

0-3 yaş çocukları için: Ana Baba Çocuk Eğitim Projesi
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
Özel Kurum ve Kuruluşların Etkinlikleri
Aile Çocuk Eğitim Programı
Kadın ve Çocuk Merkezleri Projesi
Baba Destek Programı (BADEP)
Ana Baba Okulu

3-6 yaş çocukları için: Anne Çocuk Eğitim Programı
Yaz Okulları
Ana Baba Çocuk Eğitim Projesi
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
Aile Çocuk Eğitim Programı
Ana Baba Okulu
Gezici Okul öncesi Eğitim
Baba Destek Programı
Özel Kurum ve Kuruluşların Etkinlikleri
Milli Eğitim Bakanlığı
Kadın ve Çocuk Merkezleri Projesi

5-6 yaş çocukları için: Anne Çocuk Eğitim Programı
Yaz Okulları
Ana Baba Çocuk Eğitim Projesi
Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
Aile Çocuk Eğitim Programı

Ana Baba Okulu
Gezici Okul öncesi Eğitim
Baba Destek Programı
Özel Kurum ve Kuruluşların Etkinlikleri
Milli Eğitim Bakanlığı
Kadın ve Çocuk Merkezleri Projesi

Türkiye’de Erken çocukluk eğitimi uygulamalarına ailelerin eğitimi açısından bakıldığında; çeşitli sektörlerde çocukların sağlık, beslenme, ve eğitimleriyle ilgili ailelere yönelik farklı programlar uygulandığı görülmektedir. Bunlar (ÇYGM):

- * T.C. Hükümeti, UNICEF, üniversiteler ve hükümet dışı kuruluşların işbirliğiyle uygulanan EÇE hakkında ailelerin eğitim almasına yönelik Ana Çocuk Eğitim Programı (AÇEP),
- * MEB, SHÇEK ve AÇEV gibi farklı kurum ve kuruluşlarca uygulanan “ana-baba eğitimi programları”,
- * Anne sütü ile beslenmeyi desteklemek için Sağlık Bakanlığının uyguladığı “Bebek Dostu Hastane” girişi,
- * Çocuklarda sık görülen hastalıkların azaltılması için Sağlık Bakanlığınca yürütülen “aşılama” gibi çalışmalardır.

Türkiye’de okul öncesi eğitimin tatmin edici düzeyde olmamasının en önemli nedenlerinden biri fırsat eşitsizliğidir. Erken çocukluk eğitimi programlarından faydalanan bu çocukların çoğunluğu büyük şehirlerde yaşamaktadır, bir başka deyişle okulların büyük çoğunluğu büyük şehir merkezlerindedir. Ağrı’da erken çocukluk eğitimi alan çocukların oranı %1.6 iken, Şanlıurfa’da %2.57, Şırnak’ta ise %2.27’dir (MEB, 2003). Görüldüğü gibi, erken çocukluk eğitiminden asıl faydalanması gereken grubun, yani olanakları sınırlı kesimin çoğunlukla bu eğitime erişemediği gerçeğiyle karşı karşıya kalınmaktadır. Bu durumda fırsat eşitliğini sağlamak ve aileler arasındaki eğitim farklarını en aza indirebilmek açısından kasaba ve köylerde de okul öncesi eğitim kurumlarının açılması son derece önemlidir.

Türkiye’de standart ve yaygın bir erken çocukluk eğitim sistemi mevcut değildir. Hemen bütün hizmetler kurum merkezlidir. Okul öncesi çağıdaki okullaşma oranının %20'lere bile ulaşamamış olmasındaki en önemli nedenlerden biri, ülkemizde yaygın olarak kurum merkezli hizmetlerin verilmesidir (Kartal, 2007, 239). Bu kurumlar da daha çok şehir merkezlerinde ve gelişmiş bölgelerde yoğunlaştığından erken çocukluk

eğitimi hizmetleri sosyoekonomik yönden dezavantajlı bölgeler olan kırsal kesim ve gecekodu yerleşiminin yoğun olduğu bölgelerde yaşayan çocuklara ulaştırılmadığı gibi bu modelle çoğu zaman farklı kitlelerin gereksinimlerine de cevap verilememektedir. Oysa okul öncesi çağdaki çocukların okullaşma oranlarının %100'lere ulaştığı OECD lkelerinde (Fransa %100, Kanada %65, İtalya %100, İngiltere %78, A.B.D. %58 ve Rusya Federasyonu %98) (UNESCO Institute of Statistics, 2004) ve gelişmekte olan ülkelerin de bir kısmında farklı kesimlerin ihtiyaçlarına uygun birçok model kullanılmaktadır.

Türkiye'de kurum merkezli erken çocukluk eğitimi hizmetlerinin yaygın olarak kullanılması risk altındaki çocuklara ulaşmakta etkili olmadığı gibi, maliyeti de çok yüksek bir uygulama olarak ortaya çıkmaktadır. Mevcut ekonomik koşullarda devletin bu hizmeti geniş çapta yaygınlaştırması ise mümkün görünmemektedir. TÜSİAD 2005 yılı raporuna göre 2010 yılında yüzde 100 okullaşma oranına ulaşmak için ilave 9.425 derslik, 1.885 okul ve 35.500 öğretmene ihtiyaç duyulmaktadır. Görüldüğü zere Milli Eğitim Bakanlığının okul öncesi eğitime ayırdığı yüzde 1'lik bütçe ile bu tür bir yatırıma yapmak oldukça güç olacaktır. Bu durumda, devletin okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma çalışmalarına devam etmesi aynı zamanda da özel sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları tarafından sunulan esnek erken çocukluk eğitimi hizmetlerine destek olması, var olan erken çocukluk eğitimi hizmetlerinde aktif ve lider rol oynaması gerekmektedir.

Bekman (2007, 21), erken çocukluk eğitimi oranlarının halen çok düşük oranlarda seyretmesini başka nedenlere de bağlamaktadır:

Kurum merkezli eğitim veren erken çocukluk eğitimi kurumlarının sayısının göreceli olarak artması ile birlikte,devletin yetersiz denetim ve kontrolü, ana-babaların beklenti düzeylerinin düşük olması ve sistemin sorumluluğunun değişik devlet kurumlarına dağılmış olması hem genelde niteliksel olarak zayıf bir erken çocukluk eğitim sisteminin gelişmesine,hem de mevcut hizmetler arasında niceliksel bir ayırım yapılmasına yol açmıştır. Mevcut hizmetler amaçlarına göre *salt bakım kurumları* ve *eğitim kurumları* olarak ikiye ayrılırlar. Ne yazık ki salt bakım veren kurumların sayısı eğitim verenlerinkini açmaktadır.

Erken ocukluk eğitimine erişim imkanı ülkemizde nicelik olarak artırılmaya çalışılsa da aynı çaba eğitimin kalitesi için gösterilmemektedir.

Kalite ve erişim birbirinin erişimi değil tamamlayıcısıdır. Kaliteli erken çocukluk eğitimi hizmeti çocuklara okul öncesi kurumlarda yer sağlamaktan çok daha fazlasını gerektirir. Türkiye’de erken çocukluk eğitimi hizmetlerinin kalitesi ile ilgili uyulması gereken belirli kıstaslar yoktur, bu da kalite açısından farklılıklara sebep olmaktadır (Bekman ve Koçak, 2009, 26). TÜSİAD (2005,79) raporu da aynı soruna gönderme yaparak, erken çocukluk eğitiminin içeriği, kapsamı ve uygulamaları ile ilgili temel standartların olmadığını söylemektedir. Üstelik MEB’ na bağlı kurumların ayrı, SHÇEK’ e bağlı kurumların ayrı müfredatı vardır. Mevcut müfredat erken çocukluk eğitiminin genelde sadece ilköğretime hazırlık olarak algılandığını, tüm sistemin buna göre planlandığını göstermektedir. İçerikte özellikle risk altında yaşayan çocuklara yönelik sunulması gereken “müdahale” ve “risk önleyici” yaklaşımlar sunulmamaktadır. Öte yandan, standartlar olmadığı için de erken çocukluk eğitimi veren resmi ve gönüllü kurumları denetleyen yetkili ve bilgili kişiler bulunmamaktadır. Kurum merkezli erken çocukluk eğitimi sınıflarını ilköğretime bağlı, erken çocukluk eğitimi kökenli olmayan müfettişler denetlemektedir. Bu durum, uygulamada hizmetlerin kalitesinin düşmesine neden olan sebeplerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Erken Çocukluk Eğitimi Program Türleri

Birçok ülkede erken çocukluk eğitimi kurumları farklılık gösterdiği gibi uygulanan program modelleri yönünden de çeşitlilik mevcuttur. Bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler, kitlesel eşitsizlikler, globalleşen dünya, ekonomik yetersizlikler, ülkeler arası ve ülke içi ekonomik dengesizlikler, kültürel farklılıklar gibi nedenler erken çocukluk dönemine ilişkin farklı eğitim modellerinin geliştirilmesine neden olmuştur. Bazı programlar özellikle çocukların eğitimini amaçlarken bazıları ise anne-baba eğitimi yoluyla çocuğa ulaşmayı hedeflemektedir. Bir kısmı da çocuk ile anne-babayı birlikte eğitime almakta, bir yandan çocuklar eğitilirken bir yandan da anne babaları çocuklarının gelişimini nasıl destekleyecekleri konusunda bilgilendirmeye çalışılmaktadır. Bütün bunların yanı sıra aynı kurum çatısı altında hem çocukların, hem yetişkinlerin, hem de eğitimcilerin eğitimini amaçlayan, hatta

zaman zaman ev ziyaretleri ile kurumdaki eğitimin evdeki devamını sağlamaya çalışan çok amaçlı modellere de rastlanmaktadır (Koçak, 2001,1).

Dünyada birbirinden farklı erken çocukluk eğitimi modelleri bulunmakla birlikte, bu modeller ana hatlarıyla *kurum merkezli eğitim modeli* ve *aile eğitim modeli* olarak gruplanmaktadır. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de erken çocukluk eğitimi hizmetleri büyük ölçüde kurumsal modelle sunulmakta ise de yıllar içinde elde edilen olumlu sonuçlar neticesinde aile eğitim modeli de sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye’de kurumsal modelin payı %92.5’dir. Ancak 2010 yılı itibariyle bu oranın %80'lere gerilemesi öngörülmektedir (Bekman, 2005, 124) .

Aşağıda ülkemizde halen uygulanmakta olan kurum merkezli eğitim modeli ve aile eğitim modeli hakkında bilinenler ve ülkemizdeki uygulamaları yer almaktadır:

Kurum Merkezli Eğitim Modeli- Kurum merkezli eğitim modeli tüm dünyada erken çocukluk eğitimi denilince ilk akla gelen uygulamadır. Geçmişte kadının çalışmasıyla birlikte çocukların bakım sorunu ortaya çıkmış, onların bakımlarını üstlenecek kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçlarla ortaya çıkan okul öncesi kurumlar önceleri sadece çocuklara bakım ve beslenme hizmeti vermekte iken zaman içinde yapılacak eğitim ve uygulanacak programlar önem kazanmaya başlamıştır.

Kurumsal eğitimin tüm aşamalarında olduğu gibi okul öncesi dönemi de belirli bir program çerçevesinde sürdürülen planlı, programlı bir eğitimidir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bu prensip geçerlidir. Kurum merkezli eğitim çocuğun eğitimini hedeflemektedir (Oktay, 2003, 15).

Yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye’de ağırlıklı olarak kurum merkezli erken çocukluk eğitimi yapılmaktadır. Türkiye’deki kurumsal okul öncesi eğitim kategorisinde yer alan kurumlar MEB ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından veya onların denetiminde açılmaktadır (Oktay, 2003, 27-28).

Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Kurumlar:

* *Bağımsız Anaokulları:* MEB bağlı olarak açılan 3-6 yaş çocuklarının eğitimini hedefleyen kurumlardır. Çoğunlukla tam gündür.

* *Anasınıfları:* 5-6 yaş grubunun eğitimi amacıyla örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde açılan okul öncesi birimlerinden yaygın olarak devlet okullarında bulunmakla birlikte özel okullar bünyesinde de açılmaktadır.

* *Uygulama Anaokulları ve Anasınıfları:* 3-6 yaş grubu çocuklarının eğitimi amacıyla açılan MEB'na bağlı diğer öğretim kurumları bünyesindeki okul öncesi eğitim sınıfıdır. Çoğunlukla Kız Meslek Liselerindeki öğrencilerin uygulama yapmaları için açılmış okullardır.

* *Gezici Okul Öncesi Eğitim:* Bu model ilk defa İstanbul'da gerçekleştirilen çok amaçlı okul öncesi Eğitim Projesi çerçevesinde, Küçükçekmece'de gerçekleştirilmiş olup 5-6 yaş grubunun haftanın ve günün belirli zaman dilimlerinde özellikle zihinsel eğitimi amaçlamaktadır. Halen Malatya Zübeyde Hanım Bağımsız Anaokuluna bağlı olarak başlatılmış bir başka çalışma da sürmektedir.

* *Yaz Okulları Modeli:* Bu model doğu ve güneydoğuda okul öncesi eğitimden yoksun 5-6 yaş çocuklarını ilköğretime hazırlamak amacı ile sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerle yaz aylarında boş olan okulların imkanlarından yararlanılarak yapılan bir eğitim hizmetidir.

* *Kadın ve Çocuk Merkezleri Projesi:* Bu proje, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı tarafından ihtiyaç sahiplerinin aktif katılımcı olduğu belediyeler gibi yerel kaynaklarının ve sivil toplum kuruluşlarının desteklediği bir alternatif model olarak önerilmektedir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Kurumlar;

* *Çocuk Yuvaları:* 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişimlerini sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü, yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

* *Kreş ve Gündüz Bakımevleri:* 0-6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek ve bu çocukların temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kurulan ve sunduğu hizmetler karşılığında ücret alan yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bunların kreş bölümleri, 0-3 yaş grubuna hizmet verirken, gündüz bakımevi bölümleri 3-6 yaş grubuna hizmet vermektedir.

Kurumsal eğitimin erken çocukluk gelişimi eğitiminde etkili olabilmesi için okul-aile işbirliğini gerçekleştiriyor olması gerekmektedir. Çocuk sadece okul içinde öğrenme deneyimleri edinmez, zamanının çoğunu geçirdiği aile ortamı içinde de eğitim alır. Bu nedenle okul ve ailenin birbiri ile iletişim ve etkileşim içinde olması çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyecektir. Bu hususu Koç, Taylan ve Bekman (2002, 37) şöyle ifade etmektedir:

Verilerden elde edilen bilgilere göre okul öncesi hizmetlerinin çok yetersiz olması ve pahalı bulunması çok az sayıda ailenin iş birliğine girmesine imkan vermektedir. Bu durum, sistemdeki uygulamalarda okul-veli işbirliğinin içerik ve biçim açısından daha etkili bir düzeye çıkartılması kadar, bu konuya öğretmen eğitiminde de önem verilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Kurum merkezli öğrenmeye ailelerin katılımı verilen eğitimi benimseme açısından da önemlidir. Şöyle ki; anne-babalar okulda ne olup bittiğini anladıklarında ve kendilerini çocuklarının okul hayatlarının bir parçası olarak hissettiklerinde o eğitime daha çok değer verirler. Çocuklarını okula devam etmeleri için gereken desteği gösterirler. Velilerin desteği ile ortak çalışmalar yürütebilen bir kurum merkezli erken çocukluk eğitimi şüphesiz daha başarılı ve kalıcı olacaktır.

Burada ana sorun verilen eğitimin kalıcı olması sorunudur. Kurumlarda çocuklara verilen eğitim elbette ki üzerinde düşünülmüş planlı, programlı ve alanın uzmanlarınca verilen bir eğitimidir. Ancak çocuğun okul dışı dünyasını oluşturan ailesinin bilgi ve desteğinden uzak olarak edinilen kazanımlar, unutulmaya veya kullanılmamaya mahkum olmaktadır. Kalıcılığın gerçekleşmesi amacıyla bilhassa kurumsal eğitimde ailenin de desteğini alıp onları da sürece dahil etmek hayati önem taşımaktadır.

Aile Eğitim Modeli- Erken çocukluk eğitiminde kurum merkezli eğitimler her ne kadar önemli bir görev üstlense de, tek başına yeterli olamamaktadır. Bu nedenle kurum eğitimini destekleyici farklı modellere de ihtiyaç vardır. Çocuğun eğitiminde ailenin rolü yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle erken çocukluk eğitiminde önemli bir görev üstlenen ana-babaların yeni beceriler ve bilgiler edinmelerini sağlayarak çocuklarının eğitime destek olabilmeleri için *aile eğitim modeli* uygulamaya konmuştur. Yukarıda bir erken müdahale programı olarak önemi ve gereğinden bahsedilen aile eğitim programları, aile eğitimi modeli kullanılarak uygulanmaktadır.

Çocukların eğitiminde ailenin katılımını sağlayan anne-baba eğitim programları etkili bir şekilde uygulandığında ailelerin güçlü yönlerini temel alır ve çocukların erken öğrenme ve gelişimlerini destekleyici ana-babalık rollerine ağırlık verir.

Aile eğitimi modelini temel alan ev merkezli bu programlarda, çocuğun gelişimi ve bakımı açısından birincil sorumluluk aileye verilmektedir. Bu tür programların çocuğun eğitiminde ve çevresindeki ilişkilerin düzenlenmesinde çok önemli katkıları olduğu düşünülmektedir. Bu hususta Temel (2003, 36) şunları söylemektedir:

Ev merkezli bu programların eğitimin doğal ortamda gerçekleşmesi ile bireyselleştirilmiş öğrenmeye olanak sağlaması, tüm aile bireylerinin doğrudan katılımının ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin doğrudan gözlenmesinin mümkün olması gibi avantajlarından söz edilmektedir. Bu programların aile ilişkilerinde ortaya çıkabilecek muhtemel sorunları önlediği, ev ortamının çocuğun gelişimini destekleyecek şekilde düzenlenmesine olanak sağladığı, belirtilmektedir. Ayrıca bu programlarda eğitimin etkileri kurumsal eğitime kıyasla daha kısa sürede geniş kitlelere ulaşabilmesi gibi avantajlar da sağladığı bilinmektedir.

Okul öncesi eğitim ailede başlar. Çocuğun kişilik gelişimi yönünden istenilen noktaya ulaşması, etkileşim içinde olduğu farklı çevrelerin bu gelişime katkı derecesi ile yakından ilgilidir. Bu nedenle çocuğun yakın çevresi olan ailenin çocuğun duygusal ve bilişsel ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve onun gelişimini destekleyebilecek bilinçte ve yeterlikte olması gerekir, bu da ailenin eğitilmesini sağlamakla gerçekleşir.

Anne-babalık eğitimi çeşitli şekillerde verilebilir (AÇEV, 2006, 16):

* *Grup tartışmaları:* Grup tartışmaları şeklinde yürütülen programlarda, anne-babalar eğitmenler ile bir araya gelerek çocuk gelişimini ve bu süreçteki anne babalık rollerini tartışma fırsatı elde ederler. Bu tartışmalarda anne babalara kendileri için önemli olan konuları ve sorunları tartışıp ve çözüm bulmaları için destek olunur.

* *Ev ziyaretleri:* Anne babaların evde çocuklarıyla ilişkilerinde kullanabilecekleri belli beceri ve faaliyetleri edinmelerini sağlamak amaçlanır. Ev ziyaretleri yoluyla sürdürülen programda anne babalara çocuklarının bilgi ve anlama kapasitelerini geliştirebilecek faaliyetleri daha faydalı hale getirebilecek yollar sağlanır.

* *Grup tartışmaları ve ev ziyaretleri:* Anne babaları çocuk yetiştirmek konusunda desteklemeyi amaçlayan bazı programlar hem anne babalarla grup tartışmasını hem de ev ziyaretlerini içerir. Türkiye’de yaygın bir şekilde uygulanan Anne-Çocuk Eğitim Programı ve Benim Ailem Programı bu tür uygulamaya örnektir. Bu tür programlarda anneler çocuk gelişimi konularında tartışmak amacıyla her hafta bir araya gelirler. Daha sonra toplantıda öğrendikleri konuları evde çocuklarına uygularlar. Evdeki bu çalışmalar, düzenli aralıklarla yapılan ev ziyaretleri yoluyla gözlemlenir ve desteklenir.

Aile eğitiminde kullanılan yukarıda sayılan yöntemler arasında bilhassa ev ziyaretleri, ebeveynlerin değerlerini, çocuğuna karşı tutum ve davranışlarını, çocuk ile ilgili beklentilerini öğrenmek ve aileyi tanımak için son derece yararlı bir yöntemdir (Ömeroğlu ve Yaşar, 2005,3). Bu tür yöntemler her ne kadar kimi zaman eğitmenler açısından bazı güçlükleri içerse de eğitim verilen grubu ve çevresini yakından tanımak, beklenti ve eksiklerini öğrenmek açısından çok önemli fırsatlar sağlamaktadır. Katılımcılar açısından da ev ziyaretleri; duygu ve düşüncelerini daha rahat

ifade edebilmelerini sağlamanın yanı sıra, kendileri ile ilgilenildiği ve değer verildiğini hissetmeleri gibi çeşitli yararlar sunmaktadır.

Dünya Bankası aile eğitimi modelinin ortalama maliyetlerinin kurumsal modelin maliyetinin beşte biri kadar olduğunu hesaplamıştır. Bu çerçevede Dünya Bankası kurumsal modellerin dışında, maliyeti daha düşük olan diğer modelleri benimsemekte ve uygulamalarını finanse etmeyi tercih etmektedir (Bekman, 2005, 135). Görüldüğü üzere aile eğitimi modeli, erken çocukluk eğitiminde çocuklar ve aileler üzerinde sağladığı yararlar dışında daha az maddi kaynağı gerektirmesi nedeniyle de tercih sebebi olmaya devam etmektedir.

Türkiye’de aile eğitimi çalışmaları ilk olarak 1982 yılında *Erken Destek Projesi* kapsamında başlamıştır. Dört yıl süren bu proje çocuğun okul öncesi yaşlardaki tüm gelişiminde hem kurum merkezli hem de ev merkezli eğitimin etkisini *Anne Çocuk Eğitimi* vasıtasıyla irdelemeyi amaçlamakta idi. 1982 yılından itibaren uygulanmaya başlayan Erken Destek Projesi 1991 yılından itibaren revizyondan geçirilerek AÇEP ismi ile uygulanmaya başlanmıştır. 1993 yılında Anne Çocuk Eğitim Vakfı AÇEV’in kurulmasından sonra AÇEP’in uygulanmasında Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ile işbirliği yapılmaya başlanmıştır. Daha sonra bu işbirliğine Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme kurumu da katılmıştır. Bu işbirlikleri sayesinde Türkiye’de daha fazla aileye ulaşılması sağlanmıştır.

Türkiye’deki Aile Eğitimi Programları

Anne Çocuk Eğitimi Programı (AÇEP)- AÇEP, Türkiye’deki erken çocukluk eğitimi sorununa bir çözüm olarak ve kurum merkezli eğitim modeline bir alternatif olarak geliştirilen ev merkezli aile eğitimi modelini temel alan bilimsel temelli bir EÇE programıdır. AÇEP’in temel amacı; olumsuz koşullarda yaşayan çocukların çok yönlü gelişimini, onun en yakın çevresi olan anne yolu ile desteklemek, annenin eğitici potansiyelini geliştirmek, ve ev ortamını çocukların gelişebilmelerine imkan sağlayan ortam haline getirmektir.

Tarihçe- AÇEP; 1982-1991 yılları arasında uygulanan “Erken Destek Araştırma Projesi” nin verileri doğrultusunda, Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyeleri ve AÇEV uzmanları tarafından geliştirilmiştir. 1993 yılında kurulan Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) bünyesinde yaygın uygulama fırsatı bulmuştur.

Erken Destek Projesi'nin 1983'teki uygulamasından bu yana program değiştirilmiş ve genişletilmiştir. En önemli değişiklik programın süresinde yapılmıştır. Programın süresi 60 haftadan 25 haftaya indirilmiştir. Ayrıca programla çocuklara örgün eğitime başlamadan önceki sene ulaşılması amaçlandığı için ilk başlangıçta olduğu gibi 4 ve 5 yaşında olan çocuklar değil, sadece okula başlamadan önceki yıl yani altı yaşında olanlar hedef alınmaktadır. Bu değişikliklere bağlı olarak proje grubu tarafından yeni bir bilişsel eğitim programı geliştirilmiştir. Bu bilişsel eğitim programı *Zihinsel Eğitim Programı* adını almıştır.

Anne Eğitimi Programı'nın konularının da içeriği genişletilmiş ve değiştirilmiştir. Programa yeni bir öge olarak Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Programı eklenmiştir. Program son yıllarda asıl çalışmada olduğu gibi ev ziyaretleri ve grup toplantıları yerine sadece haftalık grup toplantıları şeklinde uygulanmaktadır. Program'a bundan sonra Anne-Çocuk Eğitim Programı (AÇEP) adı verilmiştir.

Program'ın küçük çapta uygulanması yerine yaygın bir program olmaya başlaması bu esas değişimlerden ve 1991 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılmasından sonra olmuştur. AÇEP kursları halen MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı 200'ü aşkın Halk Eğitimi Merkezi'nde açılmaktadır (Kartal, 2007,239-240; 2008, 22; Temel, 2003, 43; Bekman, 2000, 25-26).

Hedef Kitle- AÇEP'in hedef kitlesi sosyal ve ekonomik yönden olumsuz koşullarda yaşayan, anasınıfına gitmeyen 6 yaşındaki çocuklar ve onların anneleridir.

Uygulama Şekli- MEB Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı Halk Eğitimi Merkezlerinde haftalık 3 saat süren grup toplantılarıyla gerçekleştirilmektedir. Gruplarda ortalama 20-25 anne bulunur. Ayrıca AÇEP kapsamında okul öncesi yaşların ve ZEP'lerin önemini babalara anlatmak, babanın çocuk gelişimindeki önemi ve rolü hakkında babaları bilgilendirmek amacıyla kurs süresince 1 kez baba toplantısı yapılır. Bunun haricinde babalara baba mektupları gönderilir. Baba mektubu; birinci sohbet konusundan sonra anneler kanalıyla babalara gönderilen AÇEP'i babalara da tanıtmak, çocuğun gelişimini desteklemek için neler yapabileceklerini anlatmak amacıyla gönderilen mektuptur. Baba eki; her sohbet konusunda annelere konuyla ilgili evde yapabilecekleri uygulamalara babanın da katılmasını sağlamak için annelere verilen mesajlardır (Temel,2003,43)

Süre- AÇEP 25 hafta süren haftalık grup toplantıları ile yürütülmektedir.

İçerik- AÇEP 3 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler(Kartal, 2008, 22; Temel, 2003, 43):

* *Anne Destek Programı-* Her hafta, annelere sohbet şeklinde grup tartışması yöntemiyle işlenen bu bölümde anneler, çocukların zihinsel, sosyal ve bedensel gelişimi, beslenme, hastalıklar, tuvalet alışkanlığı, disiplin yöntemleri, çocuğu dinlemek, annenin kendini duyurması gibi 25 değişik konu hakkında bilgilendirilmektedir. Bu yolla, annelerin, çocuklarının gelişimini daha bilinçli ve daha rahat desteklemeleri sağlanmaktadır.

* *Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması-* Sohbet şeklinde işlenen bu bölümde kadının kendi üreme sistemini tanıması, üreme sağlığını koruyabilmesi için yapabileceklerini öğrenmesi ile aile planlaması yöntemlerini tanıması amaçlanmaktadır.

* *Zihinsel Eğitim Programı(ZEP)-* Bu bölümün amacı çocuğun zihinsel gelişimini değişik açılardan desteklemek ve onu okula hazırlamaktır. Çocuğun program boyunca uygulaması gereken 25 adet form ve 8 adet hikaye kitabı vardır. Anneler her hafta 1 formun nasıl uygulandığını toplantılarda öğrenir ve evinde çocuğuyla uygular. AÇEP öğretmeni ev ziyaretleri düzenleyerek anne ve çocuğun çalışmasını ev ortamında gözlemler.

Uygulandığı Diğer Kurumlar- AÇEP, MEB dışındaki kurumlarla işbirliği içinde de uygulanmaktadır. Sosyal Hizmetler, Çocuk Esirgeme Kurumu ile işbirliği çerçevesinde, kurumun sosyal hizmetler uzmanlarına açılan eğitim seminerlerinden yetişen uzmanların Toplum Merkezleri'nde

açtıkları kurslar da başarıyla yürütülmektedir. Bunun yanı sıra, İstanbul'da çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde yürütülen uygulamalar ile okullarda velilere yönelik özel seminerler de düzenlenmektedir. AÇEP ayrıca, Fransa, Almanya, Hollanda ve Belçika'da da Türk işçi aileleri ile ve Bahreyn'de de Arapça olarak uygulanmaktadır (Temel, 2003, 42).

Yaygınlık- Program 69 ilde HEM öğretmeni, SHÇEK' ten 21 uygulayıcı, yurtdışından 17 öğretmen ile yürütülmektedir. 1993-1994 yılları arasında ulaşılan anne-çocuk ikilisi 2600 kişi iken, 2004-2005 yılları arasında bu sayı 23.274'e çıkmıştır (<http://www.meb.gov.tr>).

Baba Destek Programı (BADEP)- AÇEP'İN 20 yıla yakın uygulaması sırasında anneler, babalar için de bir program uygulanmasını dilediklerini sıklıkla ifade etmişlerdir. Her ne kadar gerek AÇEP gerekse Benim Ailem Programının uygulanması sırasında babalar da süreç hakkında bilgilendirilseler de bu çabalar yetersiz görülmüş, erken çocukluk eğitiminde babalara özel bir programın varlığına gerek duyulmuştur. Bu nedenle Anne Çocuk Eğitim Vakfı Baba Destek Programını başlatmıştır.

BADEP, Türkiye'de babaların çocuklarının gelişiminde daha etkin ve olumlu bir rol oynamaları için geliştirilmiş, bilimsel temelli bir eğitim programıdır. Baba Destek Programı vasıtasıyla katılımcı olmaları desteklenen babalar; çocuk gelişimi ile ilgili bilgi düzeylerini artıran, iletişim becerileri kazanmalarını sağlayan ve bunun sonucunda daha demokratik tutumu benimsemelerine yol açan eğitimler almaktadır.

Programın amaçları şu şekilde listelenebilir: Babanın çocuk gelişimdeki öneminin farkına varması, babanın çocuk gelişimi konusunda bilgi edinmesi, babanın edindiği bilgiler ışığında çocuğun gelişimine uygun beklentiler içine girmesi, çocuk istismarının önlenmesi, babanın, çocuk gelişiminde daha etkili bir rol oynayabilmesi için gerekli desteği alması, babanın da çocuk yetiştirmeye dahil edilmesiyle cinsler arası bir denge sağlanması, babanın demokratik yöntemler hakkında bilgi edinip bunları evde, eşi ve çocuklarıyla yaşama geçirmesi, böylece daha demokratik, daha mutlu bir aile ve toplum yapısının desteklenmesi, babanın programda

öğrendiği bazı becerileri (iletişim becerileri, problem çözme stratejileri, vs.) başka ilişkilerinde de kullanması (Koçak, 2004, 16).

Tarihçe- BADEP, 1996 yılında AÇEV'i hazırlayan akademisyenler ve AÇEV uzmanları tarafından geliştirilmiş, üç pilot uygulama yapılmış ve 1997 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Program 1999'dan beri özellikle İstanbul ve Kocaeli illerinde daha büyük ölçekli olarak uygulanmıştır. 2002-2003 program yılı uygulamasında program yeniden gözden geçirilmiş, bazı konular genişletilmiş, bazıları birleştirilmiş, tüm konuların içeriği yenilenmiştir. Bunun sonucunda 15 hafta süren program 13 haftaya indirilmiştir. 2003'ten beri program 13 haftalık bir uygulama olarak gerçekleştirilmektedir (Koçak, 2004, 16).

Hedef Kitle- Baba Destek Programı'nın hedef kitlesi 2-10 yaşları arasında çocukları olan okuma yazma bilen her eğitim düzeyinden babalardır.

Uygulama Şekli- Baba Destek Programı Milli Eğitim Bakanlığı Çıracılık Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ve İlköğretim Genel Müdürlüğü ile işbirliğinde İlköğretim Okullarında ve Halk Eğitim Merkezleri'nde uygulanmaktadır. AÇEV tarafından düzenlenen eğitici eğitimlerine katılan Sınıf Öğretmenleri, Psikolojik Danışmanlar ile Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli Sınıf Öğretmenleri tarafından uygulanmaktadır. Program İlköğretim Okulları'nın eğitim dönemlerine paralel olarak uygulanmaktadır. Her yarı dönem başında baba grupları oluşturulmaktadır ([http:// www.acev.org.tr](http://www.acev.org.tr))

BADEP grup eğitimi yolu ile uygulanmaktadır. Babalardan oluşan gruplar, 15 kişiyle sınırlıdır. Her haftalık toplantı yaklaşık 3 saat sürer. Katılımcılar, bir grup dinamiği yaklaşımı çerçevesinde sorunlarını ve deneyimlerini paylaşırlar. Babaların daha önce kimseye söylememiş oldukları fikir ve duygularını paylaşabilecekleri bir ortam yaratılır ve babaların sorunlara grupça bir çözüm bulmaları beklenir. Toplantı zamanına katılımcılar karar verir; grup toplantıları gündüz veya gece saatlerinde, hafta içinde veya

hafta sonunda olabilir. Konu ekleri olarak katılımcılara dağıtılan yazılı materyaller AÇEV tarafından sağlanır (Koçak, 2004, 16).

Süre- Program 3'er saatlik 13 oturum boyunca sürmektedir.

İçerik- BADEP'in içeriği kontrat ve tanışma, babanın rolü, önemi ve çocuğa etkisi; aile tutumları, çocuğun davranışlarını kabul etme ve etkin dinleme, ben dili, olumlu disiplin yöntemleri, çocuğun gelişim özellikleri, bedensel ve zihinsel gelişim, kitap okuma ve çocukla geçirilen zamanın önemi, duygusal gelişim, sosyal gelişim, oyun ve çocuk gelişimindeki önemi, çatışma çözme yöntemleri ve genelleme konularından oluşmaktadır.

Uygulandığı Diğer Kurumlar- Program Eğitim-Sen ve SHÇEK tarafından uygulanmaktadır. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri, İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, da uygulama yapan diğer kurumlardır.

Yaygınlık- Baba Destek Programı kapsamında tüm projeler ile bugüne kadar 1.300 baba grubu oluşturulmuş ve 32.000 baba ve çocuğa ulaşılmıştır. 2009 yılı itibariyle uygulama yapılan iller; Ankara, Adana, Bilecik, Bursa, Bolu, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Mersin, Muğla, Sivas, Trabzon, Van'dır.

Benim Ailem Aile ve Çocuk Eğitimi Programı- AÇEV işbirliğinde hazırlanmış aile eğitimi modelini temel alan bir başka erken çocukluk eğitimi programı da *Aile Çocuk Eğitim Programı* ve *Benim Ailem Eğitim Programı* olarak da adlandırılan *Benim Ailem Aile ve Çocuk Eğitimi Programı*dır. Bu program aynı zamanda bu çalışmanın da araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Türkiye'de Erken Çocukluk Hizmetlerinin yaygınlaştırılmasında kurumsal eğitime alternatif bir model olarak geliştirilen programlardan biri de Benim Ailem Programı'dır. Bu program dahilinde sunulan *Aile Eğitim Programı*(AEP) ve *Gelişimsel Eğitim Programı*(GEP) yolu ile aile bireylerinin çocuk gelişimi, sağlığı ve disiplini konusunda bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve bu yolla çocuğuna gelişiminin desteklenmesi ve ev ortamının

zenginleştirilmesini amaçlamaktadır (MEB, 2008).

Tarihçe- 1988 yılında, Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi'nde başlatılan 0-4 yaş Erken Çocukluk Eğitimi Projesi'nin sonuçlarına dayalı olarak "0-4 Yaş Anne-Çocuk Eğitimi Programı" adı altında bir program geliştirilmiştir. Gazi Üniversitesi, MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ve UNICEF işbirliğinde yaygınlaştırma çalışmaları 1993 yılında başlatılmıştır.

2003 yılından itibaren yenilenen ve geliştirilen "0-4 Yaş Anne-Eğitimi Programı" yerine G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana bilim Dalında geliştirilen "0-6 Yaş Aile Çocuk Eğitimi" programı adı altında (Ankara, İstanbul, İzmir, Mersin, Samsun, Diyarbakır) illerinde pilot olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bu amaçla uygulayıcı sektörlerden toplam 120 uygulayıcı eğitilmiştir (Temel, 2003, 43).

Programın hazırlanmasında baştan itibaren; Gazi Üniversitesi akademisyenleri, Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, SHÇEK ve UNICEF uzmanları ve Xpertise firması uzmanları görev almıştır (MEB,2008, 04; Temel, 2003, 43).

2006 yılında program revize edilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Xpertise EDM Eğitim ve Danışmanlık Merkezine ihale edilmiştir. Bu programın revizyon çalışmaları Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, UNICEF VE Avrupa Birliği ortaklığında uygulanan "Türkiye'de Çocuklar için İyi Yönetişim, Koruma ve Adalet Doğru Projesi" kapsamında yapılmıştır. Benim Ailem Eğitim Programı'nın koordinatör ve yürütücü kuruluşu Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'dür. Bu programın geliştirilmesi çalışmalarında Xpertise firmasına Milli Eğitim Bakanlığının ilgili birimlerinin yanı sıra UNICEF Türkiye Temsilciliği, SHÇEK, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığının ilgili birimleri ve Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi akademisyenleri teknik destek sağlamıştır (MEB, 2008, 3).

Programın şu anki halinin uygulanmasında ise MEB Çıraklık Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü'ne ek olarak Başbakanlık, SHÇEK Genel Müdürlüğü ve Tarım Bakanlığı, Eğitim-Sen, GAP idaresi ile işbirliği yapılmıştır.

Hedef Kitle- Programın hedef kitlesi sosyo-ekonomik yönden elverişsiz koşullarda yaşayan 0-6 yaş çocukları ve aileleridir.

Uygulama Şekli- Program haftada iki saat süren teorik derslerin dışında, 0-3 yaşta çocuğu olan anneler için haftalık 40 dakika süren ev ziyaretleri, ayda bir defa yapılan grup toplantıları yolu ile yürütülmektedir. Aynı şekilde 3-6 yaşta çocuğu olan anneler için program grup toplantıları ve 15 günde bir yapılan ev ziyaretleri yolu ile sürdürülmektedir. Programda ev ziyaretleri 4. haftadan sonra başlamaktadır. 0-3 yaş grubunda çocuğu olan her anneye en az 4 ev ziyareti, 3-6 yaş çocuğu olan her anneye de en az 2 ev ziyareti yapılmaktadır.

AÇEP gibi Benim Ailem Programı da her oturum sonunda babalara baba mektupları gönderilmektedir. AÇEP'den farklı olarak bu programda babalarla toplantıları kurs süresi boyunca iki kez yapılmaktadır. Bu oturumlardan ilkinin kursun 6-7, haftasında, ikinci oturumun da kursun 12-13. haftasında yapılması önerilmektedir (ÇYGM).

Benim Ailem programında teorik bilgilerin yer aldığı birinci bölümün yanı sıra, uygulamaya dönük etkinliklerin bulunduğu ikinci bölüm olan Gelişimsel Eğitim Programı(GEP) da bulunmaktadır. Bu bölüm; 0-72 ay arası çocuklarla yapılacak etkinliklerden oluşan kitapçıklarla yürütülmektedir. GEP'in amacı; öncelikle bebeğin veya çocuğun hareket, düşünme, toplumsal, duygusal ve dil gelişimini oyunlar ile desteklemek ve bu vasıta ile davranış oluşturmayı sağlamaktır. Ayrıca ailelerin çocukla etkili zaman geçirmesini sağlayarak anne-baba-çocuk iletişimini güçlendirmek de bir diğer amaçtır. GEP anne başta olmak üzere diğer aile bireylerinin her gün çocuk ile 10-15 dk. etkinlikte bulunduğu yaşına ve gelişim özelliğine uygun oyunlardan oluşur. Bu oyunların nasıl uygulanacağı haftalık olarak yapılan toplantılarda eğitmen rehberliğinde "uygulayarak" öğrenilip evde çocuklarla birlikte uygulanmaktadır (MEB, 2008, 19).

Süre- Program 18 hafta boyunca her hafta 2 saatlik toplantılar şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu oturumların uygulanma sıklığı kurum

bünyesindeki çalışmalara göre haftada bir ya da özellikle ulaşım güçlüğü olan kırsal bölgelerde ayda bir yapılabilmektedir.

İçerik- Programın içeriği iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

* *Aile Eğitim Programı (AEP):* 0-2, 2-4 ve 4-6 yaş çocuklarının anneleri için hazırlanan program içeriği farklılık göstermekle birlikte genel olarak çocuk gelişimi, bebek bakımı, çocukla iletişim, çocukta olumlu davranış geliştirme, oyun ve oyuncaklar, sağlık ve beslenme konularını kapsamaktadır. Ünite başlıkları aşağıdakilerden oluşmaktadır;

1. Aile Tutumları
2. Çocuğa Kulak Vermek
3. Kendini İfade Etmek
4. Davranış Kazandırmak
5. Sağlıklı Çocuk Büyütmek
6. Sağlıklı Beslenmek
7. Bedenen ve Zihnen Gelişmek
8. Birlikte Zaman Geçirmek
9. Sosyal ve Duygusal Yönden Gelişmek
10. Beceri Geliştirmek
11. Bedenini Tanımak ve Korumak
12. Neler Oluyor Hayatta
13. Güvenli Annelik
14. Kadın Olmak
15. Çocuğum, Ben ve Diğerleri

* *Gelişimsel Eğitim Programı (GEP):* GEP çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanmış haftalık programdır. Eğitimci programda yer alan etkinlikleri ev ziyareti ya da grup toplantılarında anneye öğretmekte, annenin uygulamalarını izlemektedir. Ayrıca eğitimci, evdeki artık malzemeleri kullanarak oyuncak yapımını da annelere göstermektedir.

Kullanılan Yöntem ve Teknikler- Benim Ailem programında kullanılan yöntem ve teknikler çoklu zeka kuramı dikkate alınarak farklı öğrenme modellerini desteklemek amacı ile programa konulmuştur. Bu programda kullanılan yöntem ve teknikler annelerin eğitim sürecine aktif katılımını sağlamak ve kendi yaşamları ile verilen bilgileri bağdaştırmaları amacı düşünülerek seçilmiştir. Bu yöntem ve teknikler şunlardır: soru-cevap, anlatım, oyun, örnek olay ve soru kartları(vaka tartışması), rol oynama/canlandırma, büyük grup paylaşımı, küçük grup paylaşımı, öykü(tamamlama ve öyküleştirme), gösterim/uygulama, beyin fırtınası.

Programın Amaçları- Programda “ev ziyaretleri” ile ilgili olarak 6 genel hedefin altında 25 adet kazanım bulunmaktadır. Aynı şekilde programdaki on altı üniteye bağlı olarak 16 tane genel hedefin altında 98 adet kazanım bulunmaktadır. “Baba toplantıları” na ayrılmış iki ünite için ise 2 adet genel hedef ve 9 adet kazanım belirlenmiştir.

Uygulandığı Diğer Kurumlar- Program Halk Eğitimi Merkezleri dışında SHÇEK’ e bağlı toplum merkezlerinde de uygulanmaktadır.

Yaygınlık- 0-4 yaş Ana-Çocuk Eğitimi Programı 1993-2003 yılları arasında 59 ilde, 248 öğretmen ile uygulanmış 28.854 anneye eğitim verilmiştir. Benim Ailem programına ise Türkiye genelinde 1 Eylül 2010-1 Nisan 2011 tarihleri arasında 31.071 kişi katılmıştır (ÇYGM).

Türkiye’deki Erken Çocukluk Eğitimi ile ilgili duruma bakıldığında 5-6 yaş grubu çocukların eğitimine ağırlık verildiği, bunu 4-6 yaş arası grubun takip ettiği görülmektedir. TÜSİAD raporuna göre ise 4-6 yaş grubunun da sadece %16’sı EÇE ‘den faydalanmaktadır (2005). İhmale uğrayan 0-4 yaş arası grubun ve ailelerinin eğitim ihtiyacını ise büyük ölçüde Benim Ailem Programı karşılamaktadır.

Öte yandan Benim Ailem programı 0-6 yaş grubu olan anneleri eğitmenin yanında daha fazla babayı çocuk yetiştirme süreci hakkında bilgilendirme çabası açısından dikkat çekmektedir. Benim Ailem eğitimlerine daha fazla babanın katılmasına yönelik kampanya 2005 yılında başlatılmıştır. Çocuk yetiştirmede babanın rolünün önemini vurgulayan ve erkeklerin bu alanda eşlerine yapabilecekleri olumlu desteği vurgulayan, Benim Ailem çerçevesinde hazırlanan mektuplar 2005 yılı itibariyle 25 bin evde babalara dağıtılmıştır; geçen yıllarla birlikte programa da ulaşılan baba sayısı dikkat çekecek düzeyde artmaktadır (UNICEF Bülteni, kış, 2007). Bunun haricinde kursun bitimine yakın iki farklı oturumda babalar ikişer saatlik bilgilendirme toplantılarına davet edilmektedirler. Yıllar içinde bu toplantılara katılan babaların sayısında kayda değer bir artış görüldüğü yine adı geçen eserde rapor edilmektedir. Ancak bu artış annelere kıyaslandığında halen düşük orandadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, bilgi toplama aracı ve verilerin analizi konuları ele alınmıştır.

Araştırma Modeli

Ankara iline bağlı Halk Eğitimi Merkezlerce yürütülen Benim Ailem programının yetişkin eğitimi program geliştirme sürecine uygunluğunu incelemeyi amaçlayan bu araştırma nicel ve nitel boyutları bulunan karma bir araştırmadır. Araştırmada Benim Ailem programı eğitmenlerinin ve katılımcılarının görüşleri tekil tarama modeliyle nicel araştırma yöntemi kullanılarak incelenmiş; programı geliştirenlerin, kursu bitirenlerin ve odak grup görüşmesine katılan eğitmenlerin görüşleri ise nitel araştırma yöntemi kullanılarak araştırılmıştır.

Evren, Örneklem ve Çalışma Grubu

Evren

Bu araştırmanın nicel boyutunun evreni, 2009-2010 Güz döneminde Ankara ilinde Benim Ailem Programına katılan katılımcılar ve bu programı uygulayan eğitmenler olmak üzere iki alt evrenden oluşmaktadır.

Araştırmanın alt evrenlerini, 2009-2010 Güz döneminde Ankara genelinde Benim Ailem eğitimi veren 11 Halk Eğitimi Merkezinde programa devam eden 1649 katılımcı ile bu programda eğitmen olarak görev alan 56 eğitmen oluşturmaktadır. Benim Ailem Programı uygulanmayan Halk Eğitimi Merkezleri bu araştırmanın kapsamında yer almamaktadır.

2009-2010 Güz döneminde Benim Ailem programını uygulayan ve alt evreni oluşturan Halk Eğitimi Merkezleri, kurs sayıları, bu merkezlerde Benim Ailem Programına dahil olan katılımcılar ve programı sunan öğretmenlerin sayıları ile örnekleme alınan eleman sayıları çizelge 1’de görülmektedir:

Çizelge 1- Ankara İlinde Benim Ailem Eğitimi Veren Halk Eğitimi Merkezleri, Kurs Sayıları, Kursa Katılan Katılımcı Sayıları, Katılımcı Örnekleme Yüzdeleri, Örnekleme Giren Katılımcı Sayıları ve Öğitmen Sayıları

Halk Eğitim Merkezleri	Açılan Kurs Sayıları	Katılımcı Sayıları	Katılımcı Örnekleme Yüzdeleri	Katılımcı Örnekleme Sayıları	Eğitmen Sayıları
Altındağ	15	266	16,01	48	8
Çankaya	12	192	11,64	36	6
Başkent	13	192	11,64	36	7
Çubuk	2	44	2,7	8	1
Etimesgut	2	38	2,3	7	2
Eryaman	4	64	3,9	12	2
Keçiören	10	297	18,02	51	5
Mamak	18	226	13,70	41	12
Nallıhan	2	32	1,94	6	1
Sincan	16	263	15,94	48	8
Yenimahalle	7	35	2,12	7	4
GENEL TOPLAM	101	1649	100	300	56

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı Kurs Verileri Özetleri (29.12.2009 verileri)

Örnekleme

Nicel çalışmalarda evreni temsil yeterliliğine sahip bir örneklem büyüklüğü belirlemek için Anderson’un kuramsal örneklem büyüklükleri tablosu esas alınmıştır (Balcı,2001,107). Bu tabloya göre 1649 kişiden oluşan bir katılımcı evreni için %5 toleransla 300 katılımcı evreni temsil açısından yeterlidir.

Araştırmada örneklem büyüklüğünü belirlemek için kademeli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bunun için evren Ankara ilinde Benim Ailem kursunu veren Halk Eğitimi Merkezlerinin sayısınca alt kademeye (alt evrene) ayrılmıştır. Her kademedeki(Halk Eğitimi Merkezinden) alınacak örnek sayısı oranlı eleman örnekleme yöntemi ile belirlenmiş ve daha sonra

basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile her bir alt örnekleme yer alan katılımcılar seçilmiştir.

Buna göre örnekleme alınacak katılımcıların 48'i(%16) Altındağ HEM'den, 36'sı(%12) Çankaya HEM'den, yine 36'sı(%12) Başkent HEM'den, 7'si(%2) Etimesgut HEM'den, 12'si (%4) Eryaman HEM'den, 51'i (%18) Keçiören HEM'den, 41'i (%14) Mamak HEM'den, 48'i(%16) Sincan HEM'den, 7'si (%2) Yenimahalle HEM'den, 8'i (%3) Çubuk HEM'den, 6'sı (%2) Nallıhan HEM'den alınmıştır (Çizelge 1).

Eğitmenler grubundaki öğretmenlerin toplam sayıları fazla olmadığı için örneklem alınmayarak alt evrenin tümüne ulaşılmaya çalışılmış, alt evreni oluşturan 56 eğitmenden 48 kişi ankete cevap vermiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın amaçları doğrultusunda nitel veri toplamak için üç çalışma grubundan yararlanılmıştır. Bunlar; 2009-2010 Güz döneminde verilen Benim Ailem kursunu tamamlamış olan kursiyerler içinden seçilen katılımcılar, Benim Ailem Programının yeniden tasarımında görev almış olan uzmanlar ve odak grup görüşmesi yapmak amacıyla bir araya gelmiş olan Benim Ailem eğitmenleridir.

Bu çalışma gruplarının ilki olan Benim Ailem kursunu tamamlamış olan kursiyerler grubunun çocukları ile ilişkilerinde olan değişikliklerle ilgili görüşlerini almak için Benim Ailem kursunu tamamlayan kursiyerler arasından 15 kişi ile karşılıklı görüşme yapılmıştır. Programı tamamlayan katılımcılar için örneklem belirlerken nitel araştırmalarda yer alan "amaçlı örnekleme yöntemleri"nden "maksimum çeşitlilik örnekleme" yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2006,109) bu şekilde örneklem belirlemenin amacı, görece olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır.

Bu amaçla Mamak, Altındağ, Yenimahalle, Çankaya ve Çubuk HEM'den birer kişi; Etimesgut, Sincan, Keçiören, Başkent, Eryaman HEM'den ikişer kişi görüşmeye dahil edilmiştir. Her bir Halk Eğitimi Merkezinden seçilen kişi sayıları ulaşılabilirlik durumuna göre belirlenmiştir.

Bu çalışma grubunun büyüklüğü tayin edilirken ise; toplanacak verinin derinliği ve genişliği dikkate alınmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2006,109) örneğe dahil edilecek birey ya da bireylerden elde edilmesi planlanan verinin derinliği ve genişliği örneklemin büyüklüğü ile genellikle ters orantılıdır. Buna göre öğrenilmek istenen bilginin derinliği dikkate alınarak 15 katılımcı ile görüşülmesi uygun bulunmuştur.

Programın planlama süreci ile ilgili bilgi almak amacıyla ise programın geliştirilmesinde görev alan beş uzman ile görüşme yapılmıştır. Burada programın geliştirilmesinde görev alan grubun tamamına ulaşılmasına dikkat edilmiştir. Program planlama sürecinde görev alan kişilere meslekleri ve görevleri açısından bakıldığında; proje sorumlusu ve koordinatörünün bir psikolog, yine proje sorumlusu ve koordinatörünün bir psikolojik danışman olduğu, ayrıca grubun öğretim etkinliklerinin tasarımı ve eğitimcilerin eğitiminde görev alan bir sınıf öğretmeninden, yine öğretim etkinliklerinin tasarımı görev alan bir sınıf öğretmeninden ve eğitimcilerin eğitiminde ve ilgili ünitelerin hazırlanmasında görev alan bir hemşireden oluştuğu görülmektedir .

Bunun dışında araştırmanın öğretmenler ile çalışılan nicel boyutunda elde edilen verilerin sonuçları içinde dikkati çeken bazı durumları daha anlamlı kılmak amacıyla, Ankara geneli içinde erişilen Benim Ailem eğitmeni yedi kişi ile *odak grup görüşmesi* gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmesi, eğitimciler grubunu temsil edeceği düşünülen farklı büyüklükte ve farklı sosyo-ekonomik çevrelerdeki Halk Eğitimi Merkezlerinde (Altındağ, Sincan, Başkent, Keçiören, Mamak, Yenimahalle ve Çankaya) görev yapan ve odak grup görüşmesi için gönüllü olan öğretmenlerden oluşmuştur. Odak grup görüşmeleri, küçük katılımcı gruplarıyla yürütülen ve katılımcıların tümünü ilgilendiren bir konuda görüşlerini, duygularını, beklentilerini vb. belirlemeyi amaçlayan görüşmelerdir. Odak grup görüşmelerinde en az altı, en çok 12 üyenin rol alması önerilmektedir. Odak gruplarının eğitim alanındaki en önemli kullanım amaçları, (a) bireylerin eğitim gereksinimlerini belirlemek, (b) çeşitli konulardaki görüşleri ve sorunlarla ilgili çözüm önerilerini belirlemek, (c) eğitim kurumlarını, programlarını, uygulamalarını ya da materyallerini değerlendirmektir. Odak grup görüşmelerinin bireysel görüşmelere kıyasla en

önemli avantajı, grup dinamiği sayesinde yoğun bir beyin fırtınası ortaya çıkmasıdır (Kırcaali, 2004,1-3).

Verilerin Toplanması

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmadaki verileri elde etmek amacı ile eğitmenler, katılımcılar, program planlamacılar ve kursu tamamlamış katılımcılar olmak üzere beş farklı grup ile çalışma yapılmıştır. Benim Ailem programını sunan eğitmenler ile bu programa katılan katılımcıların görüşlerini öğrenmek için veri toplama aracı olarak birer anket geliştirilmiştir. Anket geliştirilirken yetişkin eğitiminde program değerlendirme alan yazınındaki kuramsal bilgiler incelenmiştir. Bunun dışında, erken çocukluk eğitiminde yapılan değerlendirme çalışmaları da incelenmiş (Bekman,2000, 2009; Diri, 2008; Koçak, 2004), uygun bulunan bazı maddeler çalışma amaçlarına göre yeniden şekillendirilmiştir. Anketlerde çoğunlukla beşli derecelendirme ölçeği kullanılmış, bazı maddelerde evet-hayır şeklinde cevaplar ile açık uçlu sorular yer almıştır(Ek 2 ve 3).

Anketlerin kapsam geçerliği için alan uzmanlarının (Prof.Dr. Rifat Miser, Prof.Dr. Meral Uysal, Prof.Dr. Mehmet Arslan, Doç. Dr. Gülşah Başol, Yard. Doç. Dr. Cem Babadoğan) görüşlerine başvurulmuştur. Öneriler doğrultusunda anketlere son şekli verilmiş ve eğitmenler için 20 kişi ve katılımcılar için 30 kişiden oluşan bir ön gruba uygulanarak, elde edilen sonuçlar üzerinden güvenirlik çalışması yapılmıştır. Anketlerin güvenirlik düzeyi Cronbach Alfa değerine göre hesaplanmıştır.

Özdamar'a (2004) göre, güvenirlik katsayısı olarak geçerli kabul edilen değer 0.65 eşiğidir. Bu eşiğin altında kalan sorular, madde toplam korelasyonlarına bakılarak değerlendirilir. Ancak ölçeğin güvenirlik analizi sonucunda, tüm maddelerin alpha iç tutarlılık katsayısının 0.65'ten yüksek olduğu bulunmuştur. Bu yüzden maddelerin toplam korelasyon katsayılarını bulmaya gerek kalmamıştır.

Ölçeğin güvenilirliği hakkında yorum yapmak için Kalaycı'nın (2006,405) alpha katsayısının değerlendirilmesinde uygulan değerlendirme ölçütleri esas alınmıştır. Bu ölçütler:

.00 \leq α \leq .40 ise ölçek güvenilir değildir

.40 \leq α \leq .60 ise düşük güvenilirliktedir

.60 \leq α \leq .80 ise oldukça güvenilir

.80 \leq α \leq 1 ise yüksek derecede güvenilir

Ön uygulamalardan elde edilen verilere göre öğretmenlerin anketine ait güvenilirlik katsayısı.70 bulunurken, katılımcıların anketi için güvenilirlik katsayısı .76 olarak bulunmuştur. Yukarıdaki ölçütler dikkate alındığında öğretmenler ve katılımcılar için hazırlanan anket formlarının güvenilirlik düzeyinin "oldukça güvenilir" olduğu anlaşılmaktadır(Ek 8).

Araştırmanın verilerinin toplanması sürecinde anketlerin uygulanabilmesi için Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından onaylanan anket formları, Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü yetkililerince incelenerek yazılı izin alınmıştır (Ek 1). Bu aşamadan sonra, Halk Eğitimi Merkezi müdürleri ve öğretmenleri ile görüşülerek, anketlerin uygulanmasının hangi haftalar arasında uygun olacağı öğrenilmiştir. Anketlerin uygulanması için en uygun zamanı tespit etmeye çalışılmaktaki amaç; kursların hepsinde baba oturumlarının tamamlanmış olmasına dikkat edilmesi ve kursun bitmesine yaklaşık bir ay daha olmasına rağmen o dönemde yaşanan grip salgını ve ilköğretim okullarının kapanış tarihinin yaklaşması nedeniyle katılımların büyük oranda düşmeye başladığının öğrenilmesidir. Bu amaçla 01.01.2010 ve 15.01.2010 tarihleri arasında uygulamaya geçilmesi uygun görülmüştür. Anketlerin cevaplanması sırasında grupların başında bizzat bulunulmuş, soru sorulması durumunda gereken açıklama yapılmıştır.

Araştırma sırasında örneklem sayısından daha fazla anket dağıtılmış, yarım bırakılan ya da gelişigüzel ve açıklamalara uygun doldurulmadığı düşünülen anketler değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda ise; veri toplanması amacıyla görüşlerinden faydalanılan "program planlamacılar" grubuna, Benim Ailem programının geliştirilmesi sürecine ilişkin yüz yüze görüşme yoluyla bazı sorular sorulmuştur. Bu sorular anketin alt amaçları temel alınarak seçilmiştir.

Benim Ailem programının alt amaçlarında yer alan program planlama süreci ile ilgili bilgi edinilmesi gereken bazı sorulara cevap bulmak amacıyla, programa en son şeklin verildiği 2006 yılındaki program geliştirme çalışmalarını üstlenen Xpertise Eğitim ve Danışmanlık Merkezi isimli firmada görev alan uzman personelin görüşlerine başvurulması uygun görülmüştür. Bu amaçla 5-8 Nisan 2010 tarihleri arasında randevu alınarak uzmanların yaşadığı İstanbul'a gidilerek, yeniden tasarımda görev alan toplam altı uzmandan beşine ulaşılmış ve yüz yüze görüşme yapılmıştır. Uzmanlara görüşme sırasında sorulan sorular araştırmanın alt amaçlarında yer alan sorulardan oluşmaktadır. Bu sorular (Ek 4)'de verilmektedir. Bu kişilerle yapılan görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiş, daha sonra yazıya dökülmüştür

Benim Ailem programının tamamlanmasının ardından geçen süre içinde katılımcı annelerin çocukları ile ilişkilerinde nelerin değiştiğini öğrenmek amacıyla, Ocak 2010 tarihinde Benim Ailem Programını tamamlamış olan 15 katılımcı ile Nisan ayı içinde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bunun için Ankara ili merkez ilçelerinde ve Çubuk ilçesinde olmak üzere toplam 10 Halk Eğitimi Merkezi öğretmeni ile irtibata geçilmiş, güz döneminde kursu tamamlamış olan katılımcılarının telefon ve adreslerine ulaşılmıştır. Görüşme yapmayı kabul eden 15 katılımcı ile nitel araştırma yöntemlerinden biri olan "sohbet tarzı görüşme yöntemi" kullanılarak bilgi alınmıştır. Bu yöntemde sorular konuşmanın anlık akışı içinde kendiliğinden gelişmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e göre görüşme sürecinde, sorulan sorulara, karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir biçimde tepkide bulunmasını sağlamak görüşmecinin temel görevidir (2006, 227). Bu rahatlığın sağlanabilmesi için, öncelikle bu görüşmeyi yapma amacı açıklanmıştır. Katılımcılar yeterince bilgilendirildikten sonra sorular günlük konuşma diliyle sorulmuş, katılımcıların kendilerini rahat ifade edebilmeleri sağlanmıştır. Benim Ailem Programını tamamlayan katılımcılara sorulan sorular Ek.5'de verilmektedir.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında onlara "Benim Ailem Eğitim Programına katıldıktan sonra çocukları ile ilişkilerinde ne gibi değişiklikler olduğu" ve "Benim Ailem Eğitim Programına katıldıktan sonra çocuklarının, anne-babası ve çevresi ile ilişkilerinde ne gibi değişiklikler

olduğu” yönünde sorular sorulmuştur. Görüşme sırasında dikkat dağılmasını ve veri kaybını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Sonrasında bu kayıtlar dinlenmiş ve verilerin dökümü alınmıştır.

Öte yandan, eğitmenlerden elde edilen nicel veriler çözümlendiğinde dikkati çeken durumlarla ilgili olarak, eğitmenlerin bire bir görüşlerine başvurulmuştur. Bu amaçla 15-16 Haziran 2010 tarihinde Ankara Öğretmenevinde ilgili 7 kişi ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiş, bu görüşme sırasında eğitmenlerle bilgi alışverişinde bulunulmuş ve elde edilen veriler bulguların yorumlanması aşamasında kullanılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada elde edilecek veriler, kodlanarak bilgisayara yüklenmiş ve SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 15,0 istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin yüzde (%), frekans (f) ve aritmetik ortalama (\bar{X}) analizleri yapılmıştır. Katılımcıların seçeneğe katılma düzeyinin aritmetik ortalaması 1.00-1.89 olduğunda “hiç katılmıyorum”; 1.90-2.69 olduğunda “çok az katılıyorum”; 2.70-3.49 olduğunda “kısmen” katılıyorum; 3.50-4.29 olduğunda “büyük ölçüde katılıyorum” ve 4.30-5.00 olduğunda “tamamen katılıyorum” olarak yorumlanması kabul edilmiştir.

Eğitmenler ve katılımcıların ortak sorulara verdikleri cevapların analizinde iki grubun ortalamaları karşılaştırılarak, aradaki farkın rastlantısal mı, yoksa istatistiksel olarak anlamlı mı olduğuna karar vermek için t-testinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulguların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi ($p < 0.05$) olarak belirlenmiştir.

Benim Ailem programını yeniden tasarlayan uzmanlarla yapılan görüşmelerin çözümlenmesinde ise “betimsel analiz” yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’ e göre (2006, 224) betimsel analiz daha çok araştırmacının kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir. Bu amaçla programı yeniden tasarlayan uzmanlar ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, sorulara göre başlıklara ayrılmış ve bu başlıklar altında sunulmuştur. Benim Aile programı eğitmenleri ile yapılan odak grup görüşmesinin çözümlenmesinde de betimsel analiz

yöntemi kullanılmıştır. Eğitmenler grubuna uygulanan anketin verilerinden elde edilen bulguların yorumlanması sırasında daha detaylı bilgi alınması düşünölen veya merak uyandıran yanıtlar odak grup görüşmesinde eğitmenler grubuna sorulmuş, elde edilen veriler betimsel bir yaklaşımla sunulmuştur.

Benim Ailem programını tamamlayan katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde ise yine “betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Programı tamamlayan katılımcılardan elde edilen veriler alınan cevaplara göre başlıklar altında sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde Benim Ailem programının yetişkin eğitiminde program geliştirme süreçlerine uygunluğuna ilişkin toplanan verilerin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

Eğitmenlerin ve Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Bulgular

Eğitmen ve katılımcıların kişisel özelliklerine ilişkin bulgular eğitmenler ve katılımcılar başlıkları altında aşağıda verilmektedir:

Eğitmenlerin Kişisel Özellikleri

Ankara genelinde Halk Eğitimi Merkezlerinde Benim Ailem Programı Eğitimi veren eğitmenlerin kişisel özellikleri Çizelge 2'de verilmiştir.

Aşağıda Çizelge 2'de görüldüğü üzere, eğitmenlerin yaklaşık yarısından çoğu 36-45 yaş aralığındadır. Eğitmenler arasında 25 yaş altı ve 46 yaş üstündekilerin oranı ise oldukça düşüktür. Grubun yaklaşık 1/3'ü ise 26-35 yaş aralığındadır. Eğitmenlerin tamamı kadın öğretmenlerden oluşmaktadır.

Benim Ailem programında eğitmen olarak görev yapanların kadro statüleri; usta öğretici, kadrolu usta öğretici ve öğretmen olarak belirlenmiştir. Bu grupta halk eğitimi merkezlerinde öğretmen kadrosunda bulunanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Merkezlerde usta öğretici statüsünde Benim Ailem eğitimi verenler grubun yaklaşık 1/3'ünü oluşturmaktadır. Kadrolu usta öğretici kadrosunda ise sadece bir kişi görev yapmaktadır. Halk eğitimi merkezinde görev yapan öğretmenler, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı diğer öğretmenler ile aynı statüdedir. Usta öğreticiler ise ders ücreti karşılığı sözleşmeli olarak çalışmaktadırlar. Kadrolu usta öğreticiler ise memur statüsünde ve maaş karşılığı görev yapmaktadır.

Çizelge 2- Eğitimcilerin Kişisel Özelliklerine İlişkin Dağılım

	Kişisel Özellikler	f	%	n
YAŞ	25 yaş ve altı	2	4.2	48
	26-30 yaş	6	12.5	
	31-35 yaş	9	18.8	
	36-40 yaş	13	27.1	
	41-45 yaş	13	27.1	
	46-50 yaş	3	6.2	
	51 yaş ve üstü	2	4.2	
CİNSİYET	Kadın	48	100	
	Erkek	0	0	
KADRO DURUMU	Usta öğretici	14	29.2	
	Kadrolu usta öğretici	1	2.1	
	Öğretmen	33	68.8	
BRANŞ	Çocuk gelişimi	8	16.7	
	Ev ekonomisi	2	4.2	
	Giyim üretim teknolojisi	19	39.6	
	El sanatları teknolojisi	8	16.7	
	Felsefe grubu	2	4.2	
	Tekstil dokuma örme	3	6.2	
	Sınıf öğretmeni	2	4.2	
	Gıda Teknolojisi	4	8.3	
ÖĞRETMENLİK YILI	1-5 yıl	0	0	
	6-10 yıl	14	29.2	
	11-15 yıl	15	31.2	
	16-20 yıl	10	20.8	
	21 yıl ve üzeri	9	18.8	
BENİM AİLEM PROGRAMINDA GÖREV YAPMA SÜRESİ	1 yıl	1	2.1	
	2 yıl	3	6.2	
	3 yıl	2	4.2	
	4 yıl	18	37.5	
	5 yıl	24	50	

Halk eğitimi merkezlerinde bütün kurslar için kurs açma önceliği öğretmenlere verilmiştir. Öğretmenler bir kurs döneminde verebilecekleri

sayıda kurs açtıktan sonra, katılımcılardan gelen talepler usta öğreticiler ve kadrolu usta öğreticiler tarafından değerlendirilmektedir.

Eğitmen olarak görev yapanların uzmanlık alanlarına bakıldığında; sadece 1/5'lik bir kesimin çocuk gelişimi ve eğitimi alanından mezun olduğu görülmektedir. Çoğunluğun ise çocuk gelişimi dışında farklı alanlarda uzmanlığı olduğu anlaşılmaktadır. Eğitmenlerin yarıya yakınının ise giyim ve üretim teknolojisi öğretmeni olduğu dikkati çekmektedir.

Benim Ailem programında görev yapan eğitmenlerin öğretmenlik tecrübeleri söz konusu olduğunda grubun çoğunluğunun oldukça tecrübeli eğitmenlerden oluştuğu göze çarpmaktadır. Eğitmenler grubu içinde mesleğe yeni başlamış eğitmen yoktur, eğitmenlerin yaklaşık 1/3'ü 6-10 yıl, yine yaklaşık 1/3'ü 11-15 yıl arası, 1/5'i ise 16-20 yıl kendi branşlarında eğitmen olarak görev yapmışlardır. 21 yıl ve üzeri eğitmenlik yapanların oranı ise grubun yaklaşık 1/5'ini oluşturmaktadır.

Oldukça kıdemli olan eğitmenlerin Benim Ailem programında görev yapma sürelerine bakıldığında; grubun büyük bir çoğunluğunun, programın resmi olarak uygulamaya konulduğu 2006 yılından itibaren görev yapan kişilerden oluştuğu görülmektedir. Buradan eğitmenlerin öğretmenlik mesleğinde olduğu gibi Benim Ailem programının uygulanmasında da yeterli tecrübeye sahip oldukları sonucuna varılabilir.

Katılımcıların Kişisel Özellikleri

Bu araştırmada 2009-2010 Güz öğretim yılında Ankara ili merkezi ve ilçelerinde Benim Ailem kursuna devam eden 1649 katılımcı arasından (29.12.2009 verileri) oranlı örneklem almak suretiyle seçilen 300 katılımcının kişisel özellikleri çizelge 3'te verilmektedir.

Çizelge 3-Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Dağılım

	Kişisel Özellikler	f	%	n
YAŞ	18-20 yaş	2	0,7	300
	21-29 yaş	130	43,3	
	30-39 yaş	149	49,7	
	40-49 yaş	13	4,3	
	50 yaş ve üzeri	6	2,0	
CİNSİYET	Kadın	300	100	
	Erkek	0	0	
ÇOCUK SAYISI	Çocuğum yok	5	1,7	
	1 çocuk	100	33,3	
	2 çocuk	152	50,7	
	3 çocuk	37	12,3	
	4 çocuk	4	1,3	
	5 çocuk	2	0,7	
EĞİTİM SEVİYESİ	İlkokul	98	32,7	
	Ortaokul	59	19,7	
	Lise	112	37,3	
	Üniversite	31	10,3	
ÇALIŞMA DURUMU	Bir işte çalışanlar	12	4,0	
	Bir işte çalışmayanlar	288	96	

Görüldüğü üzere katılımcıların yaşlarına ilişkin dağılım incelendiğinde; annelerin yarısının 30-39 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Grubun yarıya yakını ise 21-29 yaş aralığındadır. 40-49 yaş aralığındaki annelerin oranı ile 50 yaş ve üzeri annelerin oranı oldukça düşüktür. 18-20 yaş aralığında ise sadece iki anne bulunmaktadır. Katılımcı grubunun tamamına yakını 20 yaşın üstündeki anneler oluşturmaktadır. Az da olsa 50 yaş ve üzerinde bulunan annelerin kursa katılımları ise ilgi çekicidir. Araştırma sırasında öğretmenlerle yapılan görüşmelerde bu katılımcıların torunlarına bakan büyükanneler ve ücretli çocuk bakımı işinde çalışan kadınlar oldukları öğrenilmiştir.

Katılımcıların cinsiyet dağılımları ele alındığında; onların da tamamının öğretmenler gibi kadın olduğu görülmektedir.

Anneler grubundaki katılımcıların yarısı iki çocuk sahibidir. Grubun 1/3'ü bir çocuklu iken, 1/10'u üç çocukludur. Dört ve beş çocuğu olanlar ise oldukça azınlıktadır. 0-6 yaş grubunda çocuğu olanların yanı sıra, az da olsa

çocuğu olmayan annelerin de kursa katılımda bulunması dikkat çekicidir. Sayıca az olsalar da bu durum, anne adaylarının çocuk yetiştirme konusuna daha fazla önem vermeye başladığını, henüz anne olmadan annelik ve çocuk bakımı konularında bilgi edinmek istediklerini göstermektedir.

Katılımcıların eğitim seviyesine bakıldığında; annelerin yarıya yakını lise ve üniversite mezunudur. Bu durum eğitim düzeyi yüksek olanların, yetişkin eğitimine daha fazla katıldıkları savını doğrular niteliktedir. Kursa katılan annelerin eğitim düzeyinin yüksekliği; eğitilmiş annelerin erken çocukluk eğitimine daha fazla önem verdiklerini düşündürmektedir. Katılımcıların diğer yarısı ise nispeten daha az eğitilmiş annelerden oluşmaktadır. Ancak eğitim seviyesi düşük annelerin bu tür eğitim programlarına daha fazla gereksinimi olacağı yadsınamaz. Bu nedenle programa katılanların yaklaşık diğer yarısının düşük eğitim seviyesinde olması, yetişkin eğitimi ilkeleri doğrultusunda istenilir, olumlu bir durumdur.

Katılımcılar grubundaki annelerin büyük çoğunluğu ev hanımıdır. Sadece az bir kesimin çalışma yaşamının içinde bulunduğu gözlenmektedir. Çalışan annelerin katılımının düşük olmasının nedeni kurs saatlerinin mesai saatlerine denk gelmesinden kaynaklanabilir.

Görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğu 21-39 yaş aralığında, lise ve üniversite mezunu ve çalışmayan kadınlardır. Elde edilen veriler, Lowe'un daha önce yaptığı yetişkin eğitimi araştırmaları ile örtüşmektedir. Bu araştırmalara göre, yetişkin eğitime katılmanın başlıca belirleyicileri, sosyo-ekonomik statü, yaş ve eğitim düzeyidir. Katılma ile daha önce erişilmiş eğitim düzeyi arasında genellikle olumlu bir bağlaşım bulunmakta, eğitim düzeyi arttıkça katılma oranı da artmaktadır. Farklı ülkelerde yapılan birçok serbest zaman araştırması, insanların kendilerine sunulan olanaklarından yeterince yararlanamamasına düşük eğitim düzeyinin yol açtığını göstermektedir. Ayrıca dünyada yetişkin eğitimi katılımcılarının, genellikle 40 yaş altı kişilerden oluştuğu görülmektedir (Lowe, 1985, 45-46). Elde edilen bulgular da bu sonuçlarla aynı doğrultudadır.

Benim Ailem Programının Hedef Kitlesinin Öğrenme İhtiyaçlarına İlişkin Bulgular

Öğrenme İhtiyaçlarının Belirlenmesi

Bir yetişkin eğitimi programı olan Benim Ailem Programı var olan programın geliştirilmesi ile oluşturulmuş bir programdır. Tüm eğitim programları gibi yetişkin eğitim programları da belli program planlama aşamalarından geçilerek tasarlanır. Bu aşamalar ihtiyaçların belirlenmesi, hedeflerin saptanması, içeriğin seçimi, eğitim durumlarının ve zamanlamanın belirlenmesi, bütçenin planlanması, programın katılımcılara duyurulması ve katılımcılara tanıtılması ve son olarak değerlendirme yapılmasıdır. Benim Ailem programının program planlama aşamalarına uygun olarak tasarlanıp tasarlanmadığı aşağıda kuramsal bir sıra içerisinde incelenmektedir.

Ancak bu incelemeye geçmeden önce, benim ailem programının geliştirilmesi sırasında yapılan çalışmalara kısaca değinmenin programın yeniden tasarım sürecinin anlaşılmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Benim Ailem programı ilk kez geliştirilen bir eğitim programı değildir. Bu program ilk olarak 1993 yılında Gazi Üniversitesi tarafından tasarlanmış ve uygulamaya başlanmıştır. Program ilk haliyle 0-2, 2-4 ve 4-6 yaş aralıklarını kapsayan üç bölümden oluşan, 25 hafta süren ve daha çok ev ziyaretleri ağırlıklı yürütülmekte olan bir programdır.

Sonrasında, Benim Ailem Programının yeniden tasarlanması gündeme gelmiş, bu görev 2006 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından İstanbul'da hizmet veren Xpertise Eğitim ve Danışmanlık firmasına verilmiştir. Yeniden tasarlanma sürecini bu firmada görev yapan 6 uzman üstlenmiştir. Bu süreçte Milli Eğitim Bakanlığı Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı, SHÇEK, Gazi Üniversitesi akademisyenleri ve UNICEF ile işbirliği yapılarak bu kurumların konu ile ilgili uzmanlarından görüşler alınmıştır.

Program geliştirme işinin yürütülmesini üstlenen Xpertise isimli firmanın uzmanları ile yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen bilgilere göre Benim Ailem Programının tasarımı üç aşamada yapılmıştır. Bunlar:

1. İhtiyaç analizi

2. Eğitcilerin eğitimi

3. Modüllerin yazımı

Yine Xpertise isimli firmanın uzmanlarından alınan bilgilere göre; Benim Ailem programının revizyonu süreci başlatıldığında öncelikle UNICEF ve MEB yetkilileri ile bir ön toplantı yapıp, yapılması planlanan çalışmalar hakkında görüş alış-verişi yapılmıştır. Ardından İstanbul'da programı uygulayan eğitmenler ile programdaki eksiklikler ve beklentiler hakkında bir ön mülakat yapılmıştır. UNICEF ve MEB yetkilileri ile yapılan toplantıdan ve İstanbul'da programı uygulayan eğitmenlerden elde edilen bilgiler ışığında program 12 modül olarak geliştirilmeye başlanmıştır.

Bu sırada Diyarbakır ve İstanbul'da eğitmenler ve katılımcılarla da görüşmeler yapılmış, anketler uygulanmış ve böylece eğitmenlerin programla ilgili görüşleri ve katılımcıların ihtiyaçları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalarla toplanan veriler istatistiki olarak yorumlandıktan sonra, çıkarılan sonuçlara dayanılarak program içeriğine 6 konu daha eklenmesine karar verilmiş ve toplam 18 modülde karar kılınmıştır.

İhtiyaç analizlerinin yapıldığı bu çalışmalar ile eş zamanlı olarak eğiticilerin eğitimi de başlatılmış ve bu bağlamda 1200 ile 1500 civarında halk eğitimi ve SHÇEK öğreticisi Benim Ailem eğitimcisi olarak yetiştirilmek üzere 15 gün süren bir eğitime alınmışlardır. Bu eğitmenlerin içinden bir kısmı daha sonra "gözlemci eğitmen" olarak eğitilmiştir. Eğitmenleri gözlemci olarak eğitmekteki amaç; zaman zaman sınıf gözlemleri yapmalarını sağlayarak eksikler ve ihtiyaçlar hakkında bilgiler edinmektir. Nitekim programın aksayan yönleri hakkında sık sık gözlemci eğitmenlerin görüşlerine de başvurulduğu, bu görüşler doğrultusunda süreç içinde gözlenen aksaklıkları gidermeye yönelik gerekli düzeltmelerin de yapıldığı öğrenilmiştir.

Modül yada ünitelerin yazımı sırasında ise her bir modül yazıldıktan sonra ilgili akademisyenlere ve bakanlıklara gönderilmiş, UNICEF ve AÇEV'de benzer çalışmaları yapan kişilerle sürekli toplantılar yapılmış, modüller tartışılmış, görüş ve istekleri dikkate alınmıştır. Programa, daha önceki programda var olmayan baba mektupları eklenmiş, böylece babalar da programa dahil edilmiştir.

Yetişkin eğitimi programlarının geliştirilmesinde ihtiyaçların belirlenmesi önemli ve can alıcı bir aşamadır. Eğitim programının ihtiyaca dayalı olarak hazırlanması gençlerin eğitime kıyasla yetişkin eğitiminde çok daha önemlidir, çünkü hem yetişkin eğitimi gönüllü katılıma dayalı bir eğitim türüdür, hem de yetişkinlerin öğrenmeye ilişkin özellikleri gençlerinkinden farklılık göstermektedir (Uysal, 2009, 208). Sunulan eğitimin katılımcıların ihtiyaçlarını karşılaması önemlidir, çünkü karşılanan ihtiyaçlar, öğrenenlerin kendi kişisel gelişim sürecine sahip çıkma güdülerini destekler. Bunun dışında, sunulacak eğitim için belirlenen hedefler ve içeriğin katılımcıların ihtiyaçları açısından anlamlı ve gerçekçi şekilde belirlenmesi, yetişkinlerin eğitim etkinliklerine aktif katılım gösterme eğiliminde olmalarını sağlar (Snyder ve Wolfe, 1997, 130).

İhtiyaç araştırmaları doğrudan potansiyel katılımcılar üzerinde yürütülebileceği gibi dolaylı kaynaklardan da elde edilebilir. Bu çalışmalar yapılırken bazı yöntemler kullanılır. Testler, anket, mülakat, Q-sort, nominal grup tekniği, iş analizi gibi yöntemler doğrudan araştırma teknikleridir (Caffarella, 1994, 88). Uysal'a göre doğrudan araştırma güç olduğu zaman, bir başka deyişle hedef kitlenin genişliği, coğrafi ve ekonomik nedenler, zaman sınırlamaları nedeniyle, yetişkinlerle doğrudan iletişim kurmanın olanaksız olduğu durumlarda Delphi tekniği olarak bilinen teknik kullanılarak yetişkinlerin ihtiyaçlarını bildiği varsayılan kişilerin görüşlerine de başvurulabilir (2009, 211-212).

Benim Ailem Programının geliştirilmesi sürecinin ihtiyacın saptanması aşamasını yetişkin eğitimi alan yazını bakımından değerlendirebilmek amacıyla ihtiyacın nasıl saptanıldığını anlamaya özen gösterilmiş ve çeşitli kaynaklardan veri elde edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Benim Ailem Programını yeniden tasarlayan Xpertise firması uzmanları ile görüşme yapılmış, katılımcı ve eğiticilere çeşitli sorular yöneltilmiştir.

Benim Ailem Programının geliştirilmesi sırasında Xpertise firması uzmanları tarafından ne yapıldığını öğrenebilmek için 5-8 Nisan 2010 tarihleri arasında uzmanların yaşadığı İstanbul'a gidilmiş ve görüşmede ihtiyaç saptama ile ilgili şu sorular kendilerine yöneltilmiştir:

- a) Benim Ailem Programı için ihtiyaç analizi yapıldı mı?
- b) Eğer ihtiyaç analizi yapıldı ise, ne tür ihtiyaç belirleme yöntemleri kullanıldı?
- c) İhtiyaçlar saptanırken kimlerden görüş alındı?

Benim Ailem programının yeniden tasarım çalışmaları sırasında görev alan Xpertise firması uzmanlarının ihtiyaç analizinin nasıl yapıldığı konusundaki açıklamaları şunlardır:

Program revize edilmeden önce kapsamlı bir ihtiyaç analizi yaptık. Bunun için Diyarbakır ,İstanbul gibi Türkiye'nin birkaç ilinde bu programı daha önce uygulayan öğretmenlere ve katılımcılara gittik. Eğitimcilerle bire bir görüşmeler yaptık, kendi yeterliliklerini değerlendirme formları doldurmalarını istedik. Katılımcılara anket uygulayarak görüş ve beklentilerini öğrendik. Ayrıca bizden ve MEB'den görevli uzmanlar öğretmenleri sınıf içinde gözlemledi, onların raporlarını değerlendirdik. İhtiyaç analizi yaparken katılımcılar, program planlama uzmanları, konu alanı uzmanları, akademisyenler, eğitimciler ve benzer yetişkin eğitimi faaliyetlerinde görev almış kişilerden ayrı ayrı görüş aldık (1. Görüşmeci).

Revizyon sırasında ihtiyaç analizi yapıldı, bu amaçla öğretmenlerin, katılımcıların, AÇEV uzmanlarının, Unicef uzmanlarının ve Bakanlık yetkililerinin görüşlerine başvuruldu. Ancak ihtiyaçları neler olduğunu öncelikli olarak öğretmenlere sorduk. Onlar bu eğitimi verirken annelerle bir süre sonra arkadaş gibi olup çok yakın ilişki kurmaktadır. Kurslar sohbet tarzında geçtiği için anneler ihtiyaç ve beklentilerini öğretmenlerine iletmekteydiler. Biz de öğretmenlerin bu konuda bize aktardıklarından faydalandık. Ayrıca pilot uygulama sırasında katılımcılara anketler uygulayıp kursla ilgili görüşlerini sorduk. İhtiyaç analizi sırasında anket ve mülakat yöntemlerini kullandık(2. Görüşmeci) .

İhtiyaç analizi sürecinde bulunmadım, yapıldığını biliyorum ama nasıl yapıldığı hakkında bilgim yok (3. Görüşmeci).

İhtiyaç analizini firmamız yaptı. Geniş çaplı bir araştırma yaptık. Önce İstanbul'da programı uygulayanlara programdaki aksaklıkları sorduk, belli bir fikir edindik, sonrasında Türkiye'nin birkaç ilinde katılımcı ve öğretmenlere görüş sorduk, ihtiyaçları nelerdir, eksiklikler nelerdir. Bu verileri istatistiki olarak yorumladık, akademisyenlerden de görüş alarak ihtiyaç analizi sonuçlarına göre programı revize ettik (4. Görüşmeci).

İhtiyaç belirleme işi altı ay sürdü. İhtiyaç analizi sırasında anket ve mülakat teknikleri kullanıldı. İhtiyaçların öğrenilmesi amacıyla katılımcıları temel almak üzere, öğretmenlere, AÇEV yetkililerine, alan uzmanı akademisyenlere, bakanlık görevlilerine görüşler sorulmuştur, bu görüşlerden edinilen verilere göre ihtiyaçlar belirlenmiş ve program revize edilirken bu ihtiyaçlar dikkate alınmıştır. Bu sırada Türkiye'nin birkaç ilinde eğitimciler ile bire bir görüşmeler yapılmış, onlara programla ilgili görüşleri ve katılımcıların ihtiyaçları hakkındaki fikirleri sorulmuştur. Ayrıca eğitimcilerle birer kendi yeterliliklerini değerlendirme ölçeği

de sunulmuş cevaplamaları istenmiştir. Öte yandan katılımcılara da bir anket uygulaması yapılmış ihtiyaç ve eksiklikleri öğrenilmiştir. Tüm bu veriler istatistiki olarak yorumlanmış, bu sonuçlara dayanılarak içeriğe altı konu daha eklenerek toplam 18 modülde karar kılınmıştır (5. Görüşme).

Görüldüğü üzere ihtiyaç saptama çalışmaları sırasında anket, mülakat ve gözlem gibi doğrudan araştırma yöntemlerinin kullanılmıştır. Yukarıdaki açıklamalar ihtiyaç saptama çalışmaları sırasında yalnızca hedef kitle olan annelerin değil, bunun yanı sıra anneleri çocuk yetiştirme konusunda yetiştirmesi beklenen öğretmenlerin de öğrenme ihtiyaçlarının ortaya çıkarılmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır. Eğitimcilerin öğrenme ihtiyaçlarının tespiti amacıyla “kendi yeterliliklerini değerlendirilme” ölçeği verilmiş, bu konuda varsa eksiklerinin ve öğrenme ile ilgili ihtiyaçlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçlar uyarınca -daha önce de bahsedildiği üzere-1200 ila 1500 civarında halk eğitimi ve SHÇEK öğreticisi Benim Ailem eğitimcisi olarak yetiştirilmek üzere 15 gün süren bir eğitime alınmışlardır. Bu eğitim faaliyetlerinin amacı eğitimcileri Benim Ailem eğitimcisi olarak yetiştirmek olduğu kadar, onların öğrenme ihtiyaçlarına çözümler bulmaktır.

Yine yukarıdaki açıklamalardan görüldüğü üzere, eğitimciler ile çeşitli vesilelerle yapılan birebir görüşmeler neticesinde elde edilen görüşler hedef kitlenin ihtiyaçlarının belirlenmesinde temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra programın hedef kitlesi olan annelerin çocuk yetiştirme konusundaki öğrenme ihtiyaçlarının belirlenmesinde katılımcılar grubuna anket uygulaması yapılmıştır.

İhtiyaçların belirlenmesi sırasında Xpertise firmasından ve Milli Eğitim Bakanlığında gelen uzmanlar aralıklı olarak eğitimcileri sınıf ortamında gözlemleyip programla ilgili ihtiyaçlar konusunda notlar alıp gözlemlerini aktarmışlardır. Bu notlar dikkate alınmıştır.

Xpertise firmasınca Benim Ailem programı için İhtiyaçlar saptanırken katılımcıların ihtiyaçlarının neler olduğu her ne kadar doğrudan kendilerine de sorulmuşsa da program planlanırken ağırlıklı olarak eğitimcilerin bu konudaki görüşlerinin referans alındığı dikkat çekmektedir. Uzmanların belirttiğine göre bunun nedeni; eğitimcilerin -o tarihe kadar birçok farklı katılımcı

grubuna eğitim verdikleri için- grubun ihtiyaçları ile ilgili daha detaylı görüş sahibi olacakları varsayımıdır. Ancak bu program için hedef grup katılımcılar olduğuna göre onların görüşlerinin de en az eğitimler kadar önemsenip birden fazla araştırma yöntemi kullanılarak irdelenmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Bunlar dışında program ile ilgili ihtiyaçların neler olabileceği konusunda AÇEV yetkilileri, UNICEF uzmanları, alan uzmanı akademisyenler ve Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri ile toplantılar yapılarak görüşleri sorulmuştur.

Katılımcıların İhtiyaç ve Beklentilerinin Karşılama Durumu

Program planlamanın ilk aşaması olan ihtiyaç saptama aşamasında yukarıda bahsedilen çalışmalar vasıtasıyla katılımcıların ihtiyaçlarının neler olduğunun saptandığı, saptanan bu ihtiyaçlar doğrultusunda programın geliştirildiği ve sonrasında uygulamaya konulduğu görülmektedir. Bir yetişkin eğitimi programı olan Benim Ailem Programının uygulama sırasında katılımcıların ihtiyaç ve beklentilerini karşılaması beklenir. Programın katılımcı grubun ihtiyaç ve beklentilerini karşılayıp karşılamadığını tespit etmek amacıyla katılımcı gruba ihtiyaç ve beklentilerinin neler olduğu sorulduktan sonra bu ihtiyaç ve beklentilerin karşılanıp karşılanmadığı katılımcı ve eğitimlere sorulmuş, görüşleri alınmıştır. Bu hususlarda elde edilen veriler Çizelge 4'te sunulmaktadır:

Aşağıdaki beklentiler bir bütün olarak değerlendirildiğinde alan yazında yetişkinleri eğitime yönlendiren belli başlı güdüler olarak anılan daha bilgili olmak, yeni ve ilgi çekici kişilerle tanışmak gibi beklentilerin (Lowe, 1985, 58-59) Benim Ailem programına katılımı da etkili olduğu; programa katılan annelerin büyük çoğunluğunun daha bilgili olmak yönündeki beklentisinin, çocuklarını daha doğru yetiştirebilmek üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Çizelge 4- Katılımcıların Benim Ailem programına katılarak karşılamak istedikleri ihtiyaç ve beklentilerin dağılımı

	f	%
Çocuğumla daha doğru iletişim kurabilmek	285	95,0
Çocuk büyütürken yaşadığım veya karşılaşılabileceğim sorunlara çözümler bulabilmek	270	90,0
Çocuğumun bedensel ve zihinsel gelişimini desteklemek için gereken yöntemleri öğrenmek	268	89,3
Sağlıklı çocuk büyütme için temel davranışları kazanmak	263	87,7
Çocuğumla yaşadığım disiplin problemlerine çözümler bulabilmek	245	81,7
Eşimin de çocuk eğitimi hakkında bilgi edinmesi	235	78,3
Sosyal çevremi genişletmek	230	76,7

Annelerin hemen tamamı çocuklarını daha doğru yetiştirebilmek için çocukları ile doğru iletişim kurabilme becerisi edinmek istemektedir. Benim Ailem programı içeriği incelendiğinde annelerin çocukları ile daha doğru iletişim kurabilme becerisine “Çocuğa Kulak Vermek” ve “Birlikte Zaman Geçirmek” ünitelerinde yer verildiği görülmektedir. Annelerin yine büyük çoğunluğu çocuklarını büyütürken yaşadığı veya karşılaşılabileceği sorunlara çözümler bulabilme beklentisi içindedirler. Benim Ailem programı içeriği incelendiğinde çocuk eğitiminde karşılaşılabilecek sorunlara “Aile Tutumları”, “Çocuğa Kulak Vermek”, “Kendini İfade Etmek”, “Davranış Kazandırmak”, “Sağlıklı Çocuk Büyütmek”, “Sağlıklı Beslenmek”, “Bedenen ve Zihnene Gelişmek”, “Birlikte Etkin Zaman Geçirmek”, “Sosyal ve Duygusal Yönden Gelişmek”, “Bedenini Tanımak” ve “Korumak ve Neler Oluyor Hayatta” ünitelerinde çözümler sunulduğu görülmektedir. Bir diğer beklenti de annelerin çocuğunun bedensel ve zihinsel gelişimini desteklemek için gereken yöntemleri öğrenme ihtiyaçlarıdır. Benim Ailem programı içeriği incelendiğinde bu yöntemlerin “Bedenen ve Zihnen Gelişmek” ünitesinde sunulduğu görülmektedir. Sağlıklı çocuk büyütme için temel davranışları kazanma beklentisinin ise programda “Sağlıklı Çocuk Büyütmek” ve “Sağlıklı Beslenmek” ünitelerinde karşılığını bulduğu görülmektedir. Annelerin yine önemli bir çoğunluğu çocukları ile yaşadıkları disiplin problemlerine çözümler bulabilmek istemektedirler. Benim Ailem programı içeriği incelendiğinde

çocukların disiplinini sağlamak konusunun “Aile Tutumları” ve “Davranış Kazandırmak” ünitelerinde yer aldığı görülmektedir.

Annelerin önemli bir çoğunluğu, eşlerinin de çocuk eğitimi hakkında bilgi edinmesini istemektedirler. Annelerin bu beklentisi de her ünite sonuna eklenen “baba mektupları” ile büyük ölçüde karşılanmaktadır. Bunun dışında kursun 6-7nci haftasında ve 12-13ncü haftasında olmak üzere iki kez yapılan “baba toplantıları” da eşlerin de çocuk eğitimi hakkında bilgi sahibi olması beklentisini karşılamaya yönelik bir çabadır. Sonuç olarak, Benim Ailem programının ihtiyaç belirleme çalışmalarında saptanan ihtiyaçlara dayanarak hazırlanan program içeriğinin bu araştırmanın ortaya çıkardığı katılımcıların beklentilerine ilişkin sonuçlarla da örtüştüğü görülmektedir.

Bilindiği gibi yetişkinlerin eğitim faaliyetlerine katılmalarının nedenlerinden biri de sosyal anlamda çevrelerini genişletmek çabasıdır. Houle, yetişkin öğrencilerle yaptığı derinlemesine görüşmeler sonucunda yetişkinlerin öğrenme etkinliklerine katılma nedenleri açısından üç gruba ayrıldığını ortaya koymuştur (1961, 65-66). Bunlar amaç yönelimli, etkinlik yönelimli ve öğrenme yönelimli yetişkinlerdir. Houle’e göre *amaç yönelimli* bireyler eğitim ve öğrenme etkinliklerine net olarak belirlenmiş belirli amaçları gerçekleştirmek için katılırlar. Amaç yönelimli olan bireyler her dönemde bir gereksinimin anlaşılması ya da bir ilginin ortaya çıkmasıyla eğitim ve öğrenmeye yönelirler. *Etkinlik yönelimli* yetişkinler ise toplumsal ilişki kurmak amacıyla eğitime katılırlar. Onlar için önemli olan o etkinliğe katıldıkları zaman başkaları ile tanışmak ve sahip olacakları yeni insan ilişkileri, kuracakları yeni dostluklardır. Bu tür yetişkinler günlük yaşamın sıkıntılarından uzaklaşmak, yeni arkadaşlar edinerek mesleki ve bireysel olarak yeni toplumsallaşmalara olanak sağlamak için etkinliklere katılırlar. *Öğrenme yönelimli* yetişkinler ise güçlü öğrenme ve bilme isteği, eğitimsel hazırlık, bilişsel ve zihinsel bir etkinlikte bulunma isteği ile eğitim etkinliklerine katılırlar. Bu yetişkinlerin eğitim almalarındaki tek amaç öğrenme güdülerini tatmin etmektir.

Katılımcı grubun Benim Ailem programına ilişkin beklentilerine bir başka deyişle katılma nedenlerine bakıldığında gruptaki bireylerde amaç yönelimi ağır basmakla birlikte etkinlik yöneliminin de bulunduğu söylenebilir.

Katılımcıların Benim Ailem Programına katılarak elde etmeyi düşündükleri bu beklentilerin veya ihtiyaçların Benim Ailem programınca karşılanıp karşılanmadığını öğrenmek için katılımcılara “Benim Ailem Programının ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı”, eğitmenlere ise “Benim Ailem Programının katılımcıların ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı” sorulmuştur. Benzer iki soru eğitmenler grubuna derecelendirme ölçeğinde sorulurken, katılımcılar grubuna “evet-hayır” biçiminde sorulmuştur. Katılımcılar grubundan cevaplarının olumsuz veya kısmen olması durumunda karşılanmadığını düşündükleri ihtiyaç ve beklentilerini yazmaları istenmiştir. Katılımcı gruptan ucu açık soru biçiminde cevap alınmak istenmesinin amacı ihtiyaç sahipleri olan katılımcı gruptan daha ayrıntılı bilgi edinilmek istenmesidir.

Aşağıda Katılımcıların “Benim Ailem Programının başlangıçtaki ihtiyaç ve beklentilerinizi karşıladığını düşünüyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı çizelge 5 'te verilmektedir.

Çizelge 5- *Katılımcıların “Benim Ailem Programının başlangıçtaki ihtiyaç ve beklentilerinizi karşıladığını düşünüyor musunuz?” sorusuna ilişkin görüşlerinin dağılımı*

	f	%
Evet	264	88.0
Hayır	1	0.3
Kısmen	33	11.0
Toplam	298	99.3

Görüldüğü üzere katılımcıların büyük çoğunluğu Benim Ailem programının ihtiyaç ve beklentilerini karşıladığı görüşündedir. Bu konuda olumsuz görüşe sahip sadece 1 katılımcı vardır. Yaklaşık 1/10'u ise bu ihtiyaç ve beklentilerin kısmen karşılandığını belirtmektedir.

Katılımcılardan karşılanmadığını düşündükleri ihtiyaç ve beklentileri yazmaları istendiğinde çok azı bu konuda görüş bildirmiştir. Katılımcılar arasından üç kişi konuların yeterince detaylı olmadığını, 8 katılımcı kursun 18 haftalık süresinin az bulunduğunu ve eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamak için

bu sürenin yetersiz olduğunu, 2 kişi ise kurs sırasında kreşte bulunan çocuklarına verilen eğitimi yeterli bulmadığını belirtmişlerdir. Görüldüğü üzere, karşılanmadığı belirtilen ihtiyaçlar daha çok eğitim koşulları ile ilgilidir.

Yetişkin eğitiminde katılımcıların ihtiyaçlarının karşılanması özellikle üzerinde önemle durulan bir husustur, bu bir nevi yetişkin eğitiminin en temel amaçlarından biridir. Dolayısıyla katılımcıların ihtiyaçlarını karşılamayan eğitim programlarına katılımın yüksek olması beklenemeyeceği gibi verim de elde edilemez. Benim Ailem programına devam eden katılımcılardan elde edilen yukarıdaki veriler neticesinde, programın katılımcıların ihtiyaç ve beklentilerini büyük oranda karşıladığı söylenebilir.

Benim Ailem Programının katılımcıların ihtiyaç ve beklentilerini karşılama durumu eğitmenler grubuna da sorulmuş, görüşleri alınmıştır. Eğitmenlerin “program katılımcıların eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamaktadır” ifadesine katılım düzeyleri çizelge 6'da verilmektedir;

Çizelge 6- Eğitmenlerin “program katılımcıların eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamaktadır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Kısmen Katılıyorum	3	6,2		
Büyük Ölçüde	21	43,8		
Tamamen	24	50,0		
Toplam	48	100,0	4.44	0,62

Görüldüğü üzere eğitmenler, programın katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılama durumuna “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Hem katılımcılar hem de eğitmenler grubunun yukarıdaki sorulara verdiği cevaplar birbirini destekler niteliktedir, bir başka deyişle hem eğitmenler hem de katılımcılar Benim Ailem Programının katılımcıların ihtiyaç ve beklentilerini karşıladığı görüşündedirler.

Katılımcı ve eğitmenlerin ihtiyaç ve beklentilerin başarıyla karşılandığı yönündeki görüşleri, başlangıçta ihtiyaçların isabetli bir şekilde tespit edilip ona göre programın tasarlandığının bir göstergesidir.

Benim Ailem Programının Hedeflerinin Yetişkin Eğitimi Program Geliştirme Sürecine Uygun Olarak Belirlenmesine İlişkin Bulgular

Bir programın tasarlanması sürecinin başında hangi özellikleri bireyin kazanacağı belirlenmesi, bir başka deyişle eğitim etkinliğinin hedeflerinin neler olacağı saptanması önem kazanmaktadır. Eğitimde hedefler; öğretimi yönlendirmesi, öğretme-öğrenme işleminin sınırlarını çizmesi ve ölçmelere kılavuzluk etmesi açısından gerekli görülmektedir (Demirel, 2007,105). Yetişkin eğitiminde ihtiyaçlara dayalı olarak belirlenmiş hedefler; kapsam, öğretim yöntemleri, eğitim materyalleri vb. hakkında bilinçli kararlar vermeyi sağlar (Kowalski, 1988, 140).

Ornstein ve Hunkins'e göre (1988, 268-279) *amaç*, *hedef* ve *kazanım* kavramları sıklıkla birbirine karıştırılan, kimi zaman da birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. Amaçlar (aims); gelecekte gerçekleştirilmesi planlanan, ürün yada davranışlara yön ve şekil veren genel ifadelerdir. Amaçlar ideal durumu yansıtan çıkış noktalarıdır, aynı zamanda amaçlar eğitimcilere eğitim süreci boyunca rehberlik eden değer yargılarını yansıtır. Hedefler (goals); bir eğitim programının uygulanması ile birlikte öğrenmenin gerçekleşmesi için yapılması gerekenler hakkında eğitimcilere daha geniş bir yönerge sağlar. Amaçlar eğitimin genel sürecinden bahseder. Amaçlara "hedef" denmesi için bir okul veya belli bir konu alanına ait eğitim programı ile ilgili olması gerekir (matematik dersi hedefleri gibi). Ayrıca hedefler de amaçlar gibi belli bir zaman diliminden bahsetmezler, eğer bir zaman verilecek olursa bu gelecek zaman diliminde olur. Kazanımlar (objectives) ise; amaç ve hedeflere kıyasla daha detaylı davranışa dönük olan ifadeleri içerir. Ayrıca kazanımlar amaç ve hedefler gibi uzun vadeli değil kısa dönemde gerçekleştirilebilecek ifadelerden oluşur. Kazanımlar şüpheye yer bırakmayacak kadar kesin, ölçülebilir, ulaşılabilir ve kaynağını aldığı amaç ve hedeflerle ilişkili olurken, aynı zamanda belli bir zaman diliminde gerçekleştirilebilir olmalıdır.

Benim Ailem Programı Uygulama Rehber Kitabı içinde 18 ünite bulunmaktadır. Bu üniteler dışında rehber kitapta, "GEP uygulamaları" ve "ev

ziyaretleri” başlıklarıyla iki ünite daha bulunmaktadır. Uygulama rehber kitabındaki üniteler için belirlenmiş olan çeşitli hedef ve kazanım ifadeleri bulunmaktadır. Programda hedeflerin “genel amaç” olarak adlandırıldığı dikkat çekmektedir. Benim Ailem Programı Uygulama Rehber Kitabındaki hedef ve kazanımlar incelendiğinde; toplam 29 hedefin altında 151 kazanım ifadesinin belirlendiği görülmektedir.

Benim Ailem Programında amaç cümlesi şeklinde ifade edilmemiş olsa da, programın amacının (aim) “0-6 yaş arasında çocuğu olan anne-babaların eğitilmesi” olduğu yer almaktadır.(MEB,2008,3).

Hedeflerin altında bulunan kazanımların ise bilişsel alanla ilgili olan 81 tanesinin bilgi basamağında, 17 tanesinin kavrama basamağında, 23 tanesinin uygulama basamağında olduğu; analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarında kazanım bulunmadığı, 5 tanesinin de duyuşsal alana ait kazanım ifadeleri olduğu, bütün kazanımlar içinde psiko-motor alana ait kazanımların yer almadığı görülmüştür. Programın hedefleri ve kazanımları (ek 7)’de verilmektedir.

Bunların dışında “merhaba ünitesi ve ev ziyaretleri”ne ilişkin ünitelerde yer alan toplam 25 adet kazanım eğitimcilerle yönerge niteliğinde ifadeler olup bu ifadelerin kazanım sayılması mümkün değildir.

Hedefler ve kazanımlar eğitim sürecinde istedik çıktı olmaları ve diğer önemli çıktılara yol göstermeleri nedeniyle dikkatle tasarlanması gereken cümlelerdir. Bunun için yazılırken üzerlerinde önemle durulması gerekir. Hedefler; altında yer alan tüm kazanımları kapsayacak şekilde genel ve belli bir zamanda gerçekleştirilmesi öngörülmeyen ifadelerdir. Kazanımların ise gözlenebilir, ölçülebilir net davranış ifadeleri içermesi, kaynağını aldığı amaçla ilişkili olması ve sade ve açık bir üslupla yazılmış olması beklenir (Ornstein ve Perkins, 1988, 278-279)

Benim Ailem programı hedefleri ve kazanımları hedef yazma ilkelerine uygunluğu açısından incelendiğinde; hedeflerin kazanımları kapsayacak şekilde belli bir zaman dilimini öngörmeyen genel ifadelerden oluştuğu; kazanımların gözlenebilir ve ölçülebilir davranış ifadeleri içerdiği, bir başka deyişle davranışa dönük olarak yazıldığı; kaynağını aldıkları hedef ifadeleri ile doğrudan ilişkili oldukları; ve okuduğunda herkesin aynı anlamı çıkaracağı

sadelikte karmaşık olmayan cümlelerden oluştuğu; bu bağlamda hedef/kazanım yazma ilkelerine uygun oldukları gözlenmiştir.

Program geliştirme literatürü incelendiğinde; bir eğitim programında olması gereken hedef ve kazanım sayısına ilişkin herhangi bir sınırlama bulunmadığı görülmektedir. Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken husus; Benim Ailem programı kazanım ifadelerinin sınırlarının iyi çizilmiş olmasıdır. Demirel (2007, 112) bu konu ile ilgili olarak, kazanım ifadelerinin sınırlarının belli olması ve aralarında binişiklik bulunmaması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Benim Ailem programının 151 adet kazanım ifadesi incelendiğinde; her bir hedef ifadesi altında bulunan kazanımların birbiri ile binişik olmadığı, her birinin tek bir davranış kalıbını öngördüğü için sınırlarının iyi çizilmiş olduğu görülmektedir. Dolayısı ile Benim Ailem programı için belirlenen 29 hedefin altında 151 adet kazanım ifadesinin bulunmasının teknik açıdan uygun olduğu düşünülmektedir.

Öte yandan tüm eğitim kademeleri için hedef belirlenirken; hedeflerin açık ve anlaşılır olması, katılımcıların ihtiyaç ve beklentileri ile uyumlu olması, katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyleri ile uyumlu olması ve gerçekleştirilebilir olması gibi bazı kriterler dikkate alınır. Benim Ailem Programının hedeflerinin, taşıması gereken bu niteliklere uygunluğu, hedefler aşamasının daha çok teknik bilgi içermesi nedeniyle, ağırlıklı olarak eğitimler grubunun görüşlerine başvurularak değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur:

Hedeflerin Açıklığı ve Anlaşılabilirliği Durumu

Program planlama süreci dahilinde hedefler belirlenirken üzerinde durulması gereken hususlardan biri, hedef ifadelerinin programı kullanacak kişiler için şüpheye yer bırakmayacak şekilde açık ve anlaşılır bir dille yazılmış olmasıdır. Eğitimcilerin “program kılavuzunda belirtilen hedefler açık ve anlaşılır bir dille ifade edilmiştir” ifadesine katılım düzeyleri çizelge 7'de verilmektedir;

Çizelge 7- Eğitimcilerin “program kılavuzunda belirtilen hedefler açık ve anlaşılır bir dille ifade edilmiştir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	Ss
Büyük Ölçüde	20	41,7		
Tamamen	28	58,3		
Toplam	48	100,0	4,58	0,49

Görüldüğü üzere Benim Ailem Programı eğitimcileri, “program kılavuzunda belirtilen hedefler açık ve anlaşılır bir dille ifade edilmiştir” ifadesine “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Programdaki hedefler incelendiğinde ; hedef ifadelerinin okuyanda şüpheye yer bırakmayacak şekilde açık ve anlaşılır yazıldığı gözlenmiştir.

Hedeflerin açık ve anlaşılır bir biçimde ortaya konması hem programı kullanacak eğitimciler ve kurum personeli açısından hem de katılımcılar açısından önemlidir. Bilhassa pek çok kişinin farklı rollerle eğitim programının planlama ve uygulama sürecine dahil olduğu durumlarda hedef ifadelerinin net bir şekilde ortaya konması daha fazla önem taşır. Eğer hedefler açık olarak ortaya konmazsa bireyler ve kurum personeli arasında aynı amaca yönelik olmaktan kaynaklanacak birlik duygusu gerçekleşmeyebilir. Bunun ötesinde eğitim süreci ile ilgili birbirine zıt olabilecek sayısız farklı yorumlar oluşacağı için uzlaşma yerine kargaşa ortaya çıkacaktır (Houle, 1996, 190).

Eğitimcilerin bu ifadeye “tamamen” düzeyinde katılıyor olmaları, Benim Ailem programının hedeflerini açık ve anlaşılır bulduklarını göstermektedir. Eğitim görüşlerine göre, Benim Ailem programı planlanırken hedeflerin belirlenmesi aşamasında önemli bir gereklilik tam olarak yerine getirilmiştir.

Hedeflerin Katılımcıların Öğrenme İhtiyaçları ile Uyumlu Olması

Hedeflerin seçiminde dikkat edilmesi gereken bir başka husus da hedefler ile katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarının örtüşmesidir. Benim Ailem Programı hedeflerinin katılımcı grubun ihtiyaçlarını karşılmasına ilişkin eğitim görüşleri aşağıda sunulmaktadır; Eğitimcilerin “Programın hedefleri

katılımcıların eğitimsel ihtiyaçları ile uyumludur” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 8’de verilmektedir;

Çizelge 8- Eğitmenlerin “programın hedefleri katılımcıların eğitimsel ihtiyaçları ile uyumludur” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	Ss
Kısmen Katılıyorum	1	2,1		
Büyük Ölçüde	27	56,2		
Tamamen	20	41,7		
Toplam	48	100,0	4,40	0,53

Görüldüğü üzere Benim Ailem Programı eğiticileri, “programın hedefleri katılımcıların eğitimsel ihtiyaçları ile uyumludur” ifadesine “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar.

Katılanların ihtiyaçları ve programın amaçlarının örtüşmesi yetişkin eğitiminin temel felsefesinin bir gereğidir (Uysal, 2009, 221). Eğitmen görüşlerine göre, Benim Ailem Programında bu gerekliliğin oldukça başarılı bir şekilde yerine getirilmiş olduğu söylenebilir.

Hedeflerin Katılımcıların Hazırbulunuşluk Seviyelerine Uygun Olması

Hedeflerin seçiminde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyinin programın hedeflediği davranışları öğrenmelerine uygun olması, bir diğer ifadeyle, program planlamada hedefler belirlenirken katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyinin göz önüne alınmasıdır.

Ertürk(1998:91), hazırbulunuşluk kavramını, bireyin eğitim pazarına getirdiği özelliklerin tümü, olarak ifade etmektedir: Bireylerin bilgisi, zekası, yetenekleri, ilgileri, alışkanlıkları, tutumları, değerleri, hataları vb. onun hazır bulunuşluğunu açıklayan unsurlardır. Bloom (1979, 11), bilişsel giriş davranışları ve duyuşsal giriş özellikleri gibi hazır bulunuşlukla ilgili değişkenlerinin öğrenme ürününü belirlemekte olduğu görüşünü savunmaktadır. Dolayısıyla bireylerin öğrenmelerle ilgili hazır

bulunuşluklarında yapılacak belli değişiklikler ile bireyler arası farklar önemli ölçüde azaltılabilir.

Eğitim sürecinde öğrenmeyi doğrudan etkileyen hazır bulunuşluk ögesi program hedeflerinin belirlenmesi sırasında dikkate alınması gereken bir ölçüttür. Eğitimcilerin “Katılımcıların hazırbulunuşluk düzeyleri programın hedeflediği davranışları öğrenmelerine uygundur” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 9’da verilmektedir;

Çizelge 9- Eğitimcilerin “Katılımcıların hazırbulunuşluk düzeyleri programın hedeflediği davranışları öğrenmelerine uygundur” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	Ss
Çok Az Katılıyorum	2	4,2		
Kısmen Katılıyorum	9	18,8		
Büyük Ölçüde	24	50,0		
Tamamen	12	25,0		
Cevapsız	1	2,1		
Toplam	48	100,0	3,98	0,79

Görüldüğü üzere Benim Ailem Programı eğitimcileri, “katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyleri programın hedeflediği davranışları öğrenmelerine uygundur” ifadesine “büyük ölçüde” katılmaktadırlar.

Ancak yukarıdaki soruya eğitimcilerin yaklaşık beşte birinin “kısmen” ya da “ çok az” düzeyinde katılıyor olması dikkate alındığında, bazı eğitimcilerce katılımcıların bir kısmının hazırbulunuşluklarının programın hedeflediği davranışları öğrenmek için uygun görülmediği anlaşılmaktadır.

Bazı katılımcıların hazırbulunuşluklarının Benim Ailem programı için uygun görülmemesinin nedeni, odak grup görüşmesi yapılmış eğitimcilerce şöyle açıklanmıştır:

Katılımcıların seviyeleri düşük, ama hedef kitle zaten varoş. Okuma-yazma bilmeyen anneler de var, üniversite mezunu anneler de geliyor. Avukat, diş

hekimi gibi meslek sahipleri var. Genel anlamda program zaten okuma-yazma bilmeyen annelerin seviyelerine göre düşünülmüş bir programdır.

Görüldüğü üzere, odak grup görüşmesinde eğitimciler farklı eğitim seviyelerinden katılımcıların bulunduğunu ama programın hedef kitlesinin alt sosyo-ekonomik kesimde bulunan anneler olduğunu belirtmektedirler. Benim Ailem Programı okuma-yazma bilmeyen kesim hedef alınarak planlanmış bir eğitim programı ise ve okuma-yazma bilmeyen annelerin seviyelerine göre düşünülmüş ise programın hedeflediği davranışların alt eğitim düzeyindeki katılımcılara kolaylıkla kazandırılması beklenir. Oysa bazı katılımcıların hazırbulunuşluklarının bu programın hedeflediği davranışları öğrenmek için uygun olmadığı görüşü eğitimcilerin yaklaşık 1/5'i tarafından paylaşılmaktadır. Bu durum, Benim Ailem programının asıl hedef kitlesi olduğu belirtilen alt eğitim seviyesinde bulunan ana-babalara uygunluğunun program planlama aşamasında yeterince sağlanmadığını düşündürmektedir.

Yukarıdaki soru ile ilişkili olarak katılımcıların “konuları anlamakta güçlük çekmiyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 10'da verilmektedir.

Çizelge 10- Katılımcıların “konuları anlamakta güçlük çekmiyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	Ss
Hiç Katılmıyorum	12	4,0		
Çok Az Katılıyorum	3	1,0		
Kısmen Katılıyorum	7	2,3		
Büyük Ölçüde	34	11,3		
Tamamen	227	75,7		
Cevapsız	17	5,7		
Toplam	300	100,0	4,62	0,93

Görüldüğü üzere katılımcılar kursta verilen konuları anlamakta güçlük çekmedikleri görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Eğitimcilerin “katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyinin, programın hedeflediği davranışları

öğrenmelerine uygun olduğu” görüşünü katılımcılar da konuları anlamakta güçlük çekmediklerini söyleyerek desteklemektedirler.

Katılımcıların hazır bulunuşluk seviyeleri ile ilgili olarak eğitmenlere de “Sizce katılımcıların programda yer alan bazı hedef davranışları öğrenmesinde güçlük yaşanmakta mıdır?” sorusu sorulmuştur. Eğitmenlerin bu soruya verdikleri yanıtların dağılımı çizelge 11'de verilmektedir;

Çizelge 11- Eğitmenlerin “Sizce katılımcıların programda yer alan bazı hedef davranışları öğrenmesinde güçlük yaşanmakta mıdır?” ifadesine ilişkin görüşlerinin dağılımı

	f	%
Evet	3	6,2
Hayır	18	37,5
Kısmen	27	56,2
Toplam	48	100,0

Bir önceki çizelge'de katılımcıların konuları anlamakta güçlük yaşamadıklarını belirtmelerine rağmen, görüldüğü üzere Benim Ailem eğitmenlerinin yarısından çoğu bazı hedef davranışların öğretilmesinde katılımcıların kısmen sorun yaşadıklarını belirtmektedirler. Öte yandan çizelge 9'da eğitmenlerin çoğunluğu katılımcıların hazır bulunuşluk düzeylerinin programın hedef davranışlarını öğrenmeleri için büyük ölçüde yeterli olduğu görüşünü savunurken, bu soruda “bazı” hedeflerin öğretilmesinde “kısmen” sorun yaşandığı vurgulanmaktadır.

Eğitmenler ile yapılan odak grup görüşmesinde;ne tür hedeflerin kazandırılmasında katılımcıların güçlük yaşadıkları sorulduğunda aşağıdaki yanıt alınmıştır:

-Mesela “ben dili” nin kullanılmasının öğretiminde güçlük yaşıyoruz. - kendini ifade etme hedefleri, doğru davranış kazandırma, iletişim engelleri, olumlu disiplin yöntemlerinin kazandırılması ile ilgili hedeflerin kazandırılmasında güçlük yaşıyoruz.

Eğitmenlere bu hedeflerin kazandırılmasında neden güçlük yaşıyor olabileceklerini de şöyle açıklamışlardır:

Annelerin bazılarının eğitim seviyeleri çok düşük. Biz dersleri onların seviyelerine uygun hale getirmeye çalışıyoruz. Ancak kimi anneler bazı davranışları kazanmakta güçlük yaşıyorlar, yeni öğrenmelere açık olmayabiliyorlar.

Görüldüğü üzere, öğretmenler “katılımcıların programda yer alan bazı hedef davranışları öğrenmesinde güçlük yaşamalarını”; katılımcı annelerin bazılarının eğitim seviyelerinin düşüklüğüne ve yine bazı katılımcıların yeni öğrenmelere karşı direnç göstermelerine bağlamaktadırlar.

Hedeflerin Gerçekleştirilebilirliğinin Ölçülebilir Olmasına İlişkin Bulgular

Program planlanırken yerine getirilmesi gereken bir başka husus da hedeflere ulaşılabilirliğin çeşitli değerlendirme metotları kullanılarak ölçülebilir olmasıdır. Öğretmenlerin “hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı çeşitli değerlendirme yöntemleri kullanılarak ölçülebilir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 12’de verilmektedir:

Çizelge 12- Öğretmenlerin “Hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı çeşitli değerlendirme yöntemleri kullanılarak ölçülebilir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	5	10,4		
Çok Az Katılıyorum	2	4,2		
Kısmen Katılıyorum	10	20,8		
Büyük Ölçüde	15	31,2		
Tamamen	15	31,2		
Cevapsız	1	2,1		
Toplam	48	100,0	3,70	1,26

Görüldüğü üzere Benim Ailem öğretmenleri, “hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı çeşitli değerlendirme yöntemleri kullanılarak ölçülebilir” ifadesine “büyük ölçüde” katılmaktadırlar. Öğretmenler grubunun bir kısmı ise bu ifadeye kısmen veya daha az katılmaktadır.

Hedeflere ulaşılabilirliğin ölçülebilir olması hedeflerde bulunması gereken bir özelliktir. Çünkü ölçülebilirlik hedeflerin nitelik, nicelik, maliyet,

zaman ve istenen ürün bağlamında değerlendirilebilir olmasını; öğrenenin ne öğrendiğini anlayabilmesini; çıktılar yani ürün için belli nitel ve nicel standartlar konulmasını sağlar (Gboku ve Lekoko, 2007, 92). Genel anlamda, eğitimlerce Benim Ailem programı hedeflerinin ulaşılabilirliğinin değerlendirme yöntemleri kullanarak ölçülebileceği düşünülmektedir.

Hedeflerin Gerçekleştirilebilir Olması

Program hedeflerinin katılımcıların var olan yaşam koşulları içinde gerçekleştirilebilir olması, hedef belirlerken dikkat edilmesi gereken bir başka husustur. Eğitimlerin “programın hedefleri, katılımcıların var olan yaşam koşulları içinde gerçekleştirilebilir niteliktedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 13'te verilmektedir;

Çizelge 13- Eğitimlerin “programın hedefleri, katılımcıların var olan yaşam koşulları içinde gerçekleştirilebilir niteliktedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	Ss
Hiç Katılmıyorum	2	4,2		
Kısmen Katılıyorum	9	18,8		
Büyük Ölçüde	19	39,6		
Tamamen	18	37,5		
Toplam	48	100,0	4,06	0,97

Görüldüğü üzere Benim Ailem eğitimleri “programın hedefleri, katılımcıların var olan yaşam koşulları içinde gerçekleştirilebilir niteliktedir” ifadesine “büyük ölçüde” düzeyinde katılmaktadırlar. Eğitimler grubunun yaklaşık 1/5’lik bir kısmı ise hedeflerin gerçekleştirilebilir olduğu görüşüne “kısmen” düzeyinde katılmaktadır.

Hedefler ne idealde olması gerekenleri tasvir etmeli ne de gerçek hayatta gerçekleşmesi mümkün olmayan şeyleri temsil etmelidir. Bir hedefte olması gereken özellik, geçerli olmasından çok gerçekleştirilebilir olmasıdır, gerçekleştirilmesi mümkün olmayan hedefler belirlemek zaman ve emek

kaybına neden olacaktır (Caffarella, 1994,103). Eğitimcilerin çoğunluğunun Benim Ailem programı hedeflerinin katılımcıların içinde buldukları yaşam koşulları içinde gerçekleştirilebilir olduğu görüşünde olmaları, hedeflerin gerçekçi bir bakış açısı ile tasarlandığını ortaya koymaktadır. Ancak bazı eğitimciler bu görüşe daha az katılım göstermektedirler.

Hedef belirlerken dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise bir eğitim programında yer alan hedeflerin eğitim vasıtasıyla katılımcılara kazandırılabilir olmasıdır. Bu durum o programın var oluşu nedenidir. Eğitimcilerin “programın hedefleri katılımcılara kazandırılacak düzeydedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge14'te verilmektedir;

Çizelge 14- Eğitimcilerin “programın hedefleri katılımcılara kazandırılacak düzeydedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	Ss
Kısmen Katılıyorum	2	4,2		
Büyük Ölçüde	25	52,1		
Tamamen	19	39,6		
Cevapsız	2	4,2		
Toplam	48	100,0	4,37	0,57

Görüldüğü üzere Benim Ailem eğitimcileri “programın hedefleri katılımcılara kazandırılacak düzeydedir” ifadesine “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Bu durumun program hedeflerinin gerçekçi bir şekilde belirlendiğinin bir göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Benim Ailem Programının İçeriğinin Yetişkin Eğitimi Program Geliştirme Sürecine Uygun Olarak Tasarlanmasına İlişkin Bulgular

Program planlama sürecinin üçüncü önemli ayağı içeriğin belirlenmesi aşamasıdır. Bu aşamada “ne” öğretilene karar verilir. İçerik, geleneksel program planlama anlayışına göre olguların ve olayların, ezberlenmek üzere, ansiklopedik bir şekilde bir araya getirilmesi değil, yaşama alanlarının anlam

taşıyan bölümlerinin aktif bir çabayla düzenlenmesidir. Günümüzde içeriğin seçimi, yapısı ve içeriğe ilişkin kavramlar üzerinde daha fazla durulmaktadır (Varış, 1996, 114).

Bir yetişkin eğitimi olan Benim Ailem Programının içeriği ilk olarak Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesince “0-4 Yaş Anne-Çocuk Eğitimi Programı” adı altında belirlenmiştir. 2003 yılında bu içerik “0-6 Yaş Aile Çocuk Eğitimi” programı adıyla geliştirilmiş ve yenilenmiştir. 2006 yılında ise var olan içerik Xpertise firması tarafından yeniden tasarlanıp bugünkü halini almıştır.

Benim Ailem Programının içeriğinin nelere dikkat edilerek ve nasıl belirlendiğini Xpertise firması uzmanları şu şekilde açıklamışlardır :

İçeriği belirlerken UNİCEF’in “programın kullanıcı dostu olması, çocuk haklarının önemini vurgulaması, cinsiyet ayrımcılığını önlemeyi amaçlaması, sürdürülebilir olması ve güncel bilgileri içermesi” gibi kriterlerini temele aldık. Daha önce 25 hafta için hazırlanan içeriğin bazı bölümlerini kısalttık, temel bilgilere yer vermesine dikkat ettik. Her bir modülün(ünite) adını koyarken özellikle daha sempatik isimler içermesini özgün ünite başlıkları ihtiva etmesine özel dikkat ettik. Şöyle ki; kadına yönelik şiddet modülünün adını kadın olmak, çocuk ihmal ve istismarının adını neler oluyor hayatta gibi daha yumuşak ifadeler içeren başlıklarla ifade ettik. Baba mektupları hazırlayarak babaları da programa dahil ettik, daha önceki programda bu da yoktu. Her modülün sonuna kalıcılığı sağlaması için öykü ve anekdotlar koyduk. Bu süreç içinde gerektiğinde akademisyenlerden ve ilgili derneklerden danışmanlık aldık. Bir ön uygulama yaparak her modülü önce uyguladık ve eksiklerine baktık, bu süreç boyunca tüm gelişmelerden MEB ve UNİCEF’i haberdar ettik (1. Görüşmeci).

İçerik belirlenirken öğretmenlerin ve katılımcıların istekleri, Milli Eğitim Bakanlığı ve SHÇEK’in görüşleri ve UNİCEF’in öncelikli konuları(kadın sağlığı, aile içi şiddet, kadının sosyalleşmesi gibi konular) dikkate alınmıştır (2. Görüşmeci).

İçeriği öncelikle ihtiyaç analizi çalışmalarından gelen sonuçları dikkate alarak belirledik. Çünkü bu sonuçlarda öğretmenlerin ve katılımcıların talepleri yer alıyordu. Bunlar dışında Milli Eğitim Bakanlığının ve UNİCEF’in isteklerini ve akademisyenlerin de tavsiyelerini dikkate aldık (3. Görüşmeci).

Daha önce de söylediğim gibi programı ele aldığımızda 0-2, 2-4, 4-6 yaş aralığını kapsayan üç bölümdü. Biz onları birleştirip 0-6 yaş arası olarak düzenledik. Programın içeriğine yönelik çok fazla değişiklik yapmadık. Sadece içerikteki yanlış ve eski sayılabilecek bilgileri ayıkladık(mesela tuvalet alışkanlığının verilmiş yaşı gibi), içeriğin gelişim dönemlerine uygun bir şekilde yapılandırılmasını sağladık. uzun bölümleri kısalttık. Daha çok içeriğin ailelere verilmiş yöntemine müdahale ettik. Biz hazırladığımız içerik taslağını konuyla ilgili bakanlıklara gönderdik, o bakanlıklardaki uzmanlar bilgileri inceleyip gereken düzeltmeleri yapıp onayladılar. Öte yandan alan uzmanı akademisyenlerle sürecin belli dönemlerinde toplantılar yaptık, onlardan dönütler aldık, gerektiğinde hazırladığımız metinleri onlara gönderip görüşlerini aldık (4. Görüşmeci).

İçeriği belirlerken öncelikle “anne-çocuk iletişimi” konusu üzerinde durup bu konuyu temel aldık, buradaki amacımız; annelerin öncelikle çocukları ile sağlıklı iletişimde bulunmayı öğrenmeleri, sonra gelişimlerine katkıda bulunabilmeleri idi. Bu konudan sonra “anneler çocuklarının gelişimini nasıl destekleyebilir?” sorusunun cevaplarını aradık ve modüllerimizi ona göre tasarladık. Akabinde annelerin özel ihtiyacı olan konuları sıraladık(güvenli annelik ve kadın olmak gibi). En son da çocukların ihmal ve istismarını önlemek konusunda anneleri bilgilendirmek amacı ile bu konu üzerinde durduk (5. Görüşmecisi).

Görüldüğü üzere, Benim Ailem programı yeniden tasarlanırken içerik; katılımcılar ve eğitimcilerin ihtiyaç analizi sonuçlarına, MEB ve UNICEF’in öncelikli konularına, alan uzmanlarının görüşlerine dayanılarak belirlenmiştir. İçerik, “anneler çocuklarının gelişimini nasıl destekleyebilir?” sorusundan yola çıkılarak tasarlanmaya başlanmış, böylelikle içeriğin yazımında anne-çocuk iletişimi konusu temele alınmıştır. İçeriğin belirlenmesinde dikkat edilen hususlar; içeriğin sürdürülebilir ve güncel olması, cinsiyet ayrımcılığını önlemeyi amaçlaması, çocuk haklarının önemini vurgulaması ve çocuk ihmal ve istismarını önlemeyi amaçlaması, kullanıcı dostu olması, bir başka deyişle eğitimciler için açık ve anlaşılır olması, ünite ya da modül başlıklarının özgün ve anlamlı olması, yanlış ve eksik bilgilerin yer almaması ve son olarak çocukların gelişim dönemlerine uygunluğudur. Programın içeriğinin yeniden tasarım süreci boyunca yazımı gerçekleştirilen modüller alan uzmanı akademisyenler ve ilgili bakanlık yetkililerine sunulmuş, görüşler doğrultusunda değiştirilmiştir.

Katılımcıların birer anne ve kadın olarak çocuklarının eğitiminde ve yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları sorunlardan yola çıkılarak hazırlanan içerik konu temellidir. Bu içerik teorik ve uygulama olmak üzere iki şekilde yapılandırılmıştır. Teorik içerik; genel olarak çocuk gelişimi, bebek bakımı, çocukla iletişim, çocukta olumlu davranış geliştirme, oyun ve oyuncaklar, sağlık ve beslenme konularını içeren 15 ünite kapsamında sunulmaktadır. Uygulamaya dönük etkinliklerin bulunduğu ikinci bölüm olan Gelişimsel Eğitim Programı (GEP) ise; 0-72 ay arası çocuklarla yapılacak etkinliklerden oluşan kitapçıklarla yürütülmektedir. GEP anne başta olmak üzere diğer aile bireylerinin her gün çocuk ile 10-15 dk. etkinlikte bulunduğu yaşına ve gelişim özelliğine uygun oyunlardan oluşur. Bu oyunların nasıl uygulanacağı haftalık olarak yapılan toplantılarda eğitimci rehberliğinde “uygulayarak” öğrenilip evde çocuklarla birlikte uygulanmaktadır(MEB, 2008, 19).

İçeriğin Program Hedefleri ile Uyumlu Olması Durumu

Yetişkinler için yapılan program planlama çalışmaları sırasında içerik belirlenirken birden farklı unsura dikkat etmek gerekir. Bunlardan ilki içeriğin programın hedefleri ile uyumlu olmasıdır. Bunun dışında içerik; katılımcıların ihtiyaçlarını karşılamalı, bireyler arası farklılıkları dikkate alacak şekilde esnek olarak planlanmalı, yetişkinlerin günlük hayatlarında ve ileride karşılaşmaları muhtemel sorunlarla ilişkili olmalı, güncel bilgiler içermeli ve son olarak yetişkinlerin yaşam deneyimlerinin işe koşulmasına olanak sağlamalıdır.

Yetişkin eğitimi için içerik planlanırken dikkate alınması gereken temel çıkış noktası program hedefleridir. İçerik belirlenirken üzerinde durulan en önemli unsur, içeriğin programın hedeflerinin gerçekleştirilmesine hizmet etmesidir. Eğitimcilerin “İçerik, programın amaçlarını gerçekleştirilmesini sağlamaktadır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 15'te verilmektedir;

Çizelge 15- Eğitimcilerin, “İçerik, programın amaçlarını gerçekleştirilmesini sağlamaktadır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Kısmen Katılıyorum	2	4,2		
Büyük Ölçüde	29	60,4		
Tamamen	17	35,4		
Toplam	48	100,0	4,31	0,55

Görüldüğü üzere eğitimciler Benim Ailem programının içeriğinin programın hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak tasarlandığı görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar.

Bir yetişkin eğitimi programının içeriğinin seçiminde başlangıç noktası eğitim hedefleridir (Caffarella, 1994, 186 ve Demirel 2007, 110) . İçeriğin seçiminde eğitim hedefleri baz alınırken bir yandan da içerik, hedeflerin gerçekleştirilmesi için kaynak görevi görür (Varış, 1996,116). Bir eğitim programı için içerik belirlenirken başlangıçta belirlenmiş eğitim hedef ve davranışlarının her biri için nasıl bir içeriğin gerekli olduğu saptanır

(Demirel,2007,121). Programın hedeflerinin gerçekleşmesini sağlayamayacak bağıntısız bir içerik; hedefler ve katılımcılara sunulan eğitim muhtevası arasındaki uyumu bozacağı için programdan beklenen verimin elde edilmesine engel olacaktır.

Eğitmenlerin Benim Ailem Programının içeriğinin programın hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak tasarlanmış olduğu görüşüne büyük bir çoğunlukla katılmalarının, programın planlanması sırasında içerik ile ilgili önemli bir gerekliliğin yerine getirilmiş olduğunun bir göstergesi olduğu söylenebilir.

İçeriğin hedeflerle olan uyum durumu uygulama etkinliklerini içeren Gelişim ve Eğitim Programı(GEP) kapsamında da incelenmiştir. Eğitmenlerin “GEP kitabındaki etkinlikler istendik davranış geliştirmede nitelik açısından yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 16'da verilmektedir;

Çizelge 16- Eğitmenlerin “GEP kitabındaki etkinlikler istendik davranış geliştirmede nitelik açısından yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	1	2,1		
Çok Az Katılıyorum	4	8,3		
Kısmen Katılıyorum	11	22,9		
Büyük Ölçüde	11	22,9		
Tamamen	21	43,8		
Toplam	48	100,0	3,98	1,1

Görüldüğü üzere eğitmenler Gelişim Eğitimi Kitaplarındaki(GEP) etkinliklerin hedeflenen davranışları geliştirmeye yönelik hazırlandığını ve yeterli olduklarını “büyük ölçüde katılıyorum” seviyesinde olumluymışlardır. Bu görüşe “kısmen” veya “çok az” katılanların oranı ise diğer sorulara verilen cevaplar ile kıyaslandığında oldukça yüksektir. Bu sonuçlara bakıldığında; eğitmenlerin çoğunluğunun GEP kitaplarında sunulan etkinliklerin hedef davranışları kazandırmaya yönelik hazırlandığını, bir başka deyişle etkinliklerin hedeflerle uyumlu olduğunu yüksek bir olumlama ile

düşündükleri, belli bir kesimin ise bu konuda tereddütlerinin bulunduğu görülmektedir.

GEP kitaplarının hedef davranışları gerçekleştirmek için yeterli olup olmadığı hususu odak grup görüşmesinde öğretmenlere sorulmuş ve şu yanıt alınmıştır:

GEP kitaplarındaki etkinlikler hedefleri gerçekleştirmek için yeterli değil. GEP'lerin seviyesi çocukların ihtiyacının altında. Çok basit, anneler de çoğu zaman bundan şikayet ediyorlar.

Görüldüğü üzere, yukarıdaki çizelgede GEP etkinliklerinin hedeflenen davranışları geliştirmeye yönelik hazırlandığı görüşüne daha az katılım gösteren öğretmenler GEP kitaplarındaki etkinliklerin oldukça basit olmaları nedeniyle kimi zaman hedefleri gerçekleştirmeye hizmet edemediğinden bahsetmektedirler.

Üzerinde durulması gereken bir başka husus ise;GEP kitabındaki etkinliklerin kursta verilen teorik bilgiyi destekleyip desteklemediğidir. Öğretmenlerin “GEP kitabındaki etkinlikler kursta verilen teorik bilgiyi desteklemektedir” ifadesine katılım düzeyleri ile katılımcıların “GEP kitabındaki etkinlikler sınıfta anlatılanları desteklemektedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 17’de verilmektedir.

Aşağıda çizelge 17’de görüldüğü üzere, öğretmenler ve katılımcılar GEP kitabında sunulan etkinliklerin kursta verilen teorik içerik ile ilişkili olduğu görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Öte yandan yapılan t testi sonucunda iki grubun bu soruya verdikleri cevaplar arasında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Her iki grubun da “tamamen” düzeyinde katıldıklarını belirtmelerine karşın çıkan bu farklılık öğretmenlerin katılma derecelerinin katılımcıların katılma derecelerinden daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ayrıca öğretmenler arasında bu ifadeye daha az katılım gösterenlerin oranı ise dikkate değerdir. Elde edilen sonuca bakıldığında; öğretmenlerin çoğunluğunun GEP kitaplarının teorik içerikle bağlantılı olarak hazırlandığı ve onu desteklediği görüşünde olduğu, ancak öğretmenlerin yaklaşık 1/5'inin bu konuda daha az olumlu görüşe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 17- Eğitmenlerin “GEP kitabındaki etkinlikler kursta verilen teorik bilgiyi desteklemektedir” ifadesine katılım düzeyleri ile katılımcıların “GEP kitabındaki etkinlikler sınıfta anlatılanları desteklemektedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	Eğitmenler				Katılımcılar				t	p
	f	%	\bar{X}	ss	f	%	\bar{X}	Ss		
Hiç Katılmıyorum					5	1,7				
Çok Az Katılıyorum	3	6,2			3	1,0				
Kısmen Katılıyorum	10	20,8			18	6,0				
Büyük Ölçüde Katılıyorum	12	25,0	4,15	0,96	33	11,0	4,65	0,79	3,96	0,00
Tamamen Katılıyorum	23	47,9			224	74,7				
Cevapsız					17	5,7				
Toplam	48	100,0			300	100,0				

GEP kitaplarının teorik bilgi ile ilişkili olma durumu odak grup görüşmesinde sorulmuş ve şu yanıt alınmıştır :

GEP’ler teorik bilgiden çok farklı değil de GEP’lerde yeteri sayıda etkinlik yok. Mesela teorikte “sosyal gelişim” konusunu işliyoruz, ama GEP’lerde sosyal gelişime yönelik çok fazla etkinlik yok. Üç tane var. Yeterli değil. Bir başka örnek, mesela “Duygusal Gelişim” konusunda annenin çocuğa dönüt vermesi ile ilgili GEP etkinliğinde sadece “aferin” deniyor, detaylı değil. GEP’ler ne tam anlamıyla teoriği karşılıyor, ne de uygulama anlamında çocukların ihtiyaçlarını karşılıyor.

Görüldüğü üzere eğitmenler GEP kitaplarının teorik içerikten çok farklı olmamasına rağmen bu kitaplarda yer alan etkinliklerin sayısının yetersiz olduğunu düşünmektedirler.

İçeriğin Katılımcıların Öğrenme İhtiyaçlarını Karşılama Durumu

İçeriğin belirlenmesi sırasında yerine getirilmesi gereken bir başka önemli gereklilik de programın içeriğinin katılımcıların öğrenmek istedikleri bilgileri içermesidir. Bir başka deyişle, yetişkin eğitiminde sunulacak içerik

katılımcıların öğrenme ihtiyaçları ile ilintili olmalıdır. Öğitmenlerin “Program katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır” ifadesi ile katılımcıların “kursta anlatılan konular öğrenme ile ilgili ihtiyaçlarımı karşılamaktadır” ifadelerine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 18’de verilmektedir;

Çizelge 18- Öğitmenlerin “Program katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır” ifadesi ile katılımcıların “kursta anlatılan konular öğrenme ile ilgili ihtiyaçlarımı karşılamaktadır” ifadelerine katılım düzeylerinin dağılımı

	Öğitmenler				Katılımcılar				t	p
	f	%	\bar{X}	ss	f	%	\bar{X}	Ss		
Hiç Katılmıyorum					6	2,0				
Çok Az Katılıyorum										
Kısmen Katılıyorum			4,35	0,62	16	5,3	4,63	,090	1,69	0,09
Büyük Ölçüde Katılıyorum	31	64,6			50	16,7				
Tamamen Katılıyorum	17	35,4			219	73,0				
Cevapsız					9	3,0				
Toplam	48	100			300	100				

Görüldüğü üzere öğretmenler, Benim Ailem programının katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşıladığı görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Dolayısı ile öğretmenlerin Benim Ailem programının içeriğinin katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşıladığı görüşünde oldukları söylenebilir. Öğitmenler grubu ile benzer şekilde, katılımcıların tamamına yakını da Benim Ailem programının öğrenme ile ilgili ihtiyaçlarını karşıladığı fikrine tamamen katılmaktadırlar. Öte yandan yapılan t-testi sonucunda iki grubun da bu soruya verdikleri cevaplar arasında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Yetişkin eğitiminde içeriğin belirlenmesi okul eğitimindeki içerik seçiminden büyük ölçüde farklılık gösterir. Bu farklılık; öğrenen grubun ihtiyaçlarının çok fazla heterojenlik göstermesinden kaynaklanmaktadır (Kowalski, 1988, 142). Yetişkin eğitiminde öğrenen grup, yapısı gereği birbirinden farklı eğitimsel seviyelerden, yaşlardan ve sosyal çevrelerden gelen insanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle yetişkin eğitiminde içerik

belirlenirken bireylerin birbirinden farklı ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekmektedir. Programın içeriği belirlenirken öğretmenin veya kurumun ihtiyaçlarından ziyade katılımcıların ihtiyaçlarına göre bir içerik düzenlenmesi daha uygun olur (Gboku ve Lekoko, 2007, 98). Yetişkinlerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine cevap veren bir içerik, onların eğitim etkinliklerine katılımını garantiler (Smith, Aker ve Kidd, 1970, 403). Tracey(1992, 117) de bu görüşü destekleyerek yetişkinlerin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak konuları içeren bir program ilgi çekici olmayacağı gibi katılımcılara belirgin bir fayda sağlamayıp katılım sayısının düşmesine yol açacağını belirtmektedir.

Benim Ailem programının içeriğinin katılımcıların öğrenme ile ilgili ihtiyaçlarını karşıladığı hususunda katılımcılar ve eğitimciler grubunun hemfikir olmaları, programın içeriği ile ilgili gerekliliğin yerine getirilmiş olduğunu göstermektedir.

Yetişkin eğitiminde içeriğin katılımcılar için ilgi çekici olması üzerinde durulması gereken bir diğer konudur. Yetişkinler bazı davranışların kendilerine mutluluk getireceğini ya da bireysel, toplumsal, mesleki bazı sorunlarının çözümüne yardımcı olacağını düşünür; ve bu amaçla, bazı bilgileri öğrenmeye karşı güdülenir. Bu güdülenme sonucunda edinmek istediği öğrenme deneyimleri yetişkinlerin *ilgi odağını* oluşturur (Duman, 1999, 104). Yetişkinlerin eğitimi için belirlenen içeriğin de bu ilgi odağının kapsamı dahilinde olması gerekir. Bireyler için ilgi çekici olmayan bir içerik; onları eğitim almaya yeterince güdülemeyeceği için katılım da zaman içinde düşüş gösterecektir. Bu bağlamda katılımcıların “Anlatılan konular ilgi çekicidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 19’da verilmektedir:

Aşağıda görüldüğü üzere katılımcılar Benim Ailem Programının içeriğinin kendileri için ilgi çekici olduğu görüşüne “tamamen” katılmakta olduklarını belirtmişlerdir. Kursun içeriğinin ilgi çekici olduğu görüşüne daha az katılım gösterenlerin oranı oldukça az iken belli bir kesim de bu soru ile ilgili olumlu yada olumsuz görüş bildirmeyip soruyu cevapsız bırakmışlardır.

Çizelge 19- Katılımcıların “Anlatılan konular ilgi çekicidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	3	1,0		
Çok Az Katılıyorum	2	,7		
Kısmen Katılıyorum	12	4,0		
Büyük Ölçüde	54	18,0		
Tamamen	206	68,7		
Cevapsız	23	7,7		
Toplam	300	100,0	4,65	0,70

Bu maddeye katılma düzeyine bakıldığında katılımcıların Benim Ailem programı içeriğini oldukça ilgi çekici buldukları söylenebilir. Bir başka deyişle Benim Ailem programın başarısını ve programa katılımı artıran unsurlardan biri de Benim Ailem programının konusunun katılımcıların ilgi odağında yer almasıdır.

İçeriğin Katılımcılar arası Farklılıkları Dikkate Alacak Şekilde Esnek Olarak Belirlenmiş Olma Durumu

Benim Ailem programı içeriğinin farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip katılımcılara hitap edip katılımcılara arası farklılıkları dikkate alacak şekilde esnek olarak belirlenmiş olması ile ilgili olarak eğitimcilerin “İçerik, farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip katılımcılara hitap edebilmektedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 20’de verilmektedir:

Çizelge 20- Eğitimcilerin “İçerik, farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip katılımcılara hitap edebilmektedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Çok Az Katılıyorum	1	2,1		
Kısmen Katılıyorum	9	18,8		
Büyük Ölçüde Katılıyorum	23	47,9		
Tamamen Katılıyorum	15	31,2		
Toplam	48	100,0	4,08	0,76

Görüldüğü üzere Benim Ailem programı eğitimcileri, kurs içeriğinin farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip katılımcılara hitap ettiği görüşüne “tamamen” katılmaktadır. Ancak eğitimcilerin yaklaşık 1/5'inin bu ifadeye “çok az” ya da “kısmen” düzeyinde katıldığı da dikkat çekmektedir.

Bazı eğitimcilerin bu görüşe neden daha az katılmış olduklarını kendileri ile yapılan odak görüşmesinde sorulduğunda, aşağıdaki yanıt alınmıştır:

Dönem başladıktan bir yada iki hafta sonra bizler grubun yapısını az çok anlamış oluyoruz. Bazen konular katılımcılar için ağır gelebiliyor ya da seviyelerine göre basit kalabiliyor. Bu durumlarda konuları grubun yapısına göre ayarlayabiliyoruz.

Yetişkin eğitiminde katılımcı gruplar -örgün eğitimden farklı olarak- değişik yaş gruplarında olmaları nedeniyle birbirinden oldukça farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahiplerdir. Yetişkin eğitiminde birbirinden farklı eğitimsel, kültürel ve sosyal çevrelerden gelen bireylere verilecek bir eğitim için içerik belirlenirken bu farklılıkların dikkate alınması ve katılımcıların her birinin içerikten azami şekilde faydalanabilmesinin sağlanması önemlidir (Gboku ve Lekoko, 2007, 98).

Benim Ailem programı eğitimcilerinin de odak grup görüşmesinde vurguladıkları gibi her ne kadar Benim ailem programı içeriği herkese hitap edebilecek biçimde esnek olarak tasarlanmış ise de - grubun yapısının heterojen olması nedeniyle -kimi zaman farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip katılımcılara aynı şekilde hitap edemediği anlaşılmaktadır.

İçeriğin Gerektiğinde Tekrarı Sağlayacak Şekilde Planlanması

Yetişkin eğitiminde içeriğin belirlenmesi kadar içeriğin düzenlenmesi de önem taşır. İçeriği oluşturan konuların düzenlenmesi için kullanılan yöntemler arasında daha çok iki yöntem tercih edilmektedir. Bunlardan ilki doğrusal sıralama, diğeri ise sarmal sıralamadır. Doğrusal sıralama; konu alanının ardışık olarak sıralanmasıdır. Doğrusal sıralamada genellikle basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene doğru bir sıralama yapılır (Kowalski, 1988, 143). Bilimsel araştırmalar ve akademik bilgiler sunulacağı

zaman doğrusal sıralamanın yapılmasının daha uygun olduğunu söylemektedir (Posner and Strike, 1976). Diğer taraftan sarmal sıralamada ise içerik doğrusal bir sıra izlemez, daha önce öğrenilmiş konular gerektiğinde tekrar edilebilir. İçeriği bu tip yaklaşımla hazırlanmış programlar daha esnekler, ancak öğrenilecek konular ve öğrenme süresi kontrollüdür. Konuların yeri ve zamanı geldiğinde tekrar tekrar öğrenilmesi söz konusu olduğunda bu düzenlemeden yararlanılır (Demirel, 2007, 127).

Bu husus ile ilgili olarak öğretmenlerin “İçerik, daha önce öğrenilmiş konuların gerektiğinde tekrar edilmesini sağlayacak şekilde planlanmıştır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 21’de verilmektedir:

Çizelge 21- Öğretmenlerin “İçerik, daha önce öğrenilmiş konuların gerektiğinde tekrar edilmesini sağlayacak şekilde planlanmıştır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Çok Az Katılıyorum	2	4,2		
Kısmen Katılıyorum	3	6,2		
Büyük Ölçüde	25	52,1		
Tamamen	18	37,5		
Toplam	48	100,0	4,23	0,75

Görüldüğü üzere, öğretmenler grubunun tamamına yakını kurs içeriğinin tekrarlara olanak verecek şekilde planlanmış olduğu görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Öğretmenlerin görüşüne dayanılarak; Benim Ailem Programının içeriğinin daha önce öğrenilmiş konuların gerektiğinde tekrarını sağlayacak şekilde *sarmal sıralama yöntemi* kullanılarak düzenlendiği söylenebilir.

Yetişkin eğitimi söz konusu olduğunda içeriğin sarmal şekilde sıralanması oldukça önemlidir. Çünkü bu şekilde bir sıralama ile konular tekrarlara yer verecek şekilde esnek biçimde sunulacaktır. Ayrıca sarmal sıralama katılımcıların toplumsal, ailevi ve iş yaşamları ile ilgi kurulmasına

imkan sağladığı için yetişkin eğitiminin mantığına daha uygundur(Kowalski, 1988, 144).

İçeriğin Katılımcıların Günlük Hayatından Seçilmesi

Yetişkin eğitimi için içerik belirlenirken katılımcıların günlük hayatı ile konu alanları arasında mümkün olduğunca ilişki kurulmaya çalışılır. Varış'a göre konu alanları, bireyleri hayattan uzaklaştırıp başka alemlere götürmeye değil fakat kendilerine düşecek görevleri daha iyi yerine getirmeleri için kullanılmalıdır (1996,147). Bu bağlamda, eğitmenlerin “Kurs konuları, katılanların yaşamlarında karşı karşıya olduğu sorunlarla ilgilidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 22'de verilmektedir:

Çizelge 22- Eğitmenlerin “Kurs konuları, katılanların yaşamlarında karşı karşıya olduğu sorunlarla ilgilidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Kısmen Katılıyorum	2	4,2		
Büyük Ölçüde Katılıyorum	21	43,8		
Tamamen Katılıyorum	24	50,0		
Cevapsız	1	2,1		
Toplam	48	100,0	4,47	0,58

Görüldüğü üzere, Benim Ailem eğitmenleri programının katılımcıların yaşamlarında karşı karşıya oldukları sorunlarla ilişkili olduğu yargısına “tamamen” düzeyinde katılmaktadır.

Bu konuyla ilişkili olarak benzer bir soru da katılımcılara sorulmuş, görüş bildirmeleri istenmiştir. Katılımcıların “Dersler sırasında verilen örnekler günlük hayatımızdan seçilmektedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 23'te verilmektedir:

Aşağıdaki çizelgede görüldüğü üzere katılımcılar dersler sırasında verilen örneklerin günlük hayatlarından seçildiği görüşüne “tamamen” katılmaktadırlar. Bu veriler, eğitmenlerin çizelge 22'deki kurs konularının katılımcıların yaşamlarında karşı karşıya oldukları sorunlarla ilişkili olduğu”

yargısı ile paralellik gösterirken, dersler sırasında verilen örneklerin de eğitimler tarafından katılımcıların yaşamları ile bağdaştırıldığını göstermektedir.

Çizelge 23- Katılımcıların “Dersler sırasında verilen örnekler günlük hayatımızdan seçilmektedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}
Hiç Katılmıyorum	3	1,0	
Çok Az Katılıyorum	1	0,3	
Kısmen Katılıyorum	4	1,3	
Büyük Ölçüde Katılıyorum	54	18,0	
Tamamen Katılıyorum	242	80,7	
Cevapsız	13	4,3	
Toplam	300	100,0	4,79

Yetişkinler için içerik belirlenirken dikkat edilmesi gereken bir başka husus da içeriğin katılımcıların günlük hayatında karşı karşıya oldukları sorunlar ve durumlardan seçilmiş olması önemlidir. Çünkü katılımcıların içinde buldukları toplum, aile ve günlük hayatlarından seçilen konular, örnekler ve eğitim etkinlikleri katılımcılar için hem bir anlam ifade edecek hem de sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olacağı için ilgi çekici olacaktır (Gboku ve Lekoko, 2007, 99). Güneş de (1996, 93) bu görüşü destekleyerek yetişkinler için belirlenen bir içeriğin onların ailesi, işi ve çevresi ile ilgili olması gerektiğini, günlük işlerini daha iyi yapma yeteneği kazandırmasını ve var olan yaşam koşullarının düzelmesini sağlaması gerektiğini belirtmektedir.

Yetişkinler için içerik belirlenirken; sunulacak bilgi bütünüün katılımcıların sadece o dönemdeki öğrenme ihtiyaçlarını gidermesi değil, ileriki yaşamlarında karşılaşmaları muhtemel sorunların çözümleri ile ilgili ipuçları da sağlaması beklenir. Bu bağlamda eğitimcilerin “Kurs konuları, katılımcıların ileride karşılaşmaları muhtemel sorunlarla ilgilidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 24’te verilmektedir:

Aşağıda bu çizelgede görüldüğü üzere, Benim Ailem Programının eğitimcileri, kurs konularının katılımcıların ileride karşılaşmaları muhtemel

sorunlarla ilgili olduğu görüşüne “tamamen” düzeyinde katılım göstermektedirler.

Çizelge 24- Eğitmenlerin “Kurs konuları, katılımcıların ileride karşılaşmaları muhtemel sorunlarla ilgilidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Kısmen Katılıyorum	7	14,6		
Büyük Ölçüde	20	41,7		
Tamamen	21	43,8		
Toplam	48	100,0	4,29	0,71

Benzer bir ifadenin yer aldığı Çizelge 23’de verilen cevaplar ile kıyaslandığında; eğitmenlerin Benim Ailem programının içeriğinin katılımcıların daha çok güncel sorunları ile ilgili olduğunu düşündükleri, öte yandan kurs konularının katılımcıların ileride karşılaşmaları muhtemel sorunları da göz ardı etmediği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Yetişkin eğitimi doğası itibarıyla bireylerin günlük hayatlarında karşılaştıkları ve kısa sürede çözüm bulmak istedikleri sorunları temele alan bir eğitim türüdür. Bu aynı zamanda yetişkin eğitiminin okul eğitiminden farklılaştığı noktalardan biridir. Öte yandan bir yetişkin eğitimi faaliyetinin güncel sorunları olduğu kadar katılımcıların ileride karşılaşmaları muhtemel sorunları da içermesinin o program için bir artı özellik olduğu düşünülebilir.

İçeriğin Güncel Olması

Yetişkin eğitimi için içerik belirlenirken dikkat edilmesi gereken bir başka husus da içeriğin güncel bilgileri içermesidir. Eğitmenlerin “İçerikteki bilgiler günceldir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 25’te verilmektedir:

Aşağıda bu çizelgede görüldüğü üzere eğitmenler, içerikte sunulan bilgilerin güncel olduğu görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar.

Çizelge 25- Eğitimcilerin “İçerikteki bilgiler günceldir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Kısmen Katılıyorum	8	16,7		
Büyük Ölçüde	20	41,7		
Tamamen	20	41,7		
Toplam	48	100,0	4,25	0,72

Yeni bilgi birikimlerinin ve bilim ve teknolojideki hızlı bilgi patlamasının, programların içeriğine yansıtılamaması üzerinde durulması gereken önemli bir sorundur (Demirel, 2007, 120). Yetişkin eğitimi içeriği de diğer tüm öğretim kademeleri için tasarlanan içerik gibi çağımızdaki gelişme ve gerekliliklere göre şekillendirilmeli ve yenilenmelidir. Güncel bilgileri içermeyen bir eğitim günlük yaşantıya hizmet etmekten bir adım geride kalacağından amacına hizmet etmeyecek dolayısı ile bir süre sonra etkinliklere katılım ve başarı düşecektir. Katılımcıların Benim Ailem programına olan ilgilerinin ve katılım düzeylerinin yüksekliğinin bir nedeninin de; Benim Ailem programının içeriğinin güncel bilgiler içermesi olduğu söylenebilir.

İçeriğin Yetişkinlerin Deneyimlerinin İşe Koşulmasına Olanak Sağlaması

Yetişkinlerin eğitimi için içerik belirlenirken dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise içeriğin yetişkinlerin deneyimlerinin işe koşulmasına imkan tanımasıdır. Bu husus ile ilgili eğitimcilerin “İçerik yetişkinlerin deneyimlerinin işe koşulmasına imkan sağlamaktadır” ifadesine katılım düzeyleri ile katılımcıların “Ders sırasında görüş ve deneyimlerimi aktarma fırsatı bulabiliyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 26'da verilmektedir:

Çizelge 26- Eğitmenlerin “İçerik yetişkinlerin deneyimlerinin işe koşulmasına imkan sağlamaktadır” ifadesine katılım düzeyleri ile katılımcıların “Ders sırasında görüş ve deneyimlerimi aktarma fırsatı bulabiliyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	Eğitmenler				Katılımcılar				t	p
	f	%	\bar{X}	ss	f	%	\bar{X}	ss		
Hiç Katılmıyorum	1	2,1			6	2,0				
Çok Az Katılıyorum	6	12,5			4	1,3				
Kısmen Katılıyorum	6	12,5	4,47	1,09	15	5,0	4,79	,000	5,92	,000
Büyük Ölçüde Katılıyorum	17	35,4			36	12,0				
Tamamen Katılıyorum	13	27,1			227	75,7				
Cevapsız	5	10,4			12	4,0				
Toplam	48	100			300	100				

Görüldüğü üzere, eğitmenler Benim Ailem programının içeriğinin katılımcıların yaşamları boyunca edindikleri deneyimleri yansıtmalarına olanak sağladığı görüşüne “büyük ölçüde” katılmaktadırlar. Bu görüşe paralel olarak katılımcılar da dersler sırasında deneyim ve görüşlerini aktarma fırsatı buldukları görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Bu soruyu eğitmenlerin ve katılımcıların dikkate değer oranı cevapsız bırakmıştır. Öte yandan yapılan t testi sonucunda iki grubun bu soruya verdikleri cevaplar arasında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Her iki grubun da yüksek düzeyde katıldıklarını belirtmelerine karşın çıkan bu farklılığın katılımcıların katılma derecelerinin eğitmenlerin katılma derecelerinden daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İçeriğin belirlenmesi sırasında başvurulacak en önemli kaynaklardan biri de yetişkinlerin yaşam deneyimleridir. Yetişkinlerin yaşam tecrübeleri öğrenme eylemi için çok önemli bir kaynak teşkil etmektedir (Merriam, 2001, 199). Bu nedenle yetişkinlerin yaşantı ve deneyimlerinin öğrenme yaşantılarıyla etkileştirildiği bir içeriğin tasarlanması sunulan eğitimin başarısı ve katılımcılar için anlamlılığı açısından büyük önem taşımaktadır (Güneş, 1996, 90; Uysal,2009,200) . Bir başka deyişle sadece konu alanı ile ilgili

teorik bilgilerin sunulduğu, yetişkinlerin yaşam deneyimleri ile zenginleştirilmeyen bir içerik yetişkin öğrenenler için ilgi çekici ve anlaşılır olmayacaktır. Bu konuda Cumming 1992 yılında yaptığı araştırmada; yetişkin eğitiminde öğrenme başarısının önündeki engellerden biri olarak katılımcıların ön öğrenmelerinin ve yaşam deneyimlerinin dikkate alınmaması, onların ilgilerine, geçmişlerine ve var olan yaşam becerilerine duyarsız kalınmasını göstermektedir (MacKeracher, Suart ve Potter, 2006, 15-16).

Bu bağlamda, yukarıdaki soruda görüşlerine başvurulmuş eğitimcilerin Benim Ailem programının içeriğinin katılımcı grubun yaşamları boyunca edindikleri tecrübelerini yansıtmalarına olanak sağladığını düşünmeleri; katılımcıların ise dersler sırasında rahatlıkla görüş ve deneyimlerini aktarabildikleri görüşünde olmaları Benim Ailem programının katılımcılar için anlamlı, ilgi çekici ve anlaşılır olduğunun bir göstergesi sayılabilir.

İçeriğin Kapsamlı Olması

İçerik belirlenirken dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise içeriğin programın hedeflediği davranışları gerçekleştirecek ve katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılayacak derecede kapsamlı olmasıdır. Benim Ailem programı söz konusu olduğunda ana amaç; annelere 0-6 yaş grubundaki çocuklarını yetiştirme yeterliliği kazandırmaktır. Bu bağlamda eğitimcilerin “Sizce annelerin çocuk yetiştirebilme yeterliği kazanması için, programdaki konuların kapsamı yeterli midir?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı çizelge 27’de verilmektedir:

Çizelge 27- Eğitimcilerin “Sizce annelerin çocuk yetiştirebilme yeterliği kazanması için, programdaki konuların kapsamı yeterli midir?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

	f	%
Evet	34	70,8
Hayır, program yeterince kapsamlı değildir	14	29,2
Toplam	48	100,0

Görüldüğü üzere eğitmenlerin çoğunluğu Benim Ailem programının kapsamını annelerin çocuk yetiştirme yeterliği açısından yeterli bulmaktadır. Eğitmenler grubunun 1/3'ünün ise programı yeterince kapsamlı bulmadığı görülmektedir.

Yukarıdaki soru ile benzerlik taşıyan “Konular yeterince kapsamlıdır” ifadesine katılımcıların katılım düzeylerinin dağılımı ise çizelge 28’de verilmektedir:

Çizelge 28- Katılımcıların “Konular yeterince kapsamlıdır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	1	0,3		
Çok Az Katılıyorum	1	0,3		
Kısmen Katılıyorum	15	5,0		
Büyük Ölçüde	53	17,7		
Tamamen	223	74,3		
Cevapsız	7	2,3		
Toplam	300	100,0	4,69	0,61

Görüldüğü üzere katılımcılar, konuların yeterince kapsamlı olduğu görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Eğitmenler gibi katılımcıların da Benim Ailem programının konularını çocuk yetiştirme yeterliliği kazandırması açısından oldukça yeterli buldukları anlaşılmaktadır.

Programın İçeriğine Yönelik Eleştiriler

Eğitmenlerin “Programın içeriğinde eleştirdiğiniz yönler var mıdır?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı çizelge 29’da verilmektedir.

Aşağıda görüldüğü üzere içerikle ilgili yukarıdaki yargı ifadelerinde oldukça olumlu görüş bildiren eğitmenlerin yarıdan biraz fazlası programın içeriğinde yine de eleştirdikleri bazı yönlerin bulunduğu görüşündedir. Bir başka deyişle eğitmenler Benim Ailem programının kapsamını yeterli bulsalar da bazı eleştirilecek yönlerinin bulunduğunu da düşünmektedirler.

Çizelge 29- Eğitimcilerin “Programın içeriğinde eleştirdiğiniz yönler var mıdır?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

	f	%
Evet	26	54,2
Hayır	20	41,7
Cevapsız	2	4,2
Toplam	48	100,0

Eğitmenlerin program içeriğine yönelik eleştirel görüşlerinin alınması amacıyla eğitimcilerle “program içeriğine ilişkin eleştirdiğiniz yönler var mıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu açık uçlu sorulara verilen cevaplar konu başlıkları halinde gruplanarak çizelge 30’da verilmektedir:

Çizelge 30- İçerik ile ilgili eleştiriler hakkında eğitimci görüşlerinin dağılımı

	F	%	n
Konuların daha ayrıntılı hale getirilmesi	35	73	48
İçeriğe yeni konu eklenmesi	4	8,3	
Daha fazla örneğe yer verilmesi	11	22,9	
İçeriğin katılımcıların seviyelerinin altında kalması	3	6,2	

**Bu soruya eğitimciler birden fazla cevap vermiştir*

Görüldüğü üzere Benim Ailem programının içeriğini eleştiren eğitimciler dikkate alınması gereken bazı saptamalarda bulunmuşlardır. Bu saptamalar şunlardır:

1. Konuların daha ayrıntılı hale getirilmesi: Benim Ailem eğitimcilerinin %73’ü içeriğin fazla ayrıntılı olmadığı ve ayrıntılandırılması gerektiği yönünde eleştiri getirmişlerdir. Bu açıdan eğitimcilerin ¼’ü(%25) katılımcılara sunulan teorik içeriğin daha detaylı verilebileceğini düşünmektedirler. Benim Ailem programında teorik bilgiler haftada 40’ar

dakikadan 2 ders saati olarak sunulmaktadır. Kurs 16'sı anneler için, 2'si babalar için hazırlanmış 18 üniteden oluşmaktadır. Öğretmenlerin belli bir kısmı bu ünitelerin içeriğini yetersiz bulmaları nedeniyle konuların daha da detaylandırılmasını istemektedirler.

Bazı öğretmenler detaylandırılmasını önerdikleri ünite ve konuların isimlerini vermektedirler. Şöyle ki; öğretmenlerin %4,2'si "neler oluyor hayatta" ünitesi ile bu ünite bünyesinde yer alan "ilk yardım" konusunun daha detaylandırılarak birbirinden ayrılıp iki ayrı ünite haline getirilmesinin gerektiğini düşünmektedirler. Benim Ailem programının uygulama rehber kitabında 13. konu olan bu üniteye ilk yardım konusuna iki ders saati içinde 20 dakikalık bir süre ayrılmıştır. İlk yardım konusuna ait alt konu başlıkları;" *kazalar ve ilk yardım, evde ve ev dışında olan kazalar ile alınabilecek tedbirler ve ecza dolabı*" dır. Bilhassa 0-3 yaş grubundaki yaralanmaların ana sebebinin ev kazaları olması 20 dakikalık bir programın yeterli görülmemesinin nedeni olabilir.

Öğretmenlerin %4,2'sinin detaylandırılmasını istedikleri konu ise "iletişim" konusudur. Aslında uygulama rehber kitabında iletişim başlıklı bir konu yoktur. İletişim konuları 3.ünite olan "çocuğa kulak vermek" ve 4.ünite olan "kendini ifade etmek" adlı üniteler altında verilmektedir. Öğretmenler bu iki üniteye iletişim ile ilintili olarak verilen bilgileri yetersiz bulmakta ve daha detaylı verilmesini istemektedirler.

Öğretmenlerin yaklaşık 1/3'ü(%37,5) ise GEP kitaplarının içeriğinin de yetersiz olduğunu ve daha kapsamlı ve ayrıntılı olabileceğini düşünmektedirler. Benim Ailem programının ikinci bölümü olarak düşünülen Gelişimsel Eğitim Programı dahilinde dağıtılan GEP kitapları 0-72 ay arası çocuklarla yapılacak etkinliklerden oluşmaktadır. Bu etkinlikler her gün 10-15 dk. süresince çocuklarla birlikte oynanacak oyunlar ve tekerlemelerden oluşmaktadır. Her anne kendisine verilen GEP kitapçığının çocuğunun yaşına uygun sayfası ile GEP etkinliklerine başlar ve çocuğu 71 ayını doldurana dek bu etkinlikleri yapabilir(MEB, 2008, 19). Öğretmenlerin bir bölümü GEP kitaplarında verilen bu etkinlik örneklerinin çeşidinin artırılmasını ve kapsamının geliştirilmesini istemektedirler.

Eğitmenler ile yapılan odak grup görüşmesi bu konuda başka sorunların da olduğunu göstermektedir:

GEP'ler çocukların seviyesine göre basit. Bilmeyen insanlar bunu hazırlamışlar. Mesela renk kavramından önce sayı kavramı verilmiş; basitten karmaşığa doğru değil. Bizde öğretim somuttur. Ama GEP'lerde 5 yaş çocuğuna direkt hayal kurduruluyor, bu mümkün değil. GEP'lerde bu tür akademik hatalar var.

Yine eğitmenler içinden bir kişi(%2,1) aile planlaması konusunun daha detaylandırılması gerektiği görüşündedir. Programda aile planlamasının anlatıldığı ünite, 14. ünite olan “güvenli annelik” ünitesidir. Bu üniteye sağlıklı gebelik dönemi, istenmeyen gebelikleri önleme yöntemleri ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkında bilgi verilmektedir. İstenmeyen gebelikleri önleme konusuna 2 ders saati içinde 10 dakika ayrılmıştır. Benim Ailem eğitmeni bu sürenin artırılması ve konunun daha ayrıntılı verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

2. İçeriğe yeni konu eklenmesi: Eğitmenlerin içeriğe yönelik eleştiri getirdikleri bir diğer husus da bazı önemli buldukları konuların içerikte yer almamasıdır. Bu amaçla eğitmenlerin %8,3'ü içeriğe yeni konuların eklenmesini istemektedirler. Eğitmenlerin %6,2'si programın içeriğine “ergenlerin gelişimi ve eğitimi” konusunun da dahil edilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bilindiği üzere Benim Ailem programı 0-6 yaş arası çocukların gelişimi ve eğitimini destekleyen bir programdır. Ergen yaş grubuna ait eğitimsel bilgileri içeren konuların programa dahil edilmesini eğitmenlerin istemelerinin nedeninin annelerden bu yönde gelen talep olduğu düşünülmektedir.

Benim Ailem eğitmenlerinden bir kişi(%2,1) ise çocuklarda duygusal sorunlar konusuna da yer verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Her ne kadar bu görüşü savunan kişi sayısı az olsa da Benim Ailem eğitmenlerinin her birinin görüş ve düşünceleri önemlidir. Bilindiği gibi eğitmenlerin yaklaşık %88'i programı uygulamada oldukça tecrübeli öğretmenlerdir; bu nedenle görüş ve önerilerinin dikkate alınmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Uygulama rehber kitabı incelendiğinde çocuklarda duygusal sorunlar konusunda yer verildiği ancak yeterli detay verilmediği görülmüştür. Şöyleki; 10. ünite olan “Sosyal ve Duygusal Yönden Geliştirmek” ünitesinde çocukların yaşayabilecekleri duygusal sorunların neler olabileceğinden bahsedilmemiştir, sadece “kardeş kıskançlığı” konusu ele alınmış ve bu konuda annelerin ne yapabilecekleri konusuna yer verilmiştir. Çocukların yaşayabileceği duygusal sorunların çeşitliliği dikkate alındığında bu sorunların ve çözümüne yönelik önerilerin yer alacağı bir bölümün varlığının anneler açısından yararlı olacağı düşünülebilir.

Öte yandan katılımcıların kursun kapsamına eklenmesini istediği konular konusunda bilgi edinmek amacıyla katılımcı gruba, “kursun kapsamına eklenmesini istediğiniz konu başlıkları var ise lütfen belirtiniz” denmiş, soru ucu açık bırakılarak katılımcıların varsa kurs kapsamına eklenmesini istedikleri konuları belirtmeleri sağlanmıştır. Elde edilen cevaplar konu başlıkları halinde gruplanarak çizelge 31’de verilmektedir:

Çizelge 31- Katılımcılar tarafından kursun kapsamına eklenmesi istenen konu başlıkları

	F	%	n
hukuki haklar	2	0,7	300
6 yaş üzeri çocukların eğitimi (okul çocuğu,ergenlik)	20	6,7	
çocuklarda duygusal problemler ve baş etme yöntemleri	1	0,3	
İletişim becerileri	3	1,0	

**Bu soruya katılımcılar birden fazla cevap vermişlerdir*

Görüldüğü üzere her ne kadar bu soruya yanıt veren katılımcıların sayısı düşük olsa da içeriğe eklenmesi uygun görülen dikkate değer bazı konu başlıkları bulunmaktadır.

Bunların başında Benim Ailem programının kapsamına 6 yaşından büyük çocuklara ilişkin de konuların eklenmesi isteği gelmektedir. Bu istek çizelge 30’da bazı öğretmenler tarafından da dile getirilmiştir.

Bunların dışında kursun kapsamına eklenmesi istenen “*hukuki haklar, çocuklarda duygusal problemler ve baş etme yöntemleri ve iletişim becerileri*”

konu başlıkları zaten program içeriğinde bulunmaktadır. Buna karşın katılımcıların bu konuları vurgulamasının nedeni konuların kapsamını yetersiz buluyor olması olabilir. Nitekim öğretmenler de çizelge 30'da "çocuklarda duygusal sorunlar" konusu ile "iletişim" konusunun daha ayrıntılı olarak ele alınmasını istemişlerdir.

3. Daha fazla örneğe yer verilmesi: İçerikle ilgili bir diğer eleştiri ise, Uygulama Rehber kitabında ve katılımcılara verilen eklerde sunulan içerikte az sayıda örneğe yer veriliyor olması ve bu sayının artırılması yönündedir. Öğretmenlerin yaklaşık 1/5'i(%22,9) bu soruna işaret etmişlerdir. Daha önce de bahsedildiği gibi öğretmenlerin %83'ü çocuk gelişimi alanı dışındaki branşlardan mezundur. Alana yeterince hakim olamayan öğretmenlerin program kılavuzuna bağlı ders işlemleri nedeniyle verilen örnek sayısını yeterli bulmadıkları düşünülmektedir.

4. İçeriğin katılımcıların seviyelerinin altında kalması: Benim Ailem programının içeriği ile ilgili eleştirilerden belki de en ilgi çekici olanı içeriğin bazen katılımcıların bilgi seviyesinin altında kalabilmesi durumudur. Öğretmenlerin %6,2'si bu konuda eleştiri getirmektedir. Bu durum öğretmenlerin hizmet verdiği bölgenin ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkilidir. Bazı anneler sahip oldukları eğitim ve kültür düzeyinin de etkisiyle çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda daha bilgili ve bilinçli olabilmektedir. Bu veriden öğretmenlerin annelerin eğitimsel beklentilerini program dahilinde karşılamakta zorlandıkları anlaşılmaktadır.

Benim Ailem Programının Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular

Eğitim Etkinliklerinin Programın Hedeflerini Gerçekleştirecek Nitelikte Olması Durumu

Bir eğitim programı için eğitim etkinlikleri planlanırken dikkat edilecek en önemli unsur diğer planlama aşamalarında olduğu gibi yine eğitim hedefleridir. Eğitim etkinlikleri sırasında yapılacak her türlü faaliyet veya kullanılacak yöntem ve teknikler başlangıçta belirlenen eğitim hedeflerini gerçekleştirmeye hizmet etmelidir. Knox'a göre eğitim etkinlikleri sırasında yapılacak faaliyetler öğrenme hedeflerini gerçekleştirmeye yardımcı olacaklar arasından seçilmelidir. Örneğin; bilgi edinme ağırlıklı bir eğitim hedeflenmişse seçilen aktiviteler tartışma veya katılımcıların o konu ile ilgili ön bilgilerini ve görüşlerini ölçmeye dönük etkinlikler olmalıdır. Eğer beceri geliştirmeye dönük bir eğitim hedeflenmişse gösterip yaptırma yöntemi türünden etkinlikleri içeren eğitim yaşantıları planlanmalıdır(1974, 30-31). Bunun dışında Rand'a göre(1976, 8) tutum değiştirmeye yönelik bir eğitim hedeflenmişse o zaman deneyimlerin paylaşıldığı tartışma grupları oluşturmak yada drama yapmak uygun eğitim etkinlikleri arasında sayılacaktır.

Bu hususla ilişkili olarak öğretmenlerin "Programda önerilen yöntem ve teknikler programın hedeflerini gerçekleştirecek niteliktedir" ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 32'de verilmektedir:

Çizelge 32- Öğretmenlerin "Programda önerilen yöntem ve teknikler programın hedeflerini gerçekleştirecek niteliktedir" ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Çok Az Katılıyorum	1	2,1		
Kısmen Katılıyorum	2	4,2		
Büyük Ölçüde	25	52,1		
Tamamen	20	41,7		
Toplam	48	100,0	4,33	0,66

Görüldüğü üzere, eğitimler uygulama rehber kitabında adı geçen öğretim yöntem ve tekniklerinin program hedeflerine uygun olduğu görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Bir başka deyişle, eğitimler programda kazandırılması hedeflenen bilgi, beceri ve tutumların bu yöntem ve tekniklerle kazandırılabilceğini düşünmektedirler.

Eğitim Durumlarının İçerik ile Bağlantılı Olarak Tasarlanmış Olması Durumu

Tüm eğitim programları gibi yetişkin eğitimi için eğitim etkinlikleri planlanırken dikkat edilmesi gereken bir başka husus da sunulacak eğitim etkinliklerinin programın içeriğinin niteliğine uygun olarak seçilmesidir. Konu alanının somut veya soyut kavramlar içermesi, karmaşıklık düzeyi gibi değişkenler seçilecek öğretim yöntem ve tekniklerini belirler. Bir yetişkin için bir konu yada beceri, ne sıkıcı olacak kadar basit olmalı, ne de onun altından kalkamayacağı kadar karmaşık olmalıdır. Bu nedenle yetişkinler için eğitim etkinlikleri planlanırken grafik, model ve yazılı materyaller kullanarak içeriğin karmaşıklığı daha basitleştirilmelidir(Knox, 1974,14).

Eğitmenlerin “Program kılavuzunda yer alan eğitim etkinlikleri içeriğinin sunulmasına olanak sağlayacak şekilde belirlenmiştir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 33 'te verilmektedir:

Çizelge 33- Eğitimlerin “Program kılavuzunda yer alan eğitim etkinlikleri içeriğinin sunulmasına olanak sağlayacak şekilde belirlenmiştir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	Ss
Kısmen Katılıyorum	3	6,2		
Büyük Ölçüde	26	54,2		
Tamamen	19	39,6		
Toplam	48	100,0	4,33	0,59

Görüldüğü üzere eğitimler “Program kılavuzunda yer alan eğitim etkinlikleri içeriğinin sunulmasına olanak sağlayacak şekilde belirlenmiştir” ifadesine “tamamen” düzeyinde katılmaktadır. Bu sonuç; eğitimlerin

uygulama rehber kitabında(program kılavuzunda) kullanılması önerilmiş eğitim etkinliklerinin, içeriği büyük ölçüde desteklediğini düşündüklerini göstermektedir. Uygulama rehber kitabı incelendiğinde de; eğitim etkinliklerinin içeriğin verimli şekilde sunulmasını sağlayacak şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Örneğin; “Birlikte Etkin Zaman Geçirmek” ünitesinde *yaşlara göre oyun ve oyuncaklar* konusunun işlenmesi sırasında önce soru-cevap ve düz anlatım yöntemi ile çocukların yaş gruplarına göre doğru oyuncak seçiminin önemi anlatılmakta, sonrasında (0-1), (1-3), (3-6) yaş grubu çocukları için evde atık malzemelerle oyuncak yapımını anlatan ekler katılımcılara dağıtılmaktadır. Bu şekilde bahsedilen konular sadece bilgi basamağında kalmayıp, uygulama basamağına taşınmış olmaktadır.

Kullanılması Önerilen Yöntem ve Tekniklerin Katılımcıların Öğrenme Tercihlerine Uygun Olma Durumu

Eğitim etkinlikleri sırasında kullanılacak yöntem ve tekniklerin neler olacağına karar verilirken katılımcıların öğrenme tercihleri dikkate alınmalıdır. Örneğin, bazı yetişkinler belli bir konu kendisine sunulurken oldukça yapılandırılmış planlı ve aşamalı sunum şeklindeki konuşmaları tercih ederken, bazıları daha az yapılandırılmış sohbet şeklindeki tartışmaları tercih edebilirler. Eğitim etkinliği sırasında kullanılan yöntem ve tekniklerin katılımcıların öğrenme tercihlerine uymaması durumunda motivasyon ve başarı belirgin ölçüde azalabilir (Knox, 1974, 8).

Eğitmenlerin “Programda önerilen yöntem ve teknikler katılımcıların öğrenme düzeyine uygun niteliktedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 34 'te verilmektedir:

Aşağıda bu çizelgede görüldüğü üzere, eğitmenlerin büyük çoğunluğu “Programda önerilen yöntem ve teknikler katılımcıların öğrenme düzeyine uygun niteliktedir” ifadesine “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar.

Çizelge 34- Öğitmenlerin “Programda önerilen yöntem ve teknikler katılımcıların öğrenme düzeyine uygun niteliktedir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	Ss
Kısmen Katılıyorum	4	8,3		
Büyük Ölçüde	26	54,2		
Tamamen	18	37,5		
Toplam	48	100,0	4,29	0,61

Önerilen Eğitim Etkinlikleri Hakkındaki Yönergelerin Yeterli Olması Durumu

Benim Ailem programı Uygulama Rehber kitabında her bir kazanımı gerçekleştirmeye yarayan eğitim etkinlikleri tanımlanmıştır. Bu eğitim etkinliklerinin nasıl yapılacağı ile ilgili yönergelerin öğretmenlerce yeterli bulunması programın verimliliği açısından önem taşımaktadır. Çünkü eğitim etkinliklerinin nasıl uygulanacağı öğretmenlerce tam olarak anlaşılmadığında program doğru şekilde uygulanmayabilir. Bu bağlamda; öğretmenlerin “Program kılavuzunda yapılması önerilen eğitim etkinlikleri hakkında yapılmış açıklamalar yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 35 'te verilmektedir:

Çizelge 35- Öğitmenlerin “Program kılavuzunda yapılması önerilen eğitim etkinlikleri hakkında yapılmış açıklamalar yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Çok Az Katılıyorum	1	2,1		
Kısmen Katılıyorum	6	12,5		
Büyük Ölçüde	20	41,7		
Tamamen	21	43,8		
Toplam	48	100,0	4,27	0,76

Görüldüğü üzere uygulama rehber kitabında yer alan eğitim etkinlikleri ile ilgili yönergeleri öğretmenler “tamamen katılıyorum” düzeyinde yeterli bulmaktadırlar. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu; çocuk gelişimi branşından olmamasına ve bu alanda sınırlı bilgiye sahip olmasına rağmen uygulama rehber kitabındaki yönergelerin “yeterli” bulmaktadır. Bu durum açıklamaların öğretmenler için anlaşılır ve yönlendirici olduğunu göstermektedir. Gerçekten de Uygulama Rehber Kitabı incelendiğinde; öğretmenlerin konuları nasıl anlatacakları, konuları işlerken hangi yöntemleri, nasıl kullanacaklarının, örnekleri nasıl vereceklerinin, olası soruları nasıl yanıtlayacaklarının adım adım anlatıldığı görülmektedir.

Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Yetişkinler, ihtiyaç duydukları bilgileri, kendi yaşantıları ile ilişkilendikleri ve kendileri aktif olarak sürece katılabildikleri durumlarda en iyi öğrenirler. Dolayısı ile verilen bilgi kadar bu bilginin verilişi de önemlidir. Bu yüzden Benim Ailem programında kullanılması öngörülen tekniklerin annelerin eğitim sürecine aktif katılımını sağlaması ve kendi yaşamları ile verilen bilgileri bağdaştırması (MEB, 200, 07) beklenir.

Benim Ailem programında kullanılması önerilen öğretim teknikleri şunlardır: *Soru-cevap, anlatım, oyun, örnek olay(vaka Tartışması), rol oynama/canlandırma, büyük ve küçük grup paylaşımı, öykü tamamlama ve öyküleştirme, gösterim/uygulama ve beyin fırtınasıdır.* Bu teknikler her modülün/ünitenin 4.sayfasında sembollerle gösterilmiştir. Metnin içinde de her teknik bu sembollerle hatırlatılmaktadır.

Eğitmenlere uygulama rehber kitabında önerilen 10 adet yöntem ve teknikten hangilerini kullandıkları sorulduğunda öğretmenlerin tamamı “bu yöntemlerin hepsini kullanıyorum” demiştir. Genelde her öğretmenin kullanmayı tercih ettiği, kullanırken kendini daha rahat ifade edebildiği yöntem ve teknikler mevcuttur. Huddleston’a göre(1997, 89) öğretmenlerin katılımcıları tercihlerini dikkate almadan tek bir yönetime takılıp kalmaları durumunda öğrenme ortamı stres altına girecek, katılımcı ve öğretmenler beklenen verimi elde edemeyeceklerdir.

Eğitmenlerin yöntemlerin tümünü ayırım yapmadan kullanmayı tercih etmesinin, uygulama rehber kitabında kazanımlar için belirlenmiş her bir etkinliğin nasıl uygulanacağına adım adım açıklayıcı ve anlaşılır bir dilde anlatılmasının sonucu olduğu düşünülmektedir. Bu sayede eğitmenler, eğitim sistemimizde sıklıkla tercih edilen düz anlatım yöntemi ağırlıklı ders işlemek yerine uygun durumlarda gerekli öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabilmektedirler.

Önerilen tüm yöntemleri kullandıkları anlaşılan eğitmenlerin “içeriğin sunumunda daha çok düz anlatım yöntemi kullanıyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 36’da verilmektedir:

Çizelge 36- Eğitmenlerin “içeriğin sunumunda daha çok düz anlatım yöntemi kullanıyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	14	29,2		
Çok Az Katılıyorum	8	16,7		
Kısmen Katılıyorum	6	12,5		
Büyük Ölçüde	13	27,1		
Tamamen	7	14,6		
Toplam	48	100,0	2,81	1,48

Görüldüğü üzere, eğitmenlerin düz anlatım yöntemini kullanımları hakkındaki görüşleri farklılık göstermektedir. Eğitmenlerin neredeyse yarısı içeriğin sunumunda daha çok düz anlatım yöntemini kullandığı görüşüne katılmazken, yarıya yakın bir kısmı ise daha çok düz anlatım yöntemi kullandığını belirtmektedir.

Benim Ailem Programı İçin Öngörülen Süreye İlişkin Bulgular

Benim Ailem programının uygulanması için belirlenen sürenin yeterliliği hakkında eğitmenlerin ve katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmaktadır:

Belirlenen Sürenin Programın Hedeflerini Gerçekleştirecek Uzunlukta Olması

Benim Ailem programının 18 hafta olan toplam süresinin programın hedeflerini gerçekleştirmek için yeterli olup olmadığı eğitmenlere sorulmuştur. Eğitmenlerin “kursun süresi programın amaçlarını gerçekleştirecek uzunlukta” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 37’de verilmektedir:

Çizelge 37- Eğitmenlerin “kursun süresi programın amaçlarını gerçekleştirecek uzunlukta” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	7	14,6		
Çok Az Katılıyorum	6	12,5		
Kısmen Katılıyorum	9	18,8		
Büyük Ölçüde	10	20,8		
Tamamen	16	33,3		
Toplam	48	100,0	3,46	1,44

Görüldüğü üzere eğitmenler Benim Ailem kursunun süresinin program amaçlarını gerçekleştirecek uzunlukta olduğu ifadesine “büyük ölçüde” düzeyinde katılmaktadırlar. Eğitmenlerin yarıdan fazlası kursun süresini amaçları gerçekleştirmek için yeterli bulurken yarıya yakını da süreyi yetersiz bulmaktadır.

Odak grup görüşmesinde eğitmenlere hangi açılardan programın süresini yetersiz buldukları sorulduğunda, şu yanıt alınmıştır:

Programın süresi yeterli, ama ders saati olarak az. Ders saatleri artırılabilir, süre yetmiyor. Ancak yine teorik dersler haftada bir gün olmalı.

Görüldüğü üzere programın 18 hafta olan genel süresi değil, her hafta derslere ayrılan 2 saatlik süre yetersiz bulunmaktadır.

Teorik Kısım için Önerilen Sürenin Yeterliliği

Eğitmenlerin “derslerin teorik kısmı için ayrılan süre yeterlidir” ifadesine katılım düzeyleri ile katılımcıların “Teorik derslerin süresi konuları anlayabilmem için yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 38’de verilmektedir:

Çizelge 38- Eğitmenlerin “derslerin teorik kısmı için ayrılan süre yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı ile katılımcıların “Teorik derslerin süresi konuları anlayabilmem için yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	Eğitmenler				Katılımcılar				t	p
	f	%	\bar{X}	ss	f	%	\bar{X}	ss		
Hiç Katılmıyorum	29	60.4			8	2,7				
Çok Az Katılıyorum	14	29.2			12	4,0				
Kısmen Katılıyorum	1	2.1	1,63	1,04	29	9,7	4,37	,000	17,34	,000
Büyük Ölçüde Katılıyorum	1	2.1			53	17,7				
Tamamen Katılıyorum	3	6.2			185	61,7				
Cevapsız					13	4,3				
Toplam	48	100			300	100				

Görüldüğü üzere eğitmenler programda ayrılan sürenin yeterli olduğu görüşüne “hiç katılmamaktadırlar”. Katılımcılar ise teorik derslere ayrılan süreyi “tamamen katılıyorum” düzeyinde yeterli bulmaktadırlar. İki grubun bu soruya verdikleri cevaplar arasında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu yapılan t-testi sonucunda görülmektedir.

Uygulama rehber kitabında üniteler için kazanımlar ve her bir kazanım için de ayrılan süre belirlenmiştir. Eğitmenlerin büyük çoğunluğu teorik içeriği sunabilmek için programda ayrılan sürenin yeterli olduğu görüşüne “hiç katılmamaktadırlar”. Cumming’in 1992 yılında yaptığı araştırma sonuçlarına bakıldığında yetişkin öğrenenlerin yeni bilgi ve becerileri özümsemeleri için gereken zamanı sağlamamanın yetişkin eğitiminde başarı önündeki engellerden biri olduğunu görülmektedir (MacKeracher, Suart ve Potter,

2006, 15-16). Yukarıdaki sorudan elde edilen veriler, programda teorik konuların sunumu ile ilgili kazanımlara ayrılan sürenin artırılması gereğini ortaya koymaktadır.

Odak grup görüşmesinde eğitmenlere derslerin teorik kısmına ayrılan sürenin niçin yetersiz bulunduğu sorulduğunda şu yanıt alınmıştır:

Konular ağır olduğu için bir oturumda hem teorik olarak anlatıyorsun hem etkinlikler yapıyorsun, hem birçok yöntemi bir arada kullanıyorsun, hem de anneler söz almak istiyorlar. Bu nedenlerden dolayı süre yetmiyor.

Özetle, eğitmenlerin ve katılımcıların teorik derslerin süresine ilişkin görüşleri kıyaslandığında katılımcıların derslerin teorik kısmına ayrılan süreyi konuları anlamaları açısından yeterli bulmalarına rağmen, eğitmenlerin karşıt görüşte oldukları görülmektedir. Eğitmenlerin bu süreyi en etkin biçimde kullanmaya çalışan kişiler olmaları sebebiyle, haftada iki saatlik teorik ders süresini yetersiz buluyor oldukları düşünülmektedir.

Eğitim Etkinliklerine Ayrılan Sürenin Yeterliliği

Eğitmenlerin “ Programda, yapılan eğitim etkinliklerine ayrılan süre yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 39’da verilmektedir:

Çizelge 39- Eğitmenlerin “Programda, yapılan eğitim etkinliklerine ayrılan süre yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	6	12,5		
Çok Az Katılıyorum	3	6,2		
Kısmen Katılıyorum	8	16,7		
Büyük Ölçüde	16	33,3		
Tamamen	15	31,2		
Toplam	48	100,0	3,65	1,32

Görüldüğü üzere teorik konuların sunumu için ayrılan süreyi yetersiz bulan eğitmenler, eğitim etkinliklerine ayrılmış sürenin yeterli olduğu ifadesine

“büyük ölçüde” katılmaktadırlar. Eğitimcilerin yaklaşık üçte biri ise eğitim etkinliklerine ayrılan sürenin yeterli olduğu fikrine daha az katılım göstermektedir. Bu sonuç; eğitimcilerin eğitim etkinliklerine ayrılan süreyi derslerin teorik kısmına ayrılan süreye kıyasla daha yeterli bulduklarını, yine de bir grup eğitimcinin bu konuda olumsuz görüşe sahip olduğunu göstermektedir.

Eğitimciler bu durumun nedeninin neler olabileceği odak grup görüşmesinde sorulduğunda şöyle açıklamışlardır:

Etkinliklerin uygulanması sırasında zamana ihtiyaç var. Pek çok yöntem bir arada kullanıldığı için – giriş, çıkış gibi fazladan harcanan zaman da çıkarılınca- kalan zaman yetersiz. Bu her etkinlik için geçerli değil, mesela ilk haftalarda özellikle süre yetmiyor. 5. oturuma kadar en önemli konular var, son haftalara doğru süre sıkıntısı yok. Mesela “beslenme” konusunda çok soru ve sorun var, süre yetmiyor. Sürenin yetip yetmemesi konuya da bağlı.

Aynı konu ile bağlantılı olarak katılımcıların ev ziyaretleri ve baba toplantılarına ayrılan sürenin yeterliliği ile ilgili görüşlerine de başvurulmuştur. Katılımcıların “Ev ziyaretlerine ayrılan süre uygulamaya dönük sorularına yanıt bulmak için yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 40’da verilmektedir:

Çizelge 40- Katılımcıların “Ev ziyaretlerine ayrılan süre uygulamaya dönük sorularına yanıt bulmak için yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	19	6,3		
Çok Az Katılıyorum	20	6,7		
Kısmen Katılıyorum	49	16,3		
Büyük Ölçüde Katılıyorum	49	16,3		
Tamamen Katılıyorum	143	47,7		
Cevapsız	20	6,7		
Toplam	300	100,0	3,98	1,26

Görüldüğü üzere, katılımcılar ev ziyaretlerine ayrılan bir saatlik süreyi, uygulamaya dönük sorunlarına cevap bulmaları açısından yeterli buldukları görüşüne “büyük ölçüde” katılmaktadırlar. Katılımcıların üçte biri bu görüşe daha az katılım göstermektedir.

Katılımcıların baba toplantıları için belirlenen 2’şer saatlik iki oturumdan oluşan bilgilendirme toplantılarına ayrılan sürenin yeterliliği hakkındaki görüşleri ise çizelge 41’de verilmektedir:

Çizelge 41- Katılımcıların “Baba oturumlarına ayrılan süre eşimin de çocuk eğitimi hakkında bilgi edinmesi için yeterlidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	28	9,3		
Çok Az Katılıyorum	35	11,7		
Kısmen Katılıyorum	42	14,0		
Büyük Ölçüde	53	17,7		
Tamamen	103	34,3		
Cevapsız	39	13,0		
Toplam	300	100,0	3,64	1,39

Görüldüğü üzere katılımcılar baba toplantılarına ayrılan sürenin yeterli olduğu fikrine “büyük ölçüde” katılmaktadırlar. Katılımcıların üçte biri ise baba toplantılarına ayrılan sürenin yeterli olduğu konusunda daha az olumlu görüş sergilemektedir. Katılımcıların az da olsa önemli bir bölümü de bu soruya cevap vermeyerek boş bırakmıştır. Odak grup görüşmesinde eğitmenlere katılımcıların bir kısmının bu soruyu neden cevaplamak istemedikleri sorulduğunda şu yanıt alınmıştır:

Pek çok kursta baba toplantıları yapıldığında katılım çok az oluyor yada hiç katılım olmuyor. Babalar çocuk eğitimini hala annelerin görevi olarak algıladıkları için toplantılara katılmak istemiyorlar. Anneler eşleri toplantıya katılmamış olduğu için bu soruyu boş bırakmışlardır.

Sonuç olarak, annelerin yarısının baba toplantılarına ayrılan süreyi yeterli bulmalarına rağmen önemli bir kısmının sürenin yeterliliği konusunda tereddütlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

Benim Ailem Programında önerilen yöntem ve tekniklerin her biri için öngörülen sürenin yeterli olması durumu hakkındaki görüşler de eğitmenlere sorulmuştur.

Eğitmenlerin “yöntemlerin kullanılması için önerilen süre yeterli midir?” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 42’de verilmektedir:

Çizelge 42- Eğitmenlerin “yöntemlerin kullanılması için önerilen süre yeterli midir?” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

		F	%	n
Soru-cevap	evet	39	81,2	48
	hayır	3	6,2	
	kismen	5	10,4	
Anlatım	evet	43	89,6	
	hayır			
	kismen	4	8,3	
Oyun	evet	39	81,2	
	hayır	1	2,1	
	kismen	7	14,6	
Örnek olay ve soru kartları	evet	43	89,6	
	hayır	1	2,1	
	kismen	2	4,2	
Rol oynama	evet	42	87,5	
	hayır			
	kismen	4	8,3	
Büyük grup paylaşımı	evet	43	89,6	
	hayır	1	2,1	
	kismen	3	6,2	
Küçük grup paylaşımı	evet	42	87,5	
	hayır	1	2,1	
	kismen	4	8,3	
Öykü tamamlama/öyküleştirme	evet	45	93,8	
	hayır			
	kismen	2	4,2	
Gösterim/uygulama	evet	40	83,3	
	hayır	1	2,1	
	kismen	4	8,3	
Beyin fırtınası	evet	42	87,5	
	hayır			
	kismen	5	10,4	

Görüldüğü üzere öğretmenlerin büyük çoğunluğu her bir yöntem ve teknik için önerilen sürenin yeterli olduğu görüşündedir. Süreyi yetersiz bulanların oranının çok az olduğu göze çarpmaktadır.

Programın Zamanlamasının Esnek Planlanmış Olması

Eğitmenlerin “Programın zamanlaması (özel nedenlerle alınan izinler, bayram tatilleri gibi) beklenmeyen gecikmeleri dikkate alacak şekilde esnek planlanmıştır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 43 'te verilmektedir:

Çizelge 43- Eğitmenlerin “Programın zamanlaması (özel nedenlerle alınan izinler, bayram tatilleri gibi) beklenmeyen gecikmeleri dikkate alacak şekilde esnek planlanmıştır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	3	6,2		
Çok Az Katılıyorum	9	18,8		
Kısmen Katılıyorum	4	8,3		
Büyük Ölçüde	17	35,4		
Tamamen	15	31,2		
Toplam	48	100,0	3,67	1,27

Görüldüğü üzere öğretmenler, programın zamanlamasının özel nedenlerle alınan izinler, bayram tatilleri gibi beklenmeyen gecikmeleri dikkate alacak şekilde esnek olarak planlandığı ifadesine “büyük ölçüde” katılmaktadırlar.

Alan araştırması sırasında öğretmenlerin; kursa katılımı aksamış bazı katılımcılara devam edemedikleri derslere ait notları ve değerlendirme sorularını verdikleri ve bu soruları yanıtlamalarını bekledikleri görülmüştür. Bu davranışın eğitim sürecine belli bir esneklik sağlamaya yönelik bir tutum olduğu düşünülmektedir

Katılımcıların Benim Ailem Programının Varlığından Haberdar Olma Yollarına İlişkin Bulgular

Bir yetişkin eğitimi etkinliği uygulamaya konmadan önce hedef kitlenin programın varlığından, niteliği, amaçları ve kapsamından haberdar edilmesi gerekir. Bu hem yetişkinlerde öğrenme gereksinimi oluşturmak açısından hem de kursa katılımın sağlanması açısından önemlidir (Geray, 2002, 33).

Katılımcıların “Benim Ailem programının varlığından ne şekilde haberdar oldunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı çizelge 44'te verilmektedir:

Çizelge 44- Katılımcıların “Benim Ailem programının varlığından ne şekilde haberdar oldunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı

	F	%
Evlere el ilanı dağıtıldı	4	1,3
Eğitmenler evlerimize gelerek bilgi verdi	14	4,7
Sokakta kurs ilanını gördüm	18	6,0
Halk Eğitimi Merkezinde kurs ilanını gördüm	59	19,7
Arkadaşımdan öğrendim	164	54,7
Diğer çocuğumun okulundan öğrendim	46	15,3
Medya araçlarından bilgi edindim	3	1,0

**Bu soruya katılımcılar birden fazla cevap vermiştir*

Görüldüğü üzere katılımcılar Benim Ailem kursunun varlığını daha çok arkadaş çevrelerinden öğrenmektedirler. Bunun dışında katılımcıların yaklaşık 1/5'i Halk Eğitimi Merkezlerine giderek kurstan haberdar olurken, yaklaşık 1/7'si diğer çocuğunun okulunda yapılan duyuru sayesinde kursun varlığını öğrenmişlerdir. Bunları az bir oran ile sokakta kursun ilanını görenler, eğitmenlerin bizzat evlerine gelmesi ile bilgi sahibi olanlar, evlere dağıtılan el ilanları vasıtasıyla ve medya araçları yoluyla bilgi edinenler grubu takip etmektedir.

Benim Ailem programının halka duyurulma işini Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı Halk Eğitimi Merkezleri ve kurs eğitmenleri üstlenmektedir. Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü Halk Eğitimi

Merkezleri ve devlete bağılı televizyon kanalı vasıtasıyla halkı kurs hakkında bilgilendirmektedir. Verilerden elde edilen sonuçlara bakıldığında kitle iletişim araçlarının Benim Ailem programının duyurulması amacıyla yeterince kullanılmadığı ya da yeterince etkili olamadığı anlaşılmaktadır. Dolayısı ile bu araçların halkı bilgilendirme yönünde daha fazla ve daha dikkat çekici biçimde kullanılmasının gerektiği söylenebilir. Üçüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı'nda da, kitle iletişim araçlarının eğitici ve öğretici gücünün büyük olduğu, ancak bu potansiyelin, dünyanın hemen hiçbir ülkesinde yetişkin eğitimi için yeterince işlevsel olmadığı belirtilmektedir (UNESCO, 1972'den aktaran: Tekin M., 1996, 111).

Halk Eğitimi Merkezlerine asılan ilanlar ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla yapılan duyurular dışında kursu çevreye tanıtmaya görevini ağırlıklı olarak öğretmenler üstlenmektedir. Öğretmenler her eğitim döneminin başında 15 gün süresince "alan araştırması" denen kursun tanıtımı ve duyurulması çalışmalarını yürütmektedirler. Bu çalışmalar ilköğretim okullarına gidilerek 0-6 yaş grubunda kardeşi olan çocukların velilerini bilgilendirmek, ev ziyaretleri yoluyla anneleri kursun haberdar etmek veya evlere el ilanı dağıtmak gibi yöntemler ile yapılmaktadır. Yine de görüldüğü üzere en etkili tanıtım bizzat katılımcılar tarafından sosyal çevreleri vasıtası ile yapılmaktadır.

Benim Ailem Programı İçin Ayrılan Bütçenin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Bütçenin planlanması, yetişkin eğitiminde program geliştirirken üzerinde çok fazla durulmayan önemli bir unsurdur. Bütçe hazırlanırken gelirlerle giderler arasında bir denge oluşturulmalıdır. Gelirler ve giderler arasında denge bozulduğunda, eğitim programının uygulanabilirliği tehlikeye girer (Caffarella, 1994, 167). Benim Ailem programının bütçesi Milli Eğitim Bakanlığının ilgili birimince planlanmaktadır ve harcamalar bu birim tarafından yönlendirilmektedir.

Eğitmenlerin "Bu program için ilgili kurumlarca yeterli bütçe ayrıldığını düşünüyorum" ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 45'te verilmektedir.

Aşağıda görüldüğü üzere eğitimciler Benim Ailem programı için ayrılan bütçenin yeterliliği görüşüne “kısmen” katılmaktadırlar.

Çizelge 45- Eğitimcilerin “Bu program için ilgili kurumlarca yeterli bütçe ayrıldığını düşünüyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	8	16,7		
Çok Az Katılıyorum	8	16,7		
Kısmen Katılıyorum	16	33,3		
Büyük Ölçüde	10	20,8		
Tamamen	6	12,5		
Toplam	48	100,0	2,96	1,25

Kurs sırasında karşılaşılan güçlükler ve eksiklikler ile ilgili bulgular eğitimcilerin kurs için ayrılan bütçeyi tam anlamıyla yeterli bulmamalarının nedenini açıklar niteliktedir. Bunlar; eğitimcilerle ev ziyaretlerinde ulaşım için maddi destek sağlanmaması, katılımcı sayısı kadar GEP kitabının bazı Halk Eğitim Merkezlerine gönderilmemesi, yine bazı Halk Eğitimi Merkezleri tarafından kurs için uygun derslik sağlanmaması ve kursun tanıtımının yeterince yapılmaması gibi nedenlerdir.

Benim Ailem Programının Değerlendirilmesi Yetişkin Eğitiminde Program Geliştirme Sürecine Uygun Olarak Yapılmasına İlişkin Bulgular

Benim Ailem programının geliştirilmesi sürecinde herhangi bir *program değerlendirme* çalışması yapılmadığı görülmüştür. Program değerlendirilmesi program deseninin ve uygulamasının etkili olup olmadığının, beklenen sonuçların alınıp alınmadığının belirlenmesi için kullanılan bir süreçtir(Caffarella, 1994, 119). Bu bağlamda Benim Ailem programının geliştirilmesi sırasında o dönemde uygulanmakta olan programın etkili olup olmadığının ve varsa yaşanan sorunlarının tespiti amacıyla bir program değerlendirilmesi yapılması, yeniden geliştirilen programın bu sonuçlara göre

planlanması gerekirdi. Oysa program geliştirme sürecinde bu tür bir değerlendirme yapılmamıştır.

Program Sonunda Başarının Değerlendirilmesinin Uygun Bulunması

Benim Ailem programının ilk uygulandığı yıllarda kurs sonunda katılımcılara birer katılım belgesi verilirken, bu belge sonradan katılım sertifikası olarak değiştirilmiştir. Katılım sertifikasının verilmeye başlanması ile birlikte her ünite bitiminde katılımcıların başarısının değerlendirilip not verilmeye de başlanmıştır. Ancak Uygulama Rehber kitabında başarı değerlendirmenin yapılması gereğine veya yapılırsa ne şekilde yapılacağı konusuna ilişkin bir yönerge bulunmamaktadır.

Kursta yapılan değerlendirme ile ilgili olarak odak grup görüşmesinde öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur, ayrıca anket uygulamaları sırasında Halk Eğitimi Merkezleri öğretmenleri ile görüşmeler yapılmış, değerlendirmeyi her ünite sonunda yapıp yapmadıkları veya yapıyorlarsa nasıl yaptıkları konusunda bilgi edinilmiştir.

Odak grup görüşmesinde öğretmenler katılımcıların başarılarını nasıl değerlendirdiklerini şöyle ifade etmişlerdir:

Katılım sertifikası verilmeye başlandığından beri bizden değerlendirme yapmamız isteniyor. Değerlendirmeyi ilk kez 2005-2006 yılında yaptık. Katılımcıları değerlendirmek amacıyla her ünite sonunda ünite ile ilişkili ikişer tane sorudan sınav yapıyoruz.

Anket uygulamaları sırasında öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde edinilen bilgiye göre; değerlendirme yapılması konusunda öğretmenler arasında farklı tutumlar mevcuttur. Öğretmenlerden bazıları kurs süresince veya sonunda hiç değerlendirme yapmamakta, notları bilgisayara kendi kanaatine göre yazmaktadır. Öğretmenlerden bazıları ise değerlendirmeye önem vererek -odak grup görüşmesinde de bahsedildiği gibi- her ünite bitiminde ikişer soru ile katılımcıların başarısını düzenli olarak değerlendirmektedir. Değerlendirme yapılmamasına ilişkin uygulama farklılığının, bu konudaki tutum farklılığından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki; bazı öğretmenler değerlendirme yapılmasını anlamsız ve gereksiz

buldukları için değerlendirmenin bir formaliteden ibaret olduğunu düşünürken, bazı eğitimler değerlendirme yapılması katılımcılarca memnuniyetle karşılandığı ve bu sayede kurs daha fazla ciddiye alındığı için değerlendirmenin gereğine inanmaktadırlar.

Odak grup görüşmesinde görüşülen eğitimlere kurs süresince bazı eğitimlerin değerlendirme yapmak istememesinin nedeninin ne olabileceği sorulduğunda şöyle açıklamışlardır:

Yetişkin eğitimi zaten gönüllü bir faaliyettir. Kursiyerlerin çoğunluğu çeşitli engelleri aşarak bu kursa isteyerek ve ilgiyle devam ediyorlar. Değerlendirme yapsak da onları başarısız kabul edemeyiz, bu nedenle değerlendirme gereksiz.

Eğitmenlerin “Program sonunda sertifika verildiği için katılımcıların değerlendirilmesi gereklidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 46’da verilmektedir:

Çizelge 46- Eğitimcilerin “Program sonunda sertifika verildiği için katılımcıların değerlendirilmesi gereklidir” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	16	33,3		
Çok Az Katılıyorum	3	6,2		
Kısmen Katılıyorum	9	18,8		
Büyük Ölçüde Katılıyorum	8	16,7		
Tamamen Katılıyorum	12	25,0		
Toplam	48	100,0	2,94	1,61

Görüldüğü üzere, eğitimler kurs sonunda katılımcıların değerlendirilmesi fikrine “kısmen” katılmaktadırlar.

Benim Ailem programı süresince başarılarının değerlendirilmesi konusunda katılımcıların görüşleri de alınmıştır. Katılımcıların “program sonunda değerlendirme yapılmasını uygun buluyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı çizelge 47’de sunulmaktadır:

Çizelge 47 - Katılımcıların “program sonunda değerlendirme yapılmasını uygun buluyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

	f	%
Evet	253	84,3
Hayır	29	9,7
Kısmen	11	3,7
Cevapsız	7	2,3
Toplam	300	100,0

Görüldüğü üzere eğitmenlerin aksine katılımcıların büyük çoğunluğu kurs süresince değerlendirme yapılmasını uygun bulmaktadırlar. Alan araştırması sırasında eğitmenlerle yapılan sohbetlerde bu durumun nedeni sorulmuştur. Eğitmenlere göre, kurs sırasında sınavlara girilmesi, katılımcılar tarafından yıllar sonra tekrar eğitim ortamına dönmek olarak algılanmaktadır, bu nedenle katılımcılar değerlendirme yapılmasından şikayetçi değildirler.

Tüm eğitim aşamalarında olduğu gibi yetişkin eğitiminde de değerlendirme yapılması programın ve katılımcıların başarısı hakkında dönüt alınması açısından son derece önemlidir. Knox'a göre (1974, 46) değerlendirmeden elde edilecek dönüt olmadan ilerlemenin olup olmadığı konusunda fikir sahibi olmak olanaksızdır. İlerleme ve gelişme hakkındaki bilgi, bireylerde azmi ve motivasyonu artıran en önemli unsurdur. Yetersizlik veya başarısızlık hakkında bilgi sahibi olmak, başarı için değişiklikler yapmayı ve ilerleme için standartlar oluşturmayı beraberinde getirir. Roger'a göre (akt, Uysal, 2009, 223) yetişkin eğitiminde değerlendirme süreçleri örgün eğitimdeki değerlendirme süreçlerinden farklı olarak öğrenenin performansından çok yetişkinlerin öğrenmesine daha etkin nasıl yardımcı olabiliriz sorusu üzerine odaklanır. Yetişkin eğitiminde katılımcıların öğrenme performansının değerlendirilmesinde üzerinde durulması ve duyarlılık gösterilmesi gereken konu, yetişkinlerin gönüllü katılımcılar oldukları için bu tür uygulamalar nedeniyle kaygı yaşayıp öğrenme süreçlerinden uzaklaşma ihtimallerinin bulunması hususudur (Uysal, 2009, 224).

Uygulama yönergesinde değerlendirmenin nasıl yapılacağı konusunda bilgi verilmemesi nedeniyle Benim Ailem programı sonunda değerlendirme yapmak isteyen eğitimciler bunu kendi çabaları ile yapmaktadırlar. Programda değerlendirme yapılması öngörülmediği için eğitimcilerle yardımcı olacak standart bir değerlendirme örneği de bulunmamaktadır. Eğitimcilerin “Standart bir değerlendirme formu olmalıdır” ifadesine katılımlarının dağılımı çizelge 48’de verilmektedir:

Çizelge 48- Eğitimcilerin “Standart bir değerlendirme formu olmalıdır” ifadesine katılımlarının dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	16	33,3		
Çok Az Katılıyorum	3	6,2		
Kısmen Katılıyorum	12	25,0		
Büyük Ölçüde	5	10,4		
Tamamen	11	22,9		
Cevapsız	1	2,1		
Toplam	48	100,0	2,79	1,6

Görüldüğü üzere eğitimciler bu ifadeye “kısmen” katılmaktadırlar. Nitekim eğitimcilerin yarısından fazlasının “standart bir değerlendirme formu olmalıdır” ifadesine “kısmen” veya daha az düzeyde katıldıkları görülmektedir. Daha önce vurgulandığı üzere, ne değerlendirme yapılması konusunda ne de değerlendirmenin nasıl yapılacağı konusunda bir örnek uygulama yoktur. Bu çerçevede eğitimcilerle yapılan odak grup görüşmesinde değerlendirmede sorulan soruları nasıl belirledikleri sorulduğunda şu cevap alınmıştır:

Kimi soruları kendi belirliyor, kimi hiç değerlendirme yapmıyor, bazı okullarda da eğitimciler bir zümre oluşturuyor ve ortak sorular belirliyorlar. Herkesin uygulaması farklı.

Sözü edilen bütün bu bulgular, kursun değerlendirilmesi sırasında eğitimciler ve Halk Eğitimi Merkezleri arasında farklı uygulamaların mevcut olduğunu göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığınca eğitimcilerden değerlendirme yapmaları istendiği için bu değerlendirmenin nasıl yapılacağı konusunda da ortak bir uygulama da belirlenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Değerlendirmenin bir işlevi de katılımcılara dönüt sağlamasıdır. Bu açıdan katılımcıların kurs süresince yapılan değerlendirmeden ne ölçüde faydalandıkları dikkati çeken bir başka husustur. Katılımcıların “Yapılan değerlendirme hatalarımı görmemi sağladı” ifadesine katılımlarının dağılımı çizelge 49’da sunulmaktadır:

Çizelge 49- Katılımcıların “Yapılan değerlendirme hatalarımı görmemi sağladı” ifadesine katılımlarının dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	1	,3		
Çok Az Katılıyorum	3	1,0		
Kısmen Katılıyorum	8	2,7		
Büyük Ölçüde	44	14,7		
Tamamen	240	80,0		
Cevapsız	4	1,3		
Toplam	300	100,0	4,75	0,58

Görüldüğü üzere, katılımcılar değerlendirmenin hatalarını görmelerini sağlayarak onlara dönüt verdiği görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadır. Bu görüş aynı zamanda, katılımcıların çizelge 47’de kurs sonunda değerlendirme yapılmasını neden uygun bulduklarını da açıklayabilir.

Eğitmen ve Katılımcıların Benim Ailem Programının Niteliğine İlişkin Görüş ve Düşüncelerine İlişkin Bulgular

Programın Yetişkin Öğrenenlerin Özellikleri Dikkate Alınarak Hazırlanmış Olması

Yetişkin öğrenenlerin örgün eğitimdeki öğrencilere kıyasla eğitim ortamına getirdikleri farklı özellikleri vardır. Bunlar; yetişkinlerin bireysel gelişiminden kendisinin sorumluluk duyması dolayısıyla eğitimini kendi istek ve beklentileri doğrultusunda yönlendirme eğilimi, sorunlarını çözmeye dayalı yakın gelecekte işine yarayacak bir eğitim alma gereksinimi, eğitim sürecine aktif biçimde katılma isteği ile bilgi, beceri ve deneyimlerini paylaşma eğitimidir (Geray, 2002, 33-34). Yetişkinlerin bu özelliklerini dikkate alan bir eğitim programında öğrenen aktif özne olarak kabul edilir, bunun dışında yetişkinlerin yaşam deneyimleri öğrenme deneyimleri ile eşleştirilirken öğrenme deneyimleri sorun çözmeye dönük olarak tasarlanır. Bu şekilde tasarlanan öğretim süreçleri ise programın başarısını olumlu yönde etkiler (Uysal, 2009, 200-201).

Benim Ailem programının da bir yetişkin eğitimi programı olarak yetişkin öğrenenlerin özelliklerini dikkate alarak hazırlanmış olması beklenir. Eğitmenlerin “Program yetişkin öğrenenlerin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 50’de verilmektedir:

Çizelge 50- Eğitmenlerin “Program yetişkin öğrenenlerin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Çok Az Katılıyorum	4	8,3		
Kısmen Katılıyorum	1	2,1		
Büyük Ölçüde	24	50,0		
Tamamen	18	37,5		
Cevapsız	1	2,1		
Toplam	48	100,0	4,19	0,58

Görüldüğü üzere eğitmenler Benim Ailem programının yetişkin öğrenenlerin özelliklerini dikkate alarak hazırlanmış bir yetişkin eğitimi programı olduğunu “büyük ölçüde” katılmaktadırlar.

Benim Ailem Programının Başarısı

Benim Ailem programını uygulayan eğitmenlerin ve programın hedef kitlesi olan annelerin programın başarısı hakkındaki görüşlerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda eğitmenlerin “Benim Ailem programını genel anlamda başarılı buluyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı ile katılımcıların “Katıldığım kursu başarılı buluyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 51’de verilmektedir:

Çizelge 51- Eğitmenlerin “Benim Ailem programını genel anlamda başarılı buluyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı ile katılımcıların “Katıldığım kursu başarılı buluyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	Eğitmenler				Katılımcılar				t	p
	f	%	\bar{X}	ss	f	%	\bar{X}	ss		
Hiç Katılmıyorum					2	0,7				
Çok Az Katılıyorum					1	0,3				
Kısmen Katılıyorum	2	4,2	4,48	0,58	11	3,7	4,78	0,59	-15,25	,000
Büyük Ölçüde Katılıyorum	21	43,8			29	9,7				
Tamamen Katılıyorum	25	52,1			250	83,3				
Cevapsız					7	2,3				
Toplam	48	100,0			300	100				

Görüldüğü üzere eğitmenler ve katılımcılar Benim Ailem programının başarılı olduğu görüşüne “tamamen” katılmaktadırlar. Öte yandan iki grubun da bu soruya verdikleri cevaplar arasında 0,05 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu yapılan t-testi sonucunda görülmektedir. Aradaki farkın katılımcıların ortalamalarının eğitmenlerden fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Benim Ailem programı ile ilgili olarak yapılan alan araştırması sonucunda bilhassa katılımcı grubun kursun neredeyse tüm boyutlarını olumlu olarak değerlendirdiği görülmüştür. Bunun nedeninin; büyük olasılıkla katılımcıların daha önce bu tür bir etkinliğe katılmamış olmalarından ve başka kurslarla kıyaslama imkanlarının olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bir yetişkin eğitimi programı olarak Benim Ailem programının, genel anlamda aksaklıklar olmadan uygulanabilmesi organizasyonunun başarısının göstergelerinden biridir. Programın organizasyonuna ilişkin eğitmen görüşlerini almak amacıyla “Bu program iyi organize edilmiş bir yetişkin eğitimi programıdır” ifadesine tepkileri alınmıştır. Eğitmenlerin bu görüşe katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 52’de verilmektedir:

Çizelge 52- Eğitmenlerin “Bu program iyi organize edilmiş bir yetişkin eğitimi programıdır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Çok Az Katılıyorum	2	4,2		
Kısmen Katılıyorum	9	18,8		
Büyük Ölçüde	23	47,9		
Tamamen	13	27,1		
Cevapsız	1	2,1		
Toplam	48	100,0	4,00	0,8

Görüldüğü üzere eğitmenler; Benim Ailem programının iyi organize edilmiş bir yetişkin eğitimi programı olduğu ifadesine “büyük ölçüde” katılmaktadırlar. Öte yandan grubun üçte birinin bu görüşe “kısmen” ve “çok az” katılmakta olduğu da dikkat çekmektedir.

Bir eğitim faaliyetinde görev alan eğitmenlerin yaptıkları işten memnuniyet düzeylerinin yüksek olması, o programın başarısını artıran bir başka etmendir. Eğitmenlerin “Bu program sayesinde annelere ve çocuklarına faydalı olduğumuzu düşünüyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 53 'de verilmektedir:

Çizelge 53- Eğitmenlerin “Bu program sayesinde annelere ve çocuklarına faydalı olduğumuzu düşünüyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Çok Az Katılıyorum	1	2,1		
Büyük Ölçüde	16	33,3		
Tamamen	31	64,6		
Toplam	48	100,0	4,60	0,61

Görüldüğü üzere, eğitmenler bu program sayesinde annelere ve çocuklarına faydalı oldukları fikrine “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Bu sonuç, eğitmenlerin mesleki açıdan manevi tatmin içinde olduklarını göstermektedir. Araştırma süreci boyunca eğitmenlerle yapılan sohbetler sırasında edinilen bilgiler de bu görüşü desteklemektedir. Şöyle ki; eğitmenlerin çoğunluğu yaptıkları işi sevmekte, annelerden çok olumlu dönütler aldıklarını ve bu durumun mesleki motivasyonlarını artırdığını belirtmekte, sadece katılımcı anneleri değil, ev ziyaretleri vasıtasıyla diğer aile bireylerini de bilgilendirdikleri için bu program sayesinde ailelere doğrudan faydalı olduklarını düşünmektedirler.

Benim Ailem programına katılan annelerin eşlerinin de programdan faydalanabilmesi için “baba mektupları” ve “baba oturumları” uygulamaları yapılmaktadır. Benim Ailem Programında her oturum sonunda o haftaki konuyu özetleyen baba mektupları eşleri vasıtasıyla babalara gönderilmektedir. Bunun dışında daha öncede bahsedildiği gibi kursun 6-7nci haftasında ve kursun 12-13ncü haftasında ikişer saatlik baba oturumları düzenlenerek babalar 0-6 yaş çocuğunun eğitimi konusunda özet şekilde bilgilendirilmektedirler.

Katılımcıların “Eşimin de bu kurstan faydalandığını düşünüyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 54’te verilmektedir:

Çizelge 54- Katılımcıların “Eşimin de bu kurstan faydalandığını düşünüyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	28	9,3		
Çok Az Katılıyorum	27	9,0		
Kısmen Katılıyorum	49	16,3		
Büyük Ölçüde	49	16,3		
Tamamen	126	42,0		
Cevapsız	21	7,0		
Toplam	300	100,0	3,78	1,37

Görüldüğü üzere, kendilerinin bu kurstan oldukça faydalandıklarını düşünen katılımcıların, eşlerinin de bu kurstan faydalandıkları görüşüne “büyük ölçüde” katılmakla birlikte, bu konuda oldukça yüksek oranda olumsuz yada çekimser görüş bildirdikleri de görülmektedir. Bu duruma, bazı eşlerin çocuk yetiştirmeyi annelerin işi olarak görmesi ve onların sorumluluğuna bırakması nedeniyle hem baba mektuplarından yeterince faydalanamamalarının hem de baba toplantılarına katılıp eğitimden yararlanmamalarının yol açtığı düşünülmektedir.

Yetişkin eğitiminin gönüllü bir faaliyet olması nedeniyle kurslara düzenli olarak devam mecburiyetinin olması beklenmemektedir. Ancak çeşitli nedenlerle yetişkinlerin kurslara katılımlarının düşmesi de önemli bir sorun olarak dikkat çekmektedir. Lowe yetişkinlerin eğitim faaliyetlerine katılmama nedenlerini kişisel, ev hayatı ile ilgili ve dış faktörler olmak üzere üçe ayırmıştır(Lowe, 1985, 46). Buna göre katılımcıların öncelikle sıraladığı hastalık durumu kişisel faktörler olarak belirtilirken, hava şartlarının kötü olması, bir işte çalışma durumu, ulaşım güçlüğü ve acil durumlar dış faktörler olarak gösterilmektedir. Katılımcıların ev işlerinden vakit bulmamaları ve eşlerinin engel olması nedeniyle kursa katılamamaları ise ev hayatı ile ilgili faktörler arasında yer almaktadır. Knox’a göre (1974,22) bu nedenler dolayısı ile katılımın düşmesini önlemek için yapılacak en önemli şey kursların zamanlamasının yetişkinlerin yaşamına göre daha esnek olarak planlanması ve gerektiğinde küçük değişiklikler yapılabilmesidir. Bu şekilde

herkesin katılımına uygun bir zaman dilimine yayılacak eğitim etkinliklerine katılım daha yüksek olacaktır.

Benim Ailem programına katılanların “Derslere düzenli olarak katılıyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı çizelge 55'te verilmektedir:

Çizelge 55- Katılımcıların “Derslere düzenli olarak katılıyorum” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	SS
Hiç Katılmıyorum	3	1,0		
Çok Az Katılıyorum	4	1,3		
Kısmen Katılıyorum	10	3,3		
Büyük Ölçüde	53	17,7		
Tamamen	221	73,7		
Cevapsız	9	3,0		
Toplam	300	100,0	4,66	0,71

Görüldüğü üzere katılımcılar derslere düzenli olarak devam ettikleri düşüncesine “tamamen” düzeyinde katılmaktadırlar. Bu sonuç katılımcıların kursa devam sorunlarının olmadığını, mümkün olduğunca devam etmeye çalıştıklarını göstermektedir.

Benim Ailem programına katılanların “Kurs saatleri günlük yaşantımı aksatmamaktadır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı ise çizelge 56'da verilmektedir.

Aşağıdaki çizelgede görüldüğü üzere, çoğunluğu birden fazla çocuğu olan annelerin oluşturduğu katılımcı grup benim ailem kursunun günlük yaşantısını aksatmadığı görüşüne “tamamen” düzeyinde katılmaktadır. Birden fazla çocuğu olan annelerin, özellikle çocukları küçük yaşta ise kursa düzenli devamının güçleşeceği açıktır. Ancak, bazı Halk Eğitimi merkezlerinde Benim Ailem programı kapsamında kreş hizmeti sağlanıyor olmasının ve böylece anneler eğitim alırken çocukların da kreş hizmetinden faydalanmasının bu sorunun aşılmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 56- Katılımcıların “Kurs saatleri günlük yaşantımı aksatmamaktadır” ifadesine katılım düzeylerinin dağılımı

	f	%	\bar{X}	Ss
Hiç Katılmıyorum	15	5,0		
Çok Az Katılıyorum	4	1,3		
Kısmen Katılıyorum	10	3,3		
Büyük Ölçüde	32	10,7		
Tamamen	232	77,3		
Cevapsız	7	2,3		
Toplam	300	100,0	4,57	1,01

Yukarıda açıklandığı gibi Benim Ailem programı katılımcıları derslere düzenli olarak devam etmektedirler. Ancak zaman zaman bu katılımları engelleyen durumlar olabilmektedir. Katılımcıların kursa devamsızlık yapmalarının nedenleri hakkında bilgi edinmek amacıyla 30 kişilik katılımcı gruba yapılan ön uygulamadan edinilen verilere dayanılarak aşağıdaki devamsızlık nedenleri belirlenmiş, katılımcılara istedikleri takdirde birden çok seçeneği işaretleyebilecekleri veya başka nedenleri var ise yazabilecekleri belirtilmiştir. Katılımcıların “Kursa devamsızlık yapmanız durumunda aşağıdaki nedenlerden hangisi veya hangileri bu duruma sebep olmaktadır?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı çizelge 57’de verilmektedir.

Aşağıda görüldüğü üzere, Benim Ailem kursuna annelerin katılımı oldukça yüksektir. Anneler bu kurs için yaşamlarında belli zaman ayırmışlardır ve hastalık veya beklenmedik gelişmeler dışında kursa düzenli olarak devam etmektedirler. Bunda kursun katılımcıların günlük hayatlarını aksatmamasının ve Halk Eğitimi Merkezlerince sağlanan kreş hizmetinin rolü olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 57- Katılımcıların “Kursa devamsızlık yapmanız durumunda aşağıdaki nedenlerden hangisi veya hangileri bu duruma sebep olmaktadır?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı

	f	%	n
bir işte tam zamanlı çalışmam	8	2,7	300
ev işlerinden vakit bulamamam	3	1,0	
çocuğumun veya benim hasta olmamız	155	51,7	
eşimin engel olması	3	1,0	
kursa ulaşımın güç olması	5	1,7	
hava şartlarının kötü olması	44	14,7	
acil durumlar	122	40,7	

**Bu soruya katılımcılar birden fazla cevap vermiştir*

Benim Ailem Programının Uygulanması Sırasında Karşılaşılan Güçlükler

Benim Ailem Programının uygulanması sırasında eğitimcilerin ve katılımcıların karşılaştıkları güçlükler de bu araştırma vasıtasıyla edinilmek istenen bilgiler arasındadır. Bu amaçla, anketin güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılan anketin ön uygulaması sırasında eğitimcilerin kurs sırasında karşılaştıkları güçlükler hakkında görüş bildirmeleri de istenmiştir. Buradan 10 adet güçlük ifadesi tespit edilmiş, anketin son halinde “Benim Ailem Programının uygulanması sırasında aşağıdaki güçlüklerden hangisiyle veya hangileri ile karşılaştınız?” sorusunun altına bu güçlük ifadeleri sıralanmıştır. Eğitimciler istenirse birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri, aynı zamanda başka sorunlar da yaşamışlarsa bunları da yazabilecekleri belirtilmiştir. Katılımcı grubun anketinde ise bu şekilde bir uygulamaya gidilmemiş, aynı soru ucu açık şekilde bırakılmış ve katılımcılardan karşılaştıkları güçlükleri sıralamaları istenmiştir.

Eğitimcilerin “Benim Ailem Programının uygulanması sırasında aşağıdaki güçlüklerden hangisiyle veya hangileri ile karşılaştınız?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı çizelge 58’de sunulmaktadır:

Çizelge 58- Eğitimcilerin “Benim Ailem Programının uygulanması sırasında aşağıdaki güçlüklerden hangisiyle veya hangileri ile karşılaştınız?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

	f	%	n
Bu alan kendi branşım olmadığı için kendimi yetersiz hissediyorum	8	16.7	48
Konuları yetiştirmekte güçlük çekiyorum	15	31.2	
Katılımcılara yetecek sayıda GEP kitabı verilmemesinin eksikliğini hissediyorum	30	62.5	
Kursla ilgili dokümanlar zamanında elimize ulaşmıyor	30	62.5	
Kursiyerlere verilen ekleri kendi maddi imkanlarımızla çoğaltmak zorunda kalıyoruz	15	31.2	
Ev ziyaretlerinde ulaşım konusunda sorunlar yaşıyorum	32	66.7	
Ev ziyaretleri için bizlere maddi destek sağlanmıyor	26	54.2	
Ev ziyaretleri nedeniyle güvenliğimden endişe duyuyorum	29	60.4	
Kurs katılımcılara yeterince duyurulmadığı için katılım az oluyor	13	27.1	
Öğrenci bulmakta güçlük yaşıyoruz	7	14.6	
Katılımcıların kursa devamı konusunda sorun yaşıyorum	12	25	
Anneler çocuklarını bırakacak yer bulamadıkları için katılım az oluyor	17	35.4	
Baba toplantılarına katılım yetersiz	7	14.6	
Derslik bulamıyoruz ilköğretim okulları yardımcı olmuyor	12	25	
İlköğretim müdürleri program hakkında bilgisiz olduğu için açıklama yapmak zorunda kalıyoruz	5	10.4	
Dersliklerin fiziki şartları uygun değil	30	62.5	
Herhangi bir güçlük yaşamıyorum	3	6.2	

**Bu soruya eğitimciler birden fazla cevap vermiştir*

Görüldüğü üzere programın uygulanması sırasında eğitimciler; mesleki yeterlilik, süre, öğretim materyali, ev ziyaretleri, katılım, devamsızlık ve yer konularında güçlükler yaşadıklarını ifade etmektedirler.

1. Mesleki yeterlilik: Görüldüğü üzere eğitimcilerin hiç de azımsanamayacak bir kısmı(%17) kursun verildiği alan kendi branşı olmadığı için kendisini yetersiz hissetmektedir. Gerçekte büyük çoğunluğu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi ile ilgili bir alanda eğitim almamış olan eğitimcilerin geri kalanının sadece 15 günlük bir eğitici eğitimi alarak başladıkları bu süreçte kendileri yeterli hissetmeleri oldukça ilgi çekicidir. Eğitimcilerle yapılan odak grup görüşmesinde bu denli kısa bir eğitici eğitimi almalarına rağmen kendilerini nasıl bu denli yeterli hissettikleri sorulduğunda şu yanıt alınmıştır:

Eğitim her ne kadar kısa gibi görünse de yoğun bir içerik var ve detaylı bir şekilde planlanmış. Bize verilen eğitimin çok yeterli olduğunu düşünüyoruz, son derece memnunuz. Ayrıca eğitimcilerin uygulama kitabında(uygulama rehber kitabı) gerek derslerin nasıl işleneceği konusunda gerekse sınıf içinde göstermemiz gereken davranış biçimleri konusunda ayrıntılı bilgi veriliyor, hatta katılımcılardan gelebilecek olası sorular bile önceden konulmuş. Böylesi bir yönerge işimizi kolaylaştırıyor, bu nedenle kendimizi yetersiz hissetmiyoruz.

2. Süre: Eğitimcilerin yaklaşık 1/3'ü(%31,2) derslere ayrılan sürenin yeterli olmaması nedeniyle konuları yetiştirmekte güçlük yaşadıklarını belirtmektedirler. Benim Ailem programı ile ilgili eğitimciler tarafından öne sürülen eleştirilerin en önemlilerinden birisi de kursun ders saatlerine ayrılan sürenin yeterli olmamasıdır. Eğitimciler her hafta bu süre içinde içerikte yer alan konuları yetiştirmekte güçlük yaşadıklarını belirtmektedirler.

3. Öğretim materyali: Alan araştırması sırasında eğitimcilerle yapılan konuşmalarda ve anket sonuçlarına bakıldığında katılımcılara verilmesi öngörülen Gelişim Eğitimi Programı (GEP) kitaplarının katılımcılara yetecek sayıda verilmediği, kimi Halk Eğitimi Merkezlerine ise bu kitapların hiç gelmediği bilgisi edinilmiştir. Eğitimcilerin oldukça önemli bir çoğunluğu(%62,5) bu konuda katılımcılarla birlikte kendilerinin de sıkıntı yaşadıklarını söylemektedirler. Çünkü teorik bilgiyi destekleyen oyunları içeren GEP kitaplarının olmayışı konuların işlenişini yavaşlatmakta ve verimi düşürebilmektedir.

Kaynak materyaller ile ilgili karşılaşılan bir başka güçlük ise hem GEP kitaplarının hem de her oturumun sonunda katılımcılara verilmesi öngörülen eklerin zamanında eğitmenlerin ellerine ulaşmaması durumudur. Eğitmenlerin yarısından çoğu(%62,5) bu konuda sorun yaşadıklarını belirtmektedirler. Bu durumda eğitmenlerin 1/3'ü katılımcılara verilmesi gereken ekleri veya materyalleri kendi imkanları ile çoğalttıklarını söylemektedirler.

4. Ev ziyaretleri: Ev ziyaretlerinde temel amaç, anneyi doğal ortamında görmek, uygulamanın önemini anneler tarafından fark edilmesini sağlamak, annenin kişisel sorunlarına cevaplar üretmek, ihtiyaç duyduğu konularda anneyi desteklemek ile birlikte GEP etkinlik uygulamalarının aile ortamında izlenmesidir (MEB, 2008, 29).

Bu bağlamda 0-3 yaşta çocuğu olan anneler için ayda bir kez 40 dakikalık ev ziyaretleri yapılmaktadır. 3-6 yaşta çocuğu olan anneler için ise ayda iki kez ev ziyareti yapılmaktadır. Programda ev ziyaretleri 4. haftadan sonra başlamaktadır. 0-3 yaş grubunda çocuğu olan her anneye en az 4 ev ziyareti, 3-6 yaş çocuğu olan her anneye de en az 2 ev ziyareti yapılmaktadır (ÇYGM).

Eğitmenlerin dönem içinde açtıkları her bir grup için en fazla 25 öğrenen olduğu varsayıldığında -teorik dersler ve danışmanlık toplantıları için ayırdıkları sürenin dışında- sürekli ev ziyaretlerinde buldukları anlaşılmaktadır.

Ancak eğitmenlerin yarıdan fazlası ev ziyaretleri ile ilgili bazı sorunların olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunların önde geleni ulaşım sorunudur. Benim Ailem Eğitmenleri ev ziyaretlerini kendi imkanları ile gerçekleştirmektedirler. Eğitmenler arasından sadece "kadrolu öğretmen" statüsünde olanlara (%69) belediye tarafından paso imkanı sağlandığı için ulaşimleri nispeten daha az masraflı olmaktadır. Yine de ev ziyaretleri sırasında ulaşım için ilgili kurumca sağlanan maddi bir destek bulunmamaktadır. Ankara gibi metropollerde bir ev ziyareti yapabilmek için kimi zaman iki vasıta değiştirmek gerekebilmektedir. Bu masrafı eğitmenler kendi bütçelerinden karşılamaktadırlar ki bu da eğitmenleri sıkıntıya sokan bir durumdur.

Eğitmenlerin yarısından çoğu(%54,2) ev ziyaretleri için kendilerine maddi destek sağlanmadığı için güçlük yaşadıklarını belirtmektedirler.

Ev ziyaretleri ile ilgili bir başka sorun da güvenlik konusudur. Eğitmenler ev ziyaretlerini kişisel olarak tek başlarına yapmaktadırlar. Eğitmenlerin yaklaşık 2/3'ü(%60,4) ev ziyareti yaparken güvenliklerinden endişe duymaktadırlar. Eğitmenler ile yapılan odak grup görüşmelerinde bu konu hakkındaki görüşleri sorulduğunda şu cevap alınmıştır;

Ev ziyaretleri sırasında çok sık değil ama kimi zaman aile içi tartışmalara şahit olmak veya sözel taciz gibi hoş olmayan durumlarla karşılaşabiliyoruz. Kursiyerlerin aile yapılarını tanıyana kadar bu endişeyi taşıyoruz.

5. Katılım: Benim ailem eğitmenleri bir kurs döneminde katılımcı bulmaları durumunda en fazla iki grup açabilmektedirler. Halk Eğitimi Merkezleri kursları duyurmakla yükümlüdür ve bunu ilanlar vasıtasıyla yapmaktadırlar. Bunun dışında eğitmenler de bireysel çabalarıyla çevre halkı kurstan haberdar etmeye çalışmaktadırlar. Bu amaçla eğitmenler ilköğretim okullarında toplantılar düzenlemek, ev ziyaretleri yoluyla kursu duyurmak gibi yöntemler kullanmaktadırlar. Eğitmenlerin yaklaşık 1/7'si(%14,6) öğrenci bulmakta güçlük yaşadığını ve bu nedenle katılımın az olduğunu söylerken, eğitmenlerin yaklaşık 1/3'ü(%27,1) bunu kursun yeterince duyurulmadığına bağlamaktadırlar. Odak grup görüşmesinde eğitmenlere kurs katılımı ile ilgili görüşleri sorulduğunda şu yanıt alınmıştır;

Sincan, Keçiören gibi bazı Halk Eğitimi Merkezlerinde çok yoğun katılım var, hatta talebi karşılayamıyoruz. Burada kursun verildiği yerin de çok önemi var. Mesela Sincan'daki Halk Eğitim Merkezi çarşının içinde. İnsanlar önünden gelip geçerken ilanları görüp kursa katılmak istiyorlar. Bazı yerlerde ise katılımcı bulamıyoruz. Örneğin Altındağ, Çankaya gibi Halk Eğitim Merkezlerinde kursiyer bulma sorunu var. Altındağ'da çoğunlukla kadınlar eşlerinden izin alamıyorlar, Çankaya'da ise yaşlı nüfus yoğunlukta olduğu için kursa katılım olmuyor.

Görüldüğü üzere, Benim Ailem kursuna katılım Ankara'da her semtte aynı yoğunlukta değildir. Kurs binasının konumunun, ailevi nedenlerin ve bölgedeki nüfusun yaş durumunun katılımı engellediği anlaşılmaktadır.

Kurs katılımı ile ilgili bir başka güçlük ise baba toplantılarına babaların katılımının az olmasıdır. Baba toplantıları kurs süresi boyunca iki kez yapılmaktadır. Bu oturumlardan ilkinin kursun 6-7nci haftasında, ikinci oturumun da kursun 12-13ncü haftasında yapılması önerilmektedir (<http://cygm.meb.gov.tr>). Eğitimcilerin yaklaşık 1/7'si(%14,6) baba toplantılarına katılımı yetersiz bulmaktadır. Alan araştırması sırasında eğitimciler ile yapılan görüşmelerde Sincan ve Keçiören gibi bazı Halk Eğitimi Merkezlerinde baba toplantılarına yoğun bir katılım olduğu, bunun yıllar içinde artış gösterdiği, ancak Mamak, Etimesgut, Eryaman gibi merkezlerde yapılan kurslarda babalar toplantılara katılmayacaklarını bildirdikleri için çoğunda toplantıları iptal etmek durumunda kalındığı öğrenilmiştir.

6. Devamsızlık: Eğitimcilerin 1/4'ü(%25) katılımcıların kursa devamını sağlamakta sorunlar yaşadığını belirtmektedirler. Eğitimcilerin 1/3'ü(%35,4) ise kursa devamın düşmesine annelerin çocuklarını bırakacak yer bulamamasının neden olduğunu söylemektedirler. Araştırmanın yapıldığı 11 Halk Eğitimi Merkezinden sadece 5'i annelere Benim Ailem kursu sırasında çocuklarını güvenle bırakabilecekleri bir kreş hizmeti sunmaktadırlar. Ancak bazı merkezlerin böylesi bir imkanı mevcut değildir ve anneler çocuklarını bırakacak bir yer bulamadıkları için kimi zaman derslere çocuklarını da getirmektedirler, kimi zaman ise bu nedenle kursa gelmemeyi tercih etmektedirler; bu da kurs katılımını düşürmektedir.

7. Yer: Eğitimcilerin kurs sırasında karşılaştıkları güçlüklerden bir diğeri de derslikler ile ilgilidir. Benim Ailem kursu sadece Halk Eğitimi Merkezlerinde verilmemektedir. Halk Eğitimi Merkezlerinin yanı sıra çevrede bulunan ilköğretim okulları bünyesindeki sınıflarda da kurslar verilmektedir. Eğitimcilerin 1/4'ü(%25) kurs vermek için derslik bulamadıklarını, katılımcı bulmak gibi derslik bulma işinin de kendilerine bırakıldığını belirtmektedirler.

Eğitmenlerin (%10,4)'ü ise derslik ayarlayabilmek için örneğin ilköğretim okulu yöneticilerinin onayının gerektiğini, ancak onların da kurs hakkında bilgileri olmadığı için kendilerinin açıklama yapmak ve ikna etmek zorunda kaldıklarını belirtmektedirler.

Eğitmenlerle yapılan odak grup görüşmesinde yaşanan derslik sıkıntısı ile ilgili görüşleri sorulduğunda şu yanıt alınmıştır:

Kimi Halk Eğitimler yer göstermiyor, bu durumda çevre okulların boş sınıfları, depolar, spor salonları, belediyenin gösterdiği yerler gibi mekanlarda ders yapmak zorunda kalıyoruz. Sadece masa sandalye ayarlanıyor o kadar. Bu tip yerler karanlık ve basık olduğu için kursiyerler de biz de şikayetçiyiz.

Derslik sorununun bir boyutunu de dersliklerin fiziki şartlarının uygunsuzluğu oluşturmaktadır. Eğitmenlerin yarısından fazlası (%62,5) bu konuda güçlük yaşadıklarını belirtmektedirler. Benim Ailem programının ağırlıklı olarak verildiği ilköğretim okullarının sınıfları yetişkin öğrenenler için tasarlanmamıştır. Çoğu kurs, ilköğretim çocuklarının boyutlarına uygun sıralarda devam etmektedir. Ayrıca yetişkin öğrenenlerin oturma düzenleri karşılıklı iletişim kurmalarına imkan verecek şekilde düzenlenmelidir. İlköğretim okullarının fiziksel koşullarının bu açıdan da uygun olmadığı düşünölmektedir.

Benim Ailem programının uygulanması sırasında eğitmenler gibi katılımcıların da güçlük yaşamış olabilecekleri düşünölmüştür. Katılımcıların "Kurs sırasında karşılaştığınız güçlükler var ise lütfen belirtiniz" açık uçlu sorusuna verdikleri cevapların dağılımı ise çizelge 59'da sunulmaktadır:

Aşağıda göröldüğu üzere katılımcıların tamamına yakını eğitmenlerin aksine hiçbir güçlük yaşamadıklarını bildirmişlerdir.

Çizelge 59- Katılımcıların “Kurs sırasında karşılaştığınız güçlükler var ise lütfen belirtiniz” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

		%	n
ulaşım güçlüğü yaşıyorum	9	3,0	300
çocuklar için kreş hizmeti yok, çocuklarla ders dinlemek zor oluyor	5	1,7	
fiziki imkan eksikliği(uygun derslik eksikliği)	4	1,3	
güçlük yaşamıyorum	272	90,7	

**Bu soruya katılımcılar birden fazla cevap vermiştir*

Benim Ailem Programında Eksik Bulunan Hususlar

Eğitmenlerin “Benim Ailem programında eksik bulduğunuz hususlar aşağıdakilerden hangisi veya hangileridir?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı çizelge 60’da sunulmaktadır:

Çizelge 60- Eğitmenlerin “Benim Ailem programında eksik bulduğunuz hususlar aşağıdakilerden hangisi veya hangileridir?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

	f	%	n
İlgili kurum tarafından yeterli sayıda GEP kitabı gönderilmiyor	30	62.5	48
GEP kitapları elimize geç ulaşıyor	27	56.2	
Kursun toplam süresi yetersiz(18 haftadan fazla olmalı)	17	35.4	
Teorik derslere ayrılan süre yetersiz	13	27.1	
Bizlere verilen eğitim yeterli değil	7	14.6	
Ev ziyaretlerine ayrılan süre yetersiz	1	2.1	

**Bu soruya eğitmenler birden fazla cevap vermiştir*

Görüldüğü üzere, eğitimciler “öğretim materyali, süre ve hizmetiçi eğitim” konularında kursun eksikleri olduğunu düşünmektedirler. Aşağıda bu hususlar ayrıntılı olarak incelenmektedir:

1. Süre: Eğitimcilerin 1/3'ü (%35,4) kursun toplam süresinin yetersiz olmasını, bir başka deyişle 18 haftadan daha uzun olması gerektiğini, bu durumun ise kurs ile ilgili bir eksiklik olduğunu belirtmektedirler. Öte yandan daha öncede belirtildiği gibi, odak grup görüşmesine katılan eğitimciler, ankette kursun toplam süresi olan 18 haftayı yetersiz bulan eğitimcilerin görüşüne katılmamaktadırlar. Tam aksine odak grup görüşmesindeki eğitimciler kursun toplam süresinin yeterli olduğunu düşünmekte, bunun yerine haftalık ders saatinin bir saat artırılmasının yeterli olabileceğini söylemektedirler. Burada da yine eğitimcilerin 1/3'üne yakını(%27,1) teorik derslere ayrılan sürenin yetersizliğini kursun bir eksiği olarak görmektedirler.

Ev ziyaretlerine ayrılan sürenin yetersiz olduğu ise bir eğitimci tarafından belirtilmektedir(%2,1). Görüldüğü üzere eğitimcilerin süreye ilişkin buldukları eksik yönler daha çok kursun toplam süresi ile teorik derslere ayrılan 2'şer saatlik haftalık ders saatleri ile ilgilidir.

2. Öğretim materyali: Benim Ailem programı ile ilgili eğitimcilerin yaşadıkları en büyük sorunlardan bir tanesi de GEP kitaplarının yeter sayıda ve zamanında ulaşmamasıdır. Eğitimcilerin yarısından fazlası (%62,5) yeterli sayıda GEP kitabının gönderilmediğini, yine yarısından fazlası (%56,2) GEP kitaplarının zamanında ulaştırılmadığını bir eksiklik olarak görmektedirler.

3. Eğitici eğitimi: Programla ilgili vurgulanan bir diğer eksiklik eğitimcilere verilen eğitici eğitiminin yetersiz olduğu görüşüdür. Çizelge

58'de mesleki anlamda kimi zaman kendilerini yetersiz hissettiğini söyleyen eğitimcilerin görüşüne paralel olarak burada eğitimcilerin 1/7'si(14,6) kendilerine verilen Benim Ailem eğitici eğitimini yeterli bulmamakta ve bunu programa dair bir eksiklik olarak görmektedir. Eğitimcilerin eğitimini Benim Ailem programını revize eden Xpertise firması üstlenmiştir. Eğitimciler ve program planlama uzmanlarından edinilen bilgiye göre; eğitimciler 2005 yılından itibaren gruplar halinde eğitime tabi tutulmuşlardır. Bu eğitimler tamamlama eğitimi (12+5 gün) olmak üzere

toplam 17 gün sürmüştür. Verilen bu sertifika eğitiminin dışında bugüne kadar eğitmenler başka bir eğitim almamışlardır.

“Bizlere verilen eğitim yeterli değil” diyen eğitmenlerin hangi branşlardan olduğuna bakıldığında; 7 eğitmenden 4’ünün giyim teknolojisi, 2’sinin çocuk gelişimi, 1 kişinin de el sanatları öğretmenliği branşından olduğu görülmektedir. Eğitici eğitimini yeterli bulmayanlar içinde iki kişinin çocuk gelişimi alanı mezunu olmaları dikkat çekicidir. Bu kişiler alan uzmanı olarak verilen eğitimi yeterli bulmamaktadırlar.

Benim Ailem Programında eksik bulunan hususlar hususunda katılımcıların da görüşleri alınmıştır. Katılımcıların “Katıldığınız kurs ile ilgili eksik bulduğunuz hususlar var ise lütfen belirtiniz” yönergesi uyarınca belirttikleri eksikliklerin dağılımı çizelge 61’de sıralanmaktadır:

Çizelge 61- Katılımcıların “Katıldığınız kurs ile ilgili eksik bulduğunuz hususlar var ise lütfen belirtiniz” yönergesi uyarınca belirttikleri eksikliklerin dağılımı

	f	%	n
Süre	52	17,3	300
Öğretim materyali	10	3,3	
Kreş hizmeti	14	4,7	
baba toplantılarının sayısı az	9	3,0	
kursun eksiği olduğunu düşünmüyorum	213	71,0	

**Bu soruya katılımcılar birden fazla cevap vermiştir*

Görüldüğü üzere katılımcıların büyük çoğunluğu(%71) Benim Ailem kursunun bir eksiği olmadığı görüşündedir. Geri kalanının eksik bulduğu yönler ise daha önce de saptanmış olan sorunlardır. Aşağıda katılımcıların eksik bulduğu hususlar konu başlıkları altında verilmektedir:

1. Süre: Katılımcıların eksik gördüğü durumların başında kursun süresi gelmektedir. Katılımcıların 1/6’sı(%17,3) eğitmenler gibi kursun süresini yeterli bulmamaktadır.

2. Öğretim materyali: Katılımcıların kurs ile ilgili eksik buldukları bir diğer husus da yine eğitmenlerin şikayet ettikleri GEP kitaplarının verilmemesidir. Katılımcıların az bir kesimi(%3,3) bu durumu bir eksiklik

olarak nitelese de GEP kitaplarının kurslara ulaşmaması veya zamanında gelmemesi sorununun eğitimcilerin de özellikle üzerinde durdukları bir konu olduğu ve pek çok eğitimcinin bu sorunu yaşadığı araştırma sırasında öğrenilmiştir.

3. Kreş hizmeti: Katılımcıların Benim Ailem kursu ile ilgili eksik buldukları başka bir husus da çocuklarına kreş imkanı sağlanmamasıdır(%1,7). Kreş imkanından faydalanan katılımcıların bir bölümü ise(%3) verilen hizmetin yetersiz olduğunu belirtmektedir.

Eğitmenler ile yapılan odak grup görüşmesinde katılımcıların kreşleri hangi açıdan yetersiz gördükleri sorulmuş aşağıdaki yanıt alınmıştır:

Katılımcılar kreşi çocuklarını haftada birkaç saat bırakacakları bir yer olarak değil normal bir kreş gibi görüyorlar. Bu nedenle kreşlerden beklentileri çok yüksek. Genellikle kreşlerin fiziki imkanlarından, oyuncakların eski ve hijyenik olmamasından ve verilen eğitimin yetersiz olmasından şikayet ediyorlar. Oysa bu beklentiler gerçekçi değil, çünkü bu kreşlerin çocuklara birkaç saat hoşça vakit geçirtmekten öte bir misyonu yoktur. Katılımcıların bunu kabul etmeleri gerek.

Bazı Halk Eğitimi Merkezlerince Benim Ailem programı sırasında katılımcıların çocuklarına kurs süresince oyun odalarında bakım imkanı sağlanmaktadır. Yukarıda görüş bildiren eğitimcilerin de bahsettiği gibi annelerce bu hizmetin kısa süreli bir bakım hizmeti değil çocuklar için “kreş” olarak görülmesinden dolayı bazı anneler bu konuda memnuniyetsizlik yaşamaktadırlar. Kreş ile ilgili tüm beklentilerin karşılanması neticesinde katılımın yükseleceği ve dolayısıyla çocuk gelişiminde katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

4. Baba toplantıları: Son olarak katılımcıların az bir kesiminin(%3) baba toplantılarının sayısını yetersiz buldukları görülmektedir. Baba toplantılarına katılımın yüksek olduğu HEM’lerde bu sayının artırılacağı ve babaların bir diğer aile eğitimi programı olan “Baba Destek Programı”na da yönlendirilebileceği düşünülmektedir.

Benim Ailem Programının Geliştirilmesi İçin Öneriler

Diğer tüm eğitim programları gibi, Benim Ailem programının da daha verimli hale getirilmesi için katılımcı ve öğretmenlerin istekleri doğrultusunda geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla öğretmen ve katılımcı gruba programla ilgili önerileri açık uçlu sorularla sorulmuştur. Elde edilen öneriler konu başlıklarına göre gruplanmıştır. Çizelge 62'de öğretmenlerin Benim Ailem programı ile ilgili önerilerinin dağılımı yer almaktadır:

Çizelge 62- Öğretmenlerin Önerilerinin Dağılımı

	f	%	n
Süre	21	43.8	48
Öğretim materyali	33	68.8	
İçeriğe yeni konu eklenmesi	9	18.8	
Hizmet içi eğitim	22	45.9	
Denetim	1	2.1	
Kursun duyurulması	17	35.4	
Kreş hizmeti	3	6.2	

*Bu soruya öğretmenler birden fazla cevap vermiştir

Görüldüğü üzere öğretmenlerin önerileri “süre, öğretim materyali, içeriğe yeni konu eklenmesi, hizmet içi eğitim, denetim, kursun duyurulması, kreş hizmeti” gibi konu başlıklarında yoğunlaşmaktadır.

1. Süre: Öğretmenler programın süresinin yetersiz olduğunu ve artırılmasını önermektedirler. Burada öğretmenler hem ders saatlerine hem de programın geneline ait sürenin artırılmasından bahsedilmektedir.

2. Öğretim materyali: Öğretmenler GEP’lerin ve katılımcılara verilen eklerin yeter sayıda ve zamanında ulaştırılmasını önermektedirler.

3. İçeriğe yeni konu eklenmesi: Öğretmenler programa ergenlik konusunun dahil edilmesini önermektedirler. Bu, yeni bir ünite şeklinde olacağı gibi, ergenlerin gelişimi, eğitimi ve ergenlikte karşılaşılan sorunlarla ilgili ayrıca bir kurs da açılabilir.

4. Hizmet içi eğitim: Öğretmenlerin hizmet içi eğitimle ilgili sayılabilecek üç önerisi tek bir başlık altında toplanmıştır. Buna göre öğretmenlerin (%17’si) kendilerine düzenli aralıklarla hizmet içi eğitim sağlanmasını önermektedirler. Öğretmenlerce(%25) bu eğitimlerden birinin

özellikle 6 yaş üstü çocukların eğitimi konusunda olmasını istenmektedir. Araştırma sırasında öğretmenler ile yapılan sohbetlerde katılımcıların 0-6 yaş üstü çocuklarının da olduğu, onlarla ilgili yaşadıkları sorunlar veya öğrenmek istedikleri bazı konularda kendilerine danıştıkları, ancak sadece 0-6 yaş grubu hakkında sınırlı bilgilerinin olduğu için annelere yardımcı olamadıkları ve 6 yaş üstü çocukların eğitimi hakkında da bilgi sahibi olmak istediklerini dile getirmişlerdir.

Eğitmenlerin (%4.2)'sinin bir diğer önerisi ise; gerektiğinde daha detaylı bilgi alabilecekleri kaynak kitapların sağlanmasıdır. Bu öneri öğretmenlerin kendilerine daha ayrıntılı bilgi sunabilecek bir kaynak kitaba ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

5. Denetim: Tek bir öğretmen tarafından dile getirilen bir öneri de Benim Ailem öğretmenlerinin başarısının aynen örgün eğitimdeki öğretmenlerin başarısının denetlendiği gibi denetlenmesidir. Aslında *MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde, 83'e* göre Halk Eğitim Merkezleri de örgün eğitim kurumları gibi denetlenmektedir. Bu konuda öneri sunan öğretmenin meslekte yeni olması dolayısı ile daha önce bir teftiş geçirmemiş olma ihtimali bulunduğu düşünülmektedir.

Eğitimde teftişin denetleme ve değerlendirme dışında rehberlik ve yetiştirme görevi de bulunmaktadır. Bu sayede eksik bulunan yönler tespit edildikten sonra, düzeltilir ve böylece daha sağlıklı bir işleyiş gerçekleştirilmeye çalışılır (Gürsel, 2003, 79). Alan araştırması sırasında derslerin işlenişinden değerlendirme yapılmasına kadar programın pek çok aşamasında öğretmenlerin farklı uygulamalar içinde olabildikleri gözlenmiştir. Bütün bu aşamalardaki farklılıkların ortadan kaldırılması için müfettişlerin denetim sırasında rehberlik faaliyetlerine de önem vermelerinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

6. Kursun Duyurulması: Öğitmenlerin yaklaşık üçte biri (%29.2) kursun yeterince duyurulması için medya araçlarının kullanılmasını önermektedirler. Öğitmenler kendi imkanları ile kursu çevreye duyurmaya çalışsalar da kimi durumlarda bu çalışmaların yetersiz kalabildiğini, dolayısıyla kursun uygulayıcısı olan Milli Eğitim Bakanlığının kursun daha

geniş kitlelerce duyulması için medya araçlarını daha sık kullanmasını önemli görmekte-dirler.

Kursun halk arasında duyurulmasına ilişkin bir diğer öneri ise ilköğretim okulu müdürlerinin Benim Ailem kursu hakkında bilgilendirilmesidir. Bu öneri öğretmenlerin yaşadığı derslik bulma sorununa çözüm olması için öğretmenlerin bir kısmı (%6,2) tarafından dile getirilmiştir. Çizelge 58'de öğretmenler kurs vermek için derslik bulamadıklarını, katılımcı bulmak gibi derslik bulma işinin de kendilerine bırakıldığını, derslik ayarlayabilmek için ilköğretim okulu yöneticilerinin muvafakatının gerektiğini, ancak onların da kurs hakkında bilgileri olmadığı için kendilerinin açıklama yapmak ve ikna etmek zorunda kaldıklarını belirtmektedirler. Bu nedenle öğretmenler ilköğretim okulu müdürlerinin resmi yollardan bilgilendirilmelerini önermektedirler.

7. Kreş Hizmeti: Katılımcı annelerin programla ilgili eksikler kısmında bildirdikleri gibi öğretmenler den bazıları çocuklara kreş hizmeti sunulmasını önermektedirler. Benim Ailem programı sırasında karşılaşılan güçlüklerin vurgulandığı Çizelge 58'de öğretmenler annelerin çocuklarını bırakacak yerleri olmaması nedeniyle katılımın düştüğü bilgisini vermişlerdir. Kreş hizmeti bazı halk eğitimi merkezlerinde verilmesine rağmen, çocukları dersler sırasında bırakacak yerin olmaması bu tür bir hizmetten faydalanamayan katılımcılar ve öğretmenler için hem katılımı düşürmesi açısından hem de derslere getirilen çocukların varlığı nedeniyle eğitimi aksatan ciddi bir sorundur. Bu sorunu ortadan kaldırmak amacıyla öğretmenler çocuklara kreş hizmeti sağlanmasını önermişlerdir.

Öte yandan katılımcılara da Benim Ailem programının geliştirilmesine yönelik önerileri açık uçlu soru şeklinde sorulmuş, elde edilen yanıtlar konu başlıklarına göre gruplanmıştır. Çizelge 63'te katılımcı grubun önerilerinin dağılımı sunulmaktadır:

Çizelge 63- Katılımcıların Önerilerinin Dağılımı

	f	%	n
Süre	91	30,3	300
Ulaşım	13	4,3	
Baba eğitimi	8	2,7	
Kreş	11	3,7	
Seminer	9	3	
Kursun yaygınlaştırılması	8	2,7	
İş imkanı	3	1,0	
6 yaş üzeri çocuklar için kurs açılması	16	5,3	

*Bu soruya katılımcılar birden fazla cevap vermiştir

Görüldüğü üzere katılımcılar aşağıda yer alan konu başlıklarında gruplanan önerileri sunmuşlardır. Bunlar:

1. Süre: Katılımcıların dikkate değer bir kısmı(%16,3) Benim Ailem programının 18 haftalık toplam süresinin artırılmasını önermekte iken katılımcıların yine dikkate değer bir kısmı (%14) ise kursun haftada birden fazla gün olabileceğini belirtmektedirler.

Ancak araştırma sürecinde yapılan sohbetlerde eğitimcilerin katılımcıların kursun toplam süresinin uzatılması önerisine katılmadıkları görülmüştür. Eğitimciler kursun 18 hafta olan süresinin uzatılması durumunda bir öğretim yılı içinde sadece bir kez kurs açabileceklerini, bu durumu maddi nedenlerle uygun görmediklerini belirtmişlerdir.

Programın teorik kısmını verebilmek için sürenin yeterliliği olmadığı görüşüne eğitimcilerin %60'ının katıldığı daha önce çizelge 38'de tartışılmıştır. Yine aynı şekilde, katılımcılar arasında da haftalık ders saatinin artırılmasını öneren bir grup mevcuttur. Bu noktada süre sorunun odak grup görüşmesinde eğitimcilerin önerdiği gibi haftalık ders saatinin bir saat uzatılması ile veya kursun iki güne yayılması ile çözülebileceği düşünülmektedir.

2. Ulaşım: Ulaşım açısından sorun yaşayan bazı katılımcılar ise kursun verildiği Halk Eğitimi Merkezleri veya ilköğretim okullarına ulaşımında servis imkanı sağlanmasını önermektedir. Eğitimciler ve katılımcılarla yapılan görüşmelerde de çevrelerindeki bazı annelerin kursa katılmak istedikleri halde ulaşım açısından sorun yaşadıkları için katılmadıkları öğrenilmiştir. Bu durumda yerel yönetimin de desteği ile katılımcıların

ulaşımlarına yardımcı olunabilir, böylece daha fazla sayıda annenin hizmete ulaşımı sağlanabilir. Ulaşım sorununun çözümü ile ilgili olarak katılımcılar kursun başka semtlere de yaygınlaştırılması önerisini eklemiş olduğu görülmektedir. Bu görüşün bilhassa talebin yoğun olduğu bölgelerde dikkate alınması gereken bir öneri olduğu düşünülmektedir.

3. Baba eğitimi: Katılımcıların önerilerinin bir diğeri de akşam saatlerinde babalara da eğitim verilmesidir. Ancak eğitmenler ile yapılan sohbetlerde Benim Ailem programının sunulması ve ev ziyaretleri nedeniyle yeterince yoğun bir tempo içinde olmaları nedeniyle eğitmenlerin bu tür bir uygulamayı üstlenmek istemeyecekleri sanılmaktadır. Bunun yerine babaların kursa talep ve ilgisinin yoğun olduğu bölgelerde babaların baba eğitimi konusunda daha ayrıntılı eğitim veren “Baba Destek Programına” yönlendirilerek talep bu şekilde karşılanabilir.

4. Kreş: Katılımcılar var olan kreş hizmetlerinin kalitesinin iyileştirilmesini, çocuklarına daha kaliteli kreş hizmeti sunulmasını önermektedirler. Daha önce de bahsedildiği gibi eğitmenlerle yapılan odak grup görüşmesinde katılımcıların kreşlerin fiziki olanaklarından, verilen eğitimin yetersizliğinden ve oyuncakların eskiliği ile hijyenik olmamasından şikayet ettikleri öğrenilmiştir. Bu nedenle katılımcılar verilen kreş hizmetinin kalitesinin artırılmasını önermektedirler.

5. Seminer: Katılımcıların aile sorunları(%2,3) ve hukuki haklar(%0,7) konusunda seminer önerilerinin bulunduğu göze çarpmaktadır. Bu konuda Halk Eğitimi Müdürlerinin de girişimi doğrultusunda alan uzmanlarının merkezlere davet edilmesi ile seminerler verilebilir. Bu tür seminerlerin anneler için rehber niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

6. Kursun yaygınlaştırılması: Katılımcılardan bazıları Ankara’da belli semtlerde bulunan kursun diğer semtlere de yaygınlaştırılmasını istemektedirler. Ankara’da Keçiören ve Yenimahalle gibi büyük semtlerde oturan bazı katılımcılar Benim Ailem eğitimi veren Halk Eğitim Merkezlerine ulaşım sorunu yaşamaları nedeniyle kursun yaygınlaştırılmasını istemektedirler.

7. İş imkanı: Katılımcılar kurs sonunda alınan sertifikanın ekonomik bir değerinin olmasını ve iş bulmalarında onlara yardımcı olmasını istemektedirler.

8. 6 Yaş üzeri çocuklar için kurs açılması: Bir diğer öneri 6 yaş üzeri çocukların eğitimi ile ilgili de bilgi verilmesidir. Eğitimlemlerle yapılan odak grup görüşmesinde ve uygulanan anketten elde edilen verilerinden de anlaşıldığı üzere; katılımcıların 6 yaş üstü çocuklarının eğitimi konusunda yoğun taleplerinin olduğu, bu konuda sorulan sorulara cevap vermekte yetersiz kaldıkları, bu nedenle kendilerinin bu konuda bilgilendirilmelerini talep etmişlerdir (bkz. çizelge 62). Aynı şekilde katılımcılar da bu konuda kendilerine eğitim verilmesini istemektedirler. Benim Ailem programından oldukça faydalandıklarını bildiren katılımcıların 0-6 yaş üstü çocukları için veya şu an küçük olup ilerde bu yaş grubuna girecek çocukları için bu tür bir talepte bulunmaları olağan karşılanmaktadır. Bu amaçla, 0-6 yaş grubu dışında kalan çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm yollarını içeren bir ünitenin programa eklenmesi yerine bu yaş grubu için ayrı bir kurs açılabilceği düşünülmektedir.

Benim Ailem Programını Tamamlayan Katılımcıların Çocukları ile İlişkilerinde Olan Değişikliklere İlişkin Bulgular

Bir programın başarısının değerlendirilmesi bakımından izleme araştırmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. İzleme araştırmaları katılımcıların eğitimle kazandıklarını yaşamlarında ne derece kullandıklarını belirlemeyi hedefleyen bir değerlendirme türüdür (Aydın, 2011, 181).

Tam anlamıyla bir izleme çalışması sayılmasa da Benim Ailem programının başarısı hakkında daha ayrıntılı fikir edinebilmek amacı ile araştırmanın yapıldığı 2009-2010 güz döneminde verilen kursu tamamlamış 15 katılımcıya Benim Ailem programını bitirdikten sonra çocukları ile ilişkilerinde olan değişiklikler konusunda görüşleri sorulmuş, şu cevaplar alınmıştır:

1.a) Çocukla daha etkili iletişim kurulması

* Çocuğumla iletişimim çok daha iyi oldu, önceleri sadece yapmaması gereken şeyleri söylüyordum, şimdi “neden” yapmaması gerektiğini , kötü davranışı yaparsa sonuçlarının neler olacağını söylüyorum, büyük adam gibi onla sohbet ediyorum, beni dinliyor. Önceleri bana sorular sorduğunda geçiştiriyordum “git başımdan şimdi” gibi laflar söylüyordum, şimdi oturup onu dinliyorum, aklım yettiğince açıklamaya çalışıyorum sorularını, en azından onu dinlemeyi öğrendim(Mamak 1.görüşmeci).

* Çocuğuma iletişimim kurs öncesinde de zaten iyiydi, çocuğuyla sürekli konuşan bir anneyim ben, şimdi tek farkı daha bilinçli bir şekilde iletişim kuruyorum, neyi niçin yaptığımı daha farkındayım belki(Altındağ 1.görüşmeci).

* Her şey bir yana bu kurs sırasında çocuğu dinlemeyi öğrendim. Önceleri işim var diyordum, umursamıyordum. Şimdi oturuyorum, göz teması kuruyorum ve onu dikkatle dinliyorum, bıkmadan usanmadan. Önceleri “dur, yapma, etme” kelimesini çok kullanıyordum. Bu program sayesinde aslında kendimi dizginlemeyi öğrendim. Daha az kızmaya başladım, çünkü kızdıkça çocuk daha hırçın oluyordu, şimdi daha sabırlı olmaya ve kızımı dinlemeye çalışıyorum(Sincan 1. görüşmeci).

* Önceleri işim varken ve çocuklar bir şey sorduğunda “sakın yanıma gelmeyin, defolun başımdan” diyordum, bağırıyordum, şimdi işim de olsa işi bırakıp yanına oturup dinliyorum, ben de onlarla konuşuyorum, anlatıyorum detaylı olarak(Keçiören 1. görüşmeci).

* Çocuklarımın her dediğini yaptığımda onları mutlu ettiğimi düşünürdüm, kursa gelince bunun böyle olmadığını, onlara sevgimi göstermenin önemli bir şey olduğunu, onlarla konuşup iletişime geçerek onların benim için değerli olduğunu hissettirmem gerektiğini anladım. Şimdi her fırsatta onlarla her konuda konuşuyorum. Bir de her hafta işlediğimiz konuları gelip oğluma da anlatıyorum. “Oğlum bunları öğrendik, önce ben sana yanlış davranıyormuşum, bundan sonra artık böyle yapalım” diyorum. O da memnun oluyor(Sincan 2.görüşmeci).

* Önceleri evde sadece benim emirlerim geçiyordu, “yap, et, dur, sus” dan başka kelime kullanamaz durumdaydım. Kurs sayesinde çocukları dinlemeyi ve anlamayı öğrendim. Bu sadece çocuklarla olan iletişimimizde böyle değil çevremizle olan iletişimimizde de geçerli bir şey. Şimdiki durumdan onlar da ben de daha memnunuz(Eryaman 2.görüşmeci)

1.b) Çocuğun fikrini alınması, değer verilmesi

* Onun anlayabileceği konuları onunla paylaşıyoruz, kendisini ilgilendiren konularda onun da fikrini sormaya özen gösteriyoruz(Altındağ 1.görüşmeci).

* Benim Ailem programından sonra kızımın daha çok fikrini alıyor, bilhassa kıyafetlerini kendi beğeniyor artık, eğer mevsime uygunsa ve fiyatı uygunsa onun seçmesine izin veriyorum (Etimesgut 1.görüşmeci).

* Eskiden “hayır sen karışma” diyordum. Şimdi sen nasıl istersin, ne düşünürsün oğlum diyorum, o da onun görüşünü sorduğum için çok seviniyor(Etimesgut 2.görüşmeci).

* Çocukların fikrinin de alınabileceğini bilmiyorduk, daha doğrusu onların fikirleri olabileceğini bilmiyorduk. Kurs; onlara değer verdiğimizizi göstermek istiyorsak fikirlerini sormamız gerektiğini öğrendik. Ben de bunu evde uyguluyorum, çocuk çok seviniyor, bıcı bıcı konuşup o da fikirlerini anlatmaya çalışıyor(Çubuk 1.görüşmeci).

2.a) Çocuğa karşı daha sakin ve anlayışlı davranılması

* Eskiden çok sinirliydim, şimdi de sinirliyim ama, ona karşı daha sabırlı olmaya çalışıyorum, eskiye oranla daha anlayışlı davranmaya çalışıyorum, çok sinirlendiğimde hemen hocamızın anlattıkları aklıma geliyor, hemen kendimi tutuyorum, ama yine sabredemediğim çileden çıktığım oluyor (Mamak1.görüşmeci).

* Çok sinirliyim, ama şimdi daha sakin davranmaya çalışıyorum, en azından sinirlenince çocuğa nasıl davranacağımı öğrendim (Y.mahalle 1.görüşmeci).

* Normalde çocuğuma karşı sabırlı bir insanım, her sorusuna cevap vermeye çalışırdım, programdan sonra sabrım da bir değişiklik olmadı, ama daha anlayışlı davranıyorum (Altındağ 1.görüşmeci)

* Çok sabırsız bir insanım, aslında çocuk büyütme uygun biri olmadığımı düşünüyorum, çocuk benim istediğim gibi davranmasını istiyorum, davranmayınca çabuk sinirleniyorum, belki de küçük yaşta anne olduğum içindir. Kurs sırasında ve sonrasında bu sabırsızlığımı ve diktatörlüğümü daha törpüledim, hala biraz var ama artık daha anlayışlıyım. Çocuktan benim yaşimdaki biri gibi davranmasını bekleyemeyeceğimi öğrendim, ona da hak vermeye başladım(Çubuk 1.görüşmeci)

2.b) Çocuğa karşı daha tutarlı davranılması

* Eskiden tutarsız davranıyordum, ama şimdi değil, kesin kararlı davranıyorum. Mesela eskiden kola içerlerdi, bir daha istediklerinde önce hayır derdim, sonra ısrarlara dayanamaz verirdim. Ama şimdi “hayır” dediğimde

gerçekten yapmayacağımı biliyorlar ve ısrar edemiyorlar artık (Y.mahalle1.görüşmeci).

* Ben eskiden de çocuk eğitimi konusunda çok okur ve araştırırdım, ama şimdi çocuğa karşı davranışlarımda eşimin de desteğiyle daha tutarlı oldum, taviz vermiyorum artık(Altındağ 1.görüşmeci).

* Markete gittiğimizde kızım artık babasıyla giderse iki şey alma hakkı var, benimle giderse bir şey alabilir. Bu konuda kuralı asla çiğnemiyoruz. Eskiden alalım diye tuttururdu. Önceden çocuğu kırmamak için esnek davranıyordum, şimdi “yapmıycam” deyince yapmıyorum (Sincan 1. görüşmeci).

* Eskiden dışarı çıkmak yok derdim, beş dakika sonra “hadi oğlum aşağı in” derdim. Şimdi bu tür tutarsızlıklar yapmıyorum. Yoksa yok(Etimesgut 1. görüşmeci).

* Kızımın erken uyuması için çok baskı yapardım, ancak o beni dinlemez her seferinde bir bahane bulup geç vakte kadar otururdu. Kurstan öğrendiklerimi de dikkate alarak önce neden erken uyuması gerektiğini ona anlattım, bana hak verdi, sonrasında bir daha asla esnek davranmayacağımı ona söyledim ve öyle de yaptım. Artık kızım zamanı gelince kendisi uyumak ister hale geldi(Eryaman 2.görüşmeci).

* Oğlum “hayır”dan anlamıyor, mesela cips istiyor, ben hayır dediğim zaman babasına gidiyor, o kabul ediyor “tamam” diyor, ben ne kadar tutarlı davransam da eşim tutarlı olmadığı için sonuç alamıyorum. Karı kocanın aynı doğrultuda davranması lazım(Keçiören 2.görüşmeci)

3.a) Çocuğa daha fazla zaman ayrılması

* Eskiden çocukla çok fazla ilgilenmiyordum, çocuk kendi kendine zaman geçiriyordu, şimdi birlikte oyun oynuyoruz, boyama yapıyoruz, ona hikayeler okuyorum, şimdi daha fazla birlikte zaman geçiriyorum(Mamak 1.görüşmeci).

* Önceden onunla oynamazdım, o oynardı ben durup bakardım, şimdi onunla oynuyorum, baktım bu şekilde çocuğum hem pek çok şeyi daha iyi öğreniyor, hem de ikimiz birbirimize daha fazla yakınlaşıyoruz(Altındağ 1.görüşmeci).

* Eskiden çocuk ayağıma dolanmasın da televizyon izlesin diye düşünüyordum, daha çok misafirle ve çevreyle ilgileniyordum. Şimdi beraber resim yapıyoruz, parka gidiyoruz, oyun oynuyoruz beraber. Artık onu saf dışı etmek istemiyorum(Çankaya 1.görüşmeci).

* Ailevi sorunlar nedeniyle çocuklarıma çok fazla zaman ayıramıyordum, yalnız kaldığımızda da ne yapacağımızı bilemiyordum, bu benim çok üzüldüğüm bir konuydu. Hatalı davrandığının farkındaydım, ama ne yapacağımı da bilmiyordum. Şimdi her şey kafamda daha net, onlarla baş başa kaldığımız zamanlarda güzel vakit geçiriyoruz, bir şeyler paylaşıyoruz, oyunlar oynuyoruz, işin garibi bu benim için mecburiyet değil, hoşuma gidiyor(Sincan 2.görüşmeci).

* Kursta bize “işin de olsa gerektiği zaman işi bırak, çocuğuna zaman ayır,iş nasılsa seni bekler” dedi öğretmenimiz. Ben bu sözü hiç unutmadım. Asla çocuğumu geçiştirmiyorum, işim de olsa onunla ortak bir şeyler yapıyoruz, sonrasında kaldığım yerden devam ediyorum, böylece hem çocuk ilgi çekmek için hırçınlaşmıyor, hem de ben daha rahat oluyorum(Başkent HEM .görüşmeci).

* Eşim bayan terzi, ben de onun yanında gündüzleri çalışıyorum, bu nedenle ikimizin de çocuğumuza çok fazla zaman ayıramadığımız zamanlar oluyordu. Çocuğum sürekli tırnağını yiyordu, kurs sırasında çocuğumuzu ihmal ettiğimizi daha fazla fark ettik. Ben de kendi yerime bakacak birini buldum, şimdi tüm vaktimi çocuğumla geçiriyorum, o da artık tırnaklarını yemeyi bıraktı(Başkent HEM 2.görüşmeci).

* Çocuğumu parka her zaman götürürdüm, ancak eskiden formalite icabı o istediği için, mecburiyetten götürürdüm, o oynardı ben boş boş bakardım. Benim Ailem kursundan sonra çocukla vakit geçirmenin bu demek olmadığını, bir şeyler paylaşmak için gerektiğinde oyuna dahil olmak gerektiğini öğrendim. Yine parka gidiyoruz ama artık ben oturup bakmıyorum, onunla oynuyorum, “hangisini en çok sevdiğin” gibi sorular sorarak onunla ilgilendiğimi gösteriyorum(Eryaman 2.görüşmeci).

3.b) Çocuğun bir birey olduğunun farkına varılması, değer verilmesi

* Eskiden annem bana “bu çocuğa vurmayın onlar geleceğin polisleri, doktorları” derdi, ben güler geçerdim, ama şimdi annemin ne demek istediğini daha iyi anlıyorum, çocuklarıma daha çok değer veriyorum, onların da bir insan olduğunun farkına vardım(Y.mahalle 1.görüşmeci).

* Bizim oralarda çocuğun değeri yoktur, biz de büyüklerimizden gördüğümüz gibi davranıyorduk. Ama kurstan sonra onları başıma dert olan hatta bana külfet olan varlıklar olarak değil de iyi yetiştirilmesi gereken büyük insanlar olduklarını öğrendim, şimdi çocuklarım daha kıymetli(Keçiören 1.görüşmeci).

* Çocuk evde her zaman vardı, zaten seviyordum onu, hep değerliydi zaten ama şimdi ileride önemli bir yere geleceğini, onun yetişkin bir insan olacağını düşündükçe daha çok önemsiyorum onu(Çubuk 1.görüşmeci).

4.a) Çocuk beslenmesi ve sağlığı ile ilgili konularda daha bilinçli davranılması

* Bilhassa beslenme konusunda yeni şeyler öğrendim, mesela “neyin yanında neyin yenmeyeceği” hakkında pek çok bilgi edindim, çocuğumu ona göre besliyorum(Mamak 1.görüşmeci).

* Yemek konusunda mesela çocuğa yatarken süt içiriyorsam sabah uyandığında mutlaka peynir yemesi konusunda ısrar ederdim, bunların aynı derecede kalsiyum sağladığını bilmezdim. Şimdi çocuğu tiksindirmeden hangisini seviyorsa onu yemesini sağlıyorum. Peynir sevmiyor, şimdi pohaçanın içine koyup yediriyorum(Altındağ 1.görüşmeci).

* Çocuğun ateşli olduğunda ne yapmam gerektiğini, tuvalet alışkanlığı vermeyi, diş fırçalamayı öğrettim çocuğuma .Bu konuda kursta öğrendiklerimden çok faydalandım(Sincan 1.görüşmeci).

* Çocuğum önceden masaya oturmadan yiyecekleri eline alarak abur cubur şeyleri gezerek yedi, şimdi ise öğün zamanı yemek yemezse diğer öğüne kadar yemek vermiyorum. Bu konuda çok kararlı davranıyorum(Çankaya 1.görüşmeci).

* Beslenme konusunda çok şey öğrendim, benim yediğim şeylerden onların yemesi için çok baskı uygulardım. Şimdi o yiyecekler yerine geçebilecek başka yiyeceklerin olduğunu biliyorum ve o yiyecekleri yemelerini sağlıyorum(Keçiören 1.görüşmeci).

* Eskiden maddi açıdan çok imkanımız olmadığı için çocuklarımı çok iyi besleyemediğimi düşünürdüm. Şimdi sağlıklı beslenmenin çok da maddiyatla ilgili olmadığını öğrendim, birbirinin yerine geçebilecek yiyecekler varmış, birini alamamam öbüründen mutlaka yemelerini sağlıyorum(Sincan 2.görüşmeci)

* Fast food yiyeceklerin bu kadar zararlı olduğunu bilmiyordum. Çocuklarımı artık fast foodla beslemiyorum, kola içirmiyorum, cips yedirmiyorum. Çok ısrar etse de almıyorum, zamanla unutuyor(Başkent HEM 1.görüşmeci).

* Yıllardır çocuğum altını ıslatıyordu, kursta öğrendiklerimi uyguladıktan sonra çocuğum bu huyunu bıraktı, bu benim için inanılmaz bir şey. Ayrıca eskiden çocuk çok yediğinde sağlıklı beslendiğini düşünüyordum, kursta tek bir yemeği çok fazla yemek yerine birkaç çeşit besini bir arada alması gerektiğini

öğrendim. Şimdi artık çocuğun önüne sadece makarna koymuyorum, yanına ya salata ya yoğurt mutlaka veriyorum(Eryaman 1.görüşmeci).

* Eskiden sağlık problemlerini pek önemsemezdim, şimdi daha dikkatliyim, gerek gördüğümde doktora götürmekten çekinmiyorum artık. Bir de çocuk ateşlendiğinde hemen evdeki ilaçlardan birini veriyordum, şimdi ise önce ılık suyla duş aldırıyorum, yine ateşi düşmezse doktora götürüyorum (Sincan 2.görüşmeci).

5.a) Kullanılan olumsuz disiplin yöntemlerinin azalması

* Bu programa katılalı beri çocuğa kötü ceza yöntemleri kullanmıyorum, ceza elbette veriyorum, ama ona bir şeyler öğretecek cezalar vermeye çalışıyorum(Mamak 1.görüşmeci).

* Ben eskiden çok sinirli ve cahil bir insandım. Köyden geldiğim için hiçbir şey bilmiyordum, çocuklara bağırdım, dövüyordum sık sık. Şimdi dövmüyorum, oturup karşıma alıp anlatıyorum, yine dinlemediklerinde “dinlemezseniz dinlemeyin, ben de sizi dinlemem diyorum. Şiddet uygulamak istemiyorum, çünkü çocuklara baskı yapıldığında çocuklar öğrendikleri şeyleri unutuyorlar, çaba gösterip öğrettiğim şeyleri unuttuklarında ben de üzülüyorum(Y.mahalle 1.görüşmeci).

* Önceden kesinlikle dövmezdim ama dinlemiyorsa anlatmaya çalışırdım, dinlemezse kızıp olayı babasına bırakırdım, şimdi dinlemezse ne olacağını sonucunu yaşatarak ona öğretmeye çalışıyorum, doğru davranmazsa neler olacağını ona ayrıntılarıyla anlatıyorum, bana hak veriyor. Önceden bilmeden yanlış, olumsuz cezalar veriyordum, şimdi daha mantıklı ve olumlu cezalar vermeye, cezayı verirken hatalı davranışının sonucunu da ona yaşatmaya çalışıyorum(Altındağ 1.görüşmeci) .

* Ben erken yaşta evlendim, eşimin ailesi ile birlikte yaşıyorum, eşimle sorunlarımız var. Bu ortamda çocuklarıma çok hırçın davranıyordum, eşime ve onun ailesine olan öfkemi onlardan alıyordum, sinirlendiğim anda çocukları sık sık dövüyordum. Şimdi şartlar değişmedi ama ben değiştim. İçinde bulunduğum durumun sorumlusu çocuklarım değil, bunun farkına vardım. Şimdi onları ne olursa olsun dövmüyorum, onun yerine onlara neden yapmamaları gerektiğini anlatıyorum(Keçiören 1.görüşmeci).

* Önceden fiziksel olmasa da duygusal anlamda şiddet uyguluyordum çocuğuma, yani “aptal, salak” gibi hakaret sözcükleri kullanıyordum. Bir de tepkimi koymak için küserdim, kursta bunun doğru olmadığını öğrendim, şimdi asla küsmüyorum(Sincan 1.görüşmeci).

- * Önceleri dediğimi yapmazsa onu dövüyordum, şimdi ona anlatıyorum, konuşuyorum, artık beni anlıyor, “peki annecim bir daha yapmıycam” diyor. Geçmişte şiddet de uyguluyordum, uygulamıyordum desem yalan olur. Ama şimdi kesinlikle dövmüyorum, kendimi frenliyorum, anlatınca değişeceğini bildiğim için böyle davranıyorum. Biraz sabredince çocuğun düzeleceğini gördüm, o nedenle sabrım ve onunla konuşmam sonrasında benim için avantaja dönüşüyor (Çankaya 1.görüşmeci).
- * Önceden çok dövüyordum, bağırma var ama dövme yok artık. Kendimi tutuyorum. Şimdi dövmek yerine açıklıyorum kötü davranışını, eskiye kıyasla daha çok yumuşadım, herkes bana hayret ediyor. Bir çocuğum daha oldu bu sene , iki çocuğum olmasına rağmen daha anlayışlı davranıyorum artık(Etimesgut 1.görüşmeci).
- * Önceden de dövmezdim, şimdi de dövmüyorum. Sadece yüksek sesle bağırdım bazen şimdi ise bağırma yerine davranışlarının sonuçlarını onlara anlatıyorum, bu yetiyor zaten(Başkent HEM 1.görüşmeci).
- * Şimdi bağırma yerine ceza vereceğim zaman onu istediği bir şeyden mahrum bırakmayı öğrendim, bu yöntem çok işime yarıyor(Eryaman 1.görüşmeci).
- * Bu kursla birlikte çocuklarıma davranış biçimim değişti, diğer iki oğlumu büyütürken kızırıyordum, bağırıyordum, dövüyordum. Küçük oğluma ise bunların hiç birini yapmıyorum, çocukla konuşup onlara açıklayınca anladıklarını ve kabul ettiklerini gördüm, bunu bilmiyordum. Zorla yaptırmaktansa çocukları ikna etmek daha iyi. Keşke diğer oğullarımın zamanında da böyle kurslar olsaydı(Etimesgut 2.görüşmeci).
- * Sinir hastası olduğum için psikolojim çok iyi değil, eşimle sorunlarımız var. Çocuklar beni kızdırdığında birkaç kez onları banyoya kitledim. Bu davranışın ne kadar sakıncalı ve tehlikeli bir şey olduğunu öğrendim(Keçiören 2.görüşmeci).
- * Çocuğa kurallar koyduğumda gerekçesini açıklıyorum, eskiden sadece kuralı söylüyordum, çocuk da beni umursamıyordu, yapacağını yine yapıyordu. Şimdi neden yapmasını istemediğimi söyleyince o da anlıyor, yapmıyor, ama bazen dinlemiyor yine yapıyor(Mamak 1.görüşmeci).
- * Eskiye oranla kural koyma sayım daha azaldı, eskiden öğleden sonra uyku saatleri vardı, şimdi canları istemezse yatmıyorlar, daha az baskıcı oldum. Geçen gün koyduğum bir kurala uymadı, ben de uymazsa o durumda ne olacağını ona bizzat gösterdim, sonra pişman oldu beni dinlemediği için(Y.mahalle 1.görüşmeci).

* Yine kurallarım var ama mahiyeti değişti. Kurallar koyarken onları kısıtlayacak, baskı oluşturacak kurallar değil, onların gelişimi için faydalı olacak kurallar koymaya çalışıyorum(Keioren 1. görüşmeci).

* Önceleri ruhsal durumuma göre koyduğum kurallar ve onların katılık derecesi değişiyordu, moralim bozuksa çocuklara daha fazla kurallar koyup yapmadıklarında daha çok bağırıyordum. Eskiden bizim evde sıkı yönetim vardı, şimdi yumuşak yönetim var. Kurs sırasında, konulan kuralların da belli bir mantığının olması gerektiğini öğrendim(Etimesgut 2. görüşmeci).

Görüldüğü zere Benim Ailem kursunu tamamlayan anneler ile onların çocukları ile ilişkilerinde olan değişiklikler konusunda yapılan nitel görüşme neticesinde; annelerin kullanılan olumsuz disiplin yöntemlerinin azalması, çocuğun fikrinin alınması, ona değer verilmesi, çocuğa daha fazla zaman ayrılması ve daha etkili iletişim kurulması, ona karşı daha sakin ve anlayışlı davranılması, çocuğa karşı daha tutarlı davranılması, gelişimle ilgili konularda daha bilgili davranılması, kurallar koyulması, çocuğun bir birey olduğunun farkına varılması ve ona değer verilmesi gibi hususlarda son derece olumlu gelişmeler yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tartışma

Benim Ailem programını geliştiren uzmanlardan elde edilen bilgilere göre:

Programın tasarımı sırasında ihtiyaç analizi yapılmıştır. İhtiyaç analizi amacıyla Benim ailem eğitmenleri, katılımcılar, AÇEV yetkilileri, UNICEF uzmanları, alan uzmanı akademisyenler ve Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerinden görüş alınmıştır. İhtiyaç saptama çalışmaları sırasında anket, mülakat, gözlem gibi doğrudan araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Xpertise firması uzmanlarınca programın kendisine ve katılımcılara yönelik ihtiyaçların saptanması için önemli bir çaba sarf edildiği anlaşılmaktadır. Öte yandan ihtiyaçların belirlenmesi sırasında ağırlıklı olarak hedef grup yerine eğitmenler grubundan görüş alınmasının yerinde olmadığı söylenebilir.

Eğitmenlerden elde edilen bilgilere göre;

Benim Ailem programı katılımcıların ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Programın hedefleri ile ilgili olarak; hedeflerin eğitmenlerin anlayacağı düzeyde açık ve anlaşılır ifadeler kullanılarak tasarlanması, hedeflerin katılımcıların ihtiyaç ve beklentileri ile uyum içinde olması, hedeflerin katılımcıların hazır bulunuşluk düzeylerine uygun olarak belirlenmesi, ölçülebilir olması, katılımcıların var olan yaşam koşulları içinde gerçekleştirilebilir olması ve son olarak hedeflerin katılımcılara kazandırılabilir düzeyde olmasına ait ifadelere eğitmenlerin yüksek katılım gösterdikleri anlaşılmıştır.

Benim Ailem programı hedefleri ve kazanımları hedef yazma ilkelerine uygunluğu açısından incelendiğinde; hedeflerin kazanımları kapsayacak şekilde belli bir zaman dilimini öngörmeyen genel ifadelerden oluştuğu; kazanımların gözlenebilir ve ölçülebilir davranış ifadeleri içerdiği, bir başka deyişle davranışa dönük olarak yazıldığı; kaynağını aldıkları hedef ifadeleri ile doğrudan ilişkili oldukları; ve okuduğunda herkesin aynı anlamı çıkaracağı

sadelikte karmaşık olmayan cümlelerden oluştuğu; bu bağlamda hedef/kazanım yazma ilkelerine uygun oldukları gözlenmiştir.

Programın içeriği ile ilgili olarak öğretmenler; programın teorik içeriğinin programın hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak tasarlandığını, Gelişim Eğitimi Kitaplarındaki(GEP) etkinliklerin hedeflenen davranışları geliştirmek için yeterli olduğunu, bu kitapta sunulan etkinliklerin kursta verilen teorik bilgileri desteklediğini, içeriğin katılımcıların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olduğunu, farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip katılımcıların anlayacağı şekilde esnek şekilde tasarlandığını, sarmal şekilde planlanmış olduğunu, katılımcıların yaşamlarında halen karşı karşıya oldukları ve ilerde karşılaşmaları muhtemel sorunlarla ilişkili olduğunu, içerikteki bilgilerin güncel olduğunu, içeriğin yetişkin katılımcıların yaşamları boyunca edindikleri deneyim ve tecrübelerini yansıtmasına olanak sağladığını, kapsamın annelerin çocuk yetiştirme yeterliği kazanması açısından yeterli olduğunu düşünmektedirler. Buradan hareketle, Benim Ailem programının içeriğinin yetişkin eğitiminde program geliştirme sürecinin gereklerine uygun olarak tasarlandığı söylenebilir.

Programın eğitim durumları ile ilgili olarak öğretmenler; yöntem ve tekniklerin programın hedeflerini gerçekleştirecek nitelikte ve katılımcıların öğrenme düzeyine uygun olduğunu, uygulama sırasında bu yöntem ve tekniklerin hepsinin kullanıldığını ancak düz anlatım yönteminin diğerlerine kıyasla biraz daha fazla tercih edildiğini, eğitim etkinliklerinin program içeriğinin sunulmasına olanak sağlayacak şekilde belirlenmiş olduğunu, eğitim etkinlikleri hakkındaki yönergelerin yeterli olduğunu düşünmektedirler. Bu bağlamda, Benim Ailem programının eğitim durumlarının yetişkin eğitiminde program geliştirme sürecinin gereklerine uygun olarak tasarlandığı söylenebilir.

Programın süresi ile ilgili olarak öğretmenler; kursun süresinin program hedeflerini gerçekleştirmek için yeterli olduğunu, teorik içeriği sunabilmek için programda ayrılan haftalık ders saati süresinin yeterli olmadığını buna karşılık uygulamaya dönük eğitim etkinliklerine ayrılan sürenin oldukça yeterli olduğunu, yöntem ve tekniklerin her biri için önerilen sürenin yeterli olduğunu,

programın zamanlamasının beklenmeyen gecikmeleri dikkate alacak şekilde esnek olarak planlandığını düşünmektedirler.

Programda başarının değerlendirilmesi ile ilgili olarak eğitimciler; kurs süresince katılımcıların başarılarının değerlendirilmesinin çok gerekli olmadığını, ayrıca değerlendirme yapmaları için hazırlanması düşünülen standart değerlendirme formlarına gerek olmadığını düşünmektedirler.

Programın bütçesi ile ilgili olarak eğitimciler kurs için ayrılan bütçeyi tam anlamıyla yeterli bulmamaktadırlar. Bunun sebebinin eğitimcilerle ulaşım için maddi destek sağlanmaması, GEP kitaplarının ve eklerinin kendilerine eksiksiz ve zamanında ulaştırılmaması, bazı HEM'lerce kurs için uygun derslik sağlanamaması ve kursun tanıtımının yeterince yapılamaması olduğu düşünülmektedir.

Bunun dışında eğitimciler; Benim Ailem Programının oldukça başarılı bir anne-çocuk eğitimi programı olduğunu, programın yetişkin öğrenenlerin özelliklerini dikkate alarak hazırlanmış, iyi organize edilen bir yetişkin eğitimi programı olduğunu, bu program sayesinde sadece annelere değil ailelerin geneline faydalı olduklarını düşünmektedirler. Anlaşıldığı üzere, bu program eğitimcilerce oldukça başarılı bulunmakla birlikte onların mesleki anlamda tatmin olmalarına da yol açmaktadır.

Programla ilgili yaşanan güçlükler konusunda ise bazı eğitimciler "mesleki anlamda kendilerini yeterli hissetmedikleri için, programın toplam süresi ve haftalık ders saatlerine ayrılan süre yeterli olmadığı için, öğretim materyalleri eksik sayıda ve zamanında ellerine ulaşmadığı için, ev ziyaretlerinde ulaşım ve güvenlik açılarından sorunlar yaşadıkları için, katılımcıların kursa devamında kimi zaman sorunlar yaşandığı için, kimi semtlerde katılımcı bulmakta zorlandıkları için ve son olarak kurs için derslik bulmakta zorlandıkları ve var olan dersliklerin fiziki koşulları uygun olmadığı için güçlükler yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre;

Katılımcılar Benim Ailem programının varlığını en çok arkadaş çevrelerinden öğrenmektedirler. Bunun dışında Halk Eğitimi Merkezlerinde

ve ilköğretime giden çocuklarının okullarında yapılan duyurular da katılımcıları programın varlığından haberdar etmektedir. Benim Ailem programının halka duyurulması işini Halk Eğitimi Merkezleri ve Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü üstlenmektedir. Katılımcıların Benim Ailem programından ne şekilde haberdar olduklarına bakıldığında kitle iletişim araçlarının bu amaçla yeterince kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısı ile halkı kurs hakkında bilgilendirmek için bu araçların daha etkili şekilde kullanılması gerekmektedir.

Katılımcılara göre, Benim Ailem programı onların ihtiyaç ve beklentilerini yüksek oranda karşılamaktadır. Katılımcıların karşılanmadığını söyledikleri ihtiyaçları; konuların yeterince ayrıntılı olmaması, kurs süresinin yetersizliği ve çocuklarına sağlanan kreş imkanının yetersizliğidir.

Programın içeriği ile ilgili olarak katılımcılar da öğretmenlerle benzer görüşlerdedirler. Şöyle ki; GEP kitabında sunulan etkinliklerin kursta verilen teorik bilgileri desteklediğini, programın öğrenme ile ilgili ihtiyaçlarını karşıladığını, kursta anlatılanların ilgi çekici olduğunu, konuları anlamakta sorun yaşamadıklarını, dersler sırasında verilen örneklerin günlük hayatlarından seçildiğini, konuların çocuk yetiştirme yeterliliği kazanmaları için yeterli olduğunu ve ayrıca "6 yaş üzeri çocukların eğitimi, çocuklarda duygusal sorunlar ve baş etme yöntemleri, hukuki haklar ve iletişim becerileri" konularının Benim Ailem programının içeriğine eklenmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Programın süresine ilişkin katılımcılar; öğretmenler gibi genel olarak kursun süresini yeterli bulmakla birlikte, öğretmenler tarafından yapılan ev ziyaretlerine ve baba toplantılarına ayrılan sürenin de uygulamaya dönük sorunlarına cevap bulmak için yeterli olduğunu düşünmektedirler. Ancak katılımcılar içinde az da olsa bir grup(%14) kursun süresinin 18 haftadan fazla olmasını veya kursun haftada birden fazla günde yapılmasını istemektedirler.

Kurs süresince başarının değerlendirilmesine ilişkin; katılımcılar öğretmenlerin aksine, kurs süresince başarılarının değerlendirilmesi amacıyla sınav yapılmasının gerekli olduğunu ve bu tür bir değerlendirmenin öğrenmelerine ilişkin kendilerine dönüt sağladığını düşünmektedirler.

Öte yandan eğitimciler gibi katılımcılar da Benim Ailem programını oldukça başarılı bulurken, eşlerinin de kendileri gibi bu kurstan faydalandığını düşünmektedirler. Ayrıca kursu tamamlayan katılımcılar Benim Ailem Programında edindikleri bilgileri kurs sonrasında da aktif biçimde hayata geçirdiklerini, bu bilgilerin; çocukları ile olan ilişkilerini ve ilişkilerini olumlu yönde değiştirdiğini, çocuklarını artık daha bilinçli yetiştirdiklerini, öte yandan çocuklarının da ebeveynleri ve sosyal çevreleri ile olan ilişkilerinde olumlu gelişmeler olduğunu belirtmektedirler.

Katılımcılar kursun günlük yaşamlarını aksatmaması nedeniyle derslere düzenli olarak devam ettiklerini, hastalık veya beklenmedik durumlar dışında derse katılmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Eğitmenler grubunun aksine katılımcıların büyük çoğunluğu Benim Ailem programı sırasında herhangi bir güçlükle karşılaşmadıklarını belirtmektedirler. Bu durum, kursun uygulanması sırasında eğitimcilerin yaşadıkları bazı güçlüklerin katılımcılara yansıtılmadığının bir göstergesi sayılabilir. Güçlük yaşadığını söyleyen katılımcılar ise ulaşım, oyun odaları ve dersliklerle ilgili güçlükler yaşadıklarını belirtmektedirler.

Görüldüğü üzere eğitimciler ve katılımcılardan elde edilen bulguların geneline bakıldığında Benim Ailem programının yetişkin eğitiminde program geliştirme sürecine uygun olarak tasarlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, her eğitim programı gibi Benim Ailem programının tasarım aşamasında ve uygulamada eksikleri bulunmaktadır.

Bu eksiklikler şunlardır:

Bir yetişkin eğitimi programı geliştirilmeye başlanmadan önce, var olan programın tüm süreçleri değerlendirilmeli, eksiklerin veya aksayan yönlerin hangi aşamalarda olduğu anlaşılmalıdır. Benim Ailem programının geliştirilmesi sırasında eğitimcilerle toplantılar yapılarak programın eksiklerinin neler olduğu araştırılmışsa da, programın öğelerine dönük bir değerlendirme çalışması yapılmamıştır.

Öte yandan ihtiyaç analizi sırasında ihtiyaçların neler olduğu konusunda her ne kadar oldukça kapsamlı bir çalışma yapılmışsa da, hedef

grup olan katılımcıların ihtiyaçları yeterince ayrıntılı irdelenmemiştir. Bunun yerine hedef grubun dışında bulunan eğitimcilerin görüşleri ağırlıklı olarak dikkate alınmıştır.

Yetişkin eğitiminde program geliştirirken alan uzmanlarının yanı sıra yetişkin eğitiminde program geliştirme alanında uzman bir kişiye de ihtiyaç vardır. Benim Ailem programını geliştiren Xpertise firması ekibinin içinde yetişkin eğitiminde program geliştirme alanında uzman bir kişi bulunmadığı gibi program geliştirme alanında akademik bilgi sahibi bir kişi de bulunmamaktadır.

Yetişkin eğitimi içeriğinin sorun temelli olması durumunda yetişkin öğrenenlerin ihtiyaçlarına daha fazla cevap verilebilmektedir. Benim Ailem programının içeriği ise konuları temele alan bir yapılanma ile oluşturulmuştur. Bu bağlamda, programının içeriğinin konu temelli olmak yerine yetişkinlerin sorunlarından yola çıkılarak tasarlanması gerektiği düşünülmektedir.

Öte yandan eğitimciler Benim Ailem programının içeriği hakkında her ne kadar olumlu görüşlere sahip olsalar da bazı eğitimciler içerikteki bazı eksiklere işaret etmektedirler. Bunlar; teorik konuların ve GEP kitaplarının daha detaylı ve kapsamlı olması, daha fazla örneğe yer verilmesi, “neler oluyor hayatta” ve “ilk yardım” ünitesinin ikiye ayrılıp detaylandırılması, yine iletişim konusunun ve aile planlaması konusunun daha detaylı verilmesi, program içeriğine “ergenlerin gelişimi ve eğitimi” konusunun dahil edilmesi, çocuklarda duygusal sorunlara yer verilmesi gibi eksikliklerdir.

Bunlar dışında Benim Ailem programı ile ilgili en çok dile getirilen eksiklik kursun süresi ile ilgilidir. Bazı eğitimciler ve katılımcılar kursun toplam süresini yetersiz bulurken, eğitimcilerin önemli bir bölümü teorik derslerin yapıldığı haftalık ders saati süresini yetersiz bulmaktadırlar. Yine eğitimciler ve katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilen bir diğer eksiklik de, kaynak materyallerin katılımcıların ellerine yeter sayıda ve zamanında ulaşmaması sorunudur. Bu derslerin akışını bozan ve kursun verimliliğini doğrudan etkileyen bir sorundur.

Kursun katılımını düşüren ve derslerin etkili bir şekilde işlenmesine engel olan bir diğer eksiklik de; bazı HEM’lerde katılımcıların kurs sırasında

çocuklarını bırakabilecekleri bir kreşlerinin olmamasıdır. Alan araştırması sırasında bazı semtlerdeki sınıflarda annelerin çocukları ile birlikte oturmak zorunda kaldığı gözlenmiştir. Böyle bir ortamda verilen eğitimin annelere çok fazla fayda sağlamayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca Benim Ailem programı sırasında eğitimden katılımcıların başarılarını ölçmeleri istendiği halde bu ölçmelerin ne şekilde ve hangi yöntemlerle yapılacağı konusunda programda herhangi bir yönerge yoktur. Bu nedenle eğitimci ve Halk Eğitimi Merkezleri arasında farklı uygulamalar mevcuttur. Farklı uygulamaların önüne geçilmesi için eğitimciye başarı ölçümünün nasıl yapılacağı konusunda programa bir yönerge eklenmelidir.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmektedir;

Sonuçlar

- Tamamı kadınlardan oluşan eğitimci grubunun çoğunluğu; 36-45 yaş aralığında, öğretmen kadrosunda görev yapmakta olan, lisans eğitimi çocuk gelişimi alanı dışında farklı branşlarda tamamlamış, kendi mesleklerinin yanında Benim Ailem Programının uygulamasında da oldukça tecrübeli eğitimcilerden oluşmaktadır.
- Tamamı kadınlardan oluşan katılımcı grubunun çoğunluğu; 30-39 yaş aralığında, 2 çocuklu, lise mezunu, herhangi bir işte çalışmayıp ev hanımı olan annelerden oluşmaktadır.
- Benim Ailem programının duyurulmasında katılımcılar açısından etkili yollar: katılımcıların arkadaş çevresi ile Halk Eğitimi Merkezleri ve ilköğretim okullarına yapılan duyurulardır.
- Benim Ailem Programı 2006 yılında XPertise isimli firmasında görev yapan 6 kişi tarafından geliştirilmiştir. Bu süreçte Milli Eğitim Bakanlığı Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı, SHÇEK, Gazi Üniversitesi akademisyenleri ve UNICEF ile işbirliği içinde çalışılmıştır.

- Program tasarımı; ihtiyaç analizi, eğitimcilerin eğitimi ve modüllerin yazımı olmak üzere üç aşamada yapılmıştır:

-İhtiyaç analizi amacıyla; öncelikle UNICEF ve MEB yetkilileri ile bir ön toplantı yapıp, yapılması planlanan çalışmalar hakkında görüş alış-verişi yapılmıştır. Ardından İstanbul'da programı uygulayan öğretmenler ile programdaki eksiklikler ve beklentiler hakkında bir ön mülakat yapılmıştır. Bu sırada Diyarbakır ve İstanbul'da öğretmenler ve katılımcılarla da görüşmeler yapılmış, anketler uygulanmış ve böylece öğretmenlerin programla ilgili görüşleri ve katılımcıların ihtiyaçları öğrenilmeye çalışılmıştır.

-Eğiticilerin eğitimi amacıyla; 1200 ile 1500 civarında halk eğitimi ve SHÇEK öğreticisi Benim Ailem eğitimcisi olarak yetiştirilmek üzere 15 gün süren bir eğitime alınmışlardır. Bu öğretmenlerin içinden bir kısmı daha sonra "gözlemci öğretmen" olarak eğitilmiştir.

-Modüllerin yazımı sırasında ise; her bir modül yazıldıktan sonra ilgili akademisyenlere ve bakanlıklara gönderilmiş, UNICEF ve AÇEV'de benzer çalışmalarını yapan kişilerle sürekli toplantılar yapılmış, modüller tartışılmış, görüş ve istekleri dikkate alınmıştır.

- Öğretmenler, katılımcılar ve program geliştirme uzmanlarından elde edilen bulguların geneline bakıldığında; Benim Ailem programının yetişkin eğitiminde program geliştirme sürecine uygun olarak tasarlanmış olduğu görülmektedir. Bu süreçle ilgili olarak elde edilen sonuçlar şöyledir:

1. İhtiyaçlar:

- İhtiyaç saptama çalışmaları sırasında yalnızca hedef kitle olan annelerin değil, bunun yanı sıra anneleri çocuk yetiştirme konusunda yetiştirmesi beklenen öğretmenlerin de öğrenme ihtiyaçları da saptanmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar uyarınca -daha önce de bahsedildiği üzere- 1200 ila 1500 civarında halk eğitimi ve SHÇEK öğreticisi Benim Ailem eğitimcisi olarak yetiştirilmek üzere 15 gün süren bir eğitime alınmışlardır.

- Benim Ailem programı için ihtiyaçlar belirlenirken temel veri kaynağı olarak öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur.
- Programın hedef kitlesi olan annelerin çocuk yetiştirme konusundaki öğrenme ihtiyaçlarının belirlenmesi için katılımcıların gruba anket uygulaması yapılmıştır.
- İhtiyaçların belirlenmesi amacıyla Xpertise firması ve Milli Eğitim Bakanlığı uzmanları aralıklı olarak sınıf ortamında öğretmenleri gözlemlemişlerdir.
- İhtiyaç saptama çalışmaları sırasında anket, mülakat ve gözlem gibi doğrudan araştırma yöntemleri kullanılmıştır.
- Öğretmenler Benim Ailem programının katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşıladığını düşünmektedirler.
- Katılımcıların Benim Ailem programına katılarak karşılamak istedikleri beklentiler sırasıyla “çocuklarıyla daha doğru iletişim kurabilmek, çocuk büyütürken yaşadıkları veya karşılaşılabilecekleri sorunlara çözümler bulabilmek, çocuklarının bedensel ve zihinsel gelişimini desteklemek için gereken yöntemleri öğrenmek, sağlıklı çocuk büyütme için temel davranışları kazanmak, çocuklarıyla yaşadıkları disiplin problemlerine çözümler bulabilmek, eşlerinin de çocuk eğitimi hakkında bilgi edinmesi, sosyal çevrelerini genişletmek” tir.
- Katılımcılar Benim Ailem programının ihtiyaç ve beklentilerini karşıladığı görüşündedirler.

2. Hedefler:

- Öğretmenler, program kılavuzunda belirtilen hedeflerin açık ve anlaşılır bir dille ifade edildiğini, hedeflerin katılımcıların öğrenme ihtiyaçları ile uyumlu olduğunu, katılımcıların hazırbulunuşluk düzeylerinin programın hedeflediği davranışları öğrenmelerine uygun olduğunu, bazı hedef davranışların öğretilmesinde zaman zaman sorun yaşandığını, hedeflere ulaşıp ulaşılamadığının çeşitli değerlendirme yöntemleri kullanılarak ölçülebileceğini, programın hedeflerinin katılımcıların var olan yaşam

koşulları içinde gerçekleştirilebilir ve katılımcılara kazandırılabilir nitelikte olduğunu düşünmektedirler.

3. İçerik:

- Benim Ailem programı yeniden tasarlanırken içerik, katılımcılar ve öğretmenlerin ihtiyaç analizi sonuçlarına, MEB ve UNICEF'in öncelikli konularına, alan uzmanlarının görüşlerine dayanılarak belirlenmiştir.
- İçerik, "anneler çocuklarının gelişimini nasıl destekleyebilir?" sorusundan yola çıkılarak tasarlanmaya başlanmış, böylelikle içeriğin yazımında anne-çocuk iletişimi konusu temele alınmıştır.
- İçeriğin belirlenmesinde dikkat edilen hususlar; içeriğin sürdürülebilir ve güncel olması, cinsiyet ayrımcılığını önlemeyi amaçlaması, çocuk haklarının önemini vurgulaması ve çocuk ihmal ve istismarını önlemeyi amaçlaması, kullanıcı dostu olması, ünite ya da modül başlıklarının özgün ve anlamlı olması, yanlış ve eksik bilgilerin yer almaması ve son olarak çocukların gelişim dönemlerine uygunluğudur.
- Programın içeriğinde yer alan modüller alan uzmanı akademisyenler ve ilgili bakanlık yetkililerine sunulmuş, görüşler doğrultusunda değiştirilmiştir.
- Öğretmenler, Benim Ailem programının programın teorik içeriğinin programın hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak tasarlandığını, Gelişim Eğitimi Kitaplarındaki(GEP) etkinliklerin hedeflenen davranışları geliştirmek için yeterli olduğunu, bu kitapta sunulan etkinliklerin kursta verilen teorik bilgileri desteklediğini, içeriğin katılımcıların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olduğunu, farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip katılımcıların anlayacağı şekilde esnek şekilde tasarlandığını, sarmal şekilde planlanmış olduğunu, katılımcıların yaşamlarında halen karşı karşıya oldukları ve ilerde karşılaşmaları muhtemel sorunlarla ilişkili olduğunu, içerikteki bilgilerin güncel olduğunu, içeriğin yetişkin katılımcıların yaşamları boyunca edindikleri deneyim ve tecrübelerini yansıtmalarına olanak sağladığını, kapsamın

annelerin çocuk yetiştirme yeterliği kazanması açısından yeterli olduğunu düşünmektedirler.

- Eğitimcilerin Benim Ailem programının içeriği ile ilgili bazı eleştirileri mevcuttur. Bunlar; “Teorik konuların ve GEP kitaplarının kapsamının yeterli olmadığı, örneğin; “Neler oluyor hayatta” ünitesi ile ilk yardım ünitesinin, aile planlaması konusunun ve ilkyardım ünitesinin detaylandırılması gerektiği, içerikte verilen örneklerin sayısının yeterli olmadığı, içeriğin bazı katılımcıların seviyesinin altında kaldığı, program içeriğinde “ergenlerin gelişimi ve eğitimi” konusu ile “çocuklarda duygusal sorunlar konularının” eksik bulunması”dır.
- Katılımcılar GEP kitabında sunulan etkinliklerin kursta verilen teorik bilgileri desteklediğini, programın öğrenme ile ilgili ihtiyaçlarını karşıladığını, kursta anlatılanların ilgi çekici olduğunu, konuları anlamakta sorun yaşamadıklarını, dersler sırasında verilen örneklerin günlük hayatlarından seçildiğini, konuların çocuk yetiştirme yeterliliği kazanmaları için yeterli olduğunu ve ayrıca “6 yaş üzeri çocukların eğitimi, çocuklarda duygusal sorunlar ve baş etme yöntemleri, hukuki haklar ve iletişim becerileri” konularının Benim Ailem programının içeriğine eklenmesi gerektiğini düşünmektedirler.

4. Eğitim durumları:

- Eğitimciler yöntem ve tekniklerin programın hedeflerini gerçekleştirecek nitelikte ve katılımcıların öğrenme düzeyine uygun olduğunu, uygulama sırasında bu yöntem ve tekniklerin hepsinin kullanıldığını ancak düz anlatım yönteminin diğerlerine kıyasla biraz daha fazla tercih edildiğini, eğitim etkinliklerinin program içeriğinin sunulmasına olanak sağlayacak şekilde belirlenmiş olduğunu, eğitim etkinlikleri hakkındaki yönergelerin yeterli olduğunu düşünmektedirler.

5. Süre:

- Eğitimciler, kursun süresinin program hedeflerini gerçekleştirmek için yeterli olduğunu, teorik içeriği sunabilmek için programda ayrılan haftalık ders saati süresinin yeterli olmadığını buna karşılık uygulamaya dönük eğitim

etkinliklerine ayrılan sürenin oldukça yeterli olduğunu, yöntem ve tekniklerin her biri için önerilen sürenin yeterli olduğunu, programın zamanlamasının beklenmeyen gecikmeleri dikkate alacak şekilde esnek olarak planlandığını düşünmektedirler.

- Katılımcılar genel anlamda kursun süresini yeterli bulurken, eğitmenler tarafından yapılan ev ziyaretlerine ve baba toplantılarına ayrılan sürenin de uygulamaya dönük sorunlarına cevap bulmak için yeterli olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca katılımcıların genelinin baba toplantılarına ayrılan süreyi yeterli bulmasına karşın bir kısım katılımcı bu görüşe katılmamaktadır.

6. Değerlendirme:

- Benim Ailem programının geliştirilmeden önce eski programın etkili olup olmadığı ve varsa yaşanan sorunların tespiti amacıyla bir program değerlendirilmesi yapılmamıştır.
- Eğitmenler Benim Ailem Programı süresince katılımcıların başarılarının değerlendirilmesinin çok gerekli olmadığını, ayrıca değerlendirme yapmaları için hazırlanması düşünülen standart değerlendirme formlarına da gerek olmadığını düşünmektedirler.
- Katılımcılar ise kurs süresince başarılarının değerlendirilmesi amacıyla sınav yapılmasını gerekli bulurken, bu değerlendirmelerin hatalarını görmelerini sağlayarak onlara dönüt verdiğini düşünmektedirler.

7. Bütçe:

- Eğitmenler kurs için ayrılan bütçeyi tam anlamıyla yeterli bulmamaktadırlar.

8. Benim Ailem Programının niteliği:

- Eğitmenler Benim Ailem Programının oldukça başarılı bir anne-çocuk eğitimi programı olduğunu, programın yetişkin öğrenenlerin özelliklerini dikkate alarak hazırlanmış, iyi organize edilen bir yetişkin eğitimi programı olduğunu, bu program sayesinde sadece annelere değil ailelerin geneline faydalı olduklarını düşünmektedirler.

- Katılımcılar Benim Ailem kursunu oldukça başarılı bulurken, eşlerinin de kendileri gibi bu kurstan faydalandığını düşünmektedirler. Ayrıca kursu tamamlayan katılımcılar Benim Ailem Programında edindikleri bilgileri kurs sonrasında da aktif biçimde hayata geçirdiklerini, bu bilgilerin; çocukları ile olan iletişimlerini ve ilişkilerini olumlu yönde değiştirdiğini, çocuklarını artık daha bilinçli yetiştirdiklerini, öte yandan çocuklarının da ebeveynleri ve sosyal çevreleri ile olan ilişkilerinde olumlu gelişmeler olduğunu belirtmektedirler.

- Katılımcılar kursun günlük yaşamlarını aksatmaması nedeniyle derslere düzenli olarak devam ettiklerini, hastalık veya beklenmedik durumlar dışında derse katılmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

- Katılımcılar derslere katılamama nedenlerini olarak; hastalık veya beklenmedik durumların oluşması, hava şartlarının kötü olması, bir işte çalışmaları, kursa ulaşım güçlüğü yaşanması, eşlerinin engel olması ve ev işlerinden vakit bulunamamasını göstermektedirler.

8. Benim Ailem Programı sırasında karşılaşılan güçlükler:

- Bazı eğitimciler “mesleki anlamda kendilerini yeterli hissetmedikleri için, programın toplam süresi ve haftalık ders saatlerine ayrılan süre yeterli olmadığı için, öğretim materyalleri eksik sayıda ve zamanında ellerine ulaşmadığı için, ev ziyaretlerinde ulaşım ve güvenlik açılarından sorunlar yaşadıkları için, katılımcıların kursa devamında kimi zaman sorunlar yaşandığı için, kimi semtlerde katılımcı bulmakta zorlandıkları için ve son olarak kurs için derslik bulmakta zorlandıkları ve var olan dersliklerin fiziki koşulları uygun olmadığı için güçlükler yaşamaktadırlar”.

- Eğitimcilerin aksine katılımcıların büyük çoğunluğu kurs sırasında herhangi bir güçlük yaşamamaktadır. Güçlük yaşadıklarını belirtenler ise kursa ulaşım zor olduğu için, kurs sırasında çocuklarını bırakacak bir kreş hizmeti bulunmadığı için, bazıları ise uygun derslik bulunmadığı için sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir.

8. Benim Ailem Programının eksikleri:

- Eğitmenler Benim Ailem programının toplam süresini ve haftalık ders saatinin ve kendilerine verilen “eğiticilerin eğitimini” yetersiz bulmaktadırlar. Ayrıca eğitmenler kaynak materyallerin yeter sayıda ve zamanında ellerine ulaşmadığını düşünmektedirler.
- Katılımcılar ise kursun toplam süresinin kısa olduğunu, baba toplantılarının sayısının yeterli olmadığını, kaynak materyallerin yeter sayıda ve zamanında ellerine ulaşmadığını, bazı Halk Eğitimi Merkezlerinde kreş olmadığını, var olan kreş şartlarının da yeterli olmadığını düşünmektedirler.

Öneriler

Bulgulara Yönelik Öneriler

- Benim Ailem programında katılımcıların ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla -eğitmenlerin görüşlerinin temele alınması yerine- hedef grup olan katılımcıların görüşleri dikkate alınmalıdır. Katılımcı grubun görüşlerinin daha ayrıntılı incelenmesi için birden fazla veri toplama tekniği kullanılabilir.
- Benim Ailem programının içeriği eğitmenlerin ve katılımcıların görüşleri dikkate alınarak yeniden geliştirilmelidir. Haftalık ders saatinin artırılması durumunda teorik içerik daha ayrıntılı hale getirilmelidir.
- GEP kitapları, eğitmenlerin içerik ve kalite ile ilgili eleştirileri doğrultusunda yeniden ele alınmalı, var olan akademik yanlışlar düzeltilmeli ve geliştirilmelidir.
- Eğitmenler tarafından yeterli bulunmayan teorik ders saatleri artırılmalıdır.
- Kursiyerlerin başarılarının değerlendirilmesindeki uygulama farklılıkları giderilmeli, bunun için de değerlendirmenin nasıl yapılacağı konusunda Milli Eğitim Bakanlığınca ortak bir uygulama belirlenmelidir.
- Programın bir parçası olan ev ziyaretleri için, eğitmen veya usta öğretici ayrımı yapılmadan ulaşımda kolaylık sağlanmalıdır. Ücretsiz verilecek ulaşım kartları bu soruna çözüm olabilir.
- Kurs için derslik bulma işi eğitmenlerin kişisel çabalarına bırakılmamalı; ilgili kurumlarla görüşerek derslik sağlamak Halk Eğitim Merkezi yöneticilerinin sorumluluğunda olmalıdır.

- Baba toplantılarının sayısı ilginin yoğun olduğu yerlerde artırılmalı yada babalar Milli Eğitim Bakanlığının yürüttüğü bir diğer yetişkin eğitimi programı olan “Baba Destek Programı”na da yönlendirilmelidir.
- 2006 yılında verilen eğitimcilerin eğitiminden sonra başka bir hizmet içi eğitim almayan Benim Ailem öğretmenleri; -öğretmenlerin eğitimsel ihtiyaçları da göz önüne alınarak- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından üniversitelerle işbirliği yapılarak belli aralıklarla hizmet içi eğitime alınmalıdır.
- Öğretmenlerin mesleki olarak kendileri geliştirmelerinin teşvik edilmesi için Benim Ailem Uygulama Rehber Kitabının yanı sıra, faydalanacakları kaynak kitaplar da Milli Eğitim Bakanlığınca verilmelidir. Kaynak kitap verilememesi durumunda öğretmenlerin okumalarında fayda olduğu düşünülen çocuk gelişimi ve eğitimi alanındaki temel kaynakların listesi uygulama rehber kitabına ilave edilebilir.
- Benim Ailem gibi anne-çocuk eğitimi veren yetişkin eğitimi programlarındaki uygulama kalitesi, sadece öğretmenlerin kişisel çaba ve yeterliklerine bağlı olmamalı, eğitim faaliyetlerinin niteliği düzenli olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından denetime tabi tutulmalıdır, bu denetimlerde öğretmenlere rehberlik ve iş başında yetiştirme hizmetleri verilmelidir.
- Benim Ailem programına katılımın düşük olduğu bölgelerde, katılımı artıracak aşağıdaki önlemler alınmalıdır:
 - a) Benim Ailem programının çevre halkına duyurulması işi öğretmenlerin değil, kursun uygulayıcısı olan Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüklerinin sorumluluğunda olmalıdır.
 - b) Katılımcıların çocuklarını bırakacak yer sıkıntısı yaşamasını engellemek için bazı HEM’lerde bulunan oyun odası uygulaması bütün HEM’lerde uygulanmalı, buralarda çocuk gelişimi alanında eğitilmiş kişiler görevlendirilmelidir.
 - c) Halk Eğitim Merkezlerine uzak oturan annelerin kursa katılımını teşvik etmek için önlemler alınmalıdır. Bunun için yerel yönetimlerin desteği

alınarak katılımcıların ulaşımı için araç tahsis edilebilir veya kurs diğer semtlere de yaygınlaştırılabilir.

d) Yoğun ilgi nedeniyle taleplerin karşılanamadığı bazı HEM' lerde öğretmen sayısı artırılmalı ve daha fazla anneye ulaşabilmek için yeni kurslar açılmalıdır.

e) Çalışan annelerin de kursa katılımının teşvik edilmesi amacıyla mesai saatleri dışında da kurslar açılması sağlanmalıdır.

- Milli Eğitim Bakanlığı, programın başarısını ve akışını etkileyecek önemli bir sorun durumundaki GEP kitaplarının yeter sayıda ve zamanında katılımcılara ulaştırılması için daha özenli davranmalıdır. Ayrıca GEP kitaplarının yeterli sayıda ve zamanında katılımcılara verilir vermediği de bakanlıkça takip edilmelidir.

- Benim Ailem programının devamı olarak, 6 yaş sonrası çocukların ve ergenlerin eğitiminde karşılaşılan sorunları ve çözüm yollarını içeren kurslar açılmalıdır.

- Benim Ailem programı dahilinde kadınlara yönelik aile içi şiddeti konu alan "aile içi sorunlar ve çözüm yolları" ile "kadınların hukuki hakları" konulu seminerler düzenlenmeli, bu seminerlere alan uzmanı kişiler davet edilerek kursiyerler bilgilendirilmelidir.

- Her eğitim programı gibi Benim Ailem Programı da zaman zaman katılımcıların ve öğretmenlerin ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmeli, bu ve benzeri yapılacak araştırmalardan elde edilen verilerden yararlanılmalıdır.

- Benim Ailem programını geliştiren uzmanların akademik eğitimleri program geliştirme alanı ile ilgili değildir. Öte yandan yetişkinlere ait bir eğitim programının planlandığı düşünüldüğünde program geliştirme uzmanının yetişkin eğitiminde program geliştirme alanında uzmanlaşmış bir kişi olması gerekmektedir. Yapılan çalışmalar öğretmenler ve katılımcılar tarafından oldukça olumlu karşılanırsa da bundan sonraki program geliştirme

alışmalarının yetişkin eğitiminde program geliştirme alanında uzmanlaşmış kişiler önderliğinde yapılması önemlidir.

Araştırmaya Yönelik neriler

- Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden Benim Ailem programına katılan annelerin eğitimsel ihtiyaçlarını belirleyebilmek amacıyla farklı bölgelerde araştırmalar yapılmalıdır.
- Benim Ailem programına katılan ve bu tür bir programa katılmamış annelerin ocuk eğitimine bakışlarını ve çocukları ile olan ilişkilerindeki farkı konu alan karşılaştırmalı araştırmalar yapılmalıdır.
- Benim Ailem eğitmenlerinin mesleki yeterliliklerini ve eğitim gereksinimlerini belirleyebilmek amacıyla başka araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Adult, Community, and Further Education Board. (2000). **The Curriculum Guide: The Conceptual Framework for Further Education.**

Melbourne.

Akinoğlu, Orhan. (2004). Yapılandırmacı Öğrenme ve Coğrafya Öğretimi. **Marmara Coğrafya Dergisi.** 10; s.73.

Anne-Çocuk Eğitim Vakfı. (Ocak 1999). 7 çok geç! Erken çocukluk eğitimin önemi üzerine düşünceler ve öneriler. Amman 1996, **Herkes için eğitim toplantısı raporu, UNESCO.** İstanbul: AÇEV Yayınları.

Anne-Çocuk Eğitim Vakfı. (Şubat 2007). **Ekonomik ve Toplumsal Kalkınma İçin Erken Çocukluk Eğitimi: Önemi, Yararları ve Yaygınlaştırma Önerileri.** İstanbul: AÇEV Yayınları.

Aydağül, B. (Ağustos, 2009). **Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitimi: Erişim, Eşitlik ve Kalite.** İstanbul: AÇEV Yayınları.

Aydın, İneyet. (2011). **Kamu ve Özel Sektörde Hizmet içi Eğitim El Kitabı.** Ankara: PEGEM Yayınları.

Axford, Roger. (1969). **Adult Education: The Open Door.** Pennsylvania: International Textbook Company.

Balcı, Ali. (2001). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler.** Ankara: PegemA Yayıncılık.

Barnett, Steven (1995). Long-term Effects of Early Childhood Programs on Cognitive and School Outcomes. **The Future of Children,** 5(3):25-50.

Barnett, Steven ve Hustedt, Jason (2003). *Preschool the Most Important Grade, The First Years of School*, ASCD for the Success of Each Learner, **Publications Educational Leadership**, 60(7):54-57.

Bekman, Sevda (Mayıs 2000). **Eşit Fırsat Anne-Çocuk Eğitim Programının Değerlendirilmesi**. İstanbul: AÇEV Yayınları, No:12.

Bekman, Sevda ve Gürlesel, Can Fuat (Mayıs 2005). **TÜSİAD Eğitim Raporu, Doğru Başlangıç: Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim**. No. TÜSİAD-T/2005-05/396.

Bekman, Sevda ve Koçak, Aylin Atmaca (2009). **Beş Ülkeden Anneler Anlatıyor: Anne Çocuk Eğitim Programı**. İstanbul: AÇEV Yayınları.

Bilir, Mehmet. (2004). Kentleşme Sürecinde Yetişkinlerin Eğitim Gereksinimi: Ankara Mamak İlçesi, Tuzluçayır Sementi, Ege Mahallesi Örneği. **Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. Cilt: 37, Sayı: 1, 100.

Bloom, S.Benjamin. (1979). **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme** (Orijinal adı “Human Characteristics and School Learning”) Çeviren; Durmuş Ali Özçelik. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

Bradshaw, Delia. (1995), Criteria for ‘Good Practice’ adult education curriculum. **National Bulletin of Good Practice in Adult and Continuing Education**. No:3, 58.

Brooks , Jacqueline Grennon ve Brooks, Martin G. (1993).**The Case for Constructivist Classrooms**, Virginia, ASCD Alexandria.

Bushfield, Suzanne (June, 2004). Fathers in Prison: Impact of Parenting Education. **Journal of Correctional Education**. Volume: 55. Issue: 2. 104-116.

Bülbül, Sudi. (1991). **Halk Eğitime Giriş**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, No: 213

Caffarella, Rosemary. S. (1994). **Planning Programs for Adult Learners. A Practical Guide for Educators, Trainers, and Staff Developers**. San Fransisco: Jossey-Bass Publishers.

Campbell, Francis A. ve Ramey, Craig T. (1994). Effects of Early Intervention on Intellectual and Academic Achievement: A Follow-up Study of Children from Low-Income Families, **Child Development**, 65(2), 684-698.

Cotton, K. ve Conklin, N.F. (January 1989). **Research on Early Childhood Education, Northwest Regional Educational Laboratory**, School Improvement Research Series (SIRS).

Cristovao, Artur; Koehnen Timothy. ve Portela Jose. (1997). **Improving Agricultural Extension. A Reference Manual**. Edited by; Swanson, B.E., Bentz R.P. ve Safranko A.J. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Çilenti, Kamuran. (1988). **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**. Ankara: Yargıcı Matbaası.

DeBord, Karen. (April,2005). Communicating Program Value of Family Life and Parenting Education Programs to Decision Makers. **Journal of Extention**. Volume 43. No: 2. <http://www.joe.org> adresinden 02.11.2011 adresinden indirilmiştir.

Demirel, Özcan. (2007). **Eğitimde program geliştirme**. Ankara: PegemA Yayıncılık Ankara.

- Diri, Ayşesim; Tuz, Ceren L. ve Özdemir, Ayşe (2008). **Güneydoğu Anadolu Anne Destek Programı Değerlendirme Araştırması Raporu.** İstanbul: AÇEV Yayınları.
- Doll, Ronald C. (1970). **Curriculum Improvement: Decision Making and Process.** Boston: Allyn and Bacon Inc.
- Duman, Ahmet. (1999). **Yetişkinler Eğitimi.** Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Er, Kemal.O. (Mayıs, 2006). İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf İngilizce Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. **Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,** Ankara
- Erdemar, Gürcü ve Demirel, Melek (2008). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımının Duyusal ve Bilisel Ürünlere Etkisi, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,** Cilt 6 /sayı 4, s. 630.
- Erden, Münire. (1998). **Eğitimde Program Değerlendirme.** Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertürk, Selahattin. (1991). **Eğitimde Program Geliştirme.** Ankara: Meteksan Yayınları.
- Fellenz, Robert; Conti, Gary ve Seaman, Don (1982). Evaluate: Student, Staff, Program. In Klevins, C. (Ed.). **Materials and Methods in Adult and Continuing Education.** Los Angeles:Klevens Publications.
- Foley, Griff. (2004). **Dimensions of Adult Learning.** Columbus: Open University Press.
- Gboku, Matthew L. S ve Lekoko, Rebecca N. (2007). **Developing programmes for adult learners in Africa. Unesco Institute for Lifelong Learning.** Pearson South Africa

Geray, Cevat. (2002). **Halk Eğitimi (Güncelleştirilmiş 3. Baskı)**. Ankara: İmaj Yayınevi.

Gökdağ, Dursun. (2002). **Aile Psikolojisi ve Eğitimi**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Görgen, İzzet. (Güz, 2000). Eğitime Giriş Dersi Programının Eğitim Durumları Ögesinin Değerlendirilmesi. **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**. Cilt: 1, Sayı: 2, 17

Görmez, Erhan. (2007). İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okul Olgunluğu ve Matematik Hazırbulunuşluk Düzeyleri. **Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, s.18

Güneş, Firdevs. (1996). **Yetişkin Eğitimi (Halk Eğitimi)**. Ankara: Ocak Yayınları.

Gürkan, Tanju. (5-6 Aralık 2003). **İdari ve Yönetişim Açısından Değerlendirme. "Erken Çocukluk Eğitimi Politikaları: Yaygınlaşma, Yönetişim ve Yapılar Toplantısı Raporu"**. İstanbul: AÇEV Yayınları,

Gürsel, Musa. (2003). **Okul Yönetimi**. Konya: Eğitim Kitabevi.

Hubbard, Audra. (August-2003). **Needs of Adult Learners at Institutions of Higher Education**. Unpublished master's thesis, University of Wisconsin, United States.

Huddlestone, Prue (1997). **Teaching and Learning in Further Education**. London: Routledge.

Houle, Cyril.O. (1972). **The Design of Education**. San Fransisco: Jossey-Brass.

Houle, Cyril.O. (1996). **The Design of Education**. San Fransisco: John Wiley & Sons Inc.

Hooloway, John H. (November-1999)Caution:Constructivism Ahead.
Educational Leadership,: 85-86.

Igarashi, Michiko., Suveges, Linda ve Moss, Gwenna. (Spring-2002). A comparison of Two Methods of Needs Assesment: Implications for Continuing Professional Education. **Canadian Journal of University Continuing Education**. Vol: 28, No: 1, 57-56.

Jarvis, Peter.(1986). **The Sociology of Adult and Continiuing Education**. Australia: Croom Helm.

Jarvis, Peter.(1995) **Adult and Continuing Education. Theory and Practice**, Second Edition. NY: Routhledge

Johnson, Michelle A; Stone, Susanne; Lou, Cristine; Ling, Jennifer; Claassen, Jennette ve Austin, Michael J. (March, 2006). **Assessing Parent Education Programs for Families Involved with Child Welfare Services: Evidence and Implications**. The Center for Social Services Research (CSSR). <http://cssr.berkeley.edu/> adresinden 02.11.2011 tarihinde indirilmiştir.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem; Sunar, Diane; Bekman, Sevda ve Cemalcılar, Zeynep (2004). Erken Müdahalenin Erişkinlikte Süren Etkileri: Erken Destek Projesi'nin İkinci Takip Araştırması'nın Ön Bulguları, **Anne- Çocuk Eğitim Vakfı Araştırma Raporu**, <http://www.acev.org/arastirma/arastirmalar.asp> adresinden 10 temmuz 2009 tarihinde indirilmiştir.

- Kalaycı, Şeref (2006). **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**. Ankara: Asil Yayınevi.
- Kandır, Adalet ve Alpan, Yasemin. (Nisan-Mayıs-Haziran 2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal- Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi. **T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları**. Yıl:10, Cilt: 4, Sayı: 14, 33-38. <http://www.aile.gov.tr> adresinden 22 Eylül 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Karadüz, Adnan (2010). Yapılandırmacı Paradigma Bağlamında Türkçe Derslerinde Öğrenme Ortamları. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Vol: 7, No: 14, s. 136.
- Kartal, Hülya. (2007). The Effect of Mother-Child Education Program which is One of the Early Childhood Education Programs on Cognitive Development of Six Age Children. **Elementary Education Online**. 6(2).
- Kartal, Hülya. (2008). Çocuk ve Aileyi Desteklemeye Yönelik Ev Ziyaretlerine Dayalı Erken Müdahale Programları ve Programların Etkileri. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. Vol: 41, no: 1
- Kaytaz, Mehmet (2005). **Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimin Fayda-Maliyet Analizi**. İstanbul: Açev Yayınları. 1-22.
- Kırcaali, Gönül. (2004). Özel Eğitimde Fokus Grup Araştırmaları. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Özel Eğitim Dergisi**. 5(1), 1-7.
- Kısakürek, Mehmet A. (1983). Eğitim Programlarının Hazırlanması ve Geliştirilmesi. **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. Ankara.

Knox, Alan. B. (1974). **Helping Adults to Learn: A Guide to Planning, Impementing and Conducting Programs.** San Fransisco: Jossey-Bass.

Knox, Alan. B. (2002). **Evaluation for continuing education: a comprehensive guide to success.** San Fransisco: Jossey-Bass.

Knowles, Malcolm. (1996). **Yetişkin Öğrenenler: Göz ardı Edilen Bir Kesim.** Çeviren: Serap Ayhan. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Koç, Ayhan Aksu; Taylan, Eser Erguvanlı ve Bekman, Sevda.(Ocak 2002). **Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimi: Hizmete Duyulan İhtiyaçların Saptanması ve Çocuğun Dil Yetisi Düzeyinin Değerlendirilmesi Araştırma Raporu.** İstanbul: AÇEV Yayınları.

Koçak, Aylin Atmaca (2004). **Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu.** İstanbul: AÇEV Yayınları. 17 Temmuz 2009 tarihinde <http://www.7cokgec.org /adresinden indirilmiştir>.

Koçak, Nurcan (Temmuz, Ağustos, Eylül 2001). Erken Çocukluk Döneminde Eğitim ve Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitiminin Durumu. **Milli Eğitim Dergisi.** Sayı:151.

Kowalski, Theodore. (1988). **The Organization and Planning of Adult Education.** Albany: State University of New York Press.

Kress, G. (1995) **Writing the Future: English and the Making of a Culture of Innovation.** National Association for the Teaching of English (NATE), Sheffield, 9.

Lowe, John. (1985). **Dünyada Yetişkin Eğitime Toplu Bakış.** Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu.

MacKeracher, Dorothy, Suart, Theresa ve Potter, Judith (Mayıs 2006).
Barriers to Participation in Adult Learning. State of the Field
 Report, Canada.

McCollum, Jeanette ve Catlett, Camille (Eds). **Reforming, Personnel
 Preparation in Early Intervention: Issues, Models and Practical
 Strategies**. Baltimore: Paul H. Brookes Publications Co.

McLean, Scott (November-December,2000). Between Rationality and
 Politics: Autobiographical Portraits of Adult Education Programme
 Planning. **International Journal of Lifelong Education**, Vol.19, No:6,
 13.

Merriam, Shannon.B. (2001).**The New Update on Adult Learning Theory**.
 San Fransisco: Jossey-Bass

Milli Eğitim Bakanlığı, Çıraklık Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü. (2003).
<http://www.cgym.meb.gov.tr> adresinden 25.03.2010 tarihinde
 indirilmiştir.

MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği Madde, 83.
<http://mevzuat.meb.gov.tr/> adresinden 13.12.2011 tarihinde
 indirilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (2008). **Benim Ailem Eğitici El Kitabı**. Ankara; Milli
 Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Miser, Rifat. (1999). **Halk Eğitimi ve Toplum Kalkınması**. Anadolu
 Öğretmen Liseleri Meslek Dersi Kitabı. Ankara: Türk Tarih Kurumu
 Basımevi.

Morgan, John R., Sheppard, Jeannette Nu'Man ve Allin, Diana W. (1990).
 Prevention Through Parent Training: Three Preventive Parent

Education Programs. **Journal of Primary Prevention**, Vol. 10, No. 4. s:321-332.

Morris,L.L, ve Gibbon, Fitz. (1998) **Hedefler ve Hedef Davranışlarla Nasıl Başedebiliriz?** (Çeviren: Gürkan T. ve Gözütok, D.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Nashasibi, Pauline & Watters, Kate (2003). **Curriculum Leadership in Adult Learning**. Leicester: National Institute of Adult Continuing Education.

Oakey, Dorothy (1990). Adult Education, Work and Leisure: A Critical Analysis. **Studies in the Education of Adults**. Vol: 22, No:1,36

Okçabol, Rifat. (1986-1987). Need Assesment in Adult Education. **Boğaziçi Üniversitesi Dergisi**. 12, 59-71.

Okçabol, Rifat. (2006). **Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Oktay, Ayla. (2003). **Erken Çocukluk Eğitimi Politikaları: Yaygınlaşma, Yönetişim ve Yapılar Toplantısı Raporu**. İstanbul: AÇEV Yayınları.

Ornstein, Allan C. ve Hunkins. (1988). **Curriculum: Foundations, Principles and Issues**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.

Ömeroğlu, Esra; Can Yaşar, Münevver (2002). Ev Merkezli Aile Çocuk Eğitimi Programının Ev Ortamına Etkisi. **Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Sempozyumu**. Kök Yayıncılık, 34-52.

Ömeroğlu, Esra; Can Yaşar, Münevver (Nisan, 2005). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ailenin Eğitime Katılımı. **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**. Yıl:6, Sayı: 62. <http://yayim.meb.gov.tr> adresinden 24 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.

Özçelik, Durmuş. Ali. (1998). **Ölçme ve değerlendirme**. Ankara: ÖSYM yayınları.

Özdamar Kazım (2004); **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi**.
Eskişehir: KaanKitabevi.

Özdoğan, Fatma. (Nisan 2006). Türkiye’de Uygulanan Anne-Baba Eğitim Programları. **Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu, Hedefleri ve Geleceği. Sempozyum Sunum Kitabı**. T. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Antalya, 29-34.

Perkins, David N. (1999). The Many Faces of Constructivism. **Educational Leadership**, November. 6-11.

Powell, Douglas R. 1990. Parent Education and Support Programs. Urbana, IL: **ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education**. ED320661.<http://www.ericdigests.org/pre-9215/parent.htm> adresinden 13 Temmuz 2009 tarihinde alınmıştır.

Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı. (2006). **Çocukların Okula Hazırlanması (Anne-Çocuk Eğitimi) Temel Araştırması**. Ankara.

Rand, Margaret. (1976). **Desining an Adult Education Program**. ED192013. Information Analyses; Reports – General.
<http://www.eric.ed.gov/> adresinden 03 Haziran 2009 tarihinde alınmıştır.

Rauch, David B. (1972). **Priorities in Adult Education**. New York: The MacMillan Company.

Resmi Gazete. (14.02.2006). **Milli Eğitim Bakanlığı Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği**. 26080.

Roger, Alan. (2005). **Teaching Adults**. Open University Press.

- Rogers, Jenny. (2007). **Adults Learning**. 5th Edition. Berkshire: Open University Pres.
- Ross, Alistair (2000). **Curriculum: Construction and Critique**. London: Falmer Press.
- Saylor, J.G., Alexander, W. ve Lewis, A.J. (1981). **Curriculum Development and Design**. New York: Murray Print.
- Saylor ,Alexander L. (1981). **Curriculum Planning for Beter Teaching and Learning**. 4th edition. Holt, Rinehart & Winston.
- Seale, Atlanta Sloane (Spring-1997). A Praxis Model of Program Planning. **Canadian Journal of University Continiuing Education**. Vol. 23. No. 1, 21-22.
- Sahin, Fatma Tezel ve Özbey, Saide. (Nisan,Mayıs,Haziran 2007). Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir? **T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**. Yıl: 10, Cilt: 3, Sayı:12, 7-12.
- Shonkoff, Jack P. ve Phillips, Deborah A. (2000). From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development. **National Research Council and Institute of Medicine**. 389.
- Siaciwena, Richard ve O'Rourke, Jennifer (2000). Basic Education Curriculum; Contexts and Contests. In Yates, C. & Bradley J. (Eds.), **Basic Education at a Distance: World Review of Education and Open Learning**. Vol:2, NY:Routhlegde

- Smith, M.K. (1996, 2000) **Curriculum Theory and Practice**. The Encyclopedia of Informal Education.
- Smith, Robert M., Aker, George.F. ve Kidd, J.R. (1970). **Handbook of Adult Education**. London: The MacMillan Company.
- Snyder, Patricia ve Wolfe, Barbara L. (1997) **Needs Assesment and Evaluation in Early Intervention Personel Preparation; Opportunities and Challenges**. In Winton,
- Sork, Thomas.J. ve Caffarella, Rosemary S. (1989). **Handbook of Adult and Continuing Education**, San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Sork, Thomas ve Newman, M. (2004). **Program Development in Adult Education and Training**. Maidenhead: Open University Press.
- Steele, S.M. (1988, January). **Evaluation as a Mental Process. Class notes**. Madison: University of Wisconsin, Department of Continiuing and Vocational Education.
- Taba, Hilda. (1962). **Curriculum Development: Theory and Practice**. New York: Hartcourt, Brace & World,Inc.
- Tekin, Meral (1996); **Yetişkin Eğitiminde Radyo ve Televizyon**, Yüksel Matbaacılık, Ankara.
- Telleen,Saron, Herzog, Allen and Kilbane, Teresa L. (1989). Impact of a Family Support Program on Mothers' Social Support and Parenting Stress. **American Journal of Orthopsychiatry**, 59(3), 410-419.
- Temel, Z.Fulya (2003). **Aile Eğitim Modeli. Dünya 'da ve Türkiye'deki Uygulamalar**. Erken Çocukluk Eğitimi Politikaları: Yaygınlaşma, Yönetişim ve Yapılar Toplantısı Raporu. İstanbul: AÇEV Yayınları, 35-50.

- Titmus, Collin J. (1985). **Yetişkin Eğitimi Terimleri Sözlüğü**. (Çev.A.Ferhan Oğuzkan). Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları.
- Tracey, William R. (1992). **Desining Training and Development Systems**. New York: AMACOM.
- Turgut, M. Fuat. (25-26 Nisan 1985). **Eğitim Yönetiminde Denetleme ve Değerlendirme Sempozyumu**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. 108, 112.
- Tyler, Ralph. W. (1949). **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. 1st edition. Chicago: The University of Chicago Press.
- UNESCO. (2010). **Education for All. Global Monitoring Report 2010**. Summary Version. <http://www.unesco.org> adresinden 10.04.2010 tarihinde indirilmiştir.
- UNICEF.(Kıış,2007). **Önce Çocuklar Bülteni**. Benim Ailem Programı. <http://www.unicef.org/adresinden> 07.Nisan.2010 tarihinde indirilmiştir.
- Variş, Fatma. (1996). **Eğitimde Program Geliştirme. "Teori ve Teknikler"**. İstanbul: Alkım Yayınları
- Wellington, Larne; White, Katherine M. & Liopsis, Poppy (2006). Beliefs Underlying Intentions to Participate in Group Parenting Education. **Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health**. Volume:5. Issue:3. 1-2. <http://eprints.qut.edu.au/> adresinden 03.11.2011 tarihinde indirilmiştir.
- Wilson, Arthur & Hayes, Elisabeth R. (2000). **Handbook of Adult and Continuing Education**. San Fransisco: Jossey-Bass.

Yoshikawa, Hirokazu (1995). Long-term Effects of Early Childhood Programs on Social Outcomes and Delinquency. **The Future of Children**, 5(3), 51- www.futureofchildren.org/ adresinden 10 Aralık 2009 tarihinde indirilmiştir

Young, Grant. L. (Winter, 1994), **Needs assesment in Program Planning**. College Quarterly. V.2, No: 2.

Yıldız, Ahmet ve Uysal, Meral. (2009). **Yetişkin Eğitimi**. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan. (2006). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayınevi.

- [http://en.wikipedia.org/wiki/Course_\(education\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Course_(education)). er.tar.25.05.2009
- <http://cygm.meb.gov.tr/> er.tar.30.09.2011
- www.okulweb.meb.gov.tr
- www.acev.org er.tar.09.02.2009
- www.unicef.org.tr er.tar. 30.09.2011
- www.tuik.gov.tr er.tar.25.10.2011
- <http://www.joe.org> er.tar.02.11.2011

EKLER**EK.1. ANKETLER İÇİN ALINAN İZİN BELGESİ**

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : İstatistik Bölümü

SAYI : B.B.08.4.MEM.4.06.00.06-312/117289

30./12/2009

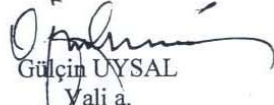
KONU : Araştırma izni
Çiğdem KILIÇ

..... KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

- İlgi: a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) MEB EARGED' in araştırma izinlerine ilişkin 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı yazısı.
c) 02/09/2009 tarih ve 74835 sayılı Valilik Onayı.
d) 05/11/2009 tarih ve 98610 sayılı Valilik Onayı.
e) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 25/12/2009 tarih ve 5266 sayılı yazısı.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Programı öğrencisi Çiğdem KILIÇ'ın "Yetişkin Eğitimi programlarını planlama süreci açısından benim ailem kurs programının değerlendirilmesi" konulu doktora tezi çalışması ile ilgili anketi, ek listedeki ilçeniz okullarında uygulama yapılması isteği Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonunca uygun görülmüştür.

Mühürlü anket örnekleri (12 sayfa) araştırmacıya ulaştırılmış olup, uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) yönerge çerçevesinde gönüllülük esasına göre uygulanmasını rica ederim.

Gülçin UYSAL
Yalı a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :
1-Okul Listesi (1 Sayfa)

DAĞITIM :
Altındağ-Çankaya-Etimesgut-Gölbaşı
Keçiören-Mamak-Sincan-Yenimahalle
Akyurt-Ayaş-Beypazarı-Çamlıdere-Çubuk
Evren-Güdül-Haymana-Kalecik-Kazan-Kızılcahamam
Nallıhan-Polatlı-Şereflikoçhisar Kaymakamlığı

EK.2.

EĞİTMENLERE YÖNELİK ANKET

Değerli Katılımcı

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora programı dahilinde yürütölen bu araştırmanın amacı “Benim Ailem Programını sunan eğitimcilerin kurs hakkındaki görüşleri” ni öğrenmektir. Verilen cevaplar yalnızca bilimsel amaçlar için birleştirilerek kullanılacaktır. Bu nedenle isim belirtmenize gerek yoktur.

Sorulara vereceğiniz içten cevaplar için teşekkür ederim.

Saygılarımla

Çiğdem Kılıç

BÖLÜM I

A.1. Görev yaptığınız Halk Eğitim Merkezinin adı:.....

A.2. Cinsiyetiniz

() Kadın

() Erkek

A.3. Yaşınız

() 25 yaş ve altı

() 26-30 yaş

() 31-35 yaş

() 36-40 yaş

() 41-45 yaş

() 46-50 yaş

() 51 yaş ve üstü

A.5. Kadro durumunuz aşağıdakilerden hangisidir?

() Usta öğretici

() Kadrolu usta öğretici

() Öğretmen

A.4.

Branşınız:.....

..

A.5. Kaç yıldan beri öğretmenlik yapıyorsunuz?

() 1-5 yıl

() 6-10 yıl

() 11-15 yıl

() 16-20 yıl

() 21 yıl ve üzeri

A.6. Benim Ailem Programında ne kadar zamandır görev yapıyorsunuz?

() 1 yıl

() 2 yıl

() 3 yıl

() 4 yıl

() 5 yıl

BÖLÜM II

B. B.1) Aşağıda Benim Ailem Programı ve ihtiyaçlar arasındaki ilişkiyi irdeleyen görüşleri içeren ifadeler bulunmaktadır. Size uygun gelen seçeneği işaretleyiniz	Hiç katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a) Program katılımcıların öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır					
b) Programın daha verimli olabilmesi için kapsamlı bir ihtiyaç belirleme çalışması yapılmalıdır					
c) Katılanların beklentilerine daha fazla cevap verebilmek için program geliştirilmelidir.					

C C.1)Aşağıda Benim Ailem programında yer alan <u>hedeflerin niteliği</u> ile ilgili yorumlarınızı ölçen ifadeler yer almaktadır Size uygun gelen seçeneği işaretleyiniz(Lütfen X işareti koyunuz)	Hiç katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a) Programın hedefleri katılımcıların öğrenme ihtiyaçları ile uyumludur					
b) Program kılavuzunda belirtilen hedefler açık ve anlaşılır bir dille ifade edilmiştir					
c)Programın hedefleri katılımcılara kazandırılabilir düzeydedir					
d) Katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyi, programın hedeflediği davranışları öğrenmelerine uygundur.					
e)Hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı çeşitli değerlendirme yöntemleri kullanılarak ölçülebilir					
f) Programın hedefleri, katılımcıların var olan yaşam koşulları içinde gerçekleştirilebilir niteliktedir					

C.2.Sizce katılımcıların programda yer alan bazı hedef davranışları öğrenmesinde güçlük yaşamakta mıdır?

()evet

()hayır

(

)kısmen

C.3. Cevabınız “evet” ise öğrenilmekte güçlük yaşandığını düşündüğünüz hedef davranışları lütfen belirtiniz

.....

.....

.....

.....

.....

D. D.1) Aşağıda Benim Ailem programında öğretilmesi istenen <u>konular ve içerik</u> ile ilgili ifadelere yer verilmiştir. Bu ifadeleri okuyarak size uygun olan seçeneği işaretleyiniz(Lütfen X işareti koyunuz)	Hiç katılımıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a)Programın içeriği, programın hedeflerini gerçekleştirmeye uygundur					
b)İçerik, katılımcıların öğrenmek istediği bilgileri içermektedir					
c)İçerik, farklı eğitimsel ve kültürel geçmişe sahip katılımcılara hitap edebilmektedir					
d)İçerik, daha önce öğrenilmiş konuların gerektiğinde tekrar edilmesini sağlayacak şekilde planlanmıştır					
e)İçerik, uzmanların katılımcıların öğrenmesinde yarar gördüğü bilgilerden oluşmaktadır.					
f) Kurs konuları, katılanların yaşamlarında karşı karşıya olduğu sorunlarla ilgilidir					
g) Kurs konuları, katılımcıların ileride karşılaşmaları muhtemel sorunlarla ilgilidir					
h)İçerikteki bilgiler günceldir					
i)İçerik yetişkinlerin deneyimlerinin işe koşulmasına imkan sağlamaktadır.					
j)GEP kitabındaki etkinlikler kursta verilen teorik bilgiyi desteklemektedir.					
k)GEP kitabındaki etkinlikler hedeflenen davranışları geliştirmek için yeterlidir					

D.2. Sizce annelerin çocuk yetiştirebilme yeterliği kazanması için, programdaki konuların kapsamı yeterli midir?

()Evet

()Hayır, program yeterince kapsamlı değildir

D.3.Cevabınız “hayır ” ise programın içeriğine hangi konu başlıkları eklenebilir veya çıkarılabilir ? Lütfen buraya önerilerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

D.4.Programın içeriğinde eleştirdiğiniz yönler var mıdır?

()Evet

()Hayır

D.5.Cevabınız “evet” ise eleştirdiğiniz hususlar aşağıdakilerden hangileridir?

()Teorik konular daha detaylı anlatılabilir

() İçerik, katılımcıların seviyelerinin üstündedir

() GEP kitapları daha detaylı ve kapsamlı olabilir

() İçerikte daha fazla örneğe yer verilebilir

() Diğer.....

E. E.1) Aşağıda Benim Ailem programında <u>öğretim süreçlerine</u> yönelik ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri okuyarak size uygun olan seçeneği işaretleyiniz(Lütfen X işareti koyunuz)	Hiç katılmıyorum	Çok Az Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Büyük Ölçüde Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum

a)Program kılavuzunda yapılması önerilen eğitim etkinlikleri hakkında yapılmış açıklamalar yeterlidir.					
b)Program kılavuzunda yer alan eğitim etkinlikleri içeriğin sunulmasına olanak sağlayacak şekilde belirlenmiştir					
c)Programda önerilen yöntem ve teknikler programın hedeflerini gerçekleştirecek niteliktedir					
d)Programda önerilen yöntem ve teknikler katılımcıların öğrenme düzeyine uygun niteliktedir					
e) İçeriğin öğrenilmesi için uygulama çalışmalarına yeterince yer verdiğimi düşünüyorum					
f) İçeriği sunarken daha çok düz anlatım yöntemini kullanmaktayım					
g)Katılımcıların ders kitaplarının olmayışı eğitim etkinliklerini <u>olumsuz</u> yönde etkilemektedir					

Sorular Yöntemler	E.2. Dersleriniz sırasında aşağıdaki yöntem ve tekniklerden hangisi veya hangilerini kullanıyorsunuz? Lütfen işaretleyiniz.	E.3 Bu yöntemlerin kullanılması için önerilen süre yeterli midir?			E.4. Bu yöntemleri uygularken kullandığınız araç-gereç yeterli midir?		
		Evnet	Hayır	Kısmen	Evnet	Hayır	Kısmen
(a) Soru-cevap							
(b) Anlatım							
(c) Oyun							
(d) Örnek olay ve soru kartları (vaka tartışma)							
(e) Rol oynama/ canlandırma							
(f) Büyük grup paylaşımı							
(g) Küçük grup paylaşımı							
(h) Öykü (tamamlama ve öyküleştirme)							
(i) Gösterim / uygulama							
(j) Beyin fırtınası							

F F.1) Aşağıda Benim Ailem programının zamanlamasına yönelik ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri okuyarak size uygun olan seçeneği işaretleyiniz (Lütfen X işareti koyunuz)	Hiç katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a) Kursun süresi programın amaçlarını gerçekleştirecek uzunluktadır					
b) Derslerin teorik kısmı için programda önerilen süre yeterlidir					
c) Programda, yapılan eğitim etkinliklerine ayrılan süre yeterlidir					
d) Programın zamanlaması (özel nedenlerle alınan izinler, bayram tatilleri gibi) beklenmeyen gecikmeleri dikkate alacak şekilde esnek planlanmıştır					

G. G.1. Aşağıdaki ifadelerle Benim Ailem programına katılan bireylerin <u>değerlendirilmesi</u> hususunda görüşlerini irdelenmektedir. Lütfen size uygun olan seçeneği işaretleyiniz (Lütfen X işareti koyunuz)	Hiç katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a)Program sonunda sertifika verildiği için katılımcıların değerlendirilmesi gereklidir					
b)Program sonunda başarının değerlendirilmesine önem vermekteyim					
c)Standart bir değerlendirme formu olmalıdır					
d)Uygulama rehber kitabı, değerlendirmenin nasıl yapılacağı konusunda eğitmenlere bilgi vermektedir					
e)Hazırladığım değerlendirme formunun katılımcıların başarısını etkin bir şekilde ölçmektedir					

H. H.1) Aşağıda Benim Ailem programının geneline yönelik izlenimleri içeren ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri okuyarak size uygun olan seçeneği işaretleyiniz(Lütfen X işareti koyunuz)	Hiç katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a)Program yetişkin öğrenenlerin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır					
b)Benim Ailem programını ,genel anlamda başarılı buluyorum					
c)Bu program sayesinde annelere ve çocuklarına faydalı olduğumuzu düşünüyorum					
d)Bu program için ilgili kurumlarca yeterli bütçe ayrıldığını düşünüyorum					
e)Bu program iyi organize edilmiş bir yetişkin eğitimi programıdır					

H.2. Benim Ailem Programının uygulanması sırasında aşağıdaki güçlüklerden hangisiyle veya hangileri ile karşılaştınız?(birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a() Bu alan kendi branşım olmadığı için kimi zaman kendimi yetersiz hissediyorum
- b() Konuları yetiştirmekte güçlük çekiyorum
- c() Katılımcılara yetecek sayıda GEP kitabı verilmemesinin eksikliğini hissediyorum
- d() Ev ziyaretlerinde ulaşım konusunda sorunlar yaşıyorum
- e() Katılımcıların kursa devamı konusunda sorunlar yaşıyorum
- f() Kursla ilgili dökümanlar zamanında elimize ulaşmıyor
- g() Dersliklerin fiziki şartları uygun değil
- h() Kurs katılımcılara yeterince duyurulmadığı için katılım az oluyor
- i() Yetişkinlere eğitim vermenin zorluklarını yaşıyorum
- j() Ev ziyaretleri için bizlere maddi destek sağlanmıyor
- k() Ev ziyaretleri nedeniyle güvenliğimden endişe duyuyorum
- m()Herhangi bir güçlük yaşamıyorum

Diğer.....

H.3. Benim Ailem programında eksik bulduğunuz hususlar aşağıdakilerden hangisi veya hangileridir? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- a() Teorik derslere ayrılan süre yetersiz
- b() Ev ziyaretlerine ayrılan süre yetersiz
- c() Kursun toplam süresi yetersiz(18 haftadan fazla olmalı)
- d() Bizlere verilen eğitim yeterli değil
- e() İlgili kurum tarafından yeterli sayıda GEP kitabı gönderilmiyor
- f() GEP kitapları elimize geç ulaşmıyor
- g() Hepsi
- ()

Diğer.....

H.4. Benim Ailem Programı ile ilgili önerileriniz var ise lütfen belirtiniz

.....

EK 3.

KATILIMCILARA YÖNELİK ANKET

Değerli Katılımcı

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora programı dahilinde yürütülen bu araştırmanın amacı “Benim Ailem Programına katılan bireylerin aldıkları kursla ilgili görüşleri” ni öğrenmektir. Verilen cevaplar yalnızca bilimsel amaçlar için birleştirilerek kullanılacaktır. Bu nedenle isim belirtmenize gerek yoktur.

Sorulara vereceğiniz içten cevaplar için teşekkür ederim.

Saygılarımla

Çiğdem Kılıç

KATILIMCILARA YÖNELİK ANKET

BÖLÜM I

A.

A.1. Cinsiyetiniz

() Kadın

() Erkek

A.2. Yaşınız

() 18-20 yaş

() 21-29 yaş

() 30-39 yaş

() 40-49 yaş

() 50-üzeri yaş

A.3 Kaç çocuğunuz var?.....

A.4. Eğitiminiz

() ilkokul

() ortaokul

() lise

() üniversite

A.5 Çalışıyor musunuz?

() evet

() hayır

A.6 Katıldığınız bu kursun açıldığını nereden haber aldınız?

() evlere el ilanı dağıtıldı

() öğretmenler evlerimize gelerek bilgi verdi

() sokakta kursla ilgili ilanı gördüm

() halk eğitimi merkezinde kursun ilanını gördüm

() arkadaşlarımdan öğrendim

Diğer.....

A.7 Benim Ailem Programına katılarak elde etmeyi düşündüğünüz beklentileriniz aşağıdakilerden hangileri idi? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz. Lütfen (X) koyarak işaretleyiniz)

a() Çocuğumun bedensel ve zihinsel gelişimini desteklemek için gereken yöntemleri öğrenmek

b() Çocuğumla daha doğru iletişim kurabilmek

c() Sağlıklı çocuk büyötmek için temel davranışları kazanmak

d() Çocuk büyötürken yaşadığım veya karşılaşılabileceğim sorunlara çözümler bulabilmek

e() Çocuğumla yaşadığım disiplin problemlerine çözümler bulabilmek

f() Sosyal çevremi genişletmek

g() Eşimin de çocuk eğitimi hakkında bilgi edinmesi

h() Hepsi

A.8. Benim Ailem Programının başlangıçtaki ihtiyaç ve beklentilerinizi karşıladığını düşünüyor musunuz?

() evet

() hayır

() kısmen

A.9. Cevabınız “hayır” veya “kısmen” ise karşılanmadığını düşündüğünüz ihtiyaç ve beklentileriniz nelerdir? (Lütfen aşağıdaki boşluğa yazınız)

.....

.....

.....

.....

BÖLÜM II

Aşağıda katılmış olduğunuz Benim Aile Programının işlenişi ile ilgili görüşlerinizi irdeleyen sorular bulunmaktadır. Lütfen size uygun gelen seçeneği işaretleyiniz(Lütfen X işareti koyunuz)

B. B.1	Hiç Katılmıyorum	Çok Az Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a)Dersler başlamadan önce eğitmenimiz bizleri program hakkında yeterince bilgilendirmiştir					
b)Anlatılan konular ilgi çekicidir					
c)Dersler sırasında verilen örnekler günlük hayatımızdan seçilmektedir					
d)Konuları anlamakta güçlük çekmiyorum					
e)GEP kitabındaki etkinlikler sınıfta anlatılanları desteklemektedir					
f)Konular anne-çocuk eğitimi almak için yeterince kapsamlıdır					
g)Kursta anlatılan konular öğrenme ile ilgili ihtiyaçlarımı karşılamaktadır					
h) Ders sırasında görüş ve deneyimlerimi aktarma fırsatı bulabiliyorum					
j)Teorik derslerin süresi konuları anlayabilmem için yeterlidir					
k)Ev ziyaretlerine ayrılan süre uygulamaya dönük sorularıma yanıt bulmak için yeterlidir					
l)Baba oturumlarına ayrılan süre eşimin de çocuk eğitimi hakkında bilgi edinmesi için yeterlidir					
m) Kurs saatleri günlük yaşantımı aksatmamaktadır					
n)Derslere düzenli olarak katılıyorum					
o)Katıldığım kursu başarılı buluyorum					
p)Eşimin de bu kurstan faydalandığını düşünüyorum					
r)Yapılan değerlendirme hatalarımı görmemi sağladı					

C.1. Kursun kapsamına eklenmesini istediğiniz konu başlıkları var ise lütfen belirtiniz.

.....

C.2. Kursa devamsızlık yapmanız durumunda aşağıdaki nedenlerden hangisi veya hangileri bu duruma sebep olmaktadır?

- a() Bir işte tam zamanlı çalışmam
- b() Kurs süresinin uzun olması
- c() Ev işlerinden vakit bulamamam
- d() Çocuğumun veya benim hasta olmamız
- e() Eşimin engel olması
- f() Kursa ulaşımın güç olması
- g() Hava şartlarının kötü olması
- h() Acil durumlar
- j() Kursa devamsızlık yapmadım

Başka nedenler varsa lütfen ekleyiniz;

.....

C.3. Program sonunda değerlendirme yapılmasını uygun buluyor musunuz?

- () evet () kısmen () hayır

C.4. Cevabınız “kısmen” yada “hayır” ise lütfen nedenlerini lütfen belirtiniz.

.....

C.5. Katıldığınız kurs ile ilgili eksik bulduğunuz hususlar var ise lütfen belirtiniz

.....

C.6. Kurs sırasında karşılaştığınız güçlükler var ise lütfen belirtiniz.

.....

C.7. Kursla ilgili önerileriniz var ise lütfen belirtiniz.

.....

EK 4.**PROGRAM PLANLAMA UZMANLARINA SORULAN SORULAR**

1. Mesleğiniz:
2. İş yerindeki göreviniz
3. Benim Ailem Programının hazırlanmasında ne tür bir rol aldınız?
4. Benim Ailem Programının hazırlanmasında ne kadar süre ile görev aldınız?
5. Benim ailem programı nasıl revize edildi?
6. Programın yeniden tasarımı sırasında diğer akademisyenlerle ne tür bir ortak çalışma yapıldı?
7. İçeriği belirlerken neleri dikkate aldınız? Daha önceki içeriği neye göre revize ettiniz?
8. Benim Ailem Programı için ihtiyaç analizi yapıldı mı?
9. Eğer ihtiyaç analizi yapıldı ise, ne tür ihtiyaç belirleme yöntemleri kullanıldı?
10. İhtiyaçlar saptanırken kimlerden görüş alınmıştır?
11. Programın bütçesinin planlanması çalışmalarında görev aldınız mı?

EK.5.

**BENİM AİLEM PROGRAMINI TAMAMLAYAN KATILIMCILARA SORULAN
SORULAR**

1. Benim Ailem Eğitim Programına katıldıktan sonra çocuğunuzla ilişkilerinizde ne gibi değişiklikler olmuştur?
2. Benim Ailem Eğitim Programına katıldıktan sonra çocuğunuzun sizinle ve çevresi ile ilişkilerinde ne gibi değişiklikler olmuştur?

EK.6.**PROGRAM GELİŞTİRME UZMANLARI HAKKINDA TANITICI BİLGİLER**

1. *Görüşmeci Kadir Bey:* Psikolojik danışman ve proje koordinatörüdür.
2. *Görüşmeci Filiz Hanım:* Hemşiredir. Projede eğitim uzmanı olarak görev yapmaktadır.
3. *Görüşmeci Cemal Bey:* Sınıf öğretmeni ve yaratıcı drama lideridir. Cemal bey aynı zamanda AÇEV'in Baba Destek Programı eğitimcilerin eğitimi çalışmalarında "eğitici eğitmeni" olarak görev yapmıştır.
4. *Görüşmeci Erçin Bey:* Psikolog ve proje sorumlusudur.
5. *Görüşmeci Yusuf Ziya Bey:* Sınıf öğretmenidir.

EK.7.**BENİM AİLEM PROGRAMI HEDEFLERİ VE KAZANIMLARI****Hedefler**

1. GEP etkinliklerinin amacı ve uygulanışı hakkında bilgi edinme
2. Annelerin çocuklarının yaşadığı veya yaşama ihtimali olan sağlık sorunları ile ilgili sorunlarını sorabilmeleri ve cevap alabilmelerini sağlama
3. GEP uygulamalarını izleme ((0-3yaş) için ev ziyaretleri 2,3,4 ve (3-6yaş) için ev ziyaretleri 1. ünitelerinde de bu iki hedef gibi 8 tane daha hedef vardır)
4. Annenin çocuğu ile ilgili yaşadığı disiplin sorunlarına cevap bulmalarını sağlama
5. Çalışma grubu ile tanışma ve Benim Ailem programı hakkında bilgi edinme
6. Baskıcı tutum, tavizkar tutum, yetkin tutum ve yöntemleri hakkında bilgi edinme
7. Çocuklarla iletişim ve iletişim engelleri hakkında bilgi edinme
8. Kendini doğru ifade edebilme becerisi kazanma
9. Çocuklara olumlu davranış biçimi kazandırmada yetkin tutum içinde yer alan olumlu davranış kazandırma yöntemlerinin önemi ve sonuçları hakkında bilgi edinme
10. Sağlıklı ve dengeli beslenmenin çocuk gelişimindeki önemini fark etme
- 11.0-6 yaş dönemindeki çocukların bedensel ve zihinsel gelişimlerini destekleyebilmek için kullanabilecekleri yöntemler hakkında bilgi edinme
12. Oyun ve oyuncakların çocuk gelişimine katkılarını fark etme, çocukla geçirilen zamanın etkin hale getirilmesi konusunda duyarlılık geliştirme
13. 0-6 yaş dönemindeki çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek için gerekli bilgi ve becerileri elde etme
14. 0-6 yaş döneminde ki çocukların özbakım becerileri ve bu becerilerin çocuklara kazandırılması konusunda bilgi edinme
15. Cinsel gelişim, cinsiyet rolleri, cinsel eğitim ve cinsel istismar hakkında bilgi edinme

16. Çocuk ihmali ve istismarı konusunda duyarlılık geliştirme
17. Sağlıklı bir gebelik dönemi, istenmeyen gebelikleri önleyen yöntemler ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkında bilgi edinme
18. Kadın olmanın toplumsal boyutu hakkında farkındalık geliştirme
19. 16 hafta boyunca elde edilen becerileri tekrarlayarak pekiştirme
20. Babaların, çocuklarının gelişimindeki önemlerini fark etmeleri ve çocuk yetiştirirken kullanılan tutumlar ve iletişim yöntemleri hakkında bilgi edinmeleri
21. Babaların aile yaşam döngüsü, dinlenme, kendini ifade etme becerileri hakkında bilgi edinmeleri

Kazanımlar

Bilgi basamağındaki kazanımlar;

1. GEP etkinliklerinin amacı ve içeriği hakkında bilgi edinme
2. Programın amacı ve içeriği ile ilgili bilgi edinme
3. Baskıcı ve tavizkar tutum hakkında bilgi edinme
4. Baskıcı ve tavizkar tutum uygulanırken kullanılan yöntemler hakkında bilgi edinme
5. Gücün olumlu kullanımı hakkında bilgi edinme
6. Yetkin tutum kullanılırken dikkat edilmesi gereken noktaları fark etme
7. Yetkin tutumun çocuklar üzerindeki etkilerini fark etme
8. Konunun ana noktalarını tekrarlayarak pekiştirme (Aynı kazanımdan 6 tane daha bulunmaktadır)
9. Herhangi bir sorun anında rahatsızlığı yaşayanın kim olduğu hakkında bilgi edinme
10. Çocukları dinlerken dikkat edilmesi gereken noktalar hakkında bilgi edinme
11. Suçlayıcı ifade ve sakıncaları hakkında bilgi edinme
12. Kendini doğru şekilde ifade etme kavramı hakkında bilgi edinme
13. Kendini ifade etmenin üç ögesi olan davranış, duygu ve somut etki kavramları hakkında bilgi edinme
14. Duygular ve özellikleri hakkında bilgi edinme

15. Çocuk yetiştirmede disiplin kavramı ve farklı disiplin yaklaşımları hakkında bilgi edinme
16. Yetkin tutumun önemi ve çocuğun gelişimi için olumlu etkin anne-babalık rolü hakkında bilgi edinme
17. Görevsel anne-babalığın ne olduğu ve kullanılabilir yöntemler hakkında bilgi edinme
18. Akılcı anne-babalığın ne olduğu ve kullanılabilir yöntemler hakkında bilgi edinme
19. Annelerin "sağlık"la ilgili konuları hatırlamalarını sağlamak
20. Annelerin ateş ölçme ile ilgili doğru bilgiler edinmelerini, bilgilerini pekiştirmelerini sağlamak
21. Annelerin, çocuklarda sıkça görülebilecek rahatsızlıkları tanımalarını ve müdahale yöntemlerini sayabilmelerini sağlamak
22. Annelerin bugün üzerinden geçilen konuları tekrar anımsamalarını sağlamak
23. Sağlıklı ve dengeli beslenme kavramları hakkında bilgi edinme
24. Besin grupları ve öğünlerdeki dağılımı hakkında bilgi edinme
25. Besinleri koruma ve saklama hakkında bilgi edinme
26. Gebe ve emziren kadının beslenmesi hakkında bilgi edinme
27. Altıncı ay sonrası bebek beslenmesi hakkında bilgi edinme
28. Çocukların yeme problemleri ile ilgili yapılabilecekler hakkında bilgi edinme
29. Çocukların gelişim özellikleri hakkında bilgi edinme
30. Bedensel gelişim özellikleri hakkında bilgi edinme
31. Bedensel gelişimi desteklemek için yapılabilecekler hakkında bilgi edinme
32. Zihinsel gelişim aşamaları ve temel zihinsel beceriler hakkında bilgi edinme
33. Zihinsel gelişimi desteklemek için yapılabilecekler hakkında bilgi edinme
34. Çocuğun oyun oynamasını desteklemek için yapılabilecekler hakkında bilgi edinme
35. Oyuncak seçiminde nelere dikkat etmek gerektiği konusunda bilgi edinme

36. Yaş gruplarına göre çocukların oynadığı oyunlar ve oyuncaklar hakkında bilgi edinme
37. Çocuklarla geçirilen zamanın etkin hale getirilmesi konusunda bilgi edinme
38. Sosyalleşme kavramı hakkında bilgi edinme
39. Sosyal beceriler hakkında bilgi edinme
40. Dört temel duyguyu tanıma
41. Temel güveni sağlamak için gerekenler hakkında bilgi edinme
42. Çocukların duygularına uygun tepkiyi verme hakkında bilgi edinme
43. Özbakım kavramını tanımlayabilme
44. Özbakım becerileri hakkında bilgi edinme
45. Çocuklara özbakım becerilerinin nasıl öğretilbileceği hakkında bilgi edinme
46. Çocuklara tuvalet eğitiminin önemi hakkında ve nasıl kazandırılacağı hakkında bilgi edinme
47. Çocuklara özbakım becerilerinin kazandırılmasında dikkat edilmesi gereken noktalar hakkında bilgi edinme
48. Cinsel rollerin ne olduğu ve nasıl kazanıldığı ve cinsel ayrımcılığın olumsuzlukları hakkında bilgi edinme
49. Çocuğun cinsel bilgileri anne babadan almasının olumlu etkileri ve cinsel bilgilerin verilme yaşı hakkında bilgi edinme
50. Çocukların cinsellikle ilgili sorularına cevap verme konusunda bilgi edinme
51. Çocukların yaşlarına göre cinsellikle ilgili davranışları hakkında bilgi edinme
52. Çocukların cinsel organlarını ellemesinin nedenleri ve uygun müdahale yöntemleri konusunda bilgi edinme
53. Çocukların anne baba ile yatma istekleri ve bu durumda yapılabilecekler hakkında bilgi edinme
54. Çocukların cinsel kimlikleri nasıl kazandıkları hakkında bilgi edinme
55. Cinsel istismar kavramı ve çocukların cinsel istismardan korunmaları ve bu konudaki yasalar hakkında bilgi edinme
56. Çocuk ihmali ve istismarı kavramları ile ihmal alanları-istismar biçimleri hakkında bilgi edinme

57. İhmal ve istismar biçimlerinin çocuklar üzerindeki etkileri ve belirtileri hakkında bilgi edinme
58. Çocuklar ihmal, istismar, ölüm, kayıp doğal afet gibi zor durumlar yaşandığında uygun yaklaşım yöntemleri hakkında bilgi edinme
59. Kazalar ve ilkyardım hakkında bilgi edinme
60. Ev kazalarının neler olduğu, nedenlerini, alınabilecek önlemler ve ilkyardım müdahaleleri hakkında bilgi edinme
61. Ecza dolabının önemi, gerekliliği ve içinde bulunması gerekenler konusunda bilgi edinme
62. Gebelik ve uygun gebelik zamanı hakkında bilgi edinme
63. Gebeliğin oluşumu ile ilgili bilgi edinme
64. Gebelik sırasında ve sonrasında gözlemlenen değişiklikler hakkında bilgi edinme
65. Gebelikte sağlık kontrolünün nasıl olması gerektiği konusunda bilgi edinme
66. Kadınların ve erkeklerin gebeliğin önlenmesi için kullandıkları etkili ve etkisiz yöntemler hakkında bilgi edinme
67. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar ile bulaşma ve korunma yolları hakkında bilgi edinme
68. Toplum içinde kadına verilen rolleri tanımlayabilme, kadın olmanın toplumsal boyutu ve kadının sahip olduğu farklı kimlikler hakkında bilgi edinme
69. Kadına yönelik şiddet ve şiddete karşı yapılabilecekler hakkında farkındalık oluşturma, kadın hakları konusunda bilgi edinme
70. Ortak sorun alanları belirleme
71. Program hakkında bilgi edinme
72. Çocuğun gelişiminde etkili olan kişi ve kurumlar hakkında bilgi edinme
73. Çocuğun gelişiminde babanın rolü ve önemi hakkında bilgi edinme
74. Aile yaşam döngüsü hakkında bilgi edinme
75. Çocuğun yaşamındaki temel ihtiyaçları konusunda bilgi edinme 'den oluşmaktadır.

Kavrama basamağındaki kazanımlar;

1. Oyun ve oyuncakların çocuk gelişimindeki önemini fark etme
2. Gelişim alanlarını tanıma ve oyunun gelişim alanlarındaki olumlu etkilerini fark etme
3. Baskıcı ve tavizkar tutumun kullanım özelliklerini fark etme
4. Baskıcı ve tavizkar tutumun kullanılması sonucunda oluşabilecek etkileri fark etme
5. Yetkin tutum kullanılırken dikkat edilmesi gereken noktaları fark etme
6. Yetkin tutumun çocuklar üzerindeki etkilerini fark etme
7. Kişiler arası iletişime ne zaman, nelerin engel olduğunu fark etme
8. Kendini açıkça ifade etmenin yararları hakkında farkındalık oluşturma
9. Kuralların ve sınırların çocuğun yaşamındaki yeri ve önemi hakkında farkındalık oluşturma
10. Annelerin, çocukların hastalanmasında aile özelliklerinin rolünü kavramalarını sağlamak
11. Çocuğun yaşamında oyunun önemini fark etme
12. Çocuğun gelişiminde oyunun yararlarını fark etme
13. Evdeki bazı malzemelerin kullanılarak oyuncak yapılabileceğini fark etme
14. Çocuğa öykü, masal, kitap okumanın etkin zaman geçirme yöntemlerinden olduğunu fark etme
15. Çocukların sosyal gelişimleri desteklemede kendi etkilerini fark etme
16. Kız ve erkek çocukların kendilerine yetebilme becerisi kazanmalarında kendi etkilerini fark etme
17. Annelerin aile olarak geçirdikleri değişimi fark etme

Uygulama basamağındaki kazanımlar;

- 1.GEP etkinliklerinin günlük yaşamla ilişkilendirilmesi
- 2.Çalışma grubu ile tanışma
- 3.Programdan beklentileri ortaya koyma
- 4.Oturum gün ve saatini belirleme

5.Konuyu içselleştirme ve gerçek yaşamla ilişkilendirme(aynı kazanımdan 12 adet bulunmaktadır)

6.Kendini etkin ifade etme becerisini geliştirmek için denemeler yapma

7.Grupta paylaşımı ve desteği pekiştirme

8.Gelecek ile ilgili beklentileri belirleme

9.Etkili dinleme yöntemleri hakkında bilgi sahibi olma ve çocuğu dinlerken bu yöntemleri kullanma becerisi edinme

10.Kendini doğru ifade etme yöntemleri hakkında bilgi sahibi olma ve çocuğu dinlerken bu yöntemleri kullanma becerisi edinme

11.Babaların iletişim becerileri kullanmaları ve aile toplantıları için teşvik edilmeleri

Duyuşsal alandaki kazanımlar;

1. Bebekleri ve küçük çocukları dinlemenin mümkün olduğuna dair duyarlılık geliştirme

2. Yeni doğanın beslenmesinde anne sütünün önemi hakkında duyarlılık geliştirme

3. İhmal ve istismarın önlenmesi için gerekli sorumluluklar ve davranış biçimleri hakkında duyarlılık geliştirme

4. Kazanılan beceriler hakkında fark etme

5. Aile içinde toplantı yapılması ve bu toplantılara çocukların katılımı yönünde duyarlılık geliştirme

EK.8.

ANKET SORULARINA YÖNELİK GÜVENİRLİK ANALİZİ SONUÇLARI

Eğitmenlerin Anketi İçin Güvenirlik Analizi Sonuçları

	Madde Silindiğinde Ortalama Ölçeği	Madde Silindiğinde Sapma Ölçeği	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyon	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha Değeri
B1.a	156,0000	153,800	,242	,700
B1.b	157,7273	165,018	-,273	,734
B1.c	156,9091	159,691	-,134	,729
C1.a	156,1818	148,364	,643	,688
C1.b	155,9091	158,291	-,161	,709
C1.c	156,0909	152,891	,294	,698
C1.d	156,8182	142,964	,511	,681
C1.e	156,9091	156,691	-,038	,712
C1.f	156,3636	149,655	,407	,692
D1.a	156,1818	148,364	,643	,688
D1.b	156,2727	150,018	,510	,692
D1.c	156,5455	149,873	,446	,692
D1.d	156,4545	148,673	,332	,693
D1.e	156,4545	142,873	,709	,678
D1.f	156,2727	146,418	,597	,685
D1.g	156,1818	148,364	,643	,688
D1.h	156,3636	147,055	,569	,686
D1.i	156,4545	143,673	,665	,680
D1.j	156,2727	151,018	,254	,697
D1.k	156,2727	151,018	,254	,697
E1.a	156,1818	150,364	,483	,693
E1.b	156,3636	148,055	,506	,689
E1.c	156,2727	146,018	,622	,684
E1.d	156,1818	148,364	,643	,688
E1.e	156,5455	143,273	,535	,681
E1.f	157,5455	146,673	,241	,696
E1.g	158,9091	166,691	-,339	,734
F1.a	157,2727	148,618	,120	,708
F1.b	157,2727	148,618	,120	,708
F1.c	157,0909	160,291	-,151	,726
F1.d	157,0000	175,600	-,499	,754
G1.a	158,1818	153,964	,010	,715
G1.b	158,1818	155,964	-,030	,715
G1.c	157,9091	145,691	,157	,707
G1.d	158,0909	134,291	,461	,676
G1.e	158,1818	152,164	,064	,710
H1.a	156,6364	141,255	,753	,674
H1.b	156,0909	151,291	,425	,695
H1.c	155,8182	154,764	,262	,701
H1.d	158,0909	137,891	,473	,677
H1.e	156,6364	140,455	,795	,672

Güvenirlilik İstatistikleri

Cronbach Alpha	Madde Sayısı
,704	41

Katılımcıların Anketi İçin Güvenirlilik Analizi Sonuçları

	Madde Silindiğinde Ortalama Ölçeği	Madde Silindiğinde Sapma Ölçeği	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyon	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha Değeri
B1.a	72,4444	42,408	,363	,753
B1.b	72,4021	44,018	,271	,759
B1.c	72,3280	45,498	,072	,769
B1.d	72,4762	42,591	,244	,762
B1.e	72,4444	42,865	,288	,758
B1.f	72,4233	41,756	,544	,744
B1.g	72,4180	42,106	,458	,748
B1.h	72,6878	44,535	,052	,781
B1.j	72,4497	43,398	,232	,762
B1.k	72,6878	39,620	,497	,740
B1.l	73,0317	38,042	,456	,743
B1.m	73,3598	35,466	,549	,732
B1.n	72,4921	40,645	,403	,749
B1.o	72,4656	42,622	,331	,755
B1.p	72,3280	42,232	,494	,747
B1.r	73,3333	39,319	,498	,739
B1.s	72,3439	43,472	,354	,755

Güvenirlilik İstatistikleri

Cronbach Alpha	Madde Sayısı
,764	17